Coğrafya

2. FASİKÜL

11 SINIF

Ekonomik Coğrafya

- 472 soru
- Kavram Yanılgıları
- Bilgi Teknolojileri Uyarlamaları
- PISA Tarzı Sorular
- ÖSYM Çıkmış Sınav Soruları
- Video Çözümler

ÇAP
çap yayınları®

Teşekkürler...

Değerli öğretmenlerimiz
Ayşe DOĞAN, Tansu GÜRKAN, Eyüp AY,
***Selami KARAOĞLU ve Seher YILDIZ**'a*
katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

Bu kitap **MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI TALİM VE TERBİYE KURULU BAŞKANLIĞI**'nın
19.01.2018 tarih ve 26 sayılı kararı ile belirlenen
ORTAÖĞRETİM COĞRAFYA DERS PROGRAMINA
GÖRE HAZIRLANMIŞTIR.

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
Oğuz GÜMÜŞ

EDİTÖR
Hazal ÖZNAR

DİZGİ
Çap Yayınları Dizgi Birimi

SAYFA TASARIM - KAPAK
F. Özgür OFLAZ

1. BASKI
Haziran 2019

İLETİŞİM

ÇAP YAYINLARI®

Ostim Mah. 1207 Sokak
No: 3/C–D Ostim / Ankara

Tel: 0312 386 00 26 • 0850 302 20 90
0 553 903 65 51
Fax: 0312 394 10 04

www.capyayinlari.com.tr
bilgi@capyayinlari.com.tr
twitter.com/capyayinlari
facebook.com/capyayinlari
instagram.com/capyayinlari

Gelecek için hazırlanan vatan evlâtlarına, hiçbir güçlük karşısında yılmayarak tam bir sabır ve metanetle çalışmalarını ve öğrenim gören çocuklarımızın ana ve babalarına da yavrularının öğreniminin tamamlanması için hiçbir fedakârlıktan çekinmemelerini tavsiye ederim.

K. Atatürk

Ön Söz

Değerli Öğrenciler,

Çap Yayınları olarak konuları en iyi şekilde kavrayabilmeniz için yeni bir anlayışla elinizdeki fasikülleri oluşturduk. Fasiküllerimiz aşağıdaki içeriklere sahiptir:

Kazanım Sayfası: Bir konunun hangi sırayla ve toplam kaç kazanımda anlatılacağını gösterir. Bilgi ve iletişim teknolojileri kullanımı başlığı altında derslerde kullanılabilecek internet siteleri tavsiye edilmiştir.

Bilgi Sayfası: Her alt konu ile ilgili gerekli bilgilerin ve kısa örneklerin yer aldığı sayfalardan oluşmuştur.

Aktif Öğrenme: Her konuda, gördüğünüz kavramları kullanarak konunun anlaşılmasını kolaylaştıracak şekilde tasarlanmıştır.

Uygulama Alanı: Konu içinde öğrenilen kavramların pekiştirilmesi için hazırlanan etkinlikler ile kazanımlar daha net anlaşılacaktır.

Pekiştirme testi: Anlatılan konuların sizler tarafından iyice pekiştirilmesini sağlamak için biraz da farklı sorulara yer verilerek oluşturulmuştur. Bu testlerin tamamının VİDEO ÇÖZÜMLERİ bulunmaktadır.

PISA: Ünite bitiminde sizin okulda öğrendiğiniz bilgi ve becerileri günlük yaşamda kullanma, okuduğunuzu anlama ve yorumlama becerinizi ölçmek için hazırlanmıştır.

Tam Tur: Karma testlere geçmeden önce ünitede öğrendiğiniz tüm bilgileri toplu halde bulabilmeniz ve konu tekrarlarında sizlere yardımcı olması amacıyla hazırlanan bölümdür.

Acemi, Amatör, Uzman ve Şampiyon testleri: Ünite bitiminde dört ayrı zorluk seviyesine göre oluşturulmuş TAMAMI VİDEO ÇÖZÜMLÜ olan karma sorulardan oluşmaktadır. Sizi acemi seviyesinden alıp şampiyon seviyesine taşımak hedeflenmiştir.

ÖSYM Soruları: Üniversite giriş sınavlarında sorulmuş sorular, en son yapılan sınavdan geriye doğru ve yine TAMAMI VİDEO ÇÖZÜMLÜ bir şekilde sunuldu.

Çözüm videolarına yayınevimize ait olan akıllı telefon uygulamaları (cApp ve capegitim), **www.capyayinlari.com.tr** veya **www.capegitim.com** adreslerinden ulaşılabilmektedir.

Sağlıklı ve başarılı bir öğretim yılı geçireceğinize inanarak hepinize başarılar diliyoruz.

Bülent POLAT
bpolat@capyayinlari.com.tr

Kemal İLKAY
kilkay@capyayinlari.com.tr

İÇİNDEKİLER

KAZANIMLAR

Kazanım 1 : 11.2.8. Doğal unsurları üretim, dağıtım ve tüketim süreçleri üzerindeki etkisi açısından değerlendirir.

Kazanım 2 : 11.2.9. Beşerî unsurları üretim, dağıtım ve tüketim süreçleri üzerindeki etkisi açısından değerlendirir.

Kazanım 3 : 11.2.10. Üretim, dağıtım ve tüketim sektörleri arasındaki ilişkiyi ekonomiye etkisi açısından değerlendirir.

Kazanım 4 : 11.2.11. Doğal kaynaklar ile ekonomi ilişkisini açıklar.

Kazanım 5 : 11.2.12. Türkiye'deki doğal kaynaklar ile ekonomi arasındaki ilişkiyi analiz eder.

Kazanım 6 : 11.2.13. Türkiye'de uygulanan ekonomi politikalarını mekânsal etkileri açısından değerlendirir.

Kazanım 7 : 11.2.14. Türkiye ekonomisinin sektörel dağılımından hareketle ülke ekonomisi hakkında çıkarımlarda bulunur.

Kazanım 8 : 11.2.15. Türkiye'de tarım sektörünün özelliklerini açıklar.

Kazanım 9 : 11.2.16. Tarımın Türkiye ekonomisindeki yerini açıklar.

Kazanım 10 : 11.2.17. Türkiye'nin madenleri ve enerji kaynaklarının dağılışını açıklar.

Kazanım 11 : 11.2.18. Türkiye'nin maden ve enerji kaynaklarının etkin kullanımını ülke ekonomisine katkısı açısından değerlendirir.

Kazanım 12 : 11.2.19. Türkiye'de sanayi sektörünün özelliklerini açıklar.

Kazanım 13 : 11.2.20. Türkiye sanayisini, ülke ekonomisindeki yeri açısından analiz eder.

Anahtar Kelimeler

Üretim
Tüketim
Dağıtım
Ekonomik faaliyet
Ham madde
Sermaye
Mandıracılık
Sanayi Devrimi
Pazar
Pazarlama
Ticari tarım
Gelişmiş ülke
Geri kalmış ülke
Doğal kaynak
Tükenebilen kaynak
Yenilenebilir kaynak
Büyük Buhran
Kalkınma Planı
Teşviki Sanayi
Kanunu
Ekonomi politikası
Tarım Sektörü
Hizmet Sektörü
Sanayi Sektörü
Tahıllar
Baklagiller
Ekstansif
İntansif
Rezerv
Tenör
Tüvönan

Bilgi ve İletişim Teknolojisi Kullanımı

Bilgisayar, tablet, cep telefonu vb. cihazlarınızdan

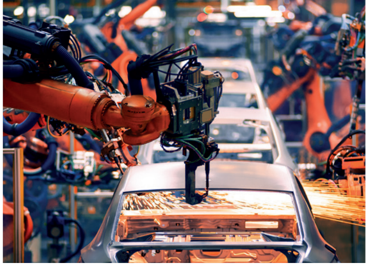
www.eba.gov.tr

web sitesine girerek öğrendiğiniz konularla ilgili daha detaylı ve görsel bilgilere ulaşabilirsiniz.

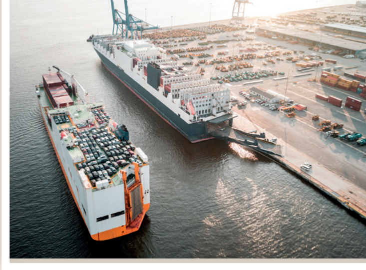

ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİMİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Üretim

Dağıtım

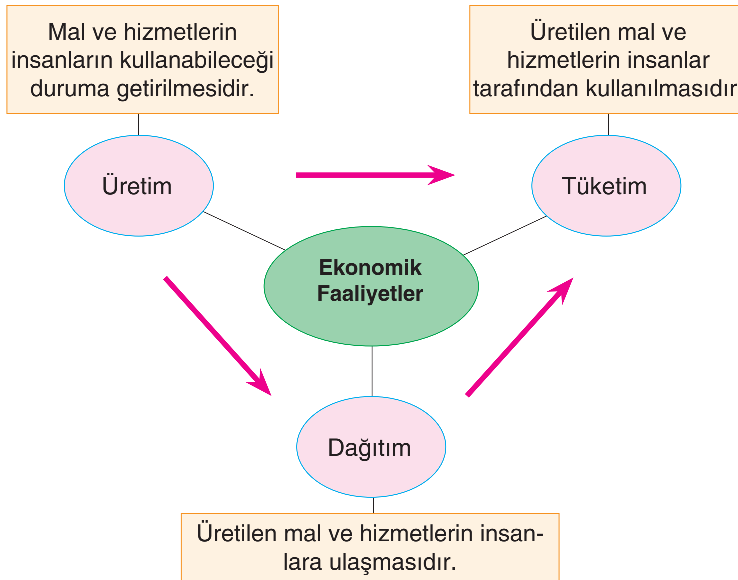

Tüketim

İnsanlar, hayatlarına devam edebilmeleri için belirli şeylere ihtiyaç duyarlar. Bu ihtiyaçlarının bir kısmını üretmeye çalışırken bir kısmını ürettikleri fazla malları satarak çevreden satın alma yoluna giderler. Bu durum da ekonomik faaliyetlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Çeşitli mal ve hizmetlerin insanların kullanabileceği duruma getirmeyi amaçlayan üretim sektörü birincil ve ikincil faaliyetler olarak iki farklı kola ayrılmaktadır.

Birincil üretim faaliyetleri; tarım, hayvancılık, ormancılık, balıkçılık ve madencilik gibi insan ihtiyaçlarının doğrudan doğadan karşılanması sonucunda gerçekleşir. Bu ekonomik uğraş alanlarına yetiştirme sektörleri adı verilmektedir.

İkincil üretim faaliyetleri; sanayi, enerji üretimi ve inşaat gibi ham maddenin işlenerek insan kullanımına sunulması sonucunda gerçekleşir. Bu ekonomik uğraş alanlarına imalat sektörleri adı verilmektedir.

Birincil ve ikincil üretim sektörlerinden elde edilen mal ve hizmetlerin tüketim alanlarına ulaştırılmasına dağıtım denir. Dağıtımın yani ulaşım hizmetlerinin zorlaştığı alanlarda üretim ve tüketim olumsuz yönde etkilenmektedir.

Günümüzde teknolojik gelişmelere bağlı olarak dağıtım sektörlerinde hız ve kalitenin artması üretim ve tüketim faaliyetlerini de olumlu etkilemiştir.

İnsanların satın alma güçlerinin artması üretim sektörlerinde elde edilen mal ve hizmetlere taleplerin artmasına neden olmuştur. Bu durum üretim ve tüketim arasında rol üstlenen dağıtım sektörlerinin de gelişmesine sebep olmuştur. Ayrıca dağıtım unsurlarının hızlanması ve gelişmesine bağlı olarak üretim ve tüketim alanları günümüzde küresel ölçek kazanmıştır.

A. ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİMİ ETKİLEYEN DOĞAL UNSURLAR

İklim ve Bitki Örtüsü Özellikleri

Üretim, dağıtım ve tüketim faaliyetleri doğal unsurların etkisi altında bulunmaktadır. Özellikle üretim alanlarından olan tarım, mera hayvancılığı ve ormancılık faaliyetleri iklim koşullarının doğrudan etkisi altındadır. Tarım bitkilerinin ve mera hayvanlarının her birinin farklı iklim koşulları olduğu için dünya genelinde bu tip alanlar hem çeşitlilik hem de yaygınlık oluşturmaktadır. Örneğin tropikal iklimin görüldüğü sıcak ve nemli alanlarda muz, kahve, kakao ve ananas gibi bitkiler yetiştirilir. Akdeniz iklim şartlarında zeytin, aşırı yağışlı muson iklim şartlarında çay, yarı kurak alanlarda tahıl gibi bitkilerin tarımı ön plana çıkmaktadır. Kurak ve soğuk iklim koşulları altında tarımsal üretim ve çeşitlik azalmakta hatta çöl, kutup ve çok yüksek alanlarda ortadan kalkmaktadır.

İklim koşulları bitki örtüsünü doğrudan etkilerken bu bitki örtüsünde yapılan hayvancılık faaliyetlerini de etkilemektedir. Örneğin yarı kurak step alanlarda küçükbaş hayvancılık gelişme gösterir. Yazları yağışlı karasal ve ılıman iklimlerdeki çayırlarda ise büyükbaş hayvancılık faaliyetleri gelişme gösterir. Ayrıca çalılıkların yoğun olduğu alanlarda kıl keçisi yetiştiriciliği yaygınken ağaç veya ot çeşitliliğinin olduğu alanlarda arıcılık faaliyetleri sürdürülmektedir.

İklim koşullarının doğrudan etkisi altında olan ormancılık faaliyetleri de Kanada, Norveç, Rusya, Çin, Endonezya, Brezilya gibi ormanlık alanlara sahip olan yerlerde gelişme gösterebilmiştir.

Tarım, hayvancılık ve ormancılıktan elde edilen ürünler bazı ikincil üretim faaliyetleri olan imalat sanayilerine ham madde kaynağı oluşturur. Bu ham maddeleri işleyen sanayi tesislerindeki üretimde dolaylı olarak iklim koşullarının etkisinde kalmaktadır. Bu-

UYARI

Batı Avrupa, Güneydoğu Asya ve Kuzey Amerika elverişli konum, yer şekilleri ve iklim şartlarına sahiptir. Bu özelliklerinin yanında nüfus yoğunluklarının fazla olması da üretim, dağıtım ve tüketim sektörlerinin son derece gelişmesine sebep olmuştur.

nun yanında üretimi veya çok açık alanlarda gerçekleşen gemi yapımı veya inşaat gibi sektörlerde çok yağışlı, çok sıcak – soğuk hava koşullarında üretim yavaşlamakta hatta durmaktadır.

Yenilenebilen enerji kaynaklarının önemli bir bölümünde doğrudan iklim olaylarına bağlı olarak üretim yapılmaktadır.

Örneğin yağışlı günlerde güneş enerji santrallerinin, durgun havalarda rüzgâr enerji santrallerinin ve kurak zamanlarda hidroelektrik santrallerinin üretimleri azalmaktadır.

Aynı zamanda iklim koşulları dağıtım unsurlarını yani ulaşım sektörünü önemli ölçüde etkilemektedir. Örneğin aşırı yağışlar, şiddetli rüzgârlar, sisli ve donlu günler deniz hava ve kara dağıtım unsurlarını olumsuz etkilemektedir. Olumsuz iklim koşulları üretim ve dağıtım unsurlarını zorladığı için maliyet artışları meydana gelmektedir. Bu durum üretilen mal ve hizmetlere olan talepleri de azaltmaktadır.

Yer şekillerin Durumu

Yeryüzü şekilleri; üretim, dağıtım ve tüketimi etkileyen en önemli doğal faktörlerdendir. Eğimin ve engebenin fazla olduğu sarp arazilerde; tarım arazileri dar ve parçalı, ulaşım zor ve yol yapım maliyetleri fazladır. Bu tip alanlarda ham maddenin ve üretim mallarının taşınması zor ve maliyetli olduğundan sanayi faaliyetleri de gelişememiştir. Ayrıca yükseltinin fazla olduğu yerlerde sıcaklık şartlarına bağlı olarak tarımsal üretim sınırlanmaktadır. Bu durumda yer şekillerinin daha sade olduğu alanlarda tarım alanları genişlemiş, ulaşım kolaylaşmış ve sanayi faaliyetleri artış göstermiştir.

Toprak özellikleri

Verimli toprakların bulunduğu alüvyal alanlarda tarımsal faaliyetler yoğunlaşırken verimsiz toprakların olduğu alanlarda tarımsal üretim azalmıştır. Toprak koşuları tarım üretimini doğrudan etkilerken hayvancılık faaliyetlerini de dolaylı olarak etkilemektedir. Toprağı ham madde kaynağı olarak kullanan; kiremit, tuğla, cam ve seramik gibi sanayilerin kurulum yerini de toprak özellikleri belirlemektedir.

Ham madde ve Enerji Kaynakları

Ham madde üretimin, enerji kaynakları ise üretim, dağıtım ve tüketim unsurlarının tamamının olmazsa olmazıdır. Ham maddenin işlenebilmesi için, işlenen mamul maddenin dağıtılabilmesi için ve dağıtılan mamul maddenin evlerde tüketilebilmesi için enerji kaynaklarına ihtiyaç vardır.

Dünya üzerinde ABD ve Çin gibi ham madde ve enerji kaynaklarına sahip olan bazı ülkeler aynı zamanda en önemli üretim ve tüketim alanları haline gelmişlerdir. Sanayi Devrimi'nin İngiltere, Fransa ve Almanya gibi ülkelerde başlamasında bu ülkelerdeki demir ham maddesi ve kömür enerji kaynakları etkili olmuştur.

UYARI

Maden ve enerji kaynakları ham maddesi jeolojik yapıyla bağlantılıdır. Petrol, doğal gaz, kömür, demir, krom, bor gibi yer altı kaynakları bakımından zengin olan ülkeler bu durumu jeolojik yapılarına borçludur.

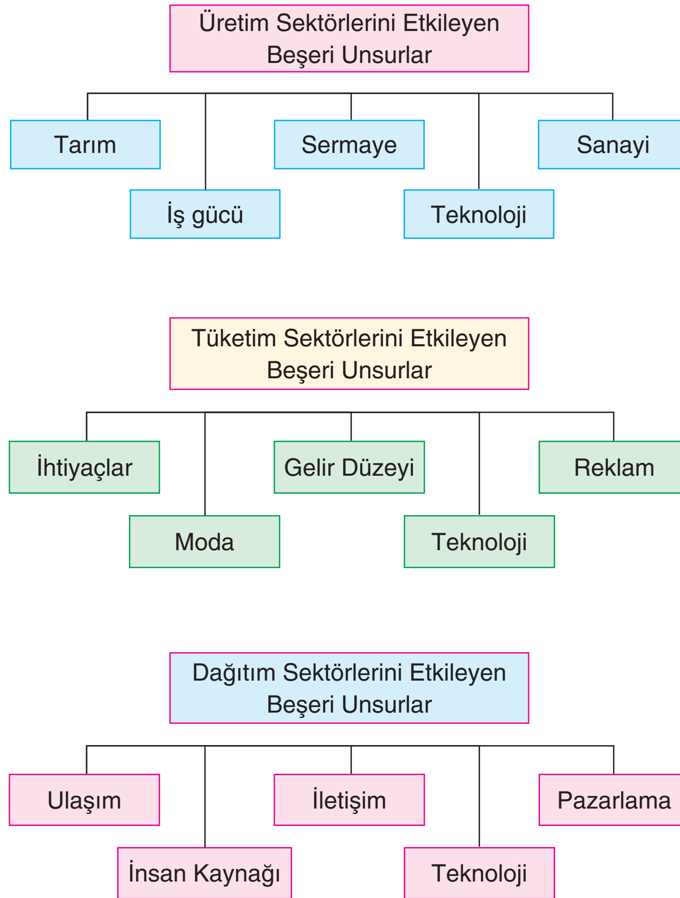
Su Kaynakları

Tarım, hayvancılık, balıkçılık ile jeotermal ve hidroelektrik gibi faaliyetlerde üretim doğrudan su kaynaklarına bağımlılık gösterir. Ayrıca tüm sanayi faaliyetlerinde arıtma ve soğutma işlemlerinde su kaynakları olmazsa olmaz özelliğe sahiptir. Bunlar içerisinde özellikle demir - çelik gibi metalürji sanayilerde ve nükleer ile termik santrallerde bol miktarda suya ihtiyaç duyulur. Dağıtım faaliyetlerinde en çok kullanılan deniz yolları taşımacılığı da yine su kaynaklarına bağımlılık gösteren sektörlerdendir.

B. ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİMİ ETKİLEYEN BEŞERİ UNSURLAR

Üretim, dağıtım ve tüketim faaliyetleri üzerinde doğal unsurların yanı sıra beşerî faktörler de etkili olmaktadır. Doğal kaynakların insanların kullanabileceği düzeye gelebilmeleri için; üretim, dağıtım ve tüketim sektörlerinde birçok beşeri unsurun bir araya gelmesi gerekir.

UYARI

Ülkeler arasında oluşturulan ortak pazarlar da üretim, dağıtım ve tüketimi etkiler. Örneğin; Avrupa Birliği'ne üye ülkeler aralarında oluşturdukları ortak pazar sayesinde gelişmiş bir dağıtım ağı kurmuşlardır. Dağıtımın gelişmesi üretim ve tüketimi de etkilemektedir.

Tarımsal faaliyetler, üretimi etkileyen beşerî unsurlardandır. Tarım sektörlerinde elde edilen ham maddeler tarıma dayalı sanayi kollarını da etkilemektedir.

Sermaye; üretim, dağıtım ve tüketimi etkileyen en önemli beşeri unsurdur. Belli bir sermaye olmaksızın hiçbir ekonomik faaliyet veya tüketim sürdürülemez. Günümüzde gelişmiş ülkelerin mamül madde üretiminde ve ürünlere talebin gelişmesinde en önemli etken sermaye varlıklarıdır. Bu durumun aksine doğal kaynak bakımından yeterli olup da yeteri kadar gelişemeyen ülkelerin en önemli eksiklikleri de sermaye yoksunu olmalarıdır.

Üretim faaliyetlerinin sürdürülmesinde yeterli iş gücüne sahip olmak önemli bir etkendir. Çin, Tayvan ve Singapur gibi Uzak Doğu ülkelerindeki üretim artışında iş gücü çok önemli etken olmuştur. Batı Avrupa'da var olan iş gücü açığı ise ucuz göçmen iş gücü ile kapatılmaktadır. Her ne kadar robotik sanayinin gelişmesi iş gücüne olan ihtiyacı azaltsa da gün geçtikçe sanayi faaliyetlerinde nitelikli iş gücüne olan ihtiyaçlar artmaktadır.

Teknolojideki gelişmeler gerek sanayi gerekse tarım ve hizmetler grubundaki üretimi hızlandırmakta ve kolaylaştırmaktadır. Ayrıca bu alandaki gelişmeler dağıtım sektörlerinin de hızlanmasına ve maliyetlerinin düşmesine sebep olmaktadır. Tüm bu gelişmeler her geçen gün ekonomik sektörlerin daha dinamik ve daha verimli olmasına neden olmaktadır.

Dağıtım faaliyetinin ana unsuru olan ulaşım, üretim mallarının tüketim alanlarına en kısa ve en uygun şekilde ulaştırılmasında en önemli araçtır. Ulaşım araçları ham maddenin üretim alanlarına ve mamül maddelerin de pazar alanlarına ulaştırılabilmesini sağlayan tek unsurdur. Ulaşım koşullarının gelişmesine bağlı olarak üretim ve tüketim alanları arasındaki dinamizm ve ekonomik faaliyet bilançosu artmaktadır.

Pazarlama; üretim sektörlerinin hangi malların veya hizmetlerin müşterilerinin ilgisini çekeceğini tayin etmeleri ile satış, iletişim ve işletme becerisi geliştirmeleri için stratejileri belirleme sürecidir.

İletişim teknolojilerindeki gelişmeler, küresel ve bölgesel ticaretin daha hızlı ve kolay yapılmasına neden olmuştur.

İnsanlardaki gelir düzeyinin yükselmesi mal ve hizmetlere taleplerin artmasına neden olmuştur. Bu durum dağıtım hizmetlerinin de gelişmesine ve hızlanmasına neden olarak ticari tüm unsurların gelişme göstermesini sağlamıştır. Dünya üzerinde tüketim oranlarının dengesiz olmasında gelir dağılımındaki dengesizlik temel oluşturmaktadır. Örneğin gelir düzeyi yüksek olan Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'da tüketim oranları çok fazla iken; gelir düzeyi düşük olan Afrika ve bazı Asya ülkelerinde ise tüketim oranları da çok azdır.

UYARI

Bir ülkenin ekonomisi üretim ve tüketim merkezlerine göre konumundan etkilenir. Örneğin Türkiye sanayi bölgesi olan Avrupa ile enerji kaynaklarının fazla olduğu Hazar Bölgesi ve Orta Doğu arasında bulunur. Bu özelliğinden dolayı Türkiye, dağıtımın yoğun olduğu bir ülkedir.

UYARI

Tüketimi etkileyen en önemli beşeri unsur, insanların gelir düzeyidir. Gelir düzeyinin arttığı gelişmiş ülkelerde tüketim de fazladır.

AKTİF ÖĞRENME

Aşağıda verilen cümlelerdeki boşlukları ortadaki kutu içerisinde verilen kelimelerle tamamlayınız.

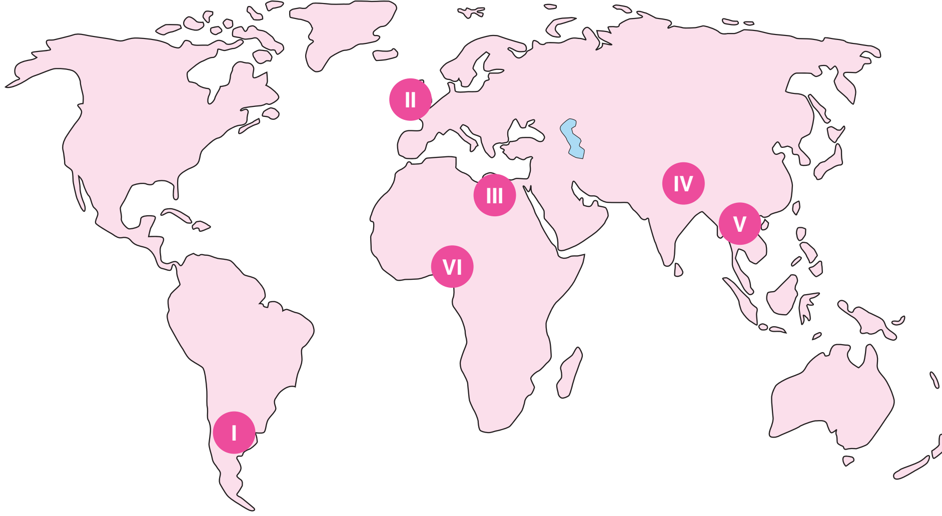
1. İnsanların geçinmek veya hayat standartlarını yükseltmek amacıyla yapmış olduğu tüm etkinliklere .... adı verilmektedir.
2. Ham madde, mal veya hizmetlerin insanlar tarafından kullanabilir durumuna getirilmesine .... denir.
3. Yetiştirme yani birincil üretim faaliyetleri; .... , hayvancılık, ... , balıkçılık ve madencilik gibi ekonomik faaliyetleri kapsamaktadır.
4. İmalat yani ikincil üretim faaliyetleri; .... ve .... üretimi gibi alanlarda ham maddelerin işlendiği ekonomik faaliyetleri kapsamaktadır.
5. Mal ve hizmet sektörlerinde üretim unsurları .... yoluyla tüketiciye ulaştırılır.
6. Dağıtımın unsurlarının zorlanması veya olmaması üretimi ve tüketimi .... etkiler.
7. .... nin gelişmesine bağlı olarak dağıtım sektöründeki gelişmeler üretim ve tüketim sektörlerinde artışlara neden olmuştur.
8. Tarımda üretim, büyük oranda .... koşullarının etkisi altındadır.
9. Her tarım ürününün yetişme koşullarının farklı olması, dünyadaki tarımsal .... arttırmıştır.
10. .... veya .... iklim koşulları yaşanan yerlerde tarımsal üretim azdır veya hiç yoktur.
11. ..... , ... ve .... ile çalışan enerji santrallerinde üretim iklim koşullarından etkilenmektedir.
12. Yeryüzü şekillerinin .... olduğu yerlerde tarım alanları dardır.
13. Dağıtım sektörü .... yer şekillerinin olduğu ve .... konumu uygun olan alanlarda daha çok gelişme göstermiştir.
14. Yer şekillerinin engebeli olması ham maddenin veya üretilen ürünlerin .... nı zorlaştırır.
15. Sanayi tesislerinde .... insanların kullanabileceği duruma getirilmesi için enerji kaynakları kullanılır.
16. Ham madde ve enerji kaynakları bakımından .... olan alanlar aynı zamanda üretiminde fazla olduğu yerlerdir.
17. Sanayi Devrimi'yle birlikte yüksek ısılı fırınlarda kullanılan .... ne bağlı olarak demir –çelik sanayileri gelişme göstermiştir.
18. Doğal kaynaklar bakımından çok zengin olmasına rağmen üretim alanı haline gelemeyen yerlerde .... veya teknoloji .... bulunmaktadır.
19. Tüm sektörlerde gerçekleşen teknolojik ilerlemeler üretimin .... ve daha .... olmasına sebep olmuştur.
20. Dünyanın farklı yerlerinde farklı tüketim oranlarının olması daha çok insanların .... durumuyla ilgilidir.
21. Sanayi Devrimi'yle .... çalışan makinelerin yoğun kullanılması üretimde de büyük artışlara neden olmuştur.
22. .... sistemlerinin gelişmesi ham maddelerin sanayi merkezlerine; üretilen ürünlerin ise tüketim merkezlerine taşınmasını kolaylaşmıştır.
23. Coğrafi keşifler ve dağıtım sistemlerinin gelişmesiyle bazı tarım ürünleri ve hayvanlar .... dışında uygun iklim şartlarındaki diğer alanlara da yayılmıştır.
24. Çoğu tarımsal bitki .... olduğu için bunları işleyen fabrikalar tarım alanlarına yakın kurulmak zorundadır.
25. Et ve süt ürünlerini işleyen tesisler genellikle .... fonksiyonu yüksek kalabalık şehirlere yakın yerlerde kurulur.

Teknoloji
iklim
ticareti
Kurak
kutup
Su
güneş
rüzgâr
ekonomik faaliyet
üretim
tarım
ormancılık
sanayi
enerji
dağıtım
olumsuz
taş kömürü
sermaye
sorunu
hızlı
kolay
ekonomik
buharla
Dağıtım
ana vatanı
bozulabilir
engebeli
sade
coğrafi
dağıtımı
(15) + ham maddenin
zengin
pazar

UYGULAMA ALANI

1 **Aşağıdaki dünya haritasında bazı bölgeler numaralarla gösterilmiştir. Bu bölgelerde üretim, dağıtım ve tüketimle ilgili verilen soruları yanıtlayınız.**

1. **III numaralı bölgede tarımsal üretimin fazla olmasının nedenleri nelerdir?**

....

2. **II numaralı bölgede sanayi üretiminin fazla olmasında hangi beşeri faaliyetler etkili olmuştur?**

....

3. **Yer şekillerinin elverişsizliği hangi bölgede üretim - dağıtım - tüketim faaliyetlerini kısıtlar?**

....

4. **İş gücü maliyetinin düşük olması hangi bölgeyi önemli sanayi üretim merkezi haline getirmiştir?**

....

5. **I numaralı bölgenin hayvansal üretim alanı olmasını sağlayan doğal faktörler nelerdir?**

....

6. **VI numaralı bölgede yeterli ham madde bulunmasına rağmen sanayinin gelişmemesinin nedenleri nelerdir?**

....

2 Aşağıda verilen örnekleri üretim, dağıtım ve tüketimi etkileyen doğal unsurlar ile uygun şekilde eşleştiriniz.

A Tropikal Yağmur Ormanları ile iğne yapraklı orman kuşağındaki ülkelerde orman ürünleri üretiminin gelişmesi

B Taş kömürü bakımından zengin sahalarda demir-çelik endüstrisi gelişme gösterir.

C Sis ve don olayının sık yaşandığı yerlerde ulaşımın aksaması

D Genel olarak düz arazi yapısına sahip olan yerler üretimin fazla ve dağıtımın daha kolay olduğu bölgelerdir.

E Demir-çelik fabrikaları ile nükleer ve termik santraller genellikle deniz kıyısı ya da akarsu kaynaklarına yakın yerlerde kurulur.

F Killi toprakların yaygın olduğu bölgelerde tuğla, kiremit gibi ürünlerin üretildiği tesisler bulunmaktadır.

1 İklim özellikleri

2 Bitki örtüsü

3 Yeryüzü şekilleri

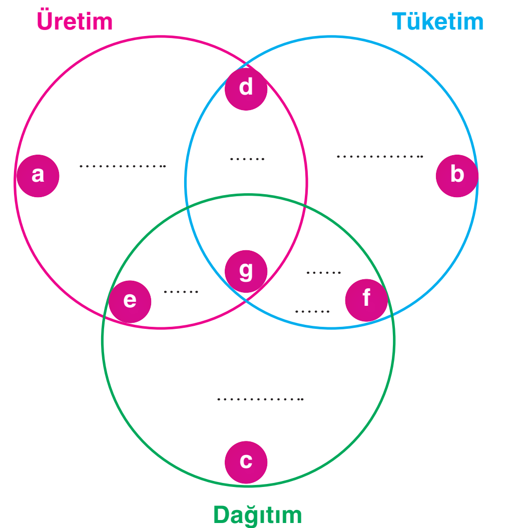
4 Toprak özellikleri

5 Ham madde madde ve enerji kaynakları

6 Su kaynakları

3 Aşağıda üretim - dağıtım ve tüketim faaliyetleriyle ilgili örnekler ve bunlarla ilgili bir şema verilmiştir. Örneklerin numaralarını şemada uygun yerlere yazarak belirtiniz.

1. Japonya'dan gelen elektronik ürünlerin teknomarketlerde satışa sunulması
2. Tarladan toplanan zeytinin işlenmek amacıyla zeytinyağı fabrikasına taşınması
3. Buğdayın Türkiye'de fazla miktarda yetiştirilmesi ve iç piyasada yaygın olarak kullanılması
4. Kuzey Irak petrollerinin petrol boru hatları ile Adana'ya taşınarak buradan pazarlanması
5. İç Anadolu'da şeker pancarının yaygın olarak yetiştirilmesi
6. Yaz aylarında dondurma ve soğuk içecek satışlarının artması
7. ABD'nin dünya markası telefon ürünlerinin deniz yolu ile Türkiye'ye gelmesi
8. Almanya'nın dünyadaki en büyük otomobil satıcısı ülkelerden biri olması
9. Türkiye'de yük taşımacılığının hala en fazla oranda kara yolu ile yapılması

Kahve, ana vatanı Etiyopya olan bir üründür. Kahvenin uyarıcı özelliklerinin belirlenmesi çok ilginç olmuştur. Bir manastırda yaşayan keşişler kahve tanelerini yiyen keçilerin gece uyumayıp huysuzluk yaptıklarını fark ediyorlar. Bunun üzerine geceyi ibadetle geçirmek isteyen keşişler kahve çekirdeklerini çiğnemeye başlıyor.

Kahve üretimi 17. yüzyılın sonlarına kadar sadece Yemen'de yapılırdı. Kahve tüketiminin yaygınlaşması üzerine üretim alanları genişlemiştir. Önce Sri Lanka, sonra Cava Adası (1696), Surinam (1718), Martinik (1723), Brezilya (1727), Jamaika (1730), Küba (1779), Venezüella (1784), Meksika (1790) ve Kolombiya'da (18. yüzyıl sonları) üretimine başlanmıştır. Brezilya diğer alanlara göre kahve üretimine daha sonra başlamasına rağmen, dünyada ilk sırada gelmektedir.

Bugün kahve dönenceler arasındaki tropikal kuşakta üretilir ve buradan dünyanın dört bir yanına dağıtılır. Özellikle Kuzeybatı Avrupa ve Kuzey Amerika en çok kahve tüketilen alanlardır.

1. Kahvenin Türkiye'de üretilmemesinin nedenini açıklayınız.

2. Kahvenin ana vatanı Etiyopya iken bugün dünyanın birçok yerinde tarımının yapılmasının nedenini açıklayınız.

3. Brezilya'nın kahve üretiminde ilk sırada yer almasının nedenini açıklayınız.

PEKİŞTİRME TESTİ 1

1. I. Reklam
II. Toprak özellikleri
III. Gelir seviyesi
IV. İş gücü

Yukarıda verilenlerden hangileri tüketimi etkileyen beşeri faaliyetler arasında yer alır?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

2. Aşağıdaki üretim tesislerinden hangisi <u>farklı bir</u> nedenle ham madde kaynağına yakın olarak kurulur?

A) Çay fabrikası
B) Salça fabrikası
C) Süt fabrikası
D) Şeker fabrikası
E) Un fabrikası

3. Doğal ve beşeri kaynaklar bakımından çok zengin olan Çin'de kişi başına düşen milli gelir seviyesi yeterli düzeyde değildir.

Aşağıdakilerden hangisinin bu durumun <u>temel nedeni</u> olduğu söylenebilir?

A) Küresel pazarlara uzak olması
B) İş gücünün çok az olması
C) Nüfus miktarının çok fazla olması
D) Yabancı sermaye payının çok olması
E) İşsizlik oranın çok fazla olması

4. Aşağıdaki üretim faaliyetlerinden hangisi üzerinde iklim doğrudan etkili olmuştur?

A) Uçak üretimi
B) Alüminyum üretimi
C) Süt ürünleri üretimi
D) Unlu mamuller üretimi
E) Petro-kimya ürünleri üretimi

5. Üretim, dağıtım ve tüketim faaliyetleri doğal unsurlardan önemli ölçüde etkilenmektedir. Elverişli şartları taşıyan yerler, nüfus yoğunluğuna bağlı olarak üretim ve tüketimin fazla; dağıtımın da kolay gerçekleştiği alanlar arasında yer almaktadır.

Aşağıdakilerden hangisi doğal faktörlerin üretim, dağıtım ve tüketim sektörlerine etkisi kapsamında <u>değerlendirilemez</u>?

A) Orta Kuşak karalarının iç kısımlarında buğday ve arpa gibi tahılların üretimi yaygın olarak yapılır.
B) Dağlık ve engebeli alanlarda dağıtım faaliyetlerinin gelişmesi için çok sayıda tünel ve viyadük yapılması gereklidir.
C) Yazları yağışlı geçen çayır alanlarında büyükbaş hayvancılık, yazların sıcak ve kurak geçtiği bozkır alanlarında ise küçükbaş hayvancılık yaygın olarak yapılır.
D) Nüfusun kalabalık olduğu büyük şehirlerin yakın çevresinde mandıracılık yaygın olarak yapılır.
E) Sulama olanaklarının geliştiği verimli topraklar üzerinde tarımsal üretim yaygın olarak yapılır.

6. İnsanların satın alma güçleri arttıkça otomobil, cep telefonu ve bilgisayar gibi ürünlere olan talep de artmaktadır.

Bu taleplerin artmasına bağlı olarak;

I. dağıtım ağı gelişir,

II. üretim miktarı artar,

III. rekabet azalır,

IV. reklam hizmetleri artar,

V. taşımacılık azalır

gelişmelerinden hangilerinin ortaya çıkması beklenmez?

A) I ve II B) I ve IV C) II ve III

D) III ve IV E) III ve V

7. **Üretim, dağıtım ve tüketim sektörleri hakkında aşağıda verilenlerden hangisi yanlıştır?**

A) Nüfusun artması ve ulaşım imkânlarının gelişmesi tüketimin artmasına neden olmuştur.

B) Tüketim alanlarında ortaya çıkan talepler ekonomik faaliyetlerin çeşitlenmesine ve gelişmesine neden olmuştur.

C) Teknolojinin ilerlemesi ve bazı buluşlar insanların kullandığı kaynak çeşitliliğini azaltmıştır.

D) Ekonomik faaliyetlerin farklılık göstermesindeki temel neden, insanların ihtiyaçlarının çeşitlilik göstermesidir.

E) Ham maddenin bozulabilir olduğu durumlarda fabrikalar, genellikle ham madde kaynağının yakınına kurulur.

8. Dünya'da üretim, dağıtım ve tüketim faaliyetleri her geçen gün artmaktadır.

Bu sektörlerde meydana gelen artışlara neden olan unsurlar içerinde aşağıdakilerden hangisi olamaz?

A) Satın alma güçlerinin artması

B) Nüfus miktarlarının artması

C) Ulaşım sistemlerinin gelişmesi

D) Doğal kaynakların artması

E) İletişim ve bilişimin gelişmesi

9. İklim koşulları üretim, dağıtım ve tüketim gibi tüm ekonomik faaliyetleri etkilemektedir.

Bu durumda;

I. Deniz taşımacılığı

II. Soğutma maliyetleri

III. Tanıtım ve reklam giderleri

IV. Tarımsal üretim

ekonomik unsurlarından hangilerinde iklim olaylarının etkili olduğu söylenemez?

A) Yalnız III B) I ve III C) II ve III

D) II ve IV E) III ve IV

PEKİŞTİRME TESTİ 2

1. Makine kullanımındaki artışa rağmen gerek tarımsal üretimde gerekse sanayi üretiminde insan gücü hala önemini korumaktadır. Bir ülkede ekonomik etkinliklere katılabilen aktif nüfusun yeterli olması, üretim faaliyetlerinin de sağlıklı yürümesi açısından önemlidir.

Buna göre, aşağıdaki ülkelerden hangisinde üretim faaliyetlerinin yürütülmesinde mevcut iş gücü potansiyeli ile ilgili sıkıntıların olduğu söylenebilir?

A) Çin B) Hindistan C) Almanya

D) ABD E) Türkiye

2. Doğal ve beşerî çevreler ile doğal ve beşerî kaynakları da kimi durumlarda birbirinden ayırt etmek güçtür. Örneğin tarım, aslında beşerî bir faaliyet ve kaynaktır. Ancak, faaliyetin esas kaynağı, doğal bir kaynak olan toprak ve bitkileri değerlendirmektir.

Buna göre, aşağıdaki olan turizm türlerinden hangisinde doğal kaynaklara olan bağımlılık diğerlerine göre daha azdır?

A) Deniz turizmi
B) Kayak turizmi
C) Yayla turizmi
D) Kültür turizmi
E) Jeotermal turizm

3. Mal ve hizmetlerin bazı işlemlerden geçirilerek kullanılabilir hale getirilmesine üretim adı verilir. Üretim yetiştirme ve imalat olarak ikiye ayrılır.

Aşağıdakilerden hangisi yetiştirme şeklinde bir üretim değildir?

A) Buğday üretimi
B) Balık avlaması
C) İplik üretimi
D) Maden çıkarımı
E) Sığır yetiştiriciliği

4. Tüketim alışkanlıklarının değişmesine bağlı olarak üretim alanlarında da değişmeler meydana gelmektedir.

Bu durumda;

I. Sebze ve meyve üretiminin artmasıyla konserve üretiminin artması
II. Kahve tüketiminin yaygınlaşmasına bağlı olarak üretim alanlarının genişlemesi
III. Deli dana hastalığının artmasına bağlı olarak kırmızı et tüketiminin azalması

değişimlerinden hangilerinin tüketim alışkanlığının değişmesine bağlı olarak ortaya çıktığı söylenebilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II

D) I ve II E) II ve III

5. Dünya genelinde iklim koşulları üretim, dağıtım ve tüketim faaliyetlerini etkileyebilmektedir.

Aşağıdakilerden hangisi bu duruma verilebilecek örneklerden biri değildir?

A) Norveç'te daha çok orman sanayisi üretiminin yaygın olması

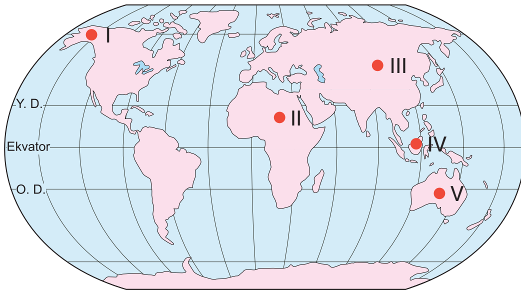
B) Sıcaklık koşullarının elverişsiz olduğu yerlerde enerji nakil hatlarının yer altına alınması

C) Almanya'da metal sanayinin daha çok Ruhr Bölgesi'nde kurulması

D) Uçak montajı yapan fabrikaların daha çok ılıman koşullara sahip bölgelerde yapılması

E) Kuzey Avrupa ülkelerinde fabrikaların ısıtma maliyetinin artırması

6.

Haritada işaretli bölgelerden hangileri orman ürünleri üretim alanlarındandır?

A) I ve II B) I ve IV C) II ve III D) III ve IV E) IV ve V

7. Geçmişten günümüze tahıllar dünya genelinde en yaygın üretilen tarım ürünleri olmuştur.

Bu durumun ortaya çıkmasında aşağıdakilerden hangisinin temel neden olduğu söylenebilir?

A) Çabuk olgunlaşması ve hasat edilmesi

B) Uzun süre bekletilebilme özelliğinin olması

C) Nem ve su isteğinin fazla olmaması

D) Temel besin maddesi olması

E) Ürün çeşitliliğinin fazla olması

8. Tüketim, mal ve hizmetlerin insan isteklerini gidermek üzere son kez kullanılışıdır.

Buna göre tüketimi etkileyen aşağıdaki beşeri unsurlardan hangisi diğerlerini de etkileyen temel faktördür?

A) Gelirler B) Tanıtım C) Moda D) İhtiyaçlar E) İletişim

9. I. Sermaye

II. Teknoloji

III. İklim

IV. Ham madde

V. İşgücü

Yukarıdakilerden hangileri üretim faaliyetlerini etkileyen beşeri kaynaklı unsurlar içerinde değildir?

A) I ve III B) II ve IV C) II ve V D) III ve IV E) IV ve V

10. Aşağıdakilerden hangisi dağıtım sektörünün maliyetlerini etkileyen unsurlardan biri değildir?

A) Ürünün kapladığı alan

B) Ürünün bozulma özelliği

C) Ürünün tüketim alanlarına olan uzaklığı

D) Ürünün katı veya sıvı olması

E) Ürünün elde edildiği teknoloji

A. ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM SEKTÖRLERİNİN ETKİLEŞİMİ

Ekonomik faaliyetler insanlık tarihi boyunca büyük değişimler yaşamıştır. İnsanoğlu Paleolitik Çağ'da avcılık ve toplayıcılık yaptığı için sadece tüketici konumundadır. Avladığı hayvanlar ve topladığı bitkilerle insanlar yaşamını sürdürüyordu. Ancak Neolitik Çağ'da artık üretici durumuna geçmiştir. Tarım arazileri işlenerek tarım ürünleri ya da hayvanlar beslenerek hayvansal ürünler elde edilmiştir. Bu dönemin sonlarına doğru insanlar ürettikleri ürünleri değiştirerek takas ticaretini başlatmışlardır. Ticaretle birlikte artık dağıtım sektörü de gelişmeye başlamıştır.

İnsanoğlu binlerce yıl boyunca doğadan kısıtlı ölçüde yararlanmıştır. Daha çok toprak işlenerek ürün elde edilmiş ya da sınırlı miktarda maden çıkartılarak işlenmiştir. Ancak Sanayi Devrimi ile birlikte üretim, dağıtım ve tüketimde büyük değişiklikler yaşanmıştır. Buhar gücüyle çalışan makinelerin icadı ve yaygınlaşmasıyla üretimde büyük artışlar yaşanmıştır. Üretimde yaşanan artış, ham maddeye duyulan ihtiyacı da arttırmıştır. Ham maddelerin üretim merkezlerine, üretilen ürünlerin ise tüketim merkezlerine taşınma ihtiyacı ulaşımın gelişmesine neden olmuştur. Demir-çelik üretiminin artmasıyla demir yolları ve deniz yollarında yaşanan gelişmeler ulaşım faaliyetlerinin kolaylaşmasını sağlamıştır. Bu durum hemen hemen tüm sektörlerde üretim artışına ve karşılıklı etkileşimin artmasına neden olmuştur.

Eskiden her bölge kendi ihtiyaç duyduğu ürünleri üretmeye çalışırdı ya da ihtiyaç duyulan ürünler yakın yerlerden temin edilirdi. Ulaşımda yaşanan gelişmeler her bölgenin kendi potansiyeline göre uzmanlaşmasına neden olmuştur. Bugün bir bölgenin ihtiyaç duyduğu ürünler dünyanın dört bir tarafından getirilmektedir. Bu durum üretim, dağıtım ve tüketim sektörlerinin birbiriyle sıkı ilişkiler içerisinde olmasına neden olmuştur.

Yeryüzünde en yaygın uygulanan ekonomik faaliyetler arasında tarım, hayvancılık, balıkçılık ve ormancılık yer alır. Yakın bir zamana kadar tarım ve hayvancılık ürünleri üretimi her bölgede toplumun ihtiyaçları doğrultusunda yeteri kadar yapılmaktaydı. Ancak günümüzde ticari tarım faaliyetleriyle dünya pazarlarında satılmak için belli bölgelerde büyük boyutlu üretim yapılmaktadır. Günümüzde ABD, Rusya ve Fransa buğday üretiminde, Brezilya ve Kolombiya kahve üretiminde, Karayip Denizi'ndeki ada ülkeleri muz üretiminde söz sahibidir ve dünyanın birçok yerine bu ürünleri satar.

Olumsuz hava koşulları tarımsal üretime ve ulaşıma zarar verir. Kuraklık bu olayların en şiddetlisidir. Kuraklığın arttığı yıllarda veya bölgelerde tarımsal üretim ihtiyacı karşılayamaz. Yine hava koşullarına bağlı olarak büyük şehirlerin ihtiyacı olan sebze ve meyvenin ulaştırılamaması fiyatların yükselmesine neden olur. Dolayısıyla tarımsal üretimle dağıtım ve tüketim sektörleri arasında güçlü bir bağ vardır.

Tarım ürünlerinin bir kısmı doğrudan pazara ulaştırılırken, bir kısmı belli ölçülerde işlenerek pazarlara ulaştırılır. Özellikle sebze ve meyveler doğrudan pazara ulaştırılırken, buğday un ya da ekmek haline getirildikten sonra ya da çay fabrikada işlendikten sonra pazara ulaştırılır. Bazı ürünlerin tüketiminde görülen artışlar üretimine de yan-

sımaktadır. Örneğin kahve eskiden daha sınırlı üretilirken, tüketiminde yaşanan artışlarla ana vatanından çıkarak yetişebileceği iklim koşullarının görüldüğü Orta ve Güney Amerika'nın temel ürünlerinden biri haline gelmiştir. Yani tarımsal üretimin artmasında pazar alanlarının genişlemesi etkili olmaktadır. Ancak tarım alanlarının bu şekilde gelişmesinde ulaşım sistemlerinde yaşanan gelişmeyi de unutmamak gerekir.

Modern ticari tarımın gelişmesinde düzenli ulaşım sistemleri ve modern pazarlama teknikleri önemlidir. Yine tarım makinelerinin üretimi de tarımın gelişmesinde önemli bir faktördür.

Çabuk bozulabilir ürünler genellikle pazar alanlarına yakın yerlerde üretilir. Örneğin mandıracılık ve kümes hayvancılığı genellikle kalabalık nüfus merkezlerine yakın alanlarda gelişme gösterir. Ancak modern ulaşım tekniklerinin gelişmesiyle bu ürünler çok uzak alanlarda üretilip dünya pazarlarına sunulmaya başlanmıştır. Bu amaçla soğutma sistemleriyle donatılmış gemi ya da treylerler ürünlerin özelliğini koruyarak pazarlara ulaştırılmasında önemli bir etkiye sahiptir. Bu sayede Arjantin, Avustralya ve Yeni Zelanda'nın et ve süt ürünleri kolayca dünya pazarlarına ulaştırılmaya başlanmıştır.

Üretim, dağıtım ve tüketim arasındaki ilişki üzerinde ham madde, enerji kaynaklarına yakınlık ve sanayi tesislerinin yer seçimi de etkili olmaktadır. Sanayi tesisleri genellikle tüketim merkezlerine yakın alanlara kurulmaktadır. Ancak ham maddenin ağır olduğu durumlarda sanayi tesisleri ham maddeye yakın yere kurulmaktadır. Çimento fabrikalarında bu durumu görmek mümkündür. Bazen sanayi tesisleri enerji kaynakları-

UYARI

Kahvenin ana vatanı Etiyopya'dır. Bu ürünün tüketiminin artması nedeniyle iklim koşullarının uygun olduğu başka ülkelerde de yetiştirilmeye başlanmıştır. Günümüzde başta Brezilya olmak üzere Vietnam, Kolombiya, Endonezya gibi ülkelerde kahve üretimi yapılmaktadır.

UYARI

Bol yağış, nem ve sıcaklık isteyen çay bitkisi Hindistan, Çin, Sri Lanka, Bangladeş ve Japonya'da geçmişten günümüze yetiştirilmektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Rize çevresinde de çay yetiştirilmektedir. Türkiye, çay üretiminde dünyada beşinci sırada yer alsa da kişi başına çay tüketiminde birinci sırada bulunur.

na yakın alanlara kurulabilir. Demir çelik sanayisinde bu durum görülebilir. Bu durumlarda pazar alanlarına uzaklığın oluşturduğu olumsuzluklar, ulaşımın kolay ve ucuz olması durumunda üretilen ürünler pazar alanlarına taşınabilmektedir.

Bir bölgede sanayinin gelişmesi ancak ulaşım olanaklarının gelişmesiyle mümkün olabilmektedir. Genellikle sanayi üretimi o bölgede ulaşımın en gelişmiş olduğu alanlarda toplanmaktadır. Ham madde ve enerji kaynaklarının sanayi tesislerine taşınmasında yeni teknolojiler de kullanılabilmektedir. Günümüzde petrol ve doğal gaz gibi enerji kaynakları boru hatlarıyla tüketim alanlarına taşınmaktadır. Bu da ülkeler arasındaki ticaretin gelişmesi üzerinde etkili olmaktadır.

Günümüzde ülkelerin gelişmişlik seviyeleri üretim, dağıtım ve tüketim sektörlerinin gelişmişliğiyle ölçülmektedir. Gelişmiş ülkeler teknolojiyi üreten, kullanan ve pazarlayan ülkelerdir. Teknolojik ürünlerin üretildiği ve çoğunlukla tüketildiği alanlar gelişmiş ülkelerdir. Bu ülkelerin gelişmesinde, üretim fazlasını farklı ülkelere ihraç etmeleri de etkili olmaktadır.

AKTİF ÖĞRENME

Aşağıda verilen cümlelerdeki boşlukları ortadaki kutu içerisinde verilen kelimelerle tamamlayınız.

1. İnsanoğlu Paleolitik Çağ'da .... yaptığı için sadece tüketici konumundadır.
2. .... 'da artık üretici durumuna geçen insanlar, tarım arazileri işleyerek tarım ürünlerini ya da hayvanları besleyerek hayvansal ürünleri elde etmiştir.
3. .... ile birlikte üretim, dağıtım ve tüketimde büyük değişiklikler yaşanmıştır.
4. Ham maddelerin üretim merkezlerine, üretilen ürünlerin ise tüketim merkezlerine taşınma ihtiyacı .... ın gelişmesine neden olmuştur.
5. Demir-çelik üretiminin artmasıyla .... ray ve gemi yapımının kolaylaşması ulaşım faaliyetlerinin gelişmesini sağlamıştır.
6. Yakın bir zamana kadar tarım ve hayvancılık ürünlerinin üretimi her bölgede toplumun .... doğrultusunda yeteri kadar yapılmaktaydı.
7. .... faaliyetleriyle dünya pazarlarında satılmak için belli bölgelerde büyük boyutlu üretim yapılmaktadır.
8. ABD, Rusya ve Fransa dünyada .... üretiminde ön sıralarda gelen ülkelerdir.
9. Kuraklığın arttığı yıllarda veya bölgelerde .... üretim ihtiyacı karşılayamaz.
10. Bir bölgede üretilen sebze ve meyveler .... pazara ulaştırılan ürünler arasında yer alır.
11. Eskiden üretimi Etiyopya ile sınırlı olan .... , tüketimin artmasıyla birlikte Orta ve Güney Amerika'da yaygın olarak yetiştirilmeye başlanmıştır.
12. Çabuk bozulabilir ürünler genellikle .... alanlarına yakın yerlerde üretilir.
13. .... genellikle kalabalık nüfus merkezlerine yakın alanlarda gelişme gösterir.
14. Modern ticari tarımın gelişmesinde .... sistemleri ve .... teknikleri önemlidir.
15. Çabuk bozulabilir ürünlerin uzak pazarlara taşınması ancak .... sistemli araçların gelişmesiyle mümkün olmuştur.
16. Sanayi tesisleri genellikle .... merkezlerine yakın alanlara kurulmaktadır.
17. Ham maddenin ağır olduğu durumlarda sanayi tesisleri .... ye yakın yere kurulmaktadır.
18. Demir çelik sanayi genellikle .... kaynağına yakın alanlara kurulur.
19. .... üretimi o bölgede ulaşımın en gelişmiş olduğu alanlarda toplanmaktadır.
20. Günümüzde petrol ve doğal gaz gibi enerji kaynakları .... yla tüketim alanlarına taşınmaktadır. ....
21. Günümüzde ülkelerin .... seviyeleri üretim, dağıtım ve tüketim sektörleriyle ölçülmektedir.
22. .... ülkeler teknolojiyi üreten, kullanan ve pazarlayan ülkelerdir.

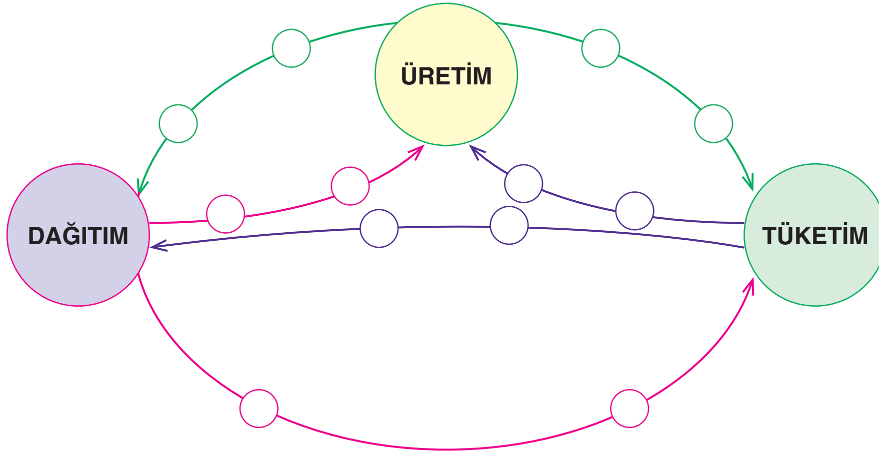
Mandıracılık ve kümes hayvancılığı
düzenli ulaşım
avcılık ve toplayıcılık
Neolitik Çağ
Sanayi Devrimi
tarımsal
işlenmeden
kahve
pazar
ham madde
enerji
Sanayi
boru hatları
modern pazarlama
soğutma
tüketim
ulaşım
ihtiyaçları
Ticari tarım
buğday

gelişmişlik
Gelişmiş
lokomotif

UYGULAMA ALANI

1 **Aşağıda üretim - dağıtım ve tüketimin birbirine etkilerine ait örnekler verilmiştir. Bu örneklerin numaralarını şemada ait oldukları yerlere yazınız.**

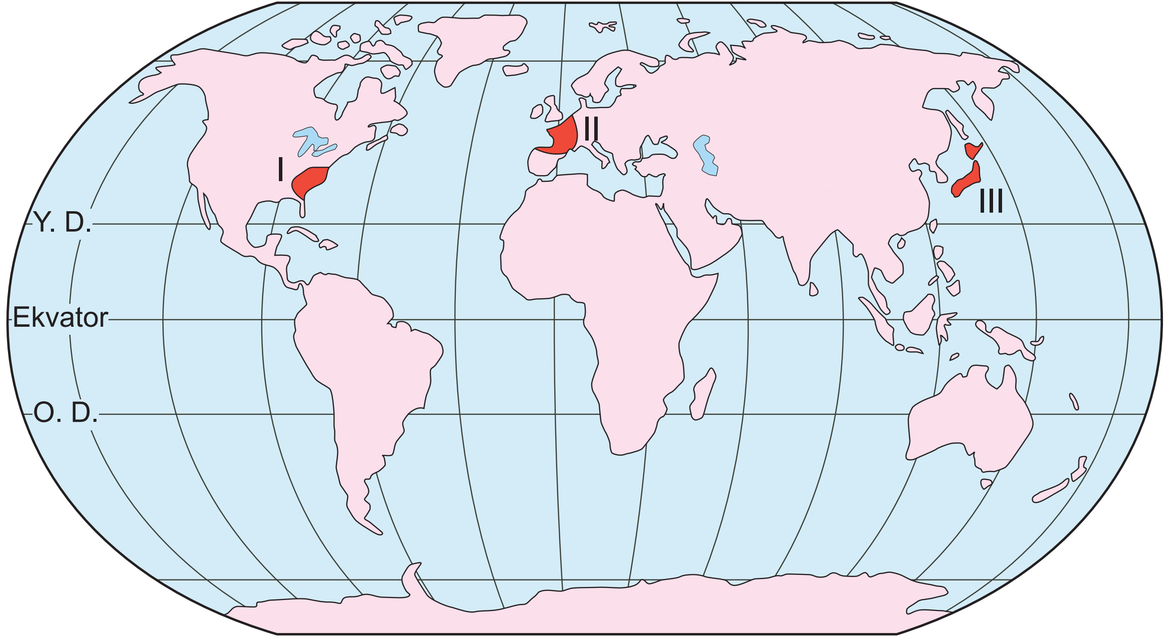
1. Yaz mevsiminde dondurma ve soğuk içeceklere olan talebin artması nedeni ile bu ürünlerin üretiminin artması
2. Soğutuculu ulaşım araçlarının yayagınlaşması ile deniz ürünleri uzak pazarlarda da tüketime sunulabilmektedir.
3. Avrupa'da enerjiye olan talebin artmasıyla Hazar Havzası'ndaki petrollerin taşınması için uzun ve uluslararası boru hatları projeleri hazırlanmıştır.
4. Kahve çok tüketilen bir ticari ürün olduğu için anavatanı olan Afrika dışında farklı kıtalarda da üretilmeye başlanmıştır.
5. Almanya'da otomotiv endüstrisinin çok gelişmesi ve üretimin fazla olması araçların ülke içinde satışlarını artırmıştır.
6. Küçük pazarlara yönelik üretim gerçekleştiren üreticilerin, ulaşım imkanlarının gelişmesiyle yeni pazarlar bularak üretim kapasitesini artırması
7. Samsun'da demir yolu ve liman bağlantılarının güçlenmesi ile maden ve tarımsal ürün işleyen sanayi tesislerindeki sayının artması
8. Elde edildikten sonra çabuk bozulabilen ürünlerin kısa sürede tüketiciye ulaştırılabilmesi zorunluluğu özel teknoloji ile donatılmış ulaşım araçlarının ortaya çıkmasını sağlamıştır.
9. İklim şartlarının avantajıyla dünyanın en fazla pirinç üreticisi olan Çin aynı zamanda bu üründe en büyük tüketici konumundadır.
10. Petrol ve doğal gazın belirli yerlerde çok fazla çıkarılabilir olması bunların başka tüketim alanlarına pazarlanması için boru hattı ulaşımının gelişmesini sağlamıştır.
11. Deniz yolu ulaşımı ile Japonya ihtiyacı olan petrolü Orta Doğu üzerinden karşılayabilmektedir.
12. Ege Bölgesi'ndeki tarımsal ürünlere olan talebin fazlalığı bir ihracat limanı olarak İzmir Limanı'nın hızla gelişmesine katkı sağlamıştır.

2 **Aşağıda üretim - dağıtım - tüketim faaliyetlerinin etkileşimiyle ilgili verilen bağlantılarda numaralı yerlere uygun kavramları örnekteki gibi yazınız.**

1	Kahveye olan talebin son yıllarda artması		Kahve tarımına ayrılan arazilerin genişlemesi
	....		....
2	Deniz yolu taşımacalığının gelişmesi		Türkiye'ye kuzeyli ülkelerden gelen deniz ürünlerinin artması
	....		....
3	Eğitim kurumlarında akıllı tahta kullanımının artması		Akıllı tahta imalatı yapan firma sayısının artması
	....		....
4	İzmit'te sanayi faaliyetlerinin yoğunlaşması		Ulaşım sistemlerinin gelişmesi ve çeşitlenmesi
	....		....
5	Kuş gribinin yaygın olduğu dönemde beyaz et talebinin azalması		Çok sayıda tavuk çiftliğinin kapanması
	....		....
6	İstanbul'da konutlara olan talebin artması		İnşaat, sektöründeki firmaların proje sayılarının artması
	....		....
7	Bolu'da çok sayıda tavuk çiftliğinin kurulması		Bolu - İstanbul, Bolu - Ankara arasında bu ürünlerin taşınmasıyla geçimini sağlayan çok sayıda kişinin olması
	....		....

Üretim, dağıtım ve tüketim sektörleri birbirleriyle ilişki içerisindedir. Üretim üzerinde ham madde kaynaklarına yakınlık, pazar alanlarına yakınlık, enerji kaynaklarına yakınlık, teknolojinin gelişmiş olması ve ulaşım sistemlerinin gelişmişliği gibi faktörler etkilidir. Uygun şartların geliştiği bazı alanlar önemli üretim merkezi haline gelmiştir.

1. **I numarayla gösterilen ABD'nin doğusunda sanayinin gelişmesinde etkili olan faktörleri belirtiniz.**

2. **II numaralı bölgenin önemli bir üretim alanı olması üzerinde etkili olan faktörleri belirtiniz.**

3. **III numaralı bölgenin önemli bir üretim alanı olması üzerinde hangi faktörler etkili olmamıştır?**

PEKİŞTİRME TESTİ 1

1. **Dağıtım faaliyetlerinde soğutuculu taşımacılığın gelişmesi aşağıdaki sektörlerden hangisini doğrudan etkilemez?**

A) Unlu ürünler
B) Süt ürünleri
C) Et ürünleri
D) Dondurma
E) Deniz ürünleri

2. Ekonomik etkinliklerin sürekliliği arz talep dengesine bağlıdır. Taleplerde meydana gelen değişim doğrudan veya dolaylı olarak üretimi etkilemektedir.

Buna göre;

I. Şarbon hastalığının yayılmasının kırmızı et talebine
II. Milli gelirin yükselmesinin turizm faaliyetlerine
III. Otomobil kullanımının artmasının petrol üretimine

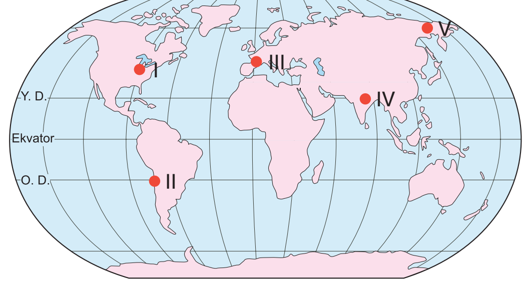
gelişmelerinden hangilerinin üretim artışına neden olacağı söylenebilir?

A) Yalnız I
B) Yalnız II
C) Yalnız III
D) I ve II
E) II ve III

3. **Türkiye'de tekstil üretim alanlarının daha çok İstanbul, Bursa ve Adapazarı gibi büyük şehirlerde yaygın olmasının temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Tüketimin fazla olması
B) İklim koşullarının elverişli olması
C) İş gücünün fazla olması
D) Ham madde üretim alanları olmaları
E) İşlenen ürünün kolay bozulabilir olması

4. Dünya genelinde nüfusun hızla artması ve satın alma güçlerinin giderek yükselmesine bağlı olarak tüketim alanları artmakta ve genişlemektedir.

Buna göre haritada işaretli bölgelerden hangileri önemli tüketim alanları içerisinde değerlendirilemez?

A) I ve IV
B) II ve III
C) II ve V
D) III ve IV
E) IV ve V

5. Üretim, tüketim ve dağıtım faaliyetlerini ayrı ayrı etkileyen birçok doğal ve beşeri faktör bulunmaktadır.

Buna göre;

I. Sermaye
II. Teknolojik gelişim
III. Moda
IV. Reklam
V. Ulaşım sistemleri

gelişimlerinden hangileri üretim, tüketim ve dağıtım faaliyetlerini etkileyen ortak unsurlardır?

A) I ve II
B) I ve IV
C) II ve III
D) II ve V
E) IV ve V

6. Üretim, dağıtım ve tüketim gibi ekonomik faaliyetler, insanların temel ihtiyaçları doğrultusunda gelişir ve değişiklikler gösterir.

Buna göre aşağıdaki üretim sektörlerinden hangisinin dünya genelindeki dağıtım ve tüketim ağı diğerlerine göre daha kısıtlıdır?

A) Tekstil

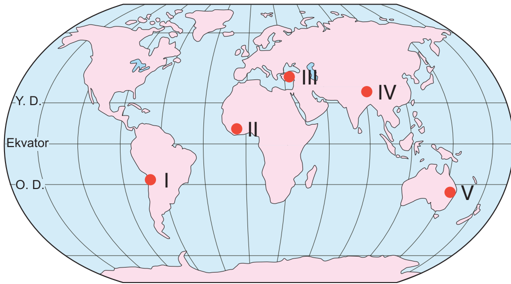
B) Elektronik aletler

C) Enerji kaynakları

D) Optik unsurlar

E) Ham madde

7. Bir Japon iş adamı otomotiv fabrikası kurmak istemektedir. Ancak fabrikasını kuracağı alanın dünya pazarlarına yakın ve ulaşım olanaklarına sahip olmasını istemektedir.

Bu durumda Japon iş adamının fabrikasını kurması için en ideal yer haritada işaretli hangi alandır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

8. Malların üretimi, dağıtımı ve tüketimi yerel, ulusal ve küresel ölçekte değişebilmektedir.

Buna göre;

I. İstanbul'da üretilen dayanıklı tüketim mallarının diğer ülkelerde pazarlanması

II. Ankara'da üretilen mobilyanın diğer şehirlerde pazarlanması

III. Van'da çıkarılan inci kefal balığının il içinde pazarlanması

durumlarıyla hangilerinin aşağıdaki ölçek eşleştirmelerinden hangisi doğrudur?

	I	II	III
A)	Yerel	Ulusal	Küresel
B)	Küresel	Ulusal	Yerel
C)	Ulusal	Küresel	Yerel
D)	Küresel	Yerel	Ulusal
E)	Yerel	Küresel	Ulusal

9. Dünyada nüfusun ve insanların satın alma güçlerinin giderek artmasının aşağıdakilerden hangisinde de artışa neden olacağı söylenemez?

A) Dağıtım sektöründe

B) Üretim faaliyetlerinde

C) Doğal kaynaklarda

D) Reklam ve tanıtım hizmetlerinde

E) Tüketim oranlarında

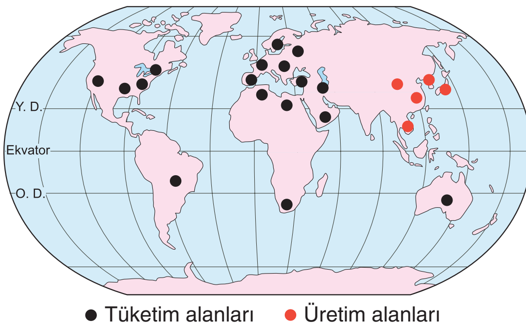
PEKİŞTİRME TESTİ 2

1. Bazı ürünlerin tüketimi yaşanan talebe bağlı olarak yaz ya da kış mevsiminde artış gösterebilmektedir.

Aşağıda verilen ürünlerden hangisinin tüketimindeki mevsimsel değişim daha fazladır?

A) Doğal gaz
B) Çay
C) Tekstil ürünleri
D) Kahve
E) Süt ürünleri

2. Aşağıdaki haritada bir mal grubuna ait yoğun üretim ve yoğun tüketim alanları işaretlenerek gösterilmiştir.

● Tüketim alanları ● Üretim alanları

Buna göre haritada üretim ve tüketim alanları işaretlenerek gösterilen mal grubu aşağıdakilerden hangisidir?

A) Motorlu taşıtlar
B) Optik unsurlar
C) Kimya sanayi
D) Elektronik ürünler
E) Orman sanayi

3. Ham maddenin işlendikten sonra çabuk bozulabilir olduğu durumlarda üretim alanları tüketim alanlara yakın olmayı tercih etmektedir.

Aşağıdaki üretim sektörlerinden hangisi bu duruma örnek olarak gösterilebilir?

A) Şeker
B) Çay
C) Süt ürünleri
D) Tekstil
E) Otomotiv

4. Üretim ve tüketim bölgeleri arasında dağıtım faaliyetlerinin hızlı bir şekilde yapılabilmesi daha çok aşağıdakilerden hangisine bağlıdır?

A) Üretim ve tüketim oranlarına
B) Ulaşım ağlarına
C) İklim özelliklerine
D) Üretim miktarlarına
E) Nüfus miktarlarına

5. Fındık fiyatlarında meydana gelen düşmeye bağlı olarak Doğu Karadenizli üreticilerden bazıları fındıklarını sökerek piyasada az bulunan kivi üretimi yapmaya başladılar.

Yukarıdaki üretimde yaşanan değişime aşağıdakilerden hangisi temel oluşturmuştur?

A) Üretimin dağıtımı etkilemesi
B) Dağıtımın üretimi etkilemesi
C) Tüketimin üretimi etkilemesi
D) Üretimin tüketimi etkilemesi
E) Tüketimin dağıtımı etkilemesi

6. **İki farklı ülke veya bölge arasında;**

I. Üretim mallarının farklı olması

II. Gelişmiş ulaşım ağlarına sahip olmaları

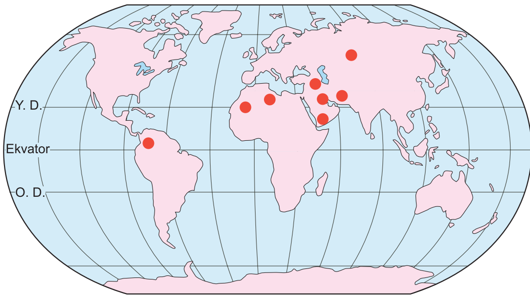
III. Doğal kaynaklarının farklı olması

IV. Ekonomik yapılarının benzer olması

durumlarından hangilerinin var olmasıyla üretim, tüketim ve dağıtım sektörleri gelişebilir?

A) I ve II
B) I ve III
C) II ve III
D) II ve IV
E) III ve IV

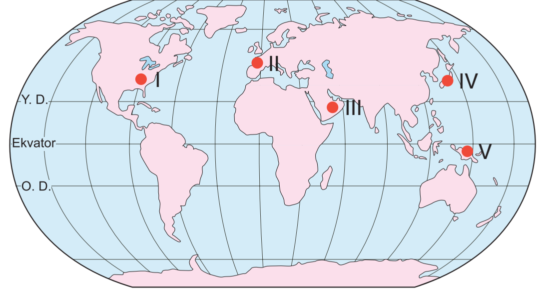
7. Aşağıdaki haritada bazı üretim alanları işaretlenerek gösterilmiştir.

Buna göre haritada işaretli alanlar aşağıdaki üretim sektörlerinden hangisine aittir?

A) Petrol
B) Tarım
C) Makine
D) Orman
E) Tekstil

8.

Haritada işaretli alanlardan hangileri önemli otomotiv üretim alanlarından değildir?

A) I ve II
B) I ve III
C) II ve IV
D) III ve V
E) IV ve V

9. Bozulabilir ürünlerin tüketim alanlarına ulaştırılmasında "soğuk zincir" adı verilen bir sistem kullanılır.

Buna göre;

I. Et ürünleri

II. Süt ürünleri

III. Deniz ürünleri

IV. Tekstil ürünleri

V. Maden ürünleri

üretim alanlarından hangilerinde soğuk zincir uygulanması beklenmez?

A) I ve II
B) I ve V
C) II ve IV
D) III ve V
E) IV ve V

ÇAP

A. DOĞAL KAYNAKLAR

İnsan aklı ve emeği dışında doğada kendiliğinden oluşan tüm ürünlere doğal kaynak denir. Doğal kaynakları ekonomik faaliyetlerin gelişmesinde ve çeşitlenmesinde büyük bir etkiye sahiptir. Tarım dahil her türlü insan faaliyetinde su, toprak, bitki ve maden gibi çeşitli doğal kaynaklar kullanılmaktadır. Teknolojik gelişmelere bağlı olarak doğal kaynak kullanımı artmaktadır.

İnsanoğlu var olduğu günden beri doğal kaynakları kullanmaktadır. Orman ürünleri, hayvanlar ve çeşitli taşlar gibi bazı doğal kaynaklar Paleolitik Çağ'da kullanılmış halen de kullanılmaya devam etmektedir. Ancak özellikle Sanayi Devrimi'nden sonra kullanılan doğal kaynak miktarı ve çeşitliliğinde büyük bir artış yaşanmıştır. Artık çok çeşitli madenler, petrol, doğal gaz, kömür türleri hatta rüzgâr ve güneş enerjisi insanların yaygın olarak kullandığı doğal kaynaklar arasında yer almaktadır.

Doğal taşların kullanımı insanlık tarihi kadar eskidir. Paleolitik Çağ'da avcılık yapmak ve yabani hayvanlardan korunmak için obsidyen ve çakmak taşı kullanılmaktaydı. Bu taşlar keskin kenarlı olarak kırıldıktan sonra bir sopanın ucuna bağlanarak mızrak yapımında kullanılmıştır. Aynı zamanda bu taşlardan çakmak taşı (sileks) ateş yakma işleminde de kullanılmıştır. Obsidyen ve çakmak taşı çeşitli süs eşyalarının yapımında, mermer inşaat çalışmalarında yaygın olarak kullanılmıştır. Günümüzde bu taşların yanında granit ve gabro inşaat işlerinde, oltu taşı, lüle taşı, yeşim, yakut ya da elmas gibi taşlar süs eşyası olarak da kullanılmaktadır.

Çeşitli hayvanlar Paleolitik Çağ'da avlanarak besin kaynağı olarak kullanılıyordu. Neolitik Çağ'da bu hayvanlar evcilleştirilerek hem güçlerinden hem de et, süt, deri gibi diğer ürünlerinden yararlanılmaya başlanmıştır. Hayvancılık faaliyetleri günümüzde de önemini arttırarak devam etmektedir.

Önemli doğal kaynaklardan biri olan toprağın kullanımı Neolitik Çağ'da insanın yerleşik hayata geçip, tarım faaliyetlerine başlamasıyla önem kazanmıştır. Toprak dışında üzerinde yetişen çayır ve otlaklar da hayvancılık faaliyetleriyle değerlendirilmiştir. Toprak eskiden aynı zamanda çanak çömlek yapımında ya da kerpiç haline getirilerek mesken inşasında kullanılmıştır. Günümüzde bu faaliyetlerin dışında tuğla, kiremit ya da seramik yapımında da kullanılmaktadır.

Paleolitik Çağ'da madencilik denilince obsidyen ve çakmak taşının işlenerek çeşitli av aletlerinin yapılması akla gelir. Kalkolitik dönemde metalik madenler kullanılmaya başlamıştır. İlk önceleri bakır, kalay, gümüş ve altın gibi yumuşak madenler kullanılmıştır. Bilgi birikiminin artmasıyla insanlar bakır ve kalayı karıştırarak bronz (tunç) elde etmiştir. Sonrasında demirin kullanılması insanlık tarihinin önemli dönüm noktalarından biri olmuştur. Anadolu'da madencilikle uğraşan en eski toplum Hititlerdir. Hititler; demir, bakır, gümüş gibi madenleri işleyerek demir çapa, saban, tekerlek çemberi, bıçak, balta ve orak gibi aletler yapmıştır. Ancak metalik madenlerin kullanım alanının genişlemesi ve çeşitlenmesi Sanayi Devrimi'yle artmıştır.

Ormanın doğal bir kaynak olarak kullanımı insanların avcı ve toplayıcı olduğu döneme kadar inmektedir. İnsanlar ormanlardan çeşitli meyveleri toplayarak ve içinde yaşayan hayvanları avlayarak yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Aynı zamanda büyük ağaçların kovuklarını da korunma ve yerleşim alanı olarak kullanmışlardır. Ateşin keşfiyle birlikte odun, yemek pişirilmesinde, evlerin ısıtılmasında ya da madenlerin işlenmesinde kullanılmıştır. Günümüzde ise orman ürünleri ısınmadan enerji elde edilmesine, kozmetikten ilaç sanayisine, mobilya üretiminden kâğıt üretimine kadar çok çeşitli alanlarda kullanılmaktadır.

İnsanların eski çağlardan beri yararlandığı doğal kaynaklardan biri de rüzgâr gücüdür. İlk çağlarda yel değirmenlerinde ya da yelkenli gemilerde kullanılan rüzgâr gücü günümüzde çok çeşitli alanlarda kullanılmaktadır. Bugün rüzgâr sörf ve yelken sporunda ve alternatif bir enerji kaynağı olarak elektrik üretiminde kullanılmaktadır.

Yaşam için hayati öneme sahip olan su insanlık tarihiyle birlikte içme, kullanma ve tarımsal sulamada kullanılmaya başlanmış ve halen de kullanılmaktadır. Günümüzde ise bu faaliyetlerin dışında hidroelektrik santrallerinde elektrik üretiminde, balıkçılık, sanayi, ulaşım gibi alanlarda da kullanılmaktadır.

İnsanlığın odundan sonra kullandığı ikinci ısı kaynağı kömürdür. Kömür 9. yüzyılda İngiltere'de konutların ısıtılmasında ve demirin eritilmesinde kullanılmıştır. Ancak kömürün asıl önemi Sanayi Devrimi'yle anlaşılmıştır. Bu dönemde hem demir-çelik fabrikalarında enerji kaynağı olarak kullanılmış hem de buhar makinesinin icadıyla dokuma tezgahlarında, lokomotiflerde ve gemilerde kullanılmıştır. Kömür günümüzde evlerin ısıtılması ve demir-çelik fabrikaları dışında termik santrallerde elektrik üretiminde de kullanılmaktadır.

Jeotermal kaynaklar eski çağlarda hamam ve kaplıcalar için sıcak su temininde kullanılmıştır. Roma İmparatorluğunun egemen oldukları topraklarda çok sayıda hamam inşa edilmiştir. Osmanlı Devleti de Anadolu'nun birçok yerinde bu kaynakların yakınında hamam ve kaplıcalar inşa etmiştir. Jeotermal kaynaklar günümüzde hamam ve kaplıcalarla sağlık turizminde, evlerin ve seraların ısıtılmasında ve jeotermal santrallerde elektrik üretiminde kullanılmaktadır.

İnsanların eskiden daha çok uyuz gibi bazı hastalıkların tedavisinde, inşaatlarda harç yapımında ya da ateş yakmak için kullandıkları petrol, 20. yüzyıl başlarından sonra insanlık tarihinin en önemli doğal kaynağı haline gelmiştir. Benzinli ve dizel motorların icadıyla önemi artan petrolün bugün 5000'den fazla kullanım alanı bulunmaktadır. Günümüzde motorlu taşıtlardan, petrokimya endüstrisine kadar çok yaygın bir kullanım alanına sahip petrol aynı zamanda termik santrallerde enerji üretiminde de kullanılmaktadır.

20. yüzyılın bir diğer önemli doğal kaynağı doğal gazdır. Bu kaynak günümüzde sanayi tesislerinde, konut kullanımında ve termik santrallerde enerji üretiminde kullanılmaktadır. Günümüzde Türkiye'nin kullandığı elektriğin yaklaşık % 30'u doğal gazdan elde edilmektedir.

B. DÜNYADA DOĞAL KAYNAK-EKONOMİ İLİŞKİSİ

Ülkelerin gelişip kalkınmasında doğal kaynaklar önemli bir role sahiptir. Sahip oldukları kaynakları bilinçli ve verimli kullanan ülkeler kalkınarak zenginleşmektedir. Bu kaynakların verimli kullanımında yetişmiş insan gücü yanında sermaye, teknoloji, Ar-Ge çalışmaları ve bilgi birikimi de önemli faktörlerdir.

Doğal kaynaklar bakımından ülkeleri dört grup altında incelemek mümkündür. Birinci grupta doğal kaynakları kullanarak kalkınmış ülkeler, ikinci grupta doğal kaynaklara sahip olduğu halde bunları kullanacak teknik ve ekonomik düzeye sahip olmayan ülkeler ve üçüncü grupta doğal kaynaklar bakımından fakir oldukları halde yetişmiş insan gücüne bağlı olarak kalkınmış ülkeler bulunur.

Günümüzde ABD, Kanada, Güney Afrika Cumhuriyeti ve Rusya gibi ülkeler zengin doğal kaynaklarını verimli bir şekilde kullanarak kalkınmış ülkelere örnek olarak gösterilebilir. Bu ülkeler yetişmiş insan gücü, teknolojik seviye ve sermaye birikimleri ile doğal kaynaklarını, ülkelerini kalkındırmak için kullanmışlardır. Kuveyt, Katar, Bahreyn, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri ise sahip oldukları petrol ve doğa gazı satarak kalkınmaya çalışmaktadırlar.

Irak, İran, Cezayir, Nijerya, Türkmenistan ve Venezüella gibi ülkeler doğal kaynaklar, özellikle de petrol ve doğal gaz bakımından zengin oldukları halde bunları işleyecek yetişmiş insan gücüne, teknoloji ve sermaye birikimine sahip olmadıkları için kalkınamamış ülkelerdir. Bu ülkeler sahip oldukları kaynakları genellikle işlemeden ya da yarı işlenmiş olarak ihraç etmektedir.

Japonya, Güney Kore, Tayvan ve İsviçre gibi ülkeler doğal kaynaklar bakımından fakir olmalarına rağmen, yetişmiş insan gücü, sermaye birikimi ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak kalkınmayı başarmış ülkelerdir. Tüm bu ülkelerin dışında bir de Moğolistan gibi hem doğal kaynaklar bakımından fakir, hem de yetişmiş insan gücü, sermaye ve teknolojik bakımdan yetersiz ülkeler bulunmaktadır. Bu olumsuzluklar günümüzde Moğolistan'ın dünyanın en fakir ülkelerinden biri olmasına neden olmuştur.

C. TÜRKİYE'DE DOĞAL KAYNAK-EKONOMİ İLİŞKİSİ

Türkiye mermer, bor, krom ve linyit gibi bazı doğal kaynaklar bakımından zenginken, demir, bakır, kurşun ve su kaynakları bakımından kendi kendine yetebilir ancak özellikle petrol ve taş kömürü gibi enerji kaynakları bakımından fakir bir ülkedir. Son yıllarda sanayi alanında yaşanan gelişmelere bağlı olarak Türkiye'de doğal kaynak kullanımında artışlar yaşanmıştır. Bu duruma bağlı olarak toprak ve su kaynakları, orman ürünleri, madenler ve enerji kaynaklarına olan ihtiyaç ve bunların kullanımında artışlar yaşanmaktadır. Özellikle enerji kaynakları alanında yaşanan sorun hidroelektrik ve alternatif enerji kaynaklarıyla çözülmeye çalışılmaktadır.

Türkiye'de kısa mesafelerde görülen yer şekilleri ve iklim değişimleri toprak çeşitliliğinin artmasına neden olmuştur. Bu durum Türkiye'nin tarım potansiyelinin yükselmesine neden olmuştur. Toprak tarım dışında tuğla, kiremit ve seramik sanayisinde de kullanılmaktadır.

UYARI

2018 yılında elektrik üretimimizin %37,3'ü linyit ve taşkömüründen %29,8'i doğal gazdan %19,8'i hidrolik (baraj) enerjiden %6,6'sı rüzgardan %2,6'sı güneş enerjisinden, %2,5'i jeotermal enerjiden, %1,4'ü diğer kaynaklardan elde edilmiştir.

Türkiye yüz ölçümünün yaklaşık dörtte biri ormanlarla, üçte biri ise çayır ve mera alanlarıyla kaplıdır. Bu alanlar özellikle hayvancılık için büyük bir potansiyele sahiptir. Yine orman ürünleri ihtiyacının önemli bir bölümü bu kaynaktan karşılanmaktadır.

Türkiye alternatif enerji kaynakları bakımından önemli bir potansiyele sahiptir. Yer şekillerinin engebeli olmasına bağlı olarak akarsuların hidroelektrik potansiyeli yükselmiştir. Yine güneş ve rüzgâr enerjisi bakımından büyük bir potansiyele sahiptir ve son yıllarda bu kaynakların kullanımı artmaya başlamıştır. Jeotermal enerji bakımından dünyada yedinci sırada bulunmaktadır. "Jeotermal kaynaklar elektrik üretiminde (Jeotermal enerji) kullanılmaktadır. Son yıllarda ise evlerin ve seraların ısıtılmasında kullanılmaya başlanmıştır." şeklinde yazılırsa daha uygun olur.

AKTİF ÖĞRENME

Aşağıda verilen cümlelerdeki boşlukları ortadaki kutu içerisinde verilen kelimelerle tamamlayınız.

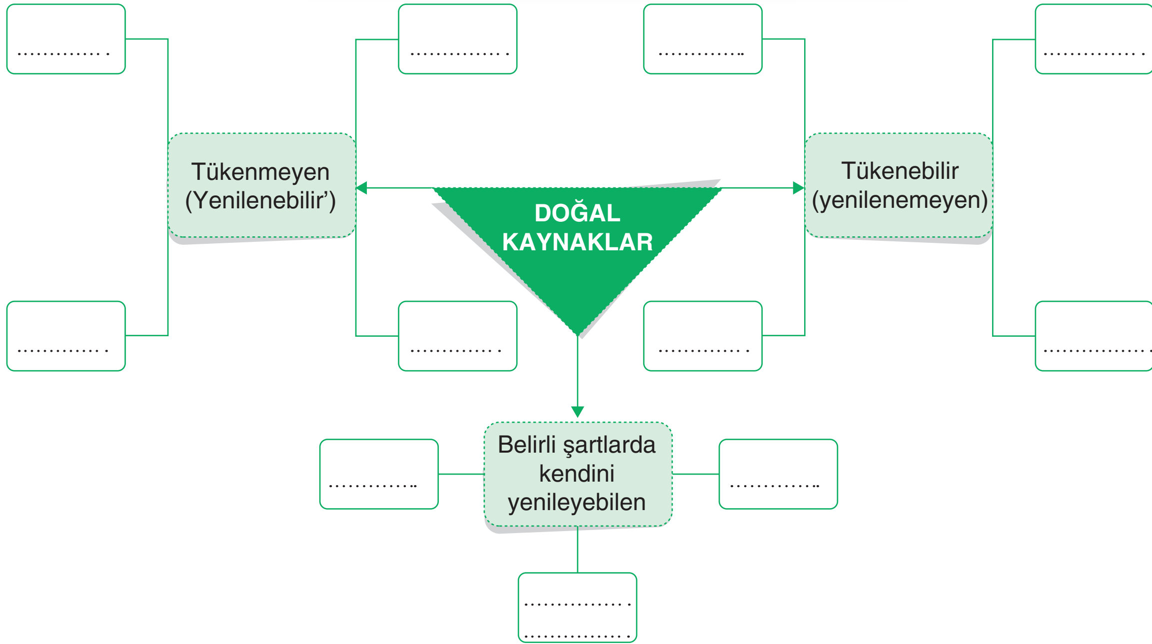
Neolitik Çağ
çayır ve otlakların
Toprak
yumuşak
Orman
Rüzgâr
hidroelektrik
kömür
doğal kaynak
ekonomik
demir-çelik
jeotermal
petrol
toprak
çayır ve mera
taştan
obsidiyen
sileks
doğa
kullanımını
yenilenebilir
belli koşullar altında
yenilenemeyen
ihtiyaçlarını

1. İnsan faaliyetlerinde ham madde olarak kullanılan doğada olduğu gibi var olan kaynaklara .... denir.
2. Doğal kaynaklar .... etkinliklerin gelişmesi ve çeşitlenmesinde büyük rol oynarlar.
3. İnsan eliyle yürütülen tarımsal faaliyetlerin gerçekleşebilmesi .... daki mevcut kaynaklarla yakından ilgilidir.
4. Teknolojinin gelişmesiyle üretimin artması, doğadaki kaynakların .... artırırken, tüketimini de hızlandırmıştır.
5. Güneş, rüzgâr,dalga ve su .... doğal kaynaklardandır.
6. Hayvanlar, orman, toprak, hava ve jeotermal kaynaklar .... yenilenebilen doğal kaynaklardandır.
7. Petrol, doğal gaz ve kömür .... fosil kökenli enerji kaynaklarındadır.
8. Geçmişten günümüze insanlar, mevcut kaynaklardan çeşitli şekillerde yararlanarak .... karşılamaya çalışmışlardır.
9. Paleolitik Çağ'da avcılık ve toplayıcılık yaparak yaşamını devam ettiren insanlar, avlanmak ve hayvanlardan korunmak amacıyla .... kesici ve delici aletler yapmışlardır.
10. Paleolitik dönemde .... ve .... gibi sert ve keskin kayaçlar yaygın olarak kullanılmaktaydı.
11. .... 'da başlayan tarımsal faaliyetler sayesinde topraklar ekonomik yönden değer kazanmıştır.
12. Tarımın yanı sıra hayvancılık faaliyetlerinin yapılıyor olması, ... da değer kazanmasını sağlamıştır.
13. ...., eskiden olduğu gibi günümüzde de çanak çömlek yapımından ev yapımına kadar birçok alanda kullanılan oldukça önemli bir kaynaktır.
14. Metalik olarak öncelikle işlenen ve yararlanılan madenler bakır, altın ve kalay gibi .... olanlardır.
15. .... endüstrisinin günümüzde ısınma, enerji üretimi, mobilya, ilaç, kozmetik ve kâğıt üretimi gibi geniş bir kullanım alanının olduğu görülmektedir.
16. .... gücünden ilk çağlarda yel değirmenlerinin, Sanayi Devrimi'ne kadar da yelkenli gemilerin hareket ettirilmesinde yararlanılmıştır.
17. Günümüzde sudan enerji elde edilmesi, akarsular üzerinde kurulan .... santralleri sayesinde mümkün olmuştur.
18. Buharlı makinelerin, lokomotiflerin ve gemilerin icadıyla .... ün kullanım alanları son derece genişlemiştir.
19. Kömür, Sanayi Devrimi'yle birlikte .... üretiminde yaygın olarak kullanılmıştır.
20. Günümüzde .... enerji sağlık turizmi, sera ve konutların ısıtılmasından elektrik üretimine kadar oldukça geniş bir kullanım alanına sahiptir.
21. 19. yüzyılın en önemli enerji kaynağı olan kömür, 20. yüzyılda yerini .... e bırakmıştır.
22. Türkiye'de kısa mesafelerde görülen yer şekilleri ve iklim değişimleri .... çeşitliliğinin artmasına neden olmuştur.
23. Türkiye yüz ölçümünün yaklaşık dörtte biri ormanlarla, üçte biri ise .... alanlarıyla kaplıdır.

1 **Doğal kaynaklarla ilgili aşağıdaki şemayı uygun kavramları kullanarak tamamlayınız.**

- Kömür
- Güneş
- Petrol
- Madenler
- Dalga
- Doğal gaz
- Su
- Rüzgar
- Jeotermal enerji
- Orman
- Toprak

2 **Türkiye'de aşağıdaki doğal kaynak türlerinden ekonomik anlamda hangi alanlarda yararlanıldığını, verilenler arasından seçerek belirtiniz.**

1. Reçine, sığla, yağı gibi ürünlerin üretimi sağlanır.
2. Kiremit, tuğla, seramik gibi ürünlerin üretimini sağlar.
3. Rafting, kano gibi sporlarda turizme katkı sağlar.
4. Enerji üretimi ve sanayi kollarının gelişmesini sağlar.
5. Kereste, maden direği, parke yapımında kullanılır.
6. Isınma, enerji üretimi ve sağlık turizminde kullanılır.
7. İlaç, gıda ve kozmetik ürünlerine katkı sağlar.
8. Hidroelektrik enerji üretiminde kullanılır.
9. Tarımsal faaliyetlerin yapılmasını kolaylaştırır.
10. İşlenmiş ya da işlenmemiş olarak ihraç edilerek ekonomiye katkı sağlar.

Topraklar	Yer altı Kaynakları
....	....

Ormanlar	Su Kaynakları
....	....

3 Doğal kaynak - ekonomi ilişkisi düşünüldüğünde aşağıdaki ülkelerin hangi gruba ait olduğunu numaralarını yazarak belirtiniz.

I. Grup	II. Grup	III. Grup	IV. Grup
Zengin doğal kaynaklara sahip bazı ülkeler teknik bilgi ve sermaye yetersizliği nedeniyle yeterince gelişme gösterememiştir.	Büyük sermaye ve zengin doğal kaynaklara sahip bazı ülkeler bu kaynaklardan etkin şekilde faydalanmaktadır.	Doğal kaynak açısından fakir ancak sermaye, iş gücü ve teknolojik açıdan zengin bazı ülkeler dışarıdan aldıkları ham maddeyi işleyerek, açıklarını kapatmaktadır.	Doğal kaynaklar yönüyle fakir ve gelişme sürecini tamamlamayan bazı ülkeler az olan doğal kaynaklardan da yeterince yararlanamamaktadır.
………………………………..	………………………………..	………………………………..	………………………………..

1 ABD	4 Hollanda	7 Hindistan	10 Kanada	13 Somali
2 Nijerya	5 İsveç	8 Moğolistan	11 Türkiye	14 İngiltere
3 Japonya	6 Almanya	9 Güney Kore	12 Belçika	15 Çin

4 Türkiye'de bazı enerji kaynaklarıyla ilgili olarak aşağıda verilen bilgi kutucuklarını "yenilenebilir / yenilenemez, yeterli / yetersiz, artırır / azaltır" kavramlarını uygun yerlere örnekteki gibi yazarak belirtiniz.

Doğal gaz	
Türü	…………………
Rezervi	…………………
Hava kirliliğine etkisi	…………………

Su gücü	
Türü	…………………
Rezervi	…………………
Hava kirliliğine etkisi	…………………

Taş kömürü	
Türü	Yenilenemez
Rezervi	Yetersiz
Hava kirliliğine etkisi	Artırır

Rüzgar gücü	
Türü	…………………
Rezervi	…………………
Hava kirliliğine etkisi	…………………

Petrol	
Türü	…………………
Rezervi	…………………
Hava kirliliğine etkisi	…………………

Jeotermal	
Türü	…………………
Rezervi	…………………
Hava kirliliğine etkisi	…………………

Linyit	
Türü	…………………
Rezervi	…………………
Hava kirliliğine etkisi	…………………

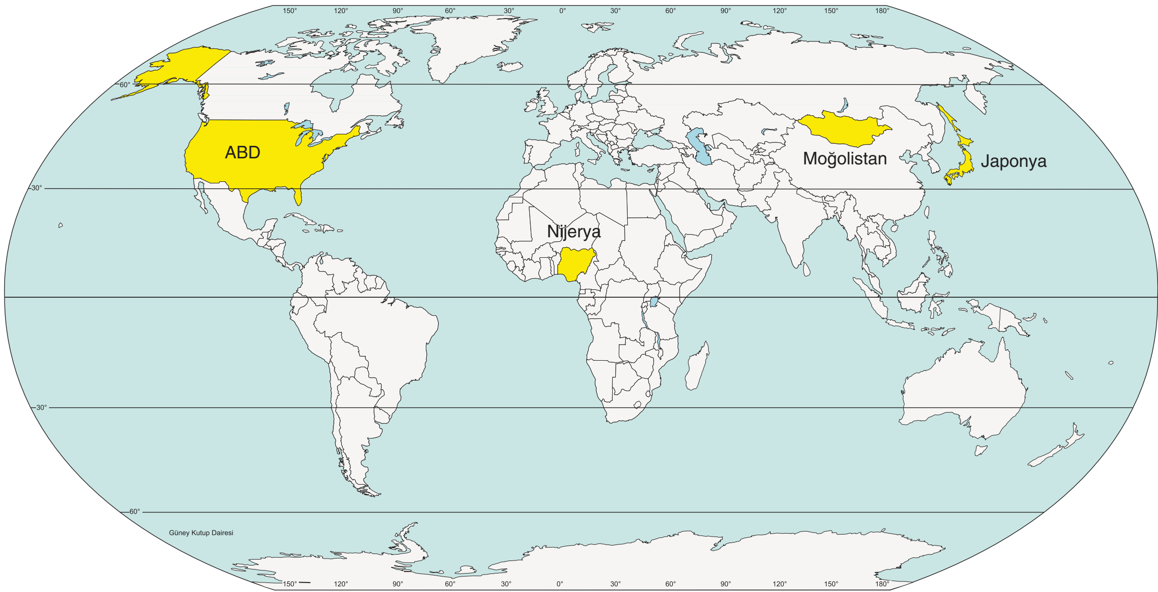
Güneş	
Türü	…………………
Rezervi	…………………
Hava kirliliğine etkisi	…………………

Nükleer yakıtlar	
Türü	…………………
Rezervi	…………………
Hava kirliliğine etkisi	…………………

Ülkelerin gelişmesinde doğal kaynaklar büyük bir öneme sahiptir. Ülkeler sahip oldukları doğal kaynakları kullanma durumlarına göre kalkınabilmektedir.

1. Doğal kaynak bakımından zengin ülkeler bu kaynakları işleyecek sermaye, teknoloji ve iş gücüne de sahipse kolayca kalkınabilmektedir.
2. Ancak bazı ülkeler doğal kaynaklara sahip oldukları halde, bunu işleyecek teknoloji ve iş gücüne sahip değildir. Dolayısıyla bu ülkeler bu kaynakları işlemeden ihraç ettikleri için kalkınamamaktadırlar.
3. Bazı ülkeler doğal kaynaklar bakımından fakir oldukları halde yetişmiş insan gücüne ve teknolojiye sahip oldukları için kalkınmışlardır.
4. Bazı ülkeler ise hem doğal kaynak bakımından fakir hem de yetişmiş insan gücüne sahip olmadıkları için geri kalmışlardır.

1. **Haritada gösterilen ülkelerden hangisi 1. duruma örnek olarak gösterilir?**

2. **Haritada gösterilen ülkelerden hangisi 2. duruma örnek olarak gösterilir?**

3. **Haritada gösterilen ülkelerden hangisi 3. duruma örnek olarak gösterilir?**

4. **Haritada gösterilen ülkelerden hangisi 4. duruma örnek olarak gösterilir?**

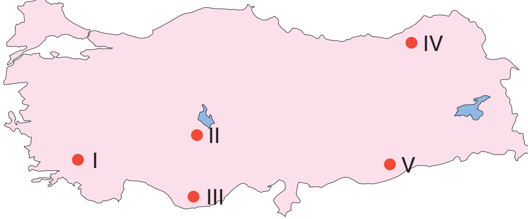

PEKİŞTİRME TESTİ 1

1, 2. ve 3. soruları aşağıdaki açıklamaya göre cevaplayınız.

Jeotermal enerji, yerkabuğunun çeşitli derinliklerinde bulunan birikmiş ısının oluşturduğu sıcaklıkların, bölgesel atmosferik ortalama sıcaklığının üzerinde olan ve çevresindeki normal yeraltı ve yerüstü sularına göre daha fazla çözülmüş mineral, çeşitli tuzlar ve gaz içerebilen basınç altındaki sıcak su ve buhar (akışkan) yolu ile sürekli yüzeye taşınan ısı olarak tanımlanmaktadır.

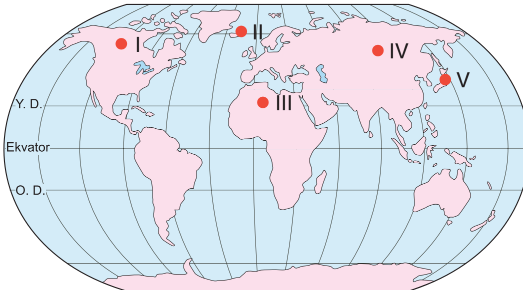
1.

Yukarıdaki Türkiye haritasında işaretli yerlerin hangilerinde bu tip kaynaklara <u>daha fazla</u> rastlanır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

2.

Yukarıdaki Dünya haritasında işaretli yerlerin hangilerinde bu tip kaynaklara <u>daha fazla</u> rastlanır?

A) I ve II B) I ve III C) II ve V D) III ve IV E) IV ve V

3. I. Ekolojik olması ve çevreyi kirletmemesi

II. Doğal çevirimi dâhil olup yenilenebilir olması

III. Fosil yakıtlara göre daha ucuz olması

IV. Mevsimsel üretim farklılıklarının olması

Yukarıdakilerden hangileri bu tip kaynakların genel özellikleri arasında yer almaktadır?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III D) II ve IV E) I, II ve III

4. "Ülkeler, doğal kaynaklarını, tarihi süreç içerisinde daima kullanmış ve bu sayede bazı dönemlerde hızla gelişerek zenginleşmişlerdir. Günümüzde endüstri devrimlerini gerçekleştirmiş olan bazı ülkeler, her şeyden önce doğal kaynaklarını harekete geçirerek, bu düzeyi yakalamışlardır."

Buna göre parçada belirtilen duruma;

I. Japonya

II. Güney Kore

III. Rusya

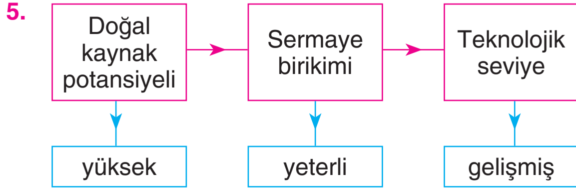
IV. İngiltere

V. Almanya

gibi ülkelerden hangilerinin gelişimi örnek <u>verilemez</u>?

A) I ve II B) I ve IV C) II ve V D) III ve IV E) IV ve V

ÇAP

5.

Yukarıda doğal kaynak – sermaye – teknolojik özellikler açısından verilen şemaya aşağıdaki ülkelerden hangisi iyi bir örnek <u>oluşturmaz</u>?

A) Kanada B) Rusya C) Japonya D) ABD E) Almanya

6. Türkiye'de iklimin ve yeryüzü şekillerinin kısa mesafelerde değişmesi farklı ekonomik etkinliklerin ortaya çıkmasına ve ekonomiye katkı sağlamasına neden olmuştur.

Aşağıdakilerden hangisi yukarıda belirtilen durumun bir sonucu olarak ortaya çıktığı <u>söylenemez</u>?

A) Deniz yolu ulaşımının gelişmesi
B) Tarımsal ürün çeşitliliğinin fazla olması
C) Bazı bölgelerde kış turizminin gelişmesi
D) Kış aylarında ulaşımının bazı yerlerde sürekli aksaması
E) Hayvancılık faaliyetlerinin çeşitlilik göstermesi

7. Doğal kaynaklar, yer altı veya yer üstünde bulunan, yenilenebilir kaynaklar (bitki ve hayvan türleri, rüzgâr ve güneş enerjisi) ve yenilenemez kaynaklar (petrol, kömür ve mineraller)olarak iki temel gruba ayrılan ve genellikle emek ve sermaye gibi girdiler olmaksızın kullanılamayan kaynaklardır.

Buna göre aşağıdaki hangi doğal kaynağın ekonomiye kazandırılmasında <u>daha fazla</u> teknoloji, sermaye ve emeğe ihtiyaç vardır?

A) Petrol B) Uranyum C) Demir D) Rüzgâr E) Güneş

8. Yeraltı kaynakları bakımından zengin olan

- Kuveyt
- Suudi Arabistan
- Birleşik Arap Emirlikleri
- Katar

gibi ülkelerin yeterince gelişme gösterememesinde aşağıdakilerden hangisinin neden olduğu söylenebilir?

A) Sermaye yetersizliği
B) Teknoloji yoksunluğu
C) Ulaşım sorunları
D) İş gücü yetersizliği
E) Pazar yoksunluğu

9. Aşağıda doğal kaynakların sınıflandırılmasında kullanılan bazı ölçütler verilmiştir.

- Yenilenme durumu
- Enerjide kullanılmaları
- Metalik oranları
- Canlılık durumu

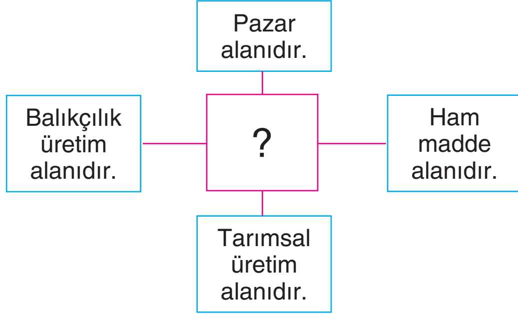
Ormanlar bu sınıflandırmaya göre aşağıdakilerden hangi özelliği <u>yansıtmaz</u>?

A) Belli şartlarda yenilenebilir.
B) Enerji kaynağı olarak kullanılabilir.
C) Metalik kaynak değildir.
D) Canlı organizmadır.
E) Tükenmeyen doğal kaynaktır.

PEKİŞTİRME TESTİ 2

1.

Yukarıdaki şemada "?" ile gösterilen yere aşağıdaki ülke ya da bölgelerden hangisi yazılamaz?

A) Çin
B) ABD
C) Endonezya
D) Nijerya
E) Japonya

2, 3. ve 4. soruları aşağıdaki açıklamaya göre cevaplayınız.

I. Sermaye gücü
II. Teknolojik gelişme
III. Doğal kaynak zenginliği
IV. Yetişmiş insan gücü

bakımından zengin olan ülke ekonomileri gelişme gösterirken bunlardan bazıları bakımından yoksun olan ülke ekonomileri ise gelişme gösterememiştir.

2. Aşağıdakilerden hangisi belirtilen tüm kaynaklara sahip olup gelişme gösteren ülke ekonomilerinden biri değildir?

A) ABD
B) Kanada
C) Almanya
D) Venezüella
E) Avustralya

3. Aşağıdaki ülkelerden hangisi belirtilen tüm kaynaklar bakımından yoksun olup gelişmemiş bir ekonomiye sahiptir?

A) Suudi Arabistan
B) Moğolistan
C) Güney Afrika
D) Türkiye
E) Katar

4. Japonya ekonomisini belirtilen kaynakların hangileri sayesinde gelişme göstermiştir?

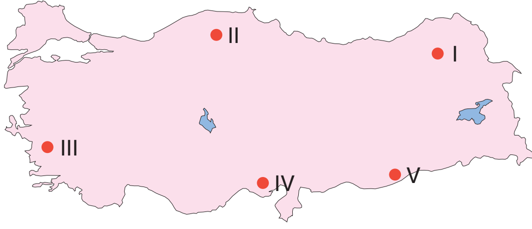
A) I ve II
B) I ve IV
C) II ve III
D) II ve IV
E) I, II ve IV

5. Türkiye arazisinin %27,2 sini orman alanları oluşturmaktadır. Bir doğal kaynak olarak bu alanlar farklı şekillerde değerlendirilmektedir.

Aşağıdakilerden hangisi Türkiye'nin orman alanlarından yararlanma şekillerine örnek gösterilmez?

A) Termik santrallerde enerji üretimi
B) Kereste üretimi
C) Kozmetik ürünlere katkı maddesi sağlama
D) Konutlarda ısınma
E) Maden çıkarma faaliyetleri

6. Doğal kaynakların verimli kullanılması hem elde edilen gelirleri artmasına hem de ekonominin gelişmişine neden olmaktadır.

Buna göre haritada işaretli alanlarda aşağıdakilerden hangisinin yapılması durumunda verimsiz bir kullanım olur?

A) I'de yer alan meralarda hayvancılık faaliyetlerinin yapılması

B) II'de yer alan topografyada doğa turizminin yapılması

C) III'de yer alan ovalarda büyük yerleşim alanlarının kurulması

D) IV'de yer alan ovalarda tarımsal faaliyetlerin sürdürülmesi

E) V'de yer alan ovalarda sulama faaliyetlerinin yaygınlaştırılması

7. Jeotermal enerji, yerkabuğunun çeşitli derinliklerinde bulunan birikmiş ısının oluşturduğu sıcaklıkların, bölgesel atmosferik ortalama sıcaklığının üzerinde olan ve çevresindeki normal yeraltı ve yerüstü sularına göre daha fazla çözülmüş mineral, çeşitli tuzlar ve gaz içerebilen basınç altındaki sıcak su ve buhar yolu ile sürekli yüzeye taşınan ısı olarak tanımlanmaktadır.

Buna göre aşağıdaki alanlardan hangisinde jeotermal kaynaklar kullanılmaz?

A) Yüksek ısılı maden eritme fırınlarında

B) Konutların ve seraların ısıtılması

C) Kaplıca amaçlı kullanım (termal turizm)

D) Mineralli su olarak içilerek kullanımı

E) Elektrik enerjisi üretimi

8. Doğal kaynaklar bakımından zengin olan bazı Afrika, Ortadoğu ve Güney Amerika ülkeleri ekonomik yönden yeterince gelişmemiştir.

Aşağıdakilerden hangisi bu tip ülkelerin gelişememesindeki en önemli faktör olmuştur?

A) İş gücünün yetersiz olması

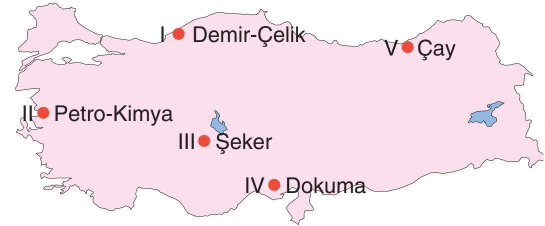
B) Ulaşım imkânlarının yetersiz olması

C) Teknolojik gelişmenin yetersiz olması

D) Pazarlara uzak olmaları

E) İklim koşullarının elverişsiz olması

9.

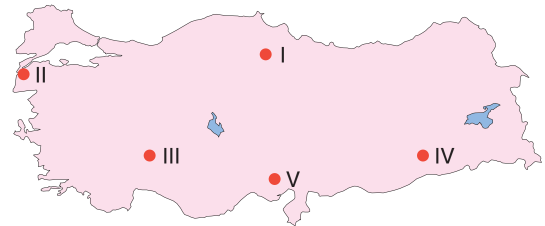

Haritada işaretli alanlarda kurulan fabrikalardan hangisi doğal kaynak ihtiyacını yakın çevresinden karşılayamaz?

A) I ve II B) I ve III C) II ve V

D) III ve IV E) III ve V

10. Bir iş insanı Türkiye'de enerji açığını yerel düzeyde karşılamak için devlet teşviklerinden faydalanmak istemektedir.

Buna göre iş insanı haritada işaretli hangi alanda rüzgar enerjisine yatırım yapması durumunda doğal kaynak bakımından daha avantajlı olacaktır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

A. TÜRKİYE'NİN EKONOMİ POLİTİKALARI

Devletlerin ülkenin refahını arttırmak, belli ekonomik hedeflere ulaşmak için karar alması ve bu yolda uygulamalar yapmasına ekonomi politikası denir. Hükümetler uyguladıkları ekonomi politikalarıyla üretim ve istihdamı arttırma, fiyat istikrarı sağlama, ödeme dengesini iyileştirme ve dengeli gelir dağılımı sağlamayı hedeflerler. Türkiye'de Kurtuluş Savaşı'ndan sonra ekonomiyi geliştirmek için farklı ekonomi politikaları uygulanmıştır.

UYARI

1927 yılında çıkarılan Teşvik-i Sanayi Kanunu hedeflediği amaçlara ulaşamamıştır. Yatırım yapacak işletmelere çeşitli muafiyet, imtiyaz teşvik sağlamayı amaçlayan kanun özel sektörde yeterli sermayenin olmaması nedeniyle pek başarılı olamamıştır. 1929 yılındaki Büyük Buhran'ın da etkisiyle özel sektörün yapamadığı yatırımları 1930'lu yılların başında "devletçilik" ilkesi gereği devlet yapmaya çalışmıştır.

1. 1923-1932 Dönemi

17 Şubat 1923 tarihinde toplanan İzmir İktisat Kongresi'nde siyasi bağımsızlığın ekonomik bağımsızlıkla desteklenmesi için kararlar alınmıştır. Alınan kararlar doğrultusunda kurulacak devletin milliyetçi ve liberal (özgürlükçü) özellikte olması düşünülmüştür. Bu amaçla devlet desteğiyle özel sektörün geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda 1925 yılında tarım ve hayvancılığı geliştirmek için aşar vergisi kaldırılmış,1926 yılında tarımda makineleşme teşvik edilmiştir. Ayrıca sanayiyi geliştirmek için 1927 yılında Teşvik-i Sanayi Kanunu çıkarılmıştır.

2. 1932-1950 Dönemi

1930-1950 döneminde daha çok devletçi politikalar izlenmiştir. 1929 yılında ABD'de başlayan ve tüm dünyayı etkisi altına alan Büyük Buhran sonucunda liberal politikalar yerini devletçi politikalara bırakmıştır. Bu dönemde sanayi alanında kalkınmayı sağlamak için 1933-1937 yılları arasında Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı,1938-1942 arasına ise İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı hazırlanmıştır. Birinci plan başarıya ulaşmasına rağmen, II. Dünya Savaşı'nın etkisiyle ülke kaynakları orduya aktarıldığı ve erkek nüfus büyük ölçüde silah altına alındığı ikin ikinci plan başarılı olamamıştır. Bu da ülkenin ekonomik anlamda daralmasına neden olmuştur.

Bu dönemde daha çok ham maddesi içerde olan ürünlerin işleneceği sanayi tesislerine ağırlık verilmiştir. Ülkenin sınırlı kaynaklarıyla birçok önemli tesis kurularak işletmeye açılmıştır. Bu amaçla 1931 yılında Merkez Bankası, 1932'de sanayiye kredi sağlamak üzere Sanayi Kredi Bankası ve 1933 yılında tekstil ürünlerinin üretimi ve ticaretini gerçekleştirmek üzere Sümerbank kurulmuştur.

3. 1950-1960 Dönemi

1950-1960 arası Cumhuriyet tarihinin ikinci liberal dönemi olmuştur. Bu dönemde özel sektörün ticaret ve sanayi alanında yatırımlar yapması teşvik edilirken, büyük sermaye isteyen kuruluşlar devlet eliyle kurulmuştur. Bu dönemde Türkiye ekonomik anlamda gelişirken, istikrarlı bir büyüme dönemi yakalanmıştır. Bu dönemde büyüme hızı yükselirken, ithalatın artmasıyla dış ticaret açığı verilmeye başlanmış ve dış ödemelerde sorunlarla karşılaşılmıştır.

4. 1960-1980 Dönemi

1960'lı yıllar planlı dönem olarak bilinir. 30 Eylül 1960 yılında Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuştur. 1961-1962 yılı için yıllık bir kalkınma planı hazırlanmıştır. Bu planda başarıya ulaşılınca 5 yıllık kalkınma planları devreye sokulmuştur. Kalkınma planlarının temel amacı toplum refahının artırılması, sosyal adaletin sağlanması ve ekonominin karma sistem içinde yürütülmesidir. Eski adıyla Boğaziçi yeni adıyla 15 Temmuz Şehitler Köprüsü, 30 Ekim 1973 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 50. yıl dönümünde hizmete açılmıştır.

5. 1980'den Sonraki Dönem

Türkiye bu dönemde dünya ekonomileriyle daha fazla bütünleşebilmek için dışa açılma politikaları uygulamıştır. Bu doğrultuda 1980 yılında, 24 Ocak Kararları olarak bilinen ihracata dayalı sanayi stratejisi ortaya konmuştur. Bu kararlara göre Türkiye, dışa kapalı bir ekonomi yerine, küresel ekonomiye uyum sağlayabilmek için serbest ekonomi modeline geçmiştir. Bu dönemde devletin ekonomideki payı küçültülerek özel sektörün teşvikle ekonomideki payının büyütülmesi düşünülmüştür.

Bu dönemde sanayi ve alt yapı alanında büyük gelişmeler yaşanırken, hem dış ticaret hem de bütçe açığı büyümüştür. Körfez Savaşı ve dünya ekonomilerinde yaşanan durgunluğa bağlı olarak 1990'lı yıllarda ekonomide birtakım sıkıntılar ve yüksek enflasyon yaşanmıştır. Türkiye, artan dış borçlarını kapatabilmek için 1994 yılında IMF'den borç almak zorunda kalmıştır. Ancak hem 1994 krizi hem de 1999 yılında yaşanan Gölcük ve Düzce depremleri Türkiye ekonomisini derinden sarsmıştır.

UYARI

Cumhuriyetin ilanından sekiz ay önce toplanan İzmir İktisat Kongresi'nde ekonomik bağımsızlığı temel alan ve Cumhuriyet Dönemi ekonomi politikalarına yön veren çok önemli kararlar alınmıştır.

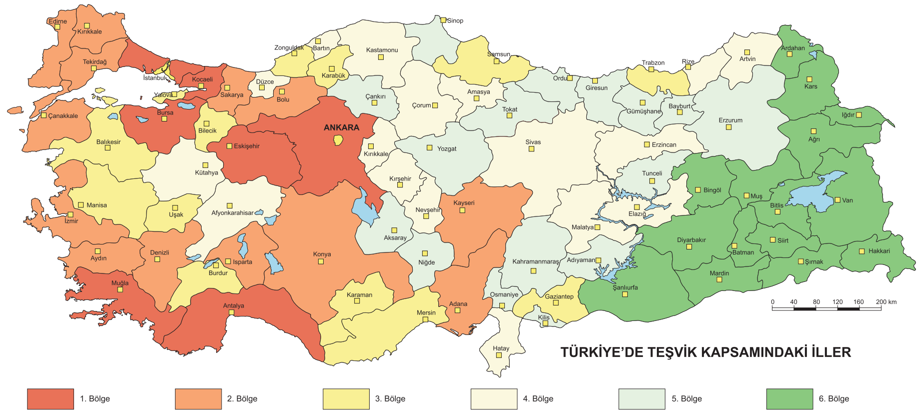
- Sanayi teşvik edilmelidir.
- Özel sektöre destek ve kredi sağlayacak iki tane (biri ticaret diğeri sanayi) devlet bankası kurulmalıdır.
- Ham maddesi yurt içinde yetişebilen sanayi dalları kurulmalıdır.
- İşletmesi yabancılara ait demir yolları ve limanlar millileştirilmelidir.
- Demir yollarının yapımına önem verilmelidir.
- Aşar vergisi kaldırılmalıdır.
- Tütün üretimi ve ticareti serbest bırakılmalıdır.
- Hayvan hastalıkları ile mücadele hızlandırılmalıdır.
- Yerli üreticiyi koruyan gümrük vergileri getirilmelidir.

Türkiye'de 2007-2013 yılları arasında 9. Kalkınma Planı, 2014-2018 arasında ise 10. Kalkınma Planı uygulanmıştır. Bu dönemde özelleştirmeler ile ekonomide devletin ağırlığının azaldığı, enflasyonun düşürülmeye çalışıldığı ve özellikle ulaşımda altyapı çalışmalarına ağırlık verildiği söylenebilir.

a. Türkiye'de Uygulanan Teşvikler

Türkiye'nin her yöresi eşit oranda kalkınmışlığa sahip değildir. Özellikle ülkenin batısındaki bölgeler ekonomik anlamda daha kalkınmışken, iç, kuzey ve doğu bölgeleri fazla kalkınmamıştır. Hükümetler bölgeler arasındaki kalkınmışlık farkını azaltmak için birçok proje ve teşvik uygulamışlardır. Türkiye'de ilk uygulanan teşvik, 1927 yılında sanayiyi geliştirmek için çıkarılan Teşviki Sanayi Kanunu'dur. Bu kanunla ülkede sanayi faaliyetleri geliştirilmeye çalışılmıştır.

2012 yılında çıkarılan bir kanunla gelişmişlik farkını azaltmak için çıkarılan teşvik paketiyle Türkiye 6 bölge olarak derecelendirilmiştir. Türkiye'nin ekonomik yönden az gelişmiş bölgelerinde özel sektörün daha fazla yatırım yapması amacıyla gümrük vergisi muafiyeti, vergi indirimi, yatırım yeri tahsisi ve KDV istisnası gibi özendirici uygulamalar yapılmaktadır.

TÜRKİYE'DE TEŞVİK KAPSAMINDAKİ İLLER

Türkiye'de bölgeler arasındaki kalkınmışlık farklarını azaltmak için de bölgesel kalkınma projeleri uygulanmaktadır. Bu projelerden ilki 1960'lı yıllardan beri üzerinde çalışılan Güneydoğu Anadolu Projesi'dir (GAP). GAP; 1989 yılında hazırlanan Master Plan ile tarım, sanayi, ulaştırma, eğitim, sağlık, kırsal ve kentsel altyapı yatırımlarını da içine alan bir bölgesel kalkınma projesidir. Ülkemizde ayrıca uygulanmaya başlanan Zonguldak-Bartın-Karabük Projesi (ZBK), Konya Ovası Projesi (KOP), Yeşilırmak Havzası Gelişim Projesi (YHG), Doğu Karadeniz Projesi (DOKAP) ve Doğu Anadolu Projesi (DAP) de bölgesel kalkınma projeleri içerisinde yer almaktadır.

TÜRKİYE'NİN PLAN BÖLGELERİ

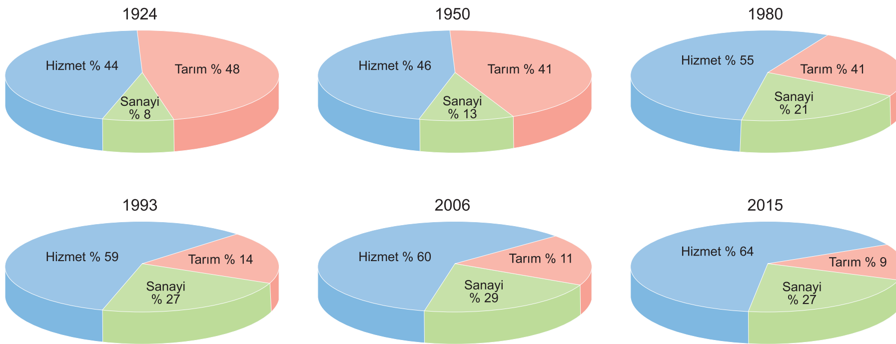
BİLGİ

B.TÜRKİYE EKONOMİSİNİN SEKTÖREL DAĞILIMI

Ekonomiler tarım, sanayi ve hizmetler sektörlerinden oluşmaktadır. Sektörlerin ekonomideki payları, ülkenin gelişmişlik düzeyini gösterir. Gelişmiş ülkelerde sanayi ve hizmet sektörlerinin payları daha yüksekken, az gelişmiş ülkelerde tarımın payı daha yüksektir.

Cumhuriyet tarihi boyunca Türkiye ekonomisinin sektörel dağılımı sürekli değişmiştir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türkiye ekonomisinde tarımın payı daha yüksektir. Ancak özellikle 1950'li yıllardan sonra ülkenin gelişmesine bağlı olarak sanayi ve hizmet sektörlerinin payı sürekli yükselmiştir. Günümüzde Türkiye ekonomisinde hizmet sektörü ön plandadır. Bunu sanayi ve tarım sektörleri izlemektedir.

Bazı Yıllarda Türkiye Ekonomisinin Sektörel Dağılımı

AKTİF ÖĞRENME

Aşağıda verilen cümlelerdeki boşlukları ortadaki kutu içerisinde verilen kelimelerle tamamlayınız.

1. Devletlerin ülkenin refahını arttırmak, belli ekonomik hedeflere ulaşmak için karar alması ve bu yolda uygulamalar yapmasına .... denir.
2. 17 Şubat 1923 tarihinde toplanan .... Kongresi'nde siyasi bağımsızlığın ekonomik bağımsızlıkla desteklenmesi için kararlar alınmıştır.
3. İzmir İktisat Kongresi'nde alınan kararlar doğrultusunda kurulacak devletin .... özellikte olması düşünülmüştür.
4. 1925 yılında tarım ve hayvancılığı geliştirmek için .... vergisi kaldırılmıştır.
5. Türkiye'de 1930-1950 döneminde daha çok .... politikalar izlenmiştir.
6. 1929 yılında ABD'de başlayan ve tüm dünyayı etkisi altına alan .... sonucunda liberal politikalar yerini devletçi politikalara bırakmıştır.
7. Türkiye'de sanayi alanında kalkınmayı sağlamak için 1933-1937 yılları arasında .... hazırlanmıştır.
8. 1950-1960 arası Cumhuriyet tarihinin ikinci .... dönemi olmuştur.
9. 1960'lı yıllar planlı dönem olarak bilinir ve 30 Eylül 1960 yılında .... Teşkilatı kurulmuştur.
10. Türkiye 1980'li yıllarda dünya ekonomileriyle daha fazla bütünleşebilmek için .... politikaları uygulamıştır.
11. Türkiye, artan dış borçlarını kapatabilmek için 1994 yılında .... 'den borç almak zorunda kalmıştır.
12. Türkiye'de hükümetler bölgeler arasındaki kalkınmışlık farkını azaltmak için birçok .... uygulamışlardır.
13. Türkiye'de ilk uygulanan teşvik, 1927 yılında sanayiyi geliştirmek için çıkarılan .... Kanunu'dur.
14. Türkiye'de bölgeler arasındaki kalkınmışlık farklarını azaltmak için de bölgesel .... uygulanmaktadır.
15. .... ; 1989 yılında hazırlanan Master Plan ile Güneydoğu Anadolu'daki tarım, sanayi, ulaştırma, eğitim, sağlık, kırsal ve kentsel altyapı yatırımlarını da içine alan bir bölgesel kalkınma projesidir.
16. Türkiye'de 1960'lı yıllarda .... Planları hazırlanmaya başlamıştır.
17. Türkiye'de 1980 yılında, ... Kararları olarak bilinen ihracata dayalı sanayi stratejisi ortaya konmuştur.
18. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türkiye ekonomisinde .... ın payı daha yüksektir.
19. Günümüzde Türkiye ekonomisinde .... sektörü ön plandadır.
20. Türkiye'nin ekonomik yönden .... bölgelerinde özel sektörün daha fazla yatırım yapması amacıyla gümrük vergisi muafiyeti, vergi indirimi, yatırım yeri tahsisi ve KDV istisnası gibi özendirici uygulamalar yapılmaktadır.

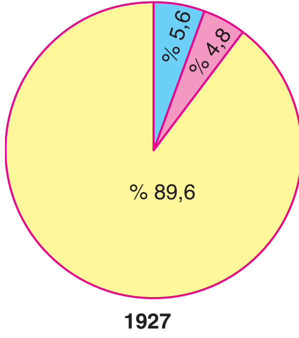
Büyük Buhran
Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı
liberal
Devlet Planlama
dışa açılma
ekonomi politikası
İzmir İktisat
milliyetçi ve liberal
aşar
devletçi
GAP
Beş Yıllık Kalkınma
24 Ocak
tarım
hizmet
az gelişmiş
IMF
proje ve teşvik
Teşvik-i Sanayi
kalkınma projeleri

UYGULAMA ALANI

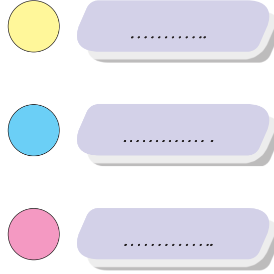

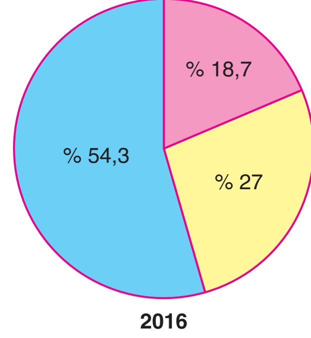
1 **Türkiye'de çalışan (aktif) nüfusun 1927 ve 2016 yıllarındaki sektörel dağılımını gösteren aşağıdaki grafiklerde renklerin hangi ekonomik faaliyet grubuna ait olduğunu belirtiniz.**

TARIM **SANAYİ** **HİZMET**

1927

2016

2 **Aşağıda Türkiye'deki ekonomik faaliyetlerle ilgili bazı örnekler verilmiştir. Örneklerdeki durumları ortaya çıkaran faktörleri uygun şekilde eşleştiriniz.**

1 Sıcaklık ve yağış koşullarının kısa mesafelerde farklılıklar göstermesi tarımsal ürün çeşitliliğini artırmıştır.

2 Akarsu ağının zayıf olduğu iç bölgelerde tarımda problemler ortaya çıkmaktadır.

3 Gelişmiş Avrupa ile enerji kaynakları zengin Orta Doğu ve Hazar Havzası arasında transit ticaretle önemli bir ülke konumuna gelmiştir.

4 Marmara'nın en yüksek yeri olan Uludağ'da kar kalınlığının fazla olması kış trizminin gelişmesini sağlamıştır.

5 Akdeniz kıyılarında kış sıcaklıklarının yüksek olması seracılık tarımının yaygın olmasını sağlamıştır.

6 Akdeniz iklim kuşağı içinde bulunduğundan turunçgil ve zeytin yağı üretiminde dünyanın sayılı ülkeleri arasına girmiştir.

Coğrafi konum
…………………

Yer şekilleri
…………………

Su kaynakları
…………………

İklim özellikleri
…………………

3 Türkiye'deki ekonomi politikalarıyla ilgili aşağıdaki uygulamaların hangi döneme ait olduğunu belirtiniz.

	UYGULAMALAR	1923-1932	1932-1950	1950-1960	1960 ve Sonrası
1	I. Kalkınma Planı Uygulandı.				
2	Aşar vergisi kaldırılmıştır.				
3	Etibank ve Sümerbank kuruldu.				
4	Teşvik-i Sanayi Kanunu çıkarıldı.				
5	Alt yapı çalışmalarına büyük önem verildi.				
6	Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuştur.				
7	MTA kurulmuştur.				
8	Demir yolları ulusallaştırılmıştır.				
9	Tarıma dayalı büyüme modeli uygulanmıştır.				
10	İzmir İktisat Kongresi yapılmıştır.				

4 Türkiye'de farklı dönemlerdeki ekonomi politikalarına ait aşağıdaki uygulamaların hangi sektörlere yönelik olduğunu belirtiniz.

1	MTA'nın kurulması
2	Aşar vergisinin kaldırılması
3	Etibank'ın kurulması
4	Demir yollarının ulusallaştırılması
5	Toprak reformunun yapılması
6	Karabük demir-çelik fabrikasının kurulması
7	Sulama kanallarının inşa edilmesi
8	Kara yollarının ve limanların geliştirilmesi
9	Gümrük vergisi uygulamasının getirilmesi

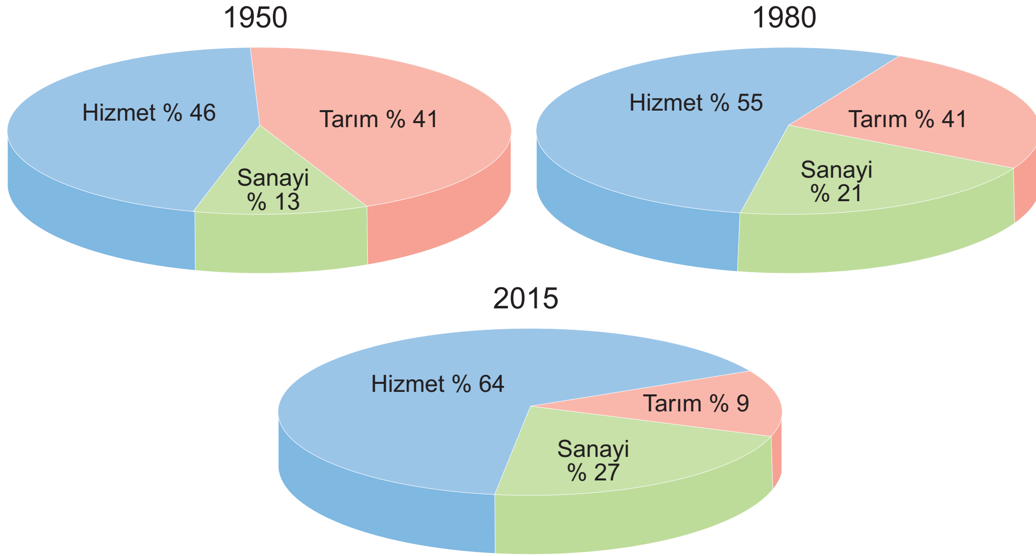
TARIM
....

SANAYİ
....

HİZMET
....

Her ülkenin ekonomisi tarım, sanayi ve hizmetler sektörlerinden oluşur. Bu sektörlerin ekonomideki payları, ülkenin gelişmişlik düzeyini gösterir. Gelişmiş ülkelerde sanayi ve hizmet sektörlerinin payları daha yüksekken, az gelişmiş ülkelerde tarımın payı daha yüksektir. Cumhuriyet tarihi boyunca Türkiye ekonomisinin sektörel dağılımı sürekli değişmiştir.

1. **Türkiye verilen dönemlerin hangisinde daha az gelişmiş ülke görünümündedir. Nedenini açıklayınız.**

2. **Her üç grafik incelendiğinde 1950'den günümüze kadar Türkiye ekonomisinde nasıl bir değişim yaşandığını belirtiniz.**

3. **2015 yılına bakıldığında Türkiye ekonomisinin durumunu açıklayınız.**

PEKİŞTİRME TESTİ 1

1. **Türkiye'de 1923 – 1932 Dönemi ekonomik programında "aşar vergisinin kaldırılması" aşağıdaki ekonomik etkinliklerden hangisini kolaylaştırmak adına yapılmıştır?**

A) Madencilik faaliyetleri
B) Ulaşım faaliyetleri
C) Tarımsal üretim faaliyetleri
D) Sanayi faaliyetleri
E) Ormancılık faaliyetleri

2. Türkiye'de 1950-1960 yıllarında uygulanan çeşitli politikalarla ekonomik kalkınma hızı artmıştır.

Bu dönemde;

I. Ekonomide devletin etkisi azalmıştır.
II. Alt yapı çalışmalarına önem verilmiştir.
III. Demir yollarına yapılan yatırımlar daha fazla artmıştır.
IV. Tarımda makine kullanımı ve sulama imkânları arttırılmıştır.
V. Liman ve enerji projeleri artmıştır.

özelliklerinden hangileri uygulanan ekonomi politikaları arasında gösterilemez?

A) Yalnız III B) I ve II C) II ve III
D) III ve V E) IV ve V

3. Türkiye'de 1923 – 1929 yılları arasında Lozan Antlaşması'nın öngörüsünde ekonomi politikaları uygulanmıştır.

Aşağıdakilerden hangisi bu döneme ait gelişmelerden biri değildir?

A) Tarım ve hayvancılığın geliştirilmesine önem verilmiştir.
B) Liberal (özgürlükçü) politikalar benimsenmiştir.
C) Aşar vergisi kaldırılmıştır.
D) Ziraat Bankası vasıtasıyla çiftçilere kredi imkânı verilmiştir.
E) Maden Teknik Arama Enstitüsü kurulmuştur.

4. Türkiye'de gelişen ekonomi ile uygulanan ekonomi politikaları yıllar içerisinde değişiklik göstermiştir. Bu değişiklikler sonucunda …… I …..sektörünün sektörler içerisinden aldığı pay azalırken, ……II ….. ve özellikle…… III……sektörünün aldığı pay artmıştır.

Parçada işaretlenerek boş bırakılan yerlere gelmesi gereken ekonomik sektörler aşağıdakilerin hangisinde doğru olarak eşleştirilmiştir?

	I	II	III
A)	Sanayi	Tarım	Hizmetler
B)	Hizmetler	Sanayi	Tarım
C)	Tarım	Sanayi	Hizmetler
D)	Sanayi	Tarım	Hizmetler
E)	Tarım	Hizmetler	Sanayi

5. Türkiye'de 1923 yılında liberal yani özgürlükçü ekonomik gelişim modeli benimsenmiş olup özel sektörler bu konuda teşvik edilmiştir. Ancak 1929 yılında dünyadaki bazı gelişmelere paralel olarak bu politikalardan vazgeçilmiş devletçi politikalara geçilmiştir.

Aşağıdaki gelişmelerden hangisi bu durumun meydana gelmesine neden olmuştur?

A) Büyük Buhran

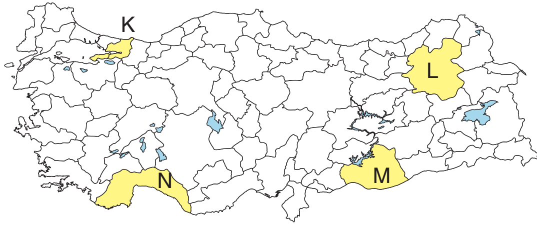
B) II. Dünya Savaşı

C) Sanayi Devrimi

D) Çok partili hayata geçiş

E) Bolşevik İhtilali

6. Aşağıdaki haritada K, L, M ve N illerinin alanları taralı olarak gösterilmiştir.

Yukarıda taralı olarak gösterilen illerin doğal ve beşeri kaynakları düşünüldüğünde;

I. Sanayi

II. Turizm

III. Hayvancılık

IV. Tarım

sektörlerinde çalışan nüfus oranlarının daha fazla oldugu iller; aşağıdaki hangi seçenekte doğru eşleştirilmiştir?

	I	II	III	IV
A)	K	L	M	N
B)	L	M	K	N
C)	K	N	L	M
D)	M	L	K	N
E)	N	K	M	L

7. Aşağıda Türkiye'de 2017 yılı aktif nüfusun ekonomik sektörlere dağılım oranları verilmiştir.

- Tarım %9
- Hizmetler %64
- Sanayi %27

Buna göre dağılımlara bakılarak aşağıdakilerden hangisi <u>kesin</u> olarak söylenebilir?

A) İhracat ürünlerinde sanayi sektörünün payı daha fazladır.

B) Çalışan ya da aktif nüfusun yarısından fazlası üçüncül ekonomik alanda faaliyet göstermektedir.

C) Hizmetlerden elde edilen gelir diğerlerine göre daha fazladır.

D) Sanayi sektöründe çalışan kalifiye işçi sayısı daha fazladır.

E) Tarım sektöründe çalışanların oranı azalmaktadır.

8. **Aşağıdaki kentlerden hangisinde hizmetler sektöründe çalışanların oranı diğerlerine göre <u>daha fazladır</u>?**

A) İskenderun B) Ereğli C) Karabük

D) Bodrum E) Bandırma

9. Türkiye'de üretimin artmasına bağlı olarak Türkiye'nin ihracatında da belirgin artışlar meydana gelmektedir.

Aşağıdaki ekonomik sektörlerden hangisinin ihracata katkısı diğerlerine göre <u>daha fazladır</u>?

A) Birincil ekonomik sektör

B) İkincil ekonomik sektör

C) Üçüncül ekonomik sektör

D) Dördüncül ekonomik sektör

E) Beşincil ekonomik sektör

PEKİŞTİRME TESTİ 2

1. **Aşağıdakilerden hangisi Türkiye’de farklı dönemlerde uygulanan ekonomi politikalarının amaçları arasında yer almaz?**

A) İstihdam alanlarını genişletmek
B) İstikrarlı kalkınma sürecine girmek
C) Var olan doğal kaynaklardan en verimli şekilde faydalanmak
D) İthalat miktarını artırmak
E) Gelir dağılımının dengeli olmasını sağlamak

2. İzmir İktisat Kongresi, 17 Şubat 1923 tarihinde toplandı. Bu kongrede alınan kararlar doğrultusunda 1925 yılında Aşar vergisi kaldırıldı.

Bu verginin kaldırılmasıyla aşağıdaki ekonomik sektörlerin hangisinde doğrudan bir gelişme hedeflenmiştir?

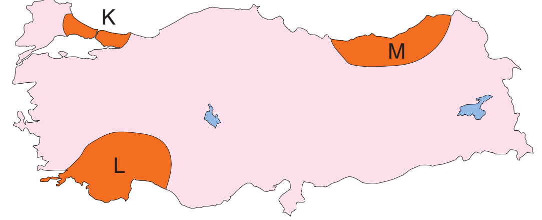
A) Sanayi B) Tarım C) Ticaret
D) Turizm E) Ulaşım

3. I. Ekonomide liberal politikalar benimsenmiştir.
II. Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) kurulmuştur.
III. “Beş Yıllık Kalkınma Planları” ilk defa uygulanmıştır.
IV. Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı kurulmuştur.

Yukarıdaki ekonomi uygulamalarından hangileri 1960-1980 dönemine ait gelişmelerdir?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

4. Aşağıda Türkiye’nin bölge ve bölüm sınırlarının gösterildiği haritada K, L ve M bölümleri taralı olarak verilmiştir.

Haritada taralı alanlarda halkın temel ekonomik etkinlikleri için;

I. Tarım ve hayvancılık gibi faaliyetlerin ön planda olduğu
II. Sanayi, ticaret, ulaşım, turizm gibi faaliyetlerin oldukça uygun olduğu
III. Tarım ve turizm faaliyetlerin ön planda olduğu

yerler aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak eşleştirilmiştir?

	I	II	III
A)	K	L	M
B)	M	K	L
C)	K	M	L
D)	M	L	K
E)	L	K	M

5. **Türkiye’de ilk yıllardan günümüze kadar tüm ekonomik faaliyetlerde belirgin bir artış sağlanırken aşağıdaki hangi ekonomik sektörde çalışan oranı sürekli azalmıştır?**

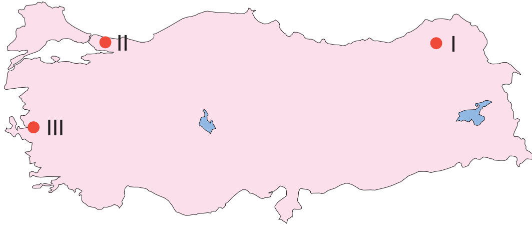
A) Tarım B) Sanayi C) Ticaret
D) İnşaat E) Turizm

6. Aşağıda üç farklı yörede aktif nüfusun ekonomik sektörlere dağılım bilgileri verilmiştir.

K yöresinde; tarım sektöründe çalışanların oranı fazla iken hizmet ve sanayi sektöründe çalışanların oranı çok azdır.

L yöresinde; tarım, hizmetler ve sanayi sektöründe çalışan oranları birbirine yakındır. Ayrıca bu sektörler gelişmiştir.

M yöresinde; çalışanların çoğunluğu sanayi ve hizmet sektöründe yer almaktadır. Tarım sektöründe çalışanların oranı çok azdır. Tarım dışı ekonomik sektörler oldukça gelişmiştir.

Buna göre haritada işaretli alanlar ile yukarıda verilen ekonomik özelliklerin görüldüğü yöreler aşağıdakilerin hangisinde doğru eşleştirilmiştir?

	K	L	M
A)	I	II	III
B)	II	III	I
C)	III	II	I
D)	II	I	III
E)	I	III	II

7. **Doğu Karadeniz'de Rize, Artvin ve Trabzon'un gelişmesi için devletin aşağıdaki ekonomik faaliyetlerden hangisine teşvik uygulaması uygun olmaz?**

A) Enerji üretimine

B) Bakır çıkarımı ve işletmelerine

C) Balıkçılık faaliyetlerine

D) Kara ve deniz yolu taşımacılığına

E) Pamuk ve buğday tarımının gelişimine

8. Türkiye'de belli dönemlerde farklı ekonomik politikalar uygulansa da belli ortak amaçlar ortaya konmuştur.

Aşağıdakilerden hangisi bu amaçlardan biri değildir?

A) Tam istihdama ulaşmak

B) Sanayileşerek üretimi artırmak

C) Bütçe açığını kapatmak

D) Bölgeler arası gelişmişlik farklarını arttırmak

E) Ülkenin doğal kaynaklarını verimli kullanmak

9. Türkiye'nin gelişmemiş bazı şehirlerinde yapılacak yatırımları özendirmek ve dengeli kalkınmayı sağlamak için teşvik politikaları uygulanmaktadır.

Buna göre, Türkiye'de teşvik politikalarının uygulandığı bir şehirde;

I. İşsizlik oranının azalması

II. Dışarıya olan göçlerin artması

III. Kişi başına düşen millî gelirin artması

IV. Sanayi tesislerinin artması

V. Vergi ve enerji fiyatlarının artması

gibi değişimlerden hangisinin oluşması beklenmez?

A) I ve II B) II ve III C) II ve V

D) III ve V E) IV ve V

A. TÜRKİYE'DE TARIM

Bir ülkenin genel sosyoekonomik yapısı içerisinde tarımın yeri; sektörün ulusal gelire katkısı, ülkenin gıda ürünlerinde kendine yeterlilik durumu dışsatım ve dışalım açısından gösterdiği özellikler, sanayi sektörüne ham madde sağlaması, istihdamdaki payı, pazar gücü vb. etkenler göz önüne alınarak değerlendirilir. Topraktan elde edilen tarım, hayvancılık, ormancılık ve balıkçılık gibi faaliyetlerin tamamı tarım sektörü kapsamında yer almaktadır.

UYARI

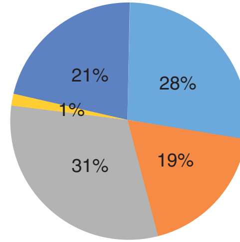
Çevresine göre farklı iklim özellikleri gösteren dar alanlara mikroklima alanı denir.

Rize'de turunçgil ve kivi üretimi, Iğdır'da pamuk üretimi, Artvin'de (Çoruh Vadisi) zeytin üretimi yörelerin mikroklima özelliğindendir.

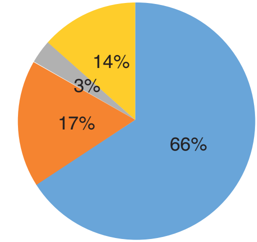
Bu alanlar genelde bir vadi ya da çukur sahada iklim şartlarının yerel ölçüde değişmesiyle oluşur.

Tarım, hayvancılık ve ormancılıkta topraktan yararlanma; tarım arazileri, çayır ve mera arazileri, orman arazileri ve ürün getirmeyen araziler olarak sınıflandırılabilmektedir.

Türkiye'de Araziden Yararlanma Oranları

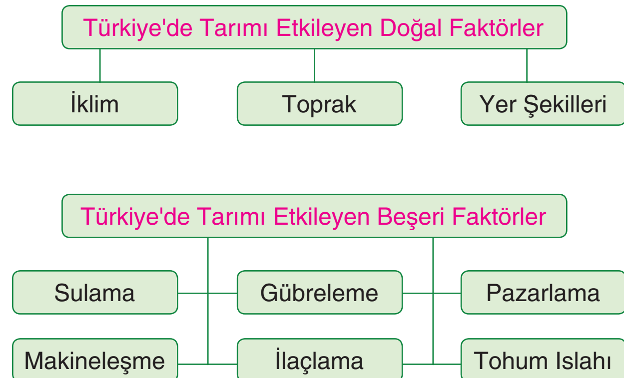
Türkiye'de Tarım Arazilerinden Yararlanma Oranları

TÜİK 2016

Türkiye, tarım üretimi faaliyetini gerçekleştirdiği yaklaşık 23,6 milyon hektar tarım arazisinden yem bitkileri dâhil yıllık yaklaşık 140 milyon tona ulaşan bitkisel ürün elde etmektedir.2016 yılı istatistiklerine göre, ülkemizdeki toplam işlenen tarım alanı 20,3; tahıllar ve diğer tarla ürünleri için ekilen alan 16,9, nadas alanı 4,2, sebze alanı 0,8, meyve alanı 2, bağ alanı 0,4, zeytin alanı 0,8 ve çayır-mera alanı 14,6 milyon hektardır.

1. Türkiye'de Tarım Faaliyetlerini Etkileyen Doğal ve Beşeri Faktörler

Tarımsal çeşitlilik, üretim ve verim doğrudan iklim koşullarından etkilenmektedir. Türkiye'de Doğu ve Batı Karadeniz kıyıları gibi çok dar sahaların haricinde yaz mevsiminde kuraklık belirgindir. Bu durum tarımda sulama ihtiyacını arttırmaktadır. Ayrıca Türkiye'de farklı iklim özelliklerinin görülmesi tarımsal çeşitliliği olumlu yönde etkilemiştir.

Yer şekilleri genel olarak tarımsal alan oranları üzerinde etkili olmaktadır. Ancak yükselti ve bakı durumları iklim özelliklerini etkilediği için tarım üzerinde dolaylı etkilere sahiptir. Türkiye yer şekillerinin yüksek ve eğimli olması, tarımsal arazi oranlarını olumsuz etkilemiştir. Özellikle Doğu Karadeniz, Batı Karadeniz, Menteşe ve Hakkâri gibi engebeli ve yüksek arazilerin olduğu yerlerde tarım alanları parçalı ve dardır.

Türkiye'nin doğusuna doğru yükselti arttığı için bu kesimlerde tarımın yerini hayvancılık faaliyetleri almaktadır. Tarımsal faaliyetlerde toprak koşulları da önemli bir etkendir. Alüvyal alanların geniş yer kapladığı kıyı ovalarında tarımsal faaliyetler yoğunlaşırken çorak veya karstik alanlarda seyrelmektedir.

Toprak bakımlarının doğru şekilde yapıldığı alanlarda tarımsal verimde artışlar görülmektedir. Türkiye'de tarımsal verimi etkileyen önemli unsurlardan biri sulamadır. Türkiye'de genel olarak yazları kurak geçen yarı kurak iklim yaşanmaktadır. Bu durum sulama zorunluluğunu arttırmaktadır.

Tarımsal faaliyetlerde sürekli ürün alınan topraklarda belli bir süre besin maddeleri azalır ve verimsizleşme meydana gelir. Bu durumu ortadan kaldırmak için gübreleme yöntemleri uygulanır. Günümüzde tarım topraklarının büyük bir bölümünde kimyasal katkılı suni gübre kullanılmakta olup bu uygulamanın yerine organik gübre kullanımı yaygınlaştırılmaya çalışılmaktadır.

Modern tarım ve hayvancılık uygulamalarında daha yüksek verim elde etmek amacıyla gen teknolojisi kullanılarak verim artışına gidilmektedir. Türkiye'de bu konuda araştırma ve üretim yapan merkezler her geçen gün artmaktadır. Manisa Islah İstasyonu,

UYARI

Tarımda sulamanın yaygınlaşması ile tarımsal üretim ve verim artar. Sulama ile nadas uygulaması azaltılabilir. Nadasa ayrılan topraklar azalınca toprak erozyonu da azalır. GAP'tan sonra Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde sulamanın yaygınlaşması ile tarımsal üretim ve verim artmıştır. Bölge Pamuk üretiminde birinci sıraya yükseldi. Tarımın gelişmesi tarıma dayalı sanayi kollarınında bölgede gelişimini hızlandırdı. İş olanakları arttı. Bölge dışına yapılan göçler azaldı.

İzmir Zeytincilik Araştırma Enstitüsü ve Bursa Karacabey Harası gibi birçok kurum bu konularda çalışmalar yapmaktadır.

Bitki ve hayvan hastalıklarıyla veya zararlılarla mücadele etmek verimi arttıran önemli bir unsurdur. Bu konuda tarım alanlarında zirai kimyasal mücadele ve hayvancılıkta ise aşılama çalışmaları yapılmaktadır.

Tarımsal alanlarda makinelerinin kullanımı tarım alanlarının genişlemesine sebep olduğu gibi verimliliği de olumlu yönde etkilemektedir. Türkiye'de makine kullanımı sade yapılı arazilerde fazla iken Doğu ve Batı Karadeniz gibi engebeli alanlarda ise azalmaktadır.

Türkiye'de makine kullanımı özellikle 1950'li yıllardan sonra hız kazanmıştır. Tarımda makine kullanımı ile birlikte;

- Tarım yapılabilen arazi oranı artmıştır.
- Tarımda hasat etmeye ayrılan zaman kısalmıştır.
- Tarımın petrole olan bağımlılığı artmıştır.
- Tarım ürünlerinden elde edilen verim artmıştır.
- Orman ve meralık alanlar tarım arazisine dönüştürülmüştür.

Dolayısıyla tarımda makineleşme tarımdan alınan verimi arttırmasına karşılık orman ve mera alanlarının azalmasına sebep olmuştur. Ayrıca kırsal nüfus da işsizliği ve göçleri arttıran bir faktör olmuştur.

Tarım sektörü sosyal ve ekonomik açıdan stratejik öneme sahip olduğu için ayrıca gıda güvenliği ve kırsal kesimlerin kalkınması amacıyla tarım üreticisi devlet tarafından teşvik edilmektedir.

Devlet mal ve hizmetlerin fiyatlarının yükselmesi durumunda tüketiciyi koruma amacıyla önleyici bir politika izlerken, tarımsal ürün fiyatları genel düzeyini yükseltici ya da tarımsal ürünlerin maliyetini düşürücü politikalarla da üreticiyi korumak amacı edinmiştir. Ziraat Bankası, Türkiye Zirai Donatım Kurumu, Çaykur, Çukobirlik, Fiskobirlik, Toprak Mahsulleri Ofisi, Tariş, Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü ve Devlet Su İşleri gibi kuruluşlar tarımı desteklemek amacıyla kurulan devlet teşekkülleridir.

2. Türkiye'de Uygulanan Tarımsal Yöntemler

Ekstansif (geleneksel) Tarım Yöntemi:

Genellikle sulamanın yetersiz olduğu iç ovalarda yapılan tarım yöntemidir. Bu tarım yönteminde sulama yapılamadığı için iklime bağlı olarak verimde dalgalanmalar görülmektedir. Bu tarım yönteminde birim alandan alınan ürün miktarı düşüktür.

Nadas Tarım Yöntemi:

Sulama yetersizliği olan toprakların nem ve mineral dengesini korumak amacıyla bir yıl aralıklarla boş bırakılması yöntemidir. Bu yöntem daha çok iç ovalarda yaygın olup kıyı ovalarında azdır.

İntansif (Yoğun veya Modern) Tarım Yöntemi:

Bu yöntemde birim alandan en fazla tarım ürünü almak istenmektedir. Bu amaçla; sulama,gübreleme,zirai mücadele, tohum ıslahı, makineleşme gibi verim arttırıcı yöntemler yoğun olarak kullanılmaktadır. Türkiye'de modern tarım yöntemleri kıyı ovalarında, GAP ve KOP gibi tarım projeleri sahalarında uygulanmaktadır.

Sera ve Turfanda Yöntemi:

Seracılık faaliyetleri kapalı ortamlarda sıcaklık ve nemlilik şartlarının suni şekilde sağlanmasıyla yapılmaktadır. Bu yüzden modern tarım metotlarındandır. Kış mevsimi sıcaklık ortalaması yüksek olduğu Akdeniz kıyı kesiminde yaygın olarak yapılmaktadır. Ege kıyı kesiminde yapılan seracılık faaliyetlerinde sıcak su kaynaklarından da faydalanılmaktadır.

UYARI

Mevsimin başında ilk yetişen meyve ve sebzelere "turfanda" denir.

Plantasyon tarımı:

Daha çok tropikal ve subtropikal bölgelerde modern tarım metotlarıyla ticari amaçla bir veya birkaç çeşit ürün yetiştirmeye dayalı tarım yöntemidir. Türkiye az da olsa son yıllarda bazı ülkelerde kiraladığı tarım topraklarında plantasyon tarımına başlamıştır.

UYARI

Türkiye 2014 yılında 99 yıllığına Sudan'da tarım arazisi kiraladı. Yapılan anlaşmayla kiralanan arazide ananas, mango, avakoda, kanola, pamuk ve yağlı tohum gibi ürünler yetiştirilecektir.

Organik Tarım Yöntemi:

Toprakların kimyasal olarak kirlenmesi canlı türlerinin zarar görmesi genetik tehlike gibi birçok konuda sorunlara sebep olan modern tarım yöntemine karşı son yıllarda gelişme katetmiştir. Türkiye'de organik tarım teşvik edilmektedir. Bu tarım yönteminde yerli tohumlar suni gübre ve kimyasal mücadele yapmaksızın yetiştirilmektedir. Bu tarım yönteminde toprak, hava, su gibi yaşamsal kaynaklarla birlikte doğal dengenin korunması amaçlanmıştır.

3. Türkiye'de Üretilen Tarım Ürünleri

a. Tahıllar

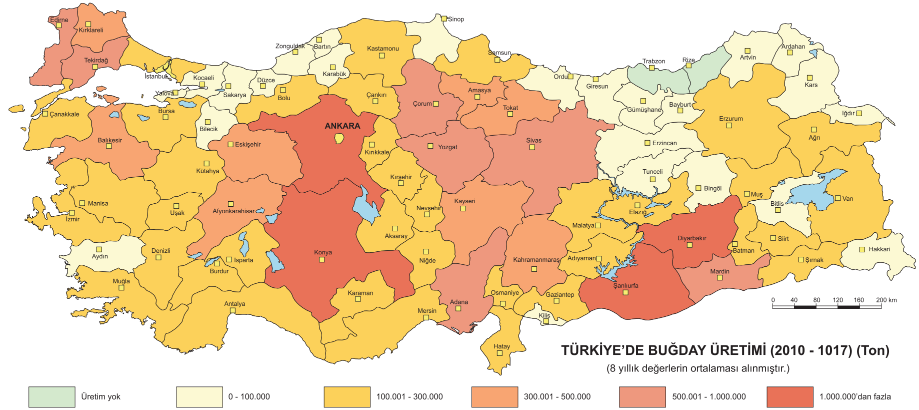
Buğday, mısır, çeltik (pirinç), arpa ve yulaf gibi tarım ürünleri tahıl yani hububat grubunda yer alır.

Buğday, Türkiye'de tarım alanlarının büyük bir bölümü buğday tarımına ayrılmıştır. Yaz kuraklığının belirgin olmadığı Doğu Karadeniz kıyıları dışında tüm alanlarda buğday tarımı yapılabilmektedir.

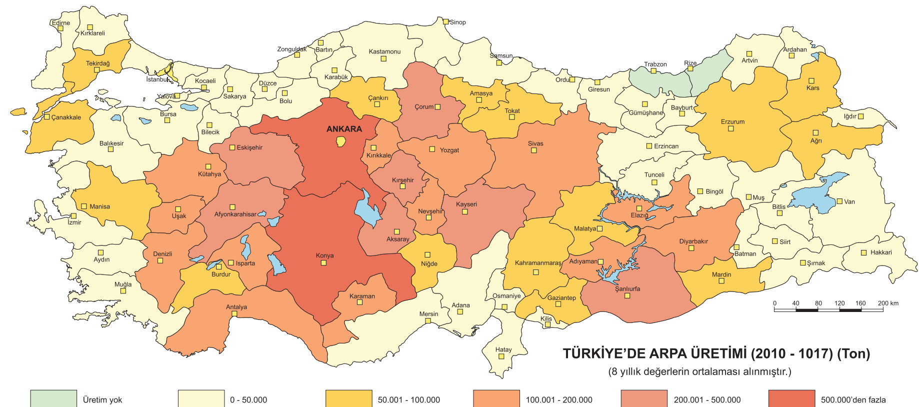
UYARI

Buğday ve arpa gibi tahılların üretiminde İç Anadolu Bölgesi ilk sırada bulunur. Doğu Karadeniz kıyı kuşağı ise her mevsim yağışlı olduğu için buğday üretimine elverişli değildir.

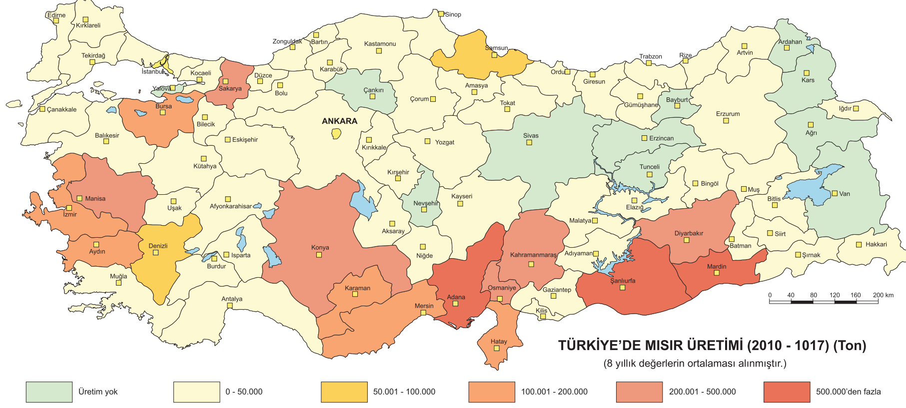

Ancak verimli tarım alanlarında özellikle Akdeniz ve Ege kıyı ovalarında ekonomik değeri daha yüksek ürünlere öncelik verilir. Bu alanlarda ancak ara dönemlerde buğday tarımı yapılmaktadır.Konya, Diyarbakır, Şanlıurfa, Ankara, Tekirdağ, Mardin ve Edirne gibi step ikliminin belirgin olduğu illerde buğday üretimi ön plandadır. Buğdayın öğütülmesi sonucu ortaya çıkan kepek ve hasadı sonrasında ortaya çıkan saman hayvan yemi olarak kullanılmaktadır. Buğday üretimi doğal koşulların etkisinde olduğundan dolayı yıllar arası ürün rekoltesi değişmektedir. Artan nüfusun ihtiyaçları bazı yıllarda karşılanamayarak son yıllarda buğday ithalatı söz konusu olmuştur.

Arpa ve yulaf, ülkemizde tarla ürünleri arasında ekiliş alanı bakımından buğdaydan sonra gelen üründür. Daha çok hayvan yemi ve malt (bira) sanayisinin önemli bir hammaddesidir. Konya, Ankara, Şanlıurfa, Afyon, Aksaray ve Kayseri arpa üretiminde önde gelen illerdir.

Mısır, temel tüketimin yanı sıra yağ endüstrisinde, hayvan yemi üretiminde yoğun olarak kullanılmaktadır. Ayrıca, nişasta, ispirto, pomat ve kozmetik ile biyoyakıt olarak da kullanılmaktadır.Türkiye'de mısır tarımı yağış miktarının fazla olduğu Karadeniz kıyı kesimlerinde doğal şartlarda yapılmaktadır. Diğer tüm alanlarda ise ancak sulama ile birlikte yapılabilmektedir. Türkiye'de önceleri Karadeniz kıyılarında yapılan mısır tarımı öncelikle Akdeniz kıyı ovaları olmak üzere (Çukurova ve Amik Ovası), Güneydoğu ve Kıyı Ege'de yoğun olarak yapılmaktadır.

Kullanım alanı giderek genişleyen mısırın tarım alanları ve verimliliği dünyada ve Türkiye'de giderek artmaktadır.

Bu artışın en önemli nedeni;

- kaliteli hibrit tohum kullanımının artması,
- üretim tekniklerindeki gelişme,
- sulanabilir alanların artmasıdır.

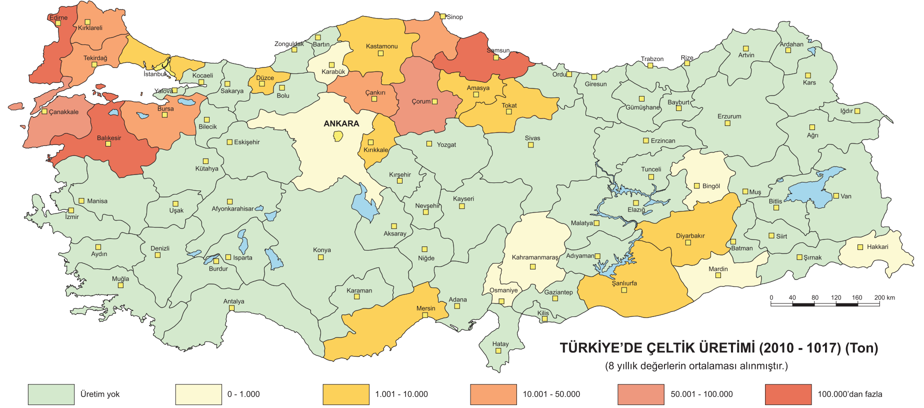
Pirinç (Çeltik), suyun bol bulunduğu akarsu taşkın yataklarında ve vadi tabanlarında tarımı yaygın olan bir üründür.

Türkiye'de üretimde ilk sırayı Ergene, Meriç, Susurluk, Gönen havzaları alır. İkinci sırada ise Merzifon, Boyabat, Osmancık, Tosya, Suluova, Çarşamba ve Bafra ovaları bulunmaktadır.

UYARI

Mısır bitkisinin doğal yetişme yeri Karadeniz'dir. Ancak buradaki aileler kendi ihtiyaçları kadar üretim yaptıkları için mısır üretiminde Akdeniz birinci sıradadır.

UYARI

Türkiye'de pirinç üretiminde Marmara Bölgesi özellikle Edirne (Ergene ve Meriç havzalarında) ilk sıradadır.

Türkiye'de üretilen pirinç tüketimi karşılayamaz bu nedenle ihtiyacının bir kısmı ithalat yoluyla karşılanır. Pirinç tarımının yapıldığı alanlar sivrisinek ve buna bağlı sıtma hastalıkları riskini doğurmaktadır. Bu yüzden devlet tarafından kontrol altında tarımı yapılmaktadır.

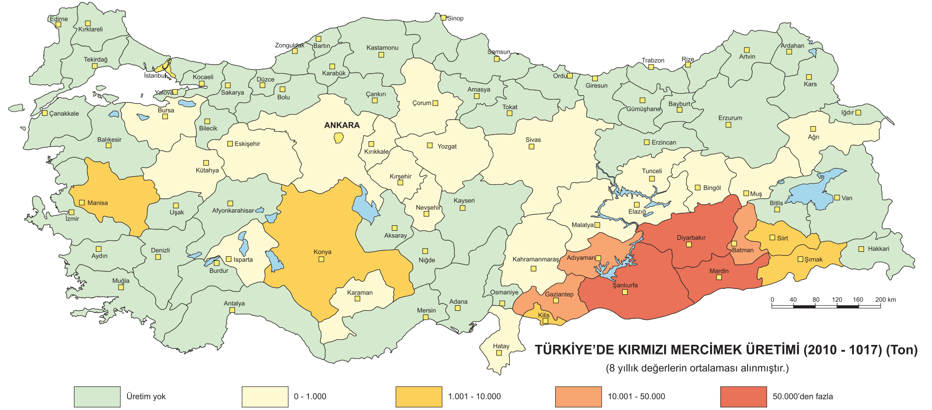
b. Baklagiller

Mercimek, nohut ve fasulyenin içinde bulunduğu ürün grubudur. Atmosferdeki azotun toprağa bağlanmasında önemli rol üstlenmesinden dolayı tarımı oldukça önemlidir. Nohut tarımı özellikle Antalya, Kırşehir, Konya ve Uşak, fasulye tarımı özellikle Konya ve Karaman, kırmızı mercimek tarımı Diyarbakır ve yeşil mercimek tarımı Yozgat illerinde ön planda yapılmaktadır.

UYARI

Türkiye'de keten, kenevir, haşhaş (uyuşturucu madde), Pirinç (sıtma hastalığı riski) ve tütün (kaliteyi koruma) gibi tarım ürünleri özel izinle belirli yerlerde yetiştirilebilir.

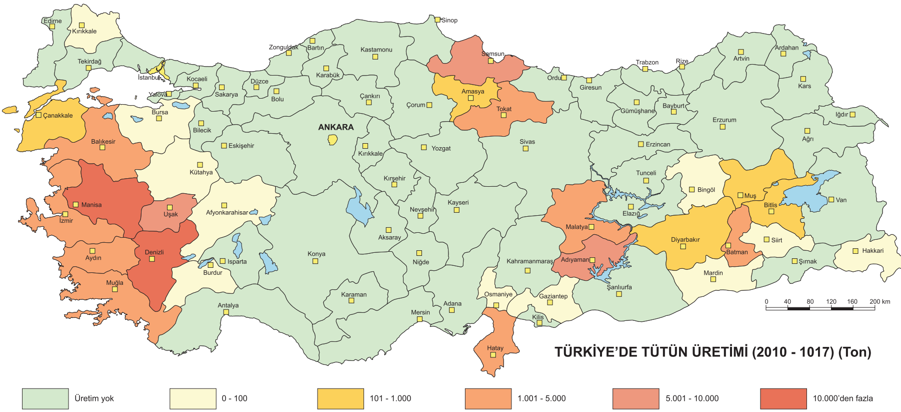

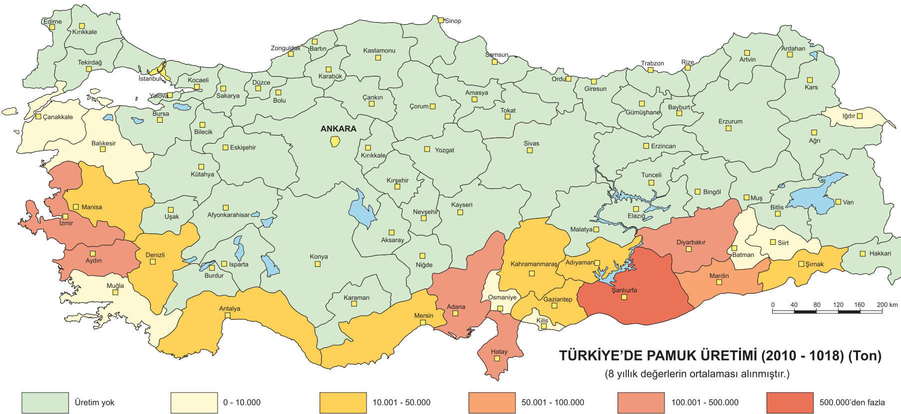

c. Sanayi Bitkileri

Tütün, Coğrafi Keşifler sonrasında Amerika kıtasından Eski Dünya kıtalarına yayılmıştır. Türkiye'nin tarımsal ihracatında önemli bir yere sahip olan tütün devlet tarafından kalitesi kontrol altında tutulmaktadır. Tütün tarımında Manisa, Denizli, Adıyaman, Samsun ve Uşak illeri ilk sırada gelmektedir.

Pamuk; Yaz mevsimi sıcak ve kurak geçen ancak sulama koşullarına sahip olan ovalarda tarımı yapılmaktadır. Lifli olmasından dolayı dokuma sanayisinin en önemli ham maddesidir. Çekirdeği büyük bir oranda yağ içerdiğinden dolayı yağ ve biyoenerji sanayilerinde kullanılmaktadır. Günümüzde sulamanın yaygınlaşmasıyla en önemli üretim alanı Şanlıurfa olmuştur.

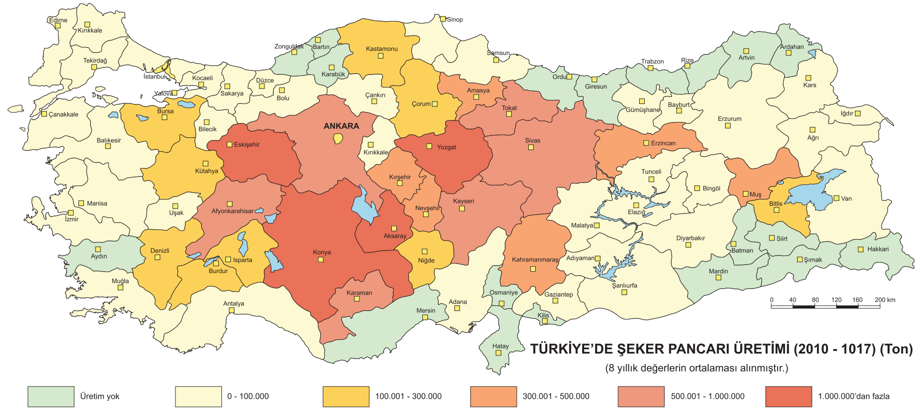

Şeker pancarı, Türkiye'de tarımı 1923 yılında başlamıştır. İlk şeker fabrikası 1926 yılında devlet tarafından Kırklareli - Alpullu'da açılmıştır. Sulamaya bağlı olarak Türkiye'nin her yerinde yetiştirilme potansiyeline sahip olmasına rağmen tarımı daha çok iç ovalarda yaygınlaşmıştır. Bu durumun ortaya çıkmasında kıyı ovalarında ekonomik değeri daha yüksek ürünlere öncelik verilmesi etkili olmuştur.

UYARI

TÜİK'in 2017 yılı verilerine göre ülkemizde yaklaşık 2,5 milyon ton pamuk üretilmektedir. Şanlıurfa pamuk üretiminin %42'sini tek başına gerçekleştirir.

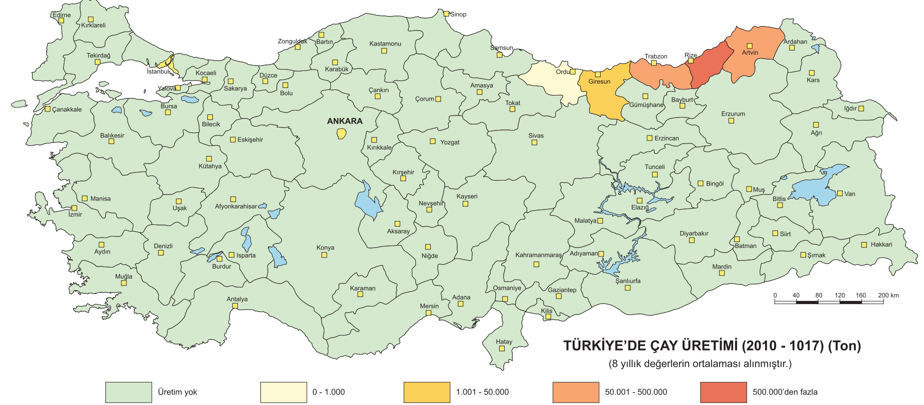

UYARI

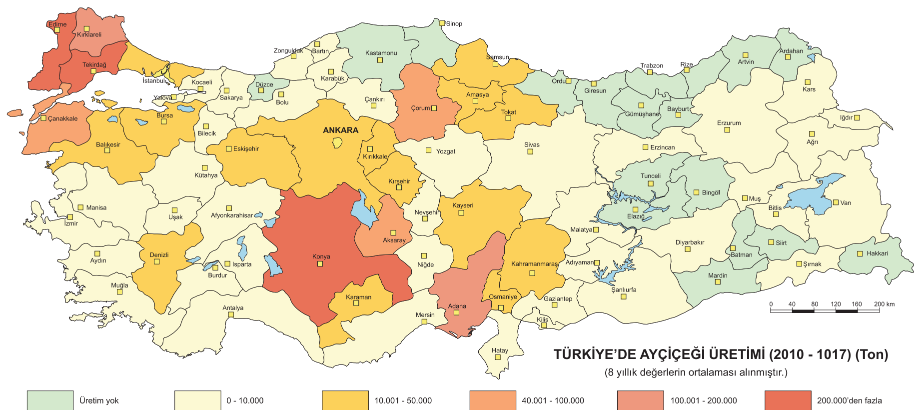
Şeker pancarı üretiminde İç Anadolu ilk sıradadır. Çabuk bozulan bir ürün olduğu için fabrikalar da üretim bölgelerinde yoğunlaşır. Ayrıca şeker küspesi hayvan yemi olarak kullanıldığı için şeker fabrikaları çevresinde büyükbaş hayvancılık faaliyetleri yoğunluk kazanmıştır.

Hasat işleminden sonra bozulabilmesinden dolayı fabrikaları tarım alanlarına yakın kurulmuştur. Şeker pancarı şeker üretiminin yanı sıra melas ve küspe üretimiyle hayvan yemi sanayisinde önemli bir yere sahiptir.

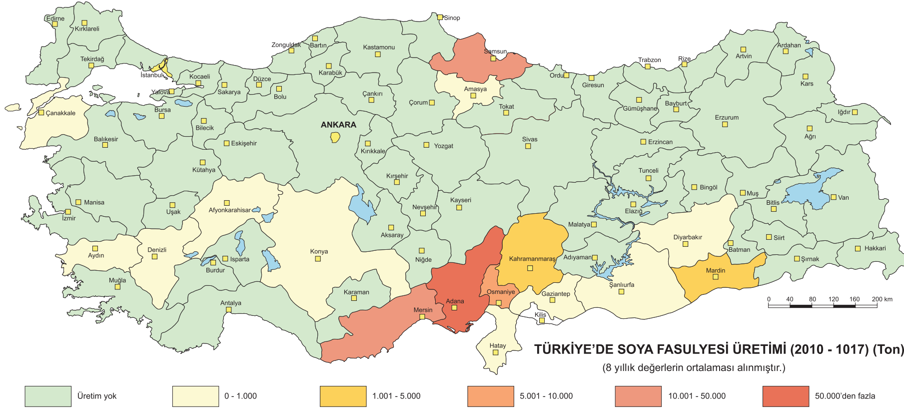
Çay, Türkiye'de 1924 tarihinde Rize'de çay yetiştirilmesi için çalışmalara başlanmış ve 1947'de kurulan ilk fabrika ile üretim başlamıştır. Kireçsiz ve yıkanmış toprak isteği yüzünden tarımı Rize, Trabzon, Artvin ve Giresun kıyı kuşağında gerçekleşmektedir. Çay tarımı Türkiye'nin kendi ihtiyacını karşılayacak düzeydedir.

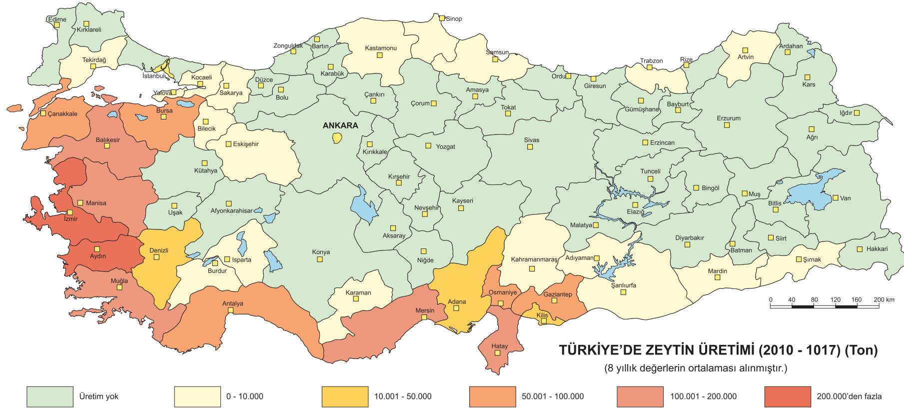
Ayçiçeği, yüksek oranda yağ içermesinden dolayı ülkemizde yoğun olarak tarımı yapılmaktadır. Ayçiçeği tarımında Ergene Havzası (Tekirdağ ve Edirne) ön sıralarda gelmektedir. Ayrıca KOP ve GAP bölgelerinde sulama şartlarının artmasına bağlı olarak tarımı genişlemektedir.

Soya fasulyesi, yağ ve yem sanayilerinde ayrıca biyo-enerjide yoğun olarak kullanılmaktadır. Türkiye'de günümüzde Çukurova başta olmak üzere Akdeniz kıyı kuşağının sulanabilen alanlarında tarımı yoğun olarak yapılmaktadır.

Sadece Akdeniz iklim şartlarında yetişebilen bir maki bitkisidir. Dünya zeytin üretiminde İspanya, İtalya, Yunanistan ve Türkiye ön sıralarda yer almaktadır. Türkiye'deki üretimin büyük bir bölümü sırasıyla Ege, Güney Marmara ve Akdeniz kıyı kuşağında yapılmaktadır.

Ege kıyı kuşağında yer alan zeytinler genel olarak yağ sanayisinde değerlendirilirken Güney Marmara kıyı kuşağındaki zeytinler ise daha çok sofralık olarak tüketilmektedir. Zeytin üretiminde Aydın, İzmir, Muğla, Balıkesir, Bursa, Manisa, Çanakkale, Gaziantep, Hatay ve Mersin illeri ön sıralarda yer almaktadır.

UYARI

Ülkemizde zeytin üretiminde bir yıl az (yok yılı), bir yıl fazla (var yılı) üretim yapılır. Yok yıllarında %75 rokolte kaybı yaşanır. Zeytin üretimindeki dalgalanma zeytin çeşitlerinin ıslahı, sulama, gübreleme, ilaçlama gibi yöntemlerle azaltılabilir.

UYARI

Karadeniz Bölgesi, çay, fındık ve kenevir üretiminde birinci sıradadır.

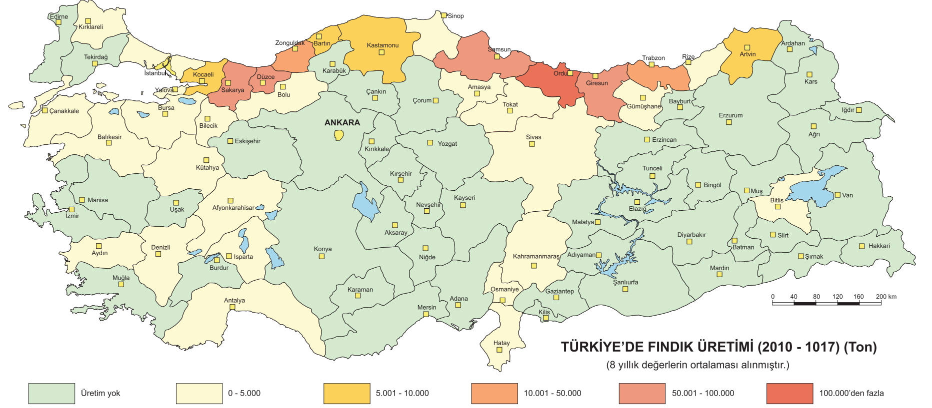
UYARI

Marmara Bölgesi, pirinç ve ayçiçeği üretiminde ilk sıradadır.

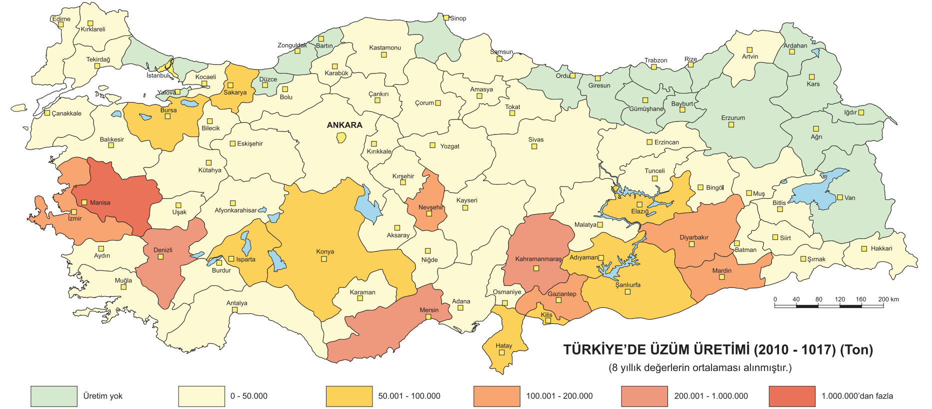
UYARI

Ege Bölgesi, zeytin, tütün, haşhaş, üzüm ve incir üretiminde ilk sıradadır.

Fındık: Her mevsim yağışlı Karadeniz iklim bölgesinde tarımı yaygındır. Dünya fındık üretiminin yaklaşık %75'i Türkiye'nin Karadeniz kıyılarında yapılmaktadır. Ordu, Giresun, Trabzon ve Düzce fındık üretiminde ön planda olan illerdir. Türkiye'nin önemli tarımsal ihraç ürünlerindendir.

Üzüm: Türkiye'de en yaygın yapılan tarım ürünlerindendir. Üretilen üzümlerin büyük bir bölümü kurutularak ihraç edilir. Diğer kısmı ise sofralık olarak veya sirke, pekmez ve alkollü içki sanayisinde kullanılmaktadır. Üzüm üretiminde Manisa, İzmir, Denizli ve Şanlıurfa ön sıralarda gelmektedir.

UYARI

Akdeniz Bölgesi, mısır, anoson, elma, yer fıstığı, soya fasulyesi, turunçgil ve muz üretiminde ilk sıradadır.

UYARI

İç Anadolu Bölgesi, buğday, arpa, şeker pancarı ve yeşil mercimek üretiminde ilk sırada yer alır.

UYARI

Güneydoğu Anadolu Bölgesi, pamuk, antep fıstığı ve kırmızı mercimek üretiminde birinci sıradadır.

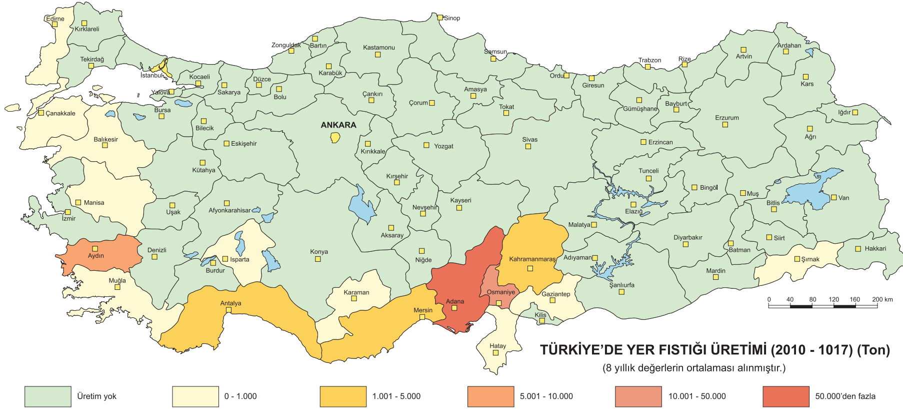

UYARI

Kayısı üretiminde Doğu Anadolu Bölgesi birinci sıradadır.

g. Yer fıstığı

Adana ve Osmaniye’de tarımı yaygındır. Daha çok çerez tüketimi için azda olsa yağ endüstrisi için üretimi yapılır.

B. TÜRKİYE’DE HAYVANCILIK

1. Türkiye’de Hayvancılığın Geliştirilmesi İçin Yapılması Gerekenler

a. Hayvan soylarının ıslah edilmesi

Türkiye'de hayvancılıktan elde edilen verim genel olarak düşüktür. Bu durumun temel sebeplerinden biri yerli hayvan ırkların et ve süt veriminin düşük olmasıdır. Bu sorunun çözülmesi için verimi yüksek olan yabancı ırklar ile yerli ırklarının melezleştirildiği ve çoğaltıldığı haralar kurulmuştur. Bursa Karacabey harası bunlar içerisinde en önemlisidir.

b. Otlakların (mera) ıslah edilmesi

Türkiye'de otlak arazilerin büyük bir bölümü tarla açma, aşırı ve zamansız otlatma gibi nedenlerle tahrip edilmektedir. Doğal ortamı mera hayvancılığına uygun olan ülkemizde hayvansal verimin arttırılması için otlakların korunması ve ıslah edilmesi gerekmektedir.

c. Besicilik ve ahır hayvancılığının geliştirilmesi

Hayvancılıkta verimin arttırılması ve ucuz hayvansal ürünlere sahip olunması için modern hayvancılık olan besi ve mandıracılığın yaygınlaştırılması gerekmektedir.

d. Erken hayvan kesimlerinin önlenmesi

Süt danası ve kuzusu kesimlerinin yaygın olduğu ülkemizde bu durumun önüne geçilmesi durumunda hayvancılıkta verim artışına neden olabilecektir.

e. Yem sanayilerinin arttırılması

Özellikle besi ve mandıra hayvancılığı yapan kuruluşların yem ihtiyacını karşılayabilmek için kaliteli yem sanayisi unsurlarının arttırılması gerekir.

UYARI

Türkiye fındık, kayısı, incir, kiraz, nar ve ayva üretiminde dünyada ilk sıradadır.

Türkiye'de en çok yetiştirilen meyve, üzüm, en çok yetiştirilen sebze ise domatestir.

UYARI

Mera hayvancılığı doğal otlak ve çayırlarda yapılan hayvancılık faaliyetidir. Büyük oranda iklim koşullarına bağlıdır. Et ve süt üretiminde yıllara göre dalgalanmalar görülür. Genel olarak et ve süt verimi düşüktür.

Besi(ahır) hayvancılığı ise; genellikle kapalı ortamlarda (ahır/avda) modern yöntemlerle yapılan hayvancılık faaliyetidir. Et ve süt verimi mera hayvancılığına göre daha yüksektir. Son yıllarda kalabalık kentler çevresinde besi hayvancılığı yaygınlaşmıştır.

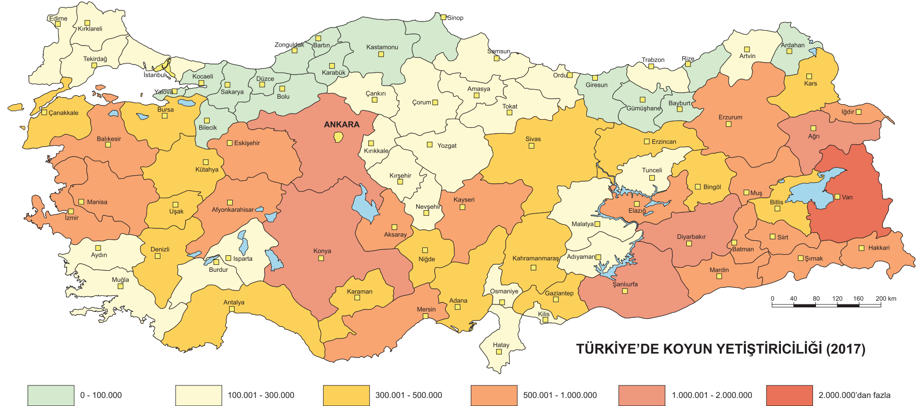
UYARI

2018 yılı TÜİK verilerine göre Türkiye'de koyun sayısı 35,1 milyon baştır. Koyun varlığımızın büyük çoğunluğu, yetiştirildiği bölgelerin koşullarına iyi uyum sağlamış ancak verim düzeyleri düşük ırklar oluşturur. Koyun sayısında Van ilk sırada yer alan ilimizdir.

2. Türkiye'nin Hayvan Varlığı

a. Koyun

Türkiye'de bozkırların geniş yer tutması sonucu doğal koşullara bağlı olarak en yaygın olarak yapılan hayvancılık türüdür. Küçükbaş hayvanlar içinde en fazla yetiştirilen tür koyundur. Başta Orta Anadolu olmak üzere tüm iç bölgelerde koyun yetiştiriciliği yaygın olarak yapılmaktadır.

Mor koyun ülkenin daha çok kuzeydoğu ve doğu illerimizde yetiştirilmektedir. Akkaraman, batıda Eskişehir ve Kütahya'dan başlayarak, doğuda Sivas'a kadar, sahil bölgeleri dışında Orta Anadolu'da ve geçiş bölgelerinde yetiştirilir. Dağlıç, daha çok Orta Anadolu ve Ege arasındaki illerde yetiştirilmektedir. Sakız, daha çok İzmir'de yetiştirilmektedir. Kıvırcık, daha çok Trakya, Güney Marmara ve Ege illerinde yetiştirilir. Merinos, daha çok Bursa – Karacabey'de

yetiştirilmektedir.

b. Kıl keçisi

Makilik ve çalılıkların bulunduğu engebeli arazilerde daha çok yetiştirilmektedir. Bu yüzden Akdeniz ve Doğu Anadolu Toroslarında ve Menteşe Yöresin'de yaygın olarak yetiştirilmektedir. Türkiye'de koyundan sonra en çok yetiştirilen küçükbaş hayvan türü olan kıl keçisidir. Kıl keçileri Toroslar ve Menteşe Yöresi'ndeki ormanlık alanlara verdiği zararlardan dolayı bu bölgelerde devlet tarafından kısıtlanmaya alınmış bir küçükbaş hayvan türüdür.

TÜRKİYE'DE KIL KEÇİSİ YETİŞTİRİCİLİĞİ (2017)

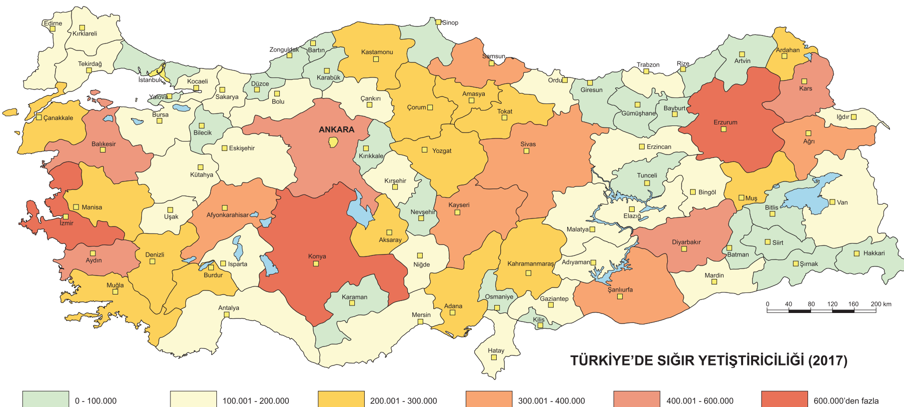
0 - 100.000 | 100.001 - 200.000 | 200.001 - 300.000 | 300.001 - 400.000 | 400.001 - 600.000 | 600.000'den fazla

c. Tiftik keçisi

Orta Asya kökenli endemik bir türdür. Bu yüzden Orta Anadolu'nun iklim koşullarına uyum sağlamıştır. Daha çok Ankara, Eskişehir ve Siirt illerinde yetiştirilmektedir.

d. Büyükbaş Hayvancılık

Türkiye'nin hemen her yerinde büyükbaş hayvancılık yapılmaktadır. Yazları serin ve yağışlı geçen bundan dolayı çayır bitki örtüsünün yaygın olduğu Kuzeydoğu Anadolu doğal olarak büyükbaş hayvancılık faaliyetleri için en ideal yerdir. Ancak nüfusun ve tüketimin çok fazla olduğu Marmara, Ege, Akdeniz ve İç Anadolu illerinde modern besi ve ahır hayvancılığı çok fazla yapılmaktadır. Türkiye hayvancılığında et ve süt üretiminin büyük bölümü verimliliğin daha fazla olduğu büyükbaş hayvancılıktan sağlanmaktadır.

UYARI

Türkiye'de koyundan sonra en çok yetiştirilen küçükbaş hayvan kıl keçisidir. 2018 TÜİK verilerine göre Türkiye'deki kıl keçisi sayısı 10. milyon başın üzerindedir. Mersin, kıl keçisi yetiştiriciliğinde ilk sırada bulunan ilimizdir.

Yaklaşık 250 bin baş tiftik keçisi yetiştirilen ülkemizde Ankara en fazla tiftik keçisi bulunan ilimizdir.

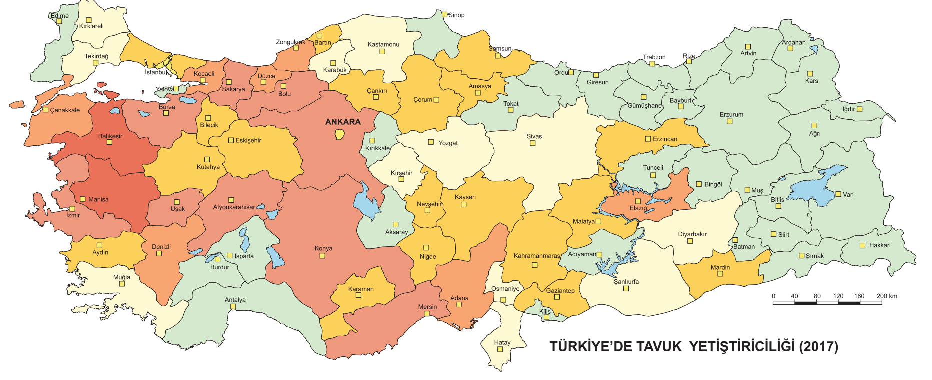

UYARI

2018 TÜİK verilerine göre 17 milyon büyükbaş hayvan varlığına sahip ülkemizde en fazla yetiştirilen büyükbaş hayvan sığırdır. Sığır yetiştiriciliğinde Konya ilimiz ilk sırada bulunur.

e. Kümes Hayvancılığı

Türkiye'de kümes hayvancılığı modern yöntemlerle yapılmaktadır. Son yıllarda, kent nüfusunun artması beyaz ete ve yumurtaya olan taleplerin artmasına yol açmıştır. Bu yüzden kümes hayvancılığı daha çok nüfusun ve tüketimin fazla olduğu alanlarda gelişme göstermiştir. Kalabalık illere yakınlığından dolayı Bolu, Sakarya, Balıkesir ve Manisa kümes hayvancılığında ön planda olan illerdir.

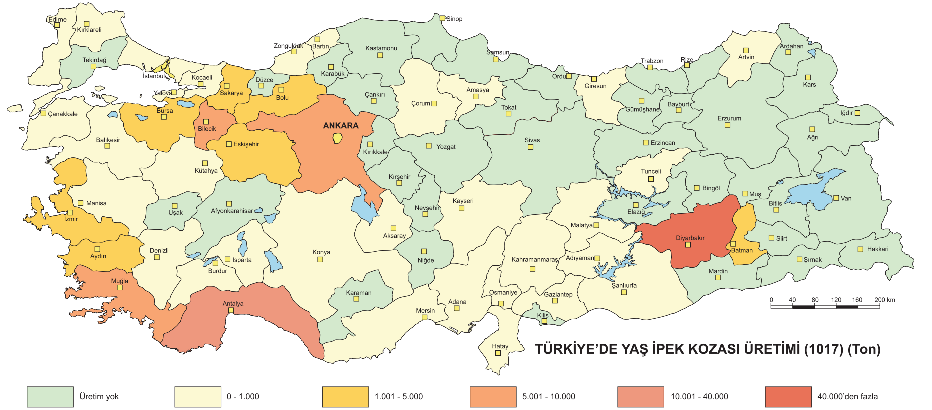

UYARI

Rize'nin İkizdere ilçesinde 3100-3500 metre arasındaki yükseltilerde bulunan Anzer Yaylası'nda üretilen Anzer Balı'nın kilogramı 940 TL'dir (2018). Yaylada bulunan 450-500 çeşit çiçekten 80-90 tanesi endemik türdür.

f. İpek Böcekçiliği

Türkiye'de ipekböceği yetiştiriciliği yaklaşık 1500 yıldan beri yapılmaktadır. Dut ağacına bağlı yapılan bir hayvancılık faaliyetidir. Türkiye'de yaş koza üretimi 2017 itibariyle sırasıyla; Diyarbakır, Antalya ve Ankara'da gerçekleştirilmektedir.Son yıllarda yapay ipek üretiminin artmasına bağlı olarak tüm dünyada ve Türkiye'de ipek böceği yetiştiriciliği azalmaktadır.

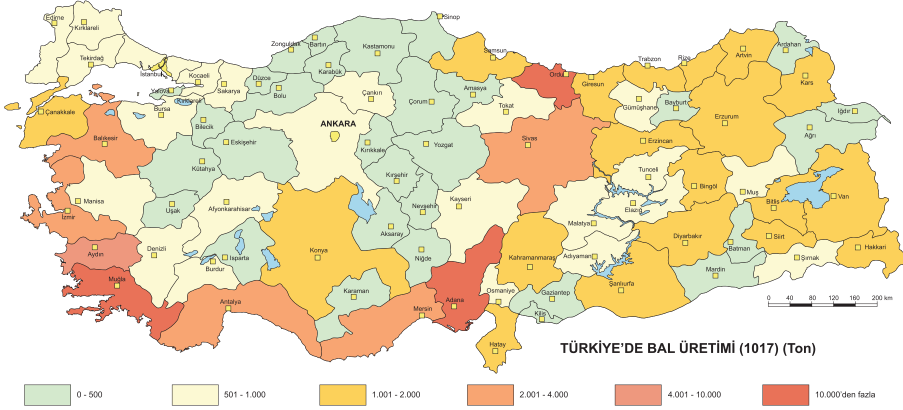
g. Arıcılık Faaliyetleri

Farklı iklim özelliklerinin ve bitki çeşitliliğinin görüldüğü Türkiye, arıcılığın yoğun yapıldığı ülkelerdendir. Arıların, tarım bitkilerinde tozlaşmayı sağlaması doğadaki dengenin korunması ve tarımsal verimin artmasından dolayı devlet tarafından da bu faaliyetler teşvik edilmektedir.

Arıcılık daha çok yayla, mera ve ormanlarda gezici olarak yapılan bir hayvancılık faaliyet-

tir. Sırasıyla; Ordu, Muğla, Aydın, Hakkâri, Elazığ, Erzurum, Kars, Siirt, Ankara, Antalya, Trabzon, Rize ve Artvin bal üretiminde ön sıralarda yer alan illerdir.

3. Balıkçılık Faaliyetleri

a. Deniz Balıkçılığı

Üç tarafı denizlerle çevrili olmasına rağmen deniz balıkçılığı Türkiye'de yeteri kadar gelişememiştir.

Bunun durumun nedenleri arasında;

- açık deniz balıkçılığının yapılamaması,
- bu sektörde sermaye ve teknoloji yetersizliği,
- kıyı kirliliğinin fazla olması,
- zamansız ve usulsüz avlanma yöntemlerinin yaygın olması bulunmaktadır.

Türkiye'de deniz balıkçılığında Karadeniz % 77'lik payla ilk sırada yer almaktadır. Akdeniz ise son sırada bulunmaktadır.

Bunun durumun nedenleri;

- Karadeniz'in sularındaki oksijen oranının daha zengin olması,
- Karadeniz'in akarsular tarafından daha çok beslenmesi ve plankton oranın fazla olması,
- Karadeniz'in tuzluluk oranının daha az olması,
- Karadeniz'de alternatif iş kollarının daha az olmasıdır.

Karadeniz'den sonra balıkçılık Marmara'da fazla yapılmaktadır. Bu durumun gelişmesinde ise balıkların göç yolları olan boğazlar sahip olmasıdır.

b. Tatlı su Balıkçılığı

Türkiye'de doğal, yapay göller ve akarsuların fazla olması sebebiyle tatlı su balıkçılığı gelişmiştir. Beyşehir, Eğirdir, Köyceğiz, Çıldır, Ulubat ve İznik tatlı su balıkçılığının en fazla yapıldığı göllerimizdir.Türkiye'deki göllerde Van Gölü'nde İnci Kefali ve Beyşehir Gölü'nde Beyşehir Kereviti gibi endemik su ürünleri de yetiştirilmektedir.

c. Kültür Balıkçılığı

Deniz ve göllerde belirli alanların ağlarla kapatılmasıyla ayrıca gölet veya havuzların oluşturulmasıyla modern yöntemlerle yapılan balıkçılık faaliyetidir. Bu yöntemle daha çok alabalık üretimi yapılmaktadır.

Kültür balıkçılığı özellikle Ege, Marmara ve Akdeniz kıyılarındaki dalyanlarda yoğunlaşmaktadır.

UYARI

2017 verilerine göre dünya bal üretiminin %30'unu gerçekleştiren Çin'in ardından Türkiye %7'lik pay ile ikinci sırada yer almaktadır. Türkiye'de 105 bin ton bal üretilmektedir.

AKTİF ÖĞRENME

Aşağıda verilen cümlelerdeki boşlukları ortadaki kutu içerisinde verilen kelimelerle tamamlayınız.

1. Topraktan elde edilen tarım, hayvancılık, ormancılık ve balıkçılık gibi faaliyetlerin tamamı .... sektörü kapsamında yer almaktadır.
2. Tarımsal çeşitlilik, üretim ve verim doğrudan .... koşullarından etkilenmektedir.
3. Türkiye'de farklı iklim özelliklerinin görülmesi tarımsal .... olumlu yönde etkilemiştir.
4. Doğu Karadeniz ve Batı Karadeniz gibi engebeli ve yüksek arazilerde tarım alanları .... ve ...... dır.
5. Türkiye'de yazları kurak geçen yerlerde tarımda .... zorunluluğu artmaktadır.
6. Modern tarım uygulamalarında daha yüksek verim elde etmek amacıyla ...... teknolojisinden faydalanılmaktadır.
7. Türkiye'de tarımda .... kullanımı ile birlikte tarım yapılabilen arazi oranı artmıştır.
8. .... tarım yönteminde sulama yapılamadığı için iklime bağlı olarak verimde dalgalanmalar görülmektedir.
9. .... sulama yetersizliği olan toprakların nem ve mineral dengesini korumak amacıyla bir yıl aralıklarla boş bırakılması yöntemidir.
10. Seracılık faaliyetleri kapalı ortamlarda .... ve .... şartları suni şekilde sağlanarak yapılmaktadır.
11. Türkiye'de tarla tarımı alanlarının büyük bir bölümü .... tarımına ayrılmıştır.
12. Türkiye'de mısır tarımı yağış miktarının fazla olduğu .... kıyı kesimlerinde doğal şartlarda yapılmaktadır.
13. Türkiye'de üretilen .... tüketimi karşılayamaz bu nedenle ihtiyacının bir kısmını ithalat yoluyla karşılanır.
14. .... atmosferdeki azotun toprağa bağlanmasında önemli rol üstlenmesinden dolayı tarımı oldukça önemlidir.

Karadeniz
pirinç
Baklagiller
Alpullu
Akdeniz
tarla
parçalı
dar
sulama
gen
makine
Ekstansif
Nadas
sıcaklık
nemlilik
buğday
tüketim
gezici
İnci
Beyşehir
Orta
büyükbaş
nüfus
otlatma
küçükbaş
kıl keçisi
tarım
iklim
çeşitliliği

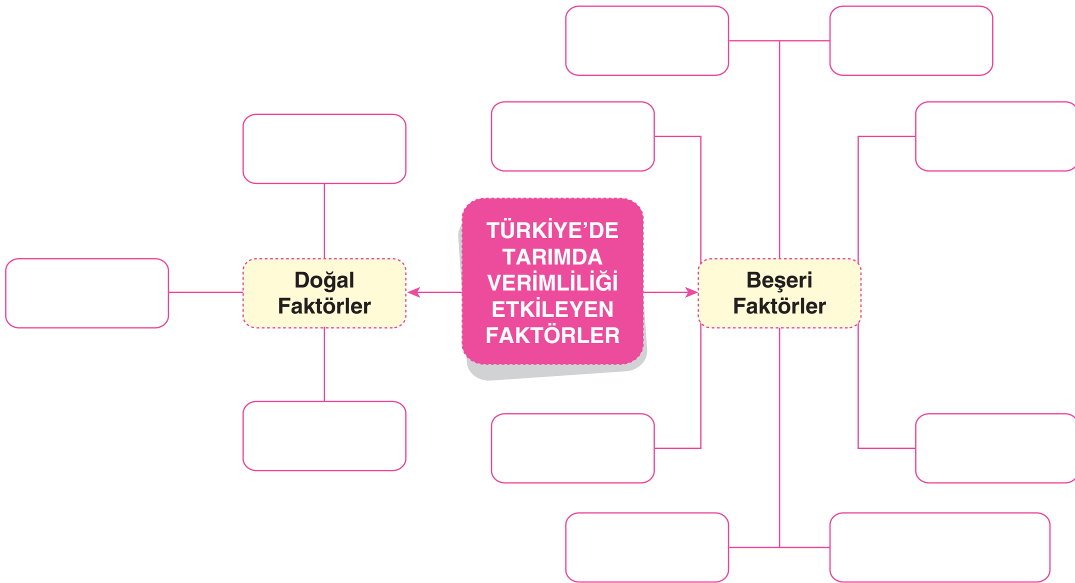
15. Türkiye'de ilk şeker fabrikası 1926 yılında devlet tarafından Kırklareli - .... 'da açılmıştır.
16. Zeytin, sadece .... iklim şartlarında yetişebilen bir maki bitkisidir.
17. Türkiye otlak arazilerinin büyük bir bölümü .... açma, aşırı ve zamansız .... gibi nedenlerle tahrip edilmektedir.
18. Türkiye'de doğal koşullara bağlı olarak .... hayvancılık faaliyetleri yaygındır.
19. Makilik ve çalılıkların bulunduğu engebeli arazilerde daha çok .... yetiştirilmektedir.
20. Orta Asya kökenli endemik bir tür olan tiftik keçisi Türkiye'de .... Anadolu'nun iklim koşullarına uyum sağlamıştır.
21. Türkiye hayvancılığında et ve süt üretiminin büyük bölümü verimliliğin daha fazla olduğu .... hayvancılıktan sağlanmaktadır.
22. Kümes hayvancılığı daha çok .... un ve .... in fazla olduğu alanlarda gelişme göstermiştir.
23. Arıcılık daha çok yayla, mera ve ormanlarda .... olarak yapılan bir hayvancılık faaliyettir.
24. Van Gölü'nde ...... Kefali ve Beyşehir Gölü'nde .... Kereviti gibi endemik su ürünleri de yetiştirilmektedir.

UYGULAMA ALANI

1 **Türkiye'de tarımda verimliliği etkileyen aşağıdaki doğal ve beşeri faktörleri şemadaki uygun boşluklara yerleştiriniz.**

- Toprak
- Sulama
- İklim
- Tohum ıslahı
- Gübreleme
- Yeryüzü şekilleri
- Makineleşme
- Pazarlama
- Zirai mücadele
- Toprak bakımı
- Tarımı destekleyen kuruluşlar

2 **Aşağıda verilen tarımsal uygulamaları intansif ve ekstansif tarım yöntemlerine göre sınıflandırınız.**

1	Sulama, gübreleme ve ilaçlama yaygın şekilde yapılır.
2	Üretim miktarı iklim nedeniyle yıldan yıla dalgalanır.
3	Nadas tarımına ihtiyaç duyulur.
4	Tahıl ürünlerinin üretiminde yaygın olarak kullanılır.
5	Birim alandan alınan verim yüksektir.
6	Üretimin doğal koşullara bağımlılığı çok düşüktür.
7	Sanayi ürünlerinin üretiminde yaygın olarak kullanılır.
8	Makineleşme yeterince gelişmemiştir.

İntansif Tarım

....

Ekstansif Tarım

....

3

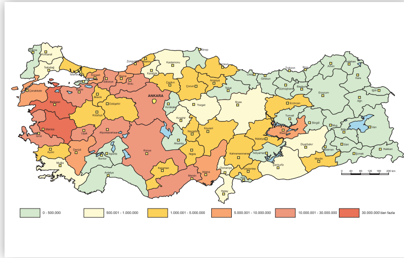
Aşağıda verilen tarım ürünlerini kutucuklarda belirtilen gruplamalara göre uygun alanlara yerleştiriniz. (Bir ürün birden fazla gruba ait olabilir.)

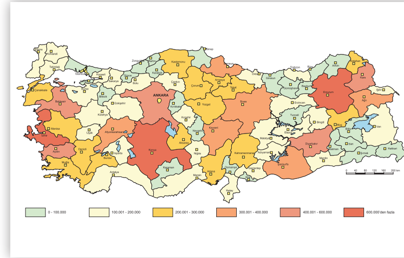
- Şeker pancarı
- İncir
- Pamuk
- Haşhaş
- Fındık
- Kırmızı mercimek
- Pirinç
- Antep fıstığı
- Kenevir
- Ayçiçeği
- Kayısı
- Tütün
- Üzüm
- Çay
- Zeytin

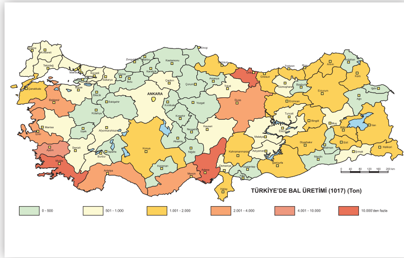
Yaz kuraklığı isteyen	Sulamayla tarım alanı genişleyen	Devlet tarafından kontrol altına alınan	Türkiye'nin ihracatta ilk sırada yer aldığı	Hasattan sonra hızla bozulabilecek

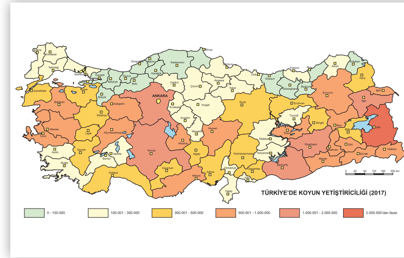
4

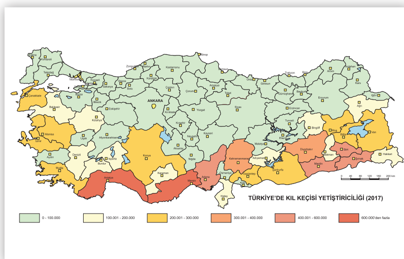
Aşağıdaki haritalarda dağılış alanları gösterilen hayvancılık faaliyetleriyle, verilen fotoğraflardaki hayvancılık türlerini uygun şekilde eşleştiriniz.

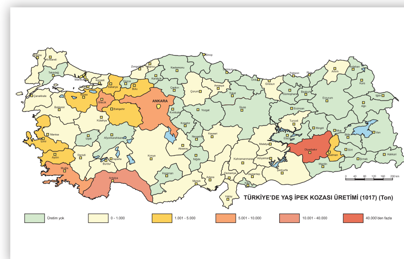
A

B

C

D

E

F

1. Koyun yetiştiriciliği
2. Arıcılık faaliyeti
3. Kümes hayvancılığı
4. Keçi yetiştiriciliği
5. Büyükbaş hayvancılık
6. İpek böcekçiliği

Günümüzde Türkiye, pamuk ekim alanı yönünden Dünya'da yedinci; birim alandan elde edilen lif pamuk verimi yönünden dördüncü; pamuk üretim miktarı yönünden altıncı; pamuk tüketimi yönünden beşinci; pamuk ithalatı yönünden dördüncü ülke konumundadır.

Türkiye'de pamuk üretimi, genelde, kıyı Ege, Antalya, Çukurova ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimizde yoğunlaşmıştır. Pamuk ekim alanlarının, özellikle 1960'lı yıllardan sonra, Çukurova bölgesinde sürekli bir düşüş gösterdiği (400.000 hektardan 130.000 hektara); GAP bölgesinde, özellikle 80'li yıllardan, 2000'li yıllara kadar hızlı bir artış trendi (80.000 hektardan 330.000 hektara) içinde olduğu; Ege Bölgesi'nde, yıllara göre 200.000-260.000 hektar arasında değişim gösterdiği; Antalya bölgesinde ise, yine, özellikle 90'lı yıllardan sonra sürekli bir azalış (30.000 hektardan 8.000 hektara) eğilimi içinde olduğu dikkati çekmektedir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi, yaklaşık 300.000 hektardan fazla ekim alanı ve 400.000 tondan fazla lif üretimi ile, son yıllarda, Türkiye'nin en önemli pamuk üretim bölgesi konumuna gelmiştir. Ülke üretiminin yaklaşık % 50'si bu bölgeden karşılanmaktadır.

1. Türkiye'de pamuk üretimi verimliliği çok fazla olmasına rağmen bu konuda ithalatçı bir ülke olmasının nedenlerini belirtiniz.

2. GAP bölgesinde pamuk tarımının giderek genişleme göstermesinin nedenlerinin neler olabileceğini belirtiniz.

3. Antalya ve Çukurova gibi verimli tarım ovalarında pamuk tarımının giderek daralma göstermesinin nedenlerinin neler olabileceğini belirtiniz.

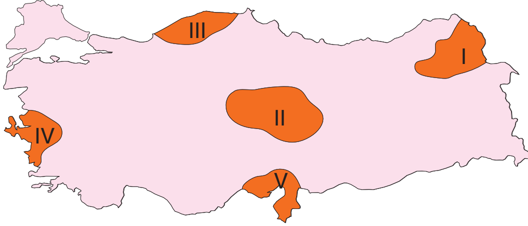

PEKİŞTİRME TESTİ 1

1. **Türkiye'de hayvancılık faaliyetlerini etkileyen aşağıdaki faktörlerden hangisi doğal şartlarla ilgilidir?**

A) Erken ve aşırı otlatmanın yapılması
B) Hayvan soylarının ıslahında yeterli çalışmanın yapılmaması
C) Mera ve çayır alanlarının geniş olması
D) Süt dana ve süt kuzu kesimlerinin fazla olması
E) Pazarlama olanaklarının artırılmaması

2. Tarımda olgunlaşma süresinin uzaması veya kısalması sıcaklık koşulları ile alakalıdır.

Haritada işaretli tarım bölgelerinde aynı tarım ürünü ekildiği düşünülürse; hangisinde <u>en erken</u> hangisinde <u>en geç</u> olgunlaşma gerçekleşmektedir?

	En erken	En geç
A)	I	II
B)	II	III
C)	III	IV
D)	IV	V
E)	V	I

3. Türkiye’de tarım alanlarından verimi arttırmak için çeşitli yöntemler uygulanmaktadır.

Aşağıdakilerden hangisinin uygulanması birim alandan alınan verimi <u>etkilemez</u>?

A) Sulama gereksiniminin karşılanması
B) Ekili alanların gübrelenmesi
C) Ekim alanlarının genişletilmesi
D) Nitelikli tohum kullanılması
E) Makine gücünden yararlanılması

4. Sera tarımı, kış sıcaklık ortalamalarının 0°C’in altına inmediği yerlerde uygulanan tarım yönlemidir. Yazın tarımı yapılan bitkilerin kışın da yetiştirilmsine olanak sağlar.

Sera tarımının Türkiye'nin güney ve güneybatı kıyılarında yaygın olmasının <u>temel nedeni</u> aşağıdakilerden hangisidir?

A) Geniş tarım alanlarının varlığı
B) Ürün çeşitliliğinin fazlalığı
C) Modern tarım için sermayenin yeterli olması
D) Seraları ısıtma maliyetinin düşük olması
E) Sanayinin yeterince gelişmemesi

5. Türkiye'de küçükbaş hayvancılığın yoğun olarak yapıldığı bir yöreyle ilgili aşağıdaki yorumlardan hangisi yapılamaz?

A) İklim genel olarak yarı kurak özelliğe sahiptir.

B) Bitki örtüsü genel olarak bozkırlardan oluşmaktadır.

C) Tarım ürünleri içerisinde tahılların payı daha fazladır.

D) Kırsal yerleşmeler genel olarak dağınık özellikte bulunmaktadır.

E) Kırsal meskenlerde kerpiçten faydalanılmıştır.

6. Aşağıdakilerden hangisi Türkiye'de hayvancılıkta verimin artırılması için alınması gereken önlemlerden biri değildir?

A) Et tüketiminin teşvik edilmesi

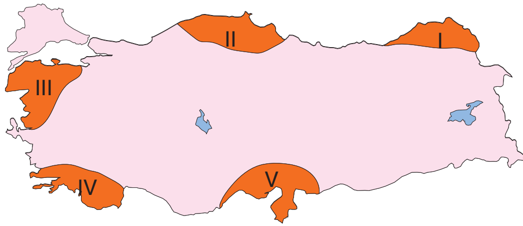
B) Hayvan soylarının ıslah edilmesi

C) Otlakların ıslah edilmesi

D) Hayvan sağlığı ile ilgili denetimlerin düzenli yapılması

E) Besi hayvancılığının yaygınlaştırılması

7.

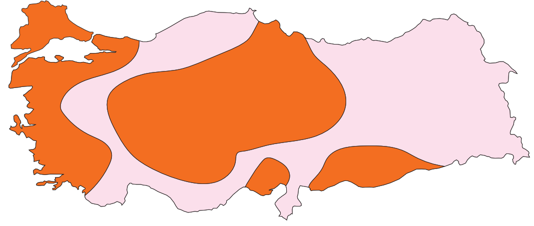
Haritada işaretli tarım bölgelerinin hangisinde;

- Pirinç
- Kenevir
- Şeker pancarı
- Fındık

ürünlerinin hepsi yetiştirilir?

A) I B) II C) III D) IV E) V

8.

Haritada işaretli alanlardaki tarım alanlarında makine kullanımının yaygın olmasının temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Yer şekillerinin sade olması

B) Plato ve ovaların geniş yer tutması

C) Yarı kurak iklimin hakim olması

D) Nadas alanlarının geniş yer tutması

E) Küçükbaş hayvancılığın yaygın olması

9. Ürün miktarındaki artış, ekim alanı artışı ile orantılı değil ise; bu, birim alanda verim artışı olduğu anlamına gelmemektedir.

Buna göre Konya Ovası'nda ayçiçeği tarımında verim artışının gerçekleşmesi aşağıdaki uygulamalardan hangisine bağlanamaz?

A) Kaliteli tohumların kullanılması

B) Sulama şartlarının iyileştirilmesi

C) Gübre kullanımının yaygınlaştırılması

D) İlaçlama uygulamalarının artması

E) Makine yardımıyla tarım alanlarının genişletilmesi

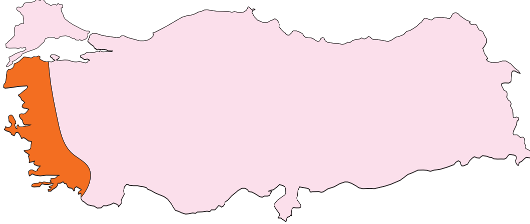
PEKİŞTİRME TESTİ 2

1. Sulama olanaklarının kısıtlı olduğu iç bölgelerde önemli sulama projeleriyle bu sorun giderilmeye çalışılmaktadır.

Sulama imkanlarının son dönemlerde iyileştirildiği bir iç bölge tarım alanında aşağıdaki değişimlerden hangisinin yaşanması beklenmez?

A) Tahıl ürünlerinin ekim alanının genişlemesi
B) Sanayi ürünlerin ekilmeye başlanması
C) Birim alandan alınan verimin artması
D) Üretim miktarının artması
E) Nadas tarım alanlarının daralması

2.

Haritada işaretli tarım bölgesinde aşağıdaki tarım ürünlerinden hangilerinin yetiştirilme alanı bulunmamaktadır?

A) Zeytin – mandalina
B) İncir – portakal
C) Pamuk – mısır
D) Keten – kenevir
E) Tütün – sebze

3. Türkiye'de zeytinin yetişme alanı Akdeniz ikliminin hakim olduğu kıyı kesimleri olduğu halde, kıyıdan 100 km içeride bulunan Nazilli Yöresi'nde de zeytin tarımı yapılmaktadır.

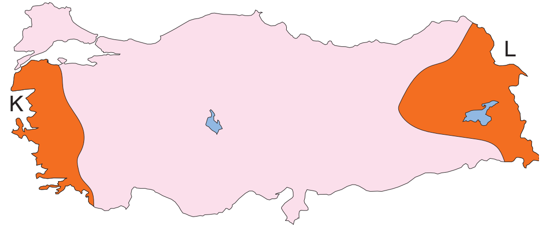
Bu durum, yörenin;

I. Deniz etkisine açık olması
II. Deniz seviyesine yakın olması
III. Geniş tarım alanlarına sahip alması
IV. Graben ovası üzerinde yer alması

özelliklerinden hangileri ile daha çok açıklanabilir?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

4. Aşağıda ülkenin doğusunda ve batısında bulunan iki farklı tarım bölgesi K ve L harfleri ile gösterilmiştir.

Haritada işaretli tarım bölgeleri için aşağıdakilerden hangisi doğru değildir?

A) Aynı üründe olgunlaşma süresi K'de daha kısadır.
B) L'de üretilen tarım ürünleri düşük sıcaklıklara daha dirençlidir.
C) L'de birim alandan alınan verim daha fazladır.
D) K'de tarımsal çeşitlilik daha fazladır.
E) K'de endüstriyel tarım ürünlerin payı daha fazladır.

5. Herhangi bir tarım bölgesinde, bir tarım ürünü çok fazla yerleştiriliyorsa; o bitki, o yöre için monokültür bitkisi demektir.

Buna göre;

I. Rize Yöresi → Çay tarımı

II. Ayvalık Yöresi → Zeytin tarımı

III. Çukurova Yöresi → Soya tarımı

IV. Alanya Yöresi → Pamuk tarımı

tarımsal faaliyetlerinin yürütüldüğü yörelerden hangileri için monokültür bitkisi yanlış verilmiştir?

A) Yalnız III B) Yalnız IV C) I ve IV
D) II ve III E) III ve IV

6. Karadeniz kıyı şeridinin tamamında yoğun bir şekilde mısır tarımı yapılmaktadır. Ancak bu kesimde yer alan yörelerin iç veya dış ticaretinde mısırın payı aynı oranda değildir.

Bu durumun temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Tamamına yakınının üretilen yörelerde tüketilmesi

B) Dayanıksız bir ürün olması

C) Besin değerinin yetersiz olması

D) Piyasa fiyatının düşük olması

E) Dış satım imkânlarının sınırlı olması

7. I. İncir

II. Mısır

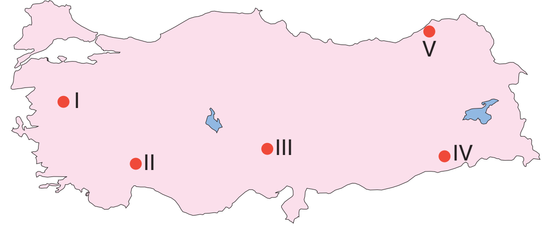
III. Tahıl

IV. Şeker pancarı

Yukarıda verilen ürünlerden hangilerinin üretiminde iç bölgelerinin payı kıyı bölgelerden fazladır?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

8. Türkiye'de küçükbaş hayvancılığın yaygın olduğu yörelerde yünlü dokuma tesisleri de gelişme göstermiştir.

Buna göre haritada işaretli alanların hangisinde yünlü dokuma tesislerinin bulunması beklenmez?

A) I B) II C) III D) IV E) V

9. Türkiye'nin 2017 yılı tahıl üretim değerleri incelendiğinde buğday ve arpa üretiminde verim artışı çok yüksek olmaz iken mısır ve çeltik üretiminde ciddi verim artışı olmuştur.

Bu durum değerlendirildiğinde aşağıdakilerin hangisi kesin olarak söylenebilir?

A) Nadas alanları daralmıştır.

B) Buğday ve arpaya talep azalmıştır.

C) Mısır ve pirinç fiyatları düşmüştür.

D) Sulama imkânları artmıştır.

E) Buğday ihtiyacı dış alımla karşılanmıştır.

BİLGİ Türkiye'de Madenler ve Enerji Kaynakları

Ülkelerin sahip olduğu zenginlik, yer altı ve yer üstü kaynak potansiyelleri açısından ayrı ayrı değerlendirilir. Yer kabuğunun içinde farklı derinliklerde yer alan ve ekonomik açıdan değer taşıyan mineraller maden olarak tanımlanır. Madenler için kullanılan bazı terimler ise şu şekildedir:

Rezerv: Maden yatağı içindeki işlenmemiş toplam maden miktarıdır.

Tuvenan: Maden yatağından taş ve toprakla birlikte çıkarılan karışık maden miktarıdır.

Tenör: Maden yatağı içinden çıkarılan minerallerin taş ve toprak kısmından temizlendikten sonra ortaya çıkan net maden miktarıdır.

UYARI

Bir madenin işletmeye açılabilmesi için;

Rezervi yeterli olmalı,

Tenör oranı fazla olmalı,

Kullanım alanı yaygın olmalı,

Ulaşım yolllarına yakın olmalı,

İşletilmesi kolay olmalı,

Kar getirisi fazla olmalı,

Sanayide ham madde olarak kullanılabilmeli

Maden uzun yıllar çıkarılmaya uygun olmalıdır.

Türkiye, Dünya'da yer altı kaynaklarının çeşitliliği açısından zengin sayılan ülkeler arasındadır. Bu durum, Türkiye arazisinin jeolojik oluşumu ve şekillenmesi sırasında orojenez ve volkanizma hareketlerinden fazlaca etkilenmesiyle ilgilidir. Ülkenin jeolojik olarak karmaşık yapısı, bir yandan maden çeşitliliğini artırırken diğer yandan madenlerin işletilmesi açısından sıkıntılar ortaya çıkarmaktadır.1935 yılında Etibank ile Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü'nün (MTA) kurulması Türkiye'de madencilik alanında daha ciddi ve kapsamlı çalışmaların başlamasını sağlamıştır.

A. TÜRKİYE'DE MADENLER

MADENLER

- **Metalik Madenler**
  - Demir
  - Krom
  - Bakır
  - Boksit
  - Manganez
  - Kurşun ve Çinko
  - Civa
  - Antimon
- **Metal Dışı Madenler**
  - Bor Mineralleri
  - Fosfat
  - Tuz
  - Kükürt
  - Barit
  - Asbest
  - Mermer
  - Zımpara Taşı
  - Lüle Taşı
  - Oltu Taşı

Bor mineralleri: Türkiye'nin dünyadaki en önemli yer altı kaynağı olarak gösterilebilir. Türkiye arazisinde genellikle eski göl tabanlarındaki tortul araziler içinde depolanmış bor minerallerinin kullanım alanı oldukça çeşitlidir. Bunların başlıcaları; cam, porselen, enerji üretimi, jet ve roket yakıtı, temizlik ürünleri, boya ve ilaç sanayisi, fotoğrafçılık, çimento sanayisi olarak sıralanabilir. Türkiye, dünyadaki bor rezervlerinin yaklaşık olarak % 72'sine sahiptir. Bilinen başlıca bor yatakları; Bigadiç (Balıkesir), Emet (Kütahya), Kırka (Eskişehir), Kestelek (Bursa) olarak sıralanabilir.

TÜRKİYE'DE BOR ÇIKARILAN ALANLAR

Demir: Demir-çelik sanayisinin ham maddesi olup tüm metaller arasında da en çok kullanılan madendir. Hem dayanıklılığı hem de düşük fiyatı nedeniyle otomotiv sanayi, gemi gövdelerinin yapımı ve inşaat sektöründe yaygın olarak kullanılmaktadır. Türkiye'deki başlıca önemli demir yatakları; Divriği (Sivas), Hasançelebi (Malatya), Feke-Mansurlu (Adana), Kesikköprü (Kırıkkale) ve Avnik (Bingöl) olarak sıralanabilir. Türkiye'de yıllık ihtiyaç duyulan demir cevheri, üretim miktarından fazla olduğu için demirin büyük bölümü ithalat yoluyla karşılanır.

TÜRKİYE'DE DEMİR ÇIKARILAN ALANLAR

UYARI

Türkiye'nin en önemli madenlerinden biri olan bor Eskişehir-Kırka ve Balıkesir-Bandırmadaki tesislerde işlenir.

UYARI

Demir-çelik sanayisinin ham maddesi olan demir madeni Karabük, Ereğli (Zonguldak), İzmir, Kırıkkale, Sivas ve İskendurun'daki (Hatay) demir-çelik fabrikalarında işlenir.

Bakır: Yumuşak ve kolay işlenebilir olması nedeniyle eski çağlardan beri işlenen metalik bir madendir. Önceleri silah ve süs eşyası yapımında değerlendirilen bakırın günümüzde kullanım alanı çok fazladır. İletkenliği yüksek olan bakır, kablo üretimi ve elektrik santrallerinde yaygın olarak kullanılır. Bunların yanı sıra; elektrik-elektronik sanayi, kimya sanayi, boya sanayi, kuyumculuk işleri ve turistlere yönelik eşya üretiminde de kullanılmaktadır. Türkiye'nin başlıca bakır yatakları; Maden (Elazığ), Murgul (Artvin), Çayeli (Rize), Küre (Kastamonu) olarak sıralanabilir.

UYARI

Ülkemizde çıkarılan bakırın bir kısmı Maden, Murgul ve Küre'de ham maddeye yakınlığın etkisiyle işlenir. Ayrıca Samsun'da liman ve ulaşım avantajları nedeniyle bakır işleyen tesis kurulmuştur.

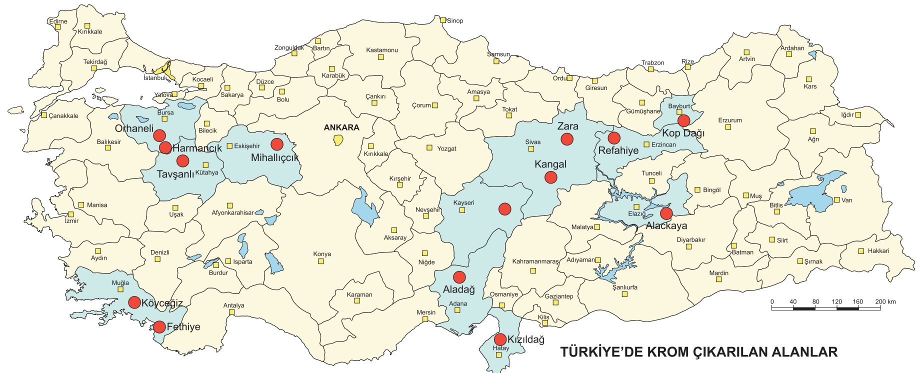

TÜRKİYE'DE BAKIR ÇIKARILAN ALANLAR

Krom: Demir-çelik sanayi için önemli bir ham maddedir. Paslanmaz çeliğin elde edilmesinde kullanılan krom, bu özelliği ile hem metal hem de silah sanayi için çok önemlidir. Çeliğe sertlik ve direnç kazandırdığı gibi çeliğin aşınmasını ve oksitlenmesini de önler. Bu özellikleri nedeniyle uçak ve gemi sanayisinde yaygın olarak kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra; metal kaplamalarda, kimya endüstrisinde, boya ham maddesi olarak, seramik üretimi ve bazı parlatıcı gereç yapımında da kullanılmaktadır. Türkiye, dünyanın önemli krom üreticileri ve ihracatçıları arasındadır. Önemli krom yatakları ise şunlardır; Guleman Bölgesi (Elazığ), Fethiye-Köyceğiz-Denizli Bölgesi, Mersin-Adana-Kayseri Bölgesi, Bursa-Kütahya-Eskişehir Bölgesi, İskenderun ve Gaziantep Bölgesi, Sivas-Erzincan-Kop Dağları Bölgesi'dir.

UYARI

Ülkemizde krom işleyen fabrikalar Elazığ ve Antalya'da bulunur.

TÜRKİYE'DE KROM ÇIKARILAN ALANLAR

Boksit: Alüminyumun ham maddesidir. Hafif ve dayanıklı olması nedeniyle otomotiv sanayisi, uçak sanayisi, ev eşyaları üretimi, elektrik-elektronik sanayisi, ambalaj sanayisi, konserve sanayisi ve izolasyon malzemesi üretiminde kullanılmaktadır. Türkiye'nin başlıca boksit yatakları; Seydişehir (Konya), Payas (Antakya) ve Kokaksu (Zonguldak) olarak sıralanabilir.

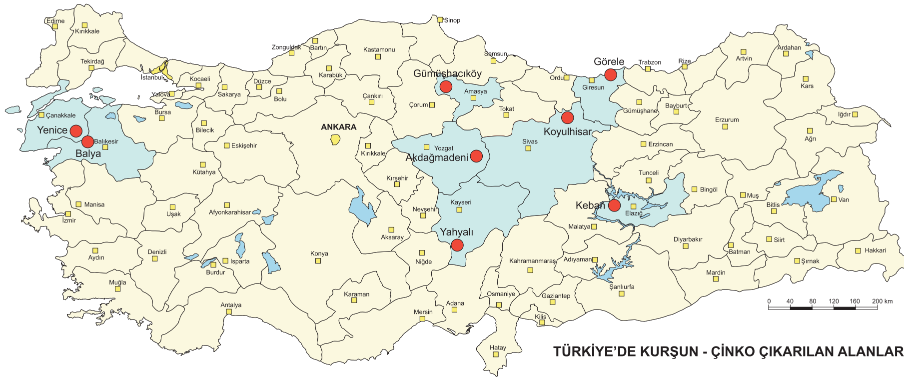
TÜRKİYE'DE BOKSİT ÇIKARILAN ALANLAR

UYARI

Hafif ve dayanıklı olması nedeniyle uçak gövdesi yapımında aliminyum kullanılır. Boksit ülkemizde Seydişehir'de (Konya) işlenir.

Kurşun ve Çinko: Genellikle bir arada bulunan madenlerdir. Kurşun, akü imalatında önemli bir madendir. Ayrıca izolasyon malzemesi, benzin üretimi, silahlar için mühimmat üretimi diğer önemli kullanım alanlarıdır. Çinko, paslanmalara karşı yapılan galvanizleme aşamalarında yoğun olarak kullanılır. Türkiye'deki önemli bazı kurşun-çinko yatakları; Keban (Elazığ), Akdağmadeni (Yozgat), Yenice (Çanakkale) olarak sıralanabilir.

TÜRKİYE'DE KURŞUN - ÇİNKO ÇIKARILAN ALANLAR

UYARI

Isıya dayanaklı olması nedeniyle itfaiyeci elbiseleri üretiminde, basınca dayanıklı boru ve fren balatalarının yapımı ile çimento, kağıt, kimya ve boya sanayisinde asbest madeninden yararlanılır.

Manganez: Çeliğin sertleştirilmesinde, sert ve dayanıklı sanayi çeliği elde etmede kullanılır. Kimya sanayisi diğer bir kullanım alanıdır. Türkiye'nin en önemli manganez yatakları Denizli Tavas'ta bulunmaktadır.

TÜRKİYE'DE MANGANEZ ÇIKARILAN ALANLAR

UYARI

Doğada sıvı halde bulunan tek maden civa'dır. Dişçilik, altın ve gümüş üretimi, ayna ve termometre ile böcek öldüren ilaç üretiminde kullanılır.

Barit: En önemli kullanım alanı petrol ve doğal gaz sondaj aramalarıdır. Ayrıca Cam, lastik, seramik ve boya sanayisinde ve röntgen çekimleri sırasında da kullanılmaktadır. Türkiye'deki başlıca barit yatakları; Elbistan (Kahramanmaraş), Alanya ve Gazipaşa (Antalya), Çanakkale ve Eskişehir olarak sıralanabilir.

TÜRKİYE'DE BARİT ÇIKARILAN ALANLAR

UYARI

Ülkemizin önemli ihraç ürünlerinden biri feldspat madenidir. Cam, seramik, kaynak elektrotları, boya ve plastik sanayisinde kullanılan feldspat rezervleri Aydın, Manisa, Kırşehir, Yozgat, Ardahan ve Artvin'de bulunur.

Fosfat: Kimyasal gübre üretimi en önemli kullanım alanıdır. Ayrıca, gıda, yem üretimi, deterjan, kağıt ve kimya sanayisinde de kullanılmaktadır. Türkiye'deki en önemli fosfat yatağı Mazıdağı (Mardin)'ndadır.

Tuz: Türkiye tuz yatakları açısından zengindir. Tuzun kullanım alanları; dericilik, konservecilik, kimya sanayisi, hayvancılık, kara yolu tuzlaması olarak sıralanabilir. Tuz, dağlık alanlarda (Çankırı, Nevşehir, Yozgat, Iğdır) kaya tuzu, göllerden (Tuz Gölü, Seyfe Gölü, Palas Gölü) göl tuzu ve deniz sularından (İzmir Çamaltı) deniz tuzu olarak elde edilmektedir.

UYARI

Mermer yatakları bakımından zengin olan ülkemizde Balıkesir, Bilecik, Çanakkale, Bursa, Afyon, Denizli, Muğla, Kırşehir, Elazığ ve Diyarbakır illerinde önemli yataklar bulunur. İhraç ettiğimiz madenlerden elde edilen gelirin yaklaşık yarısı mermerden sağlanır.

Lüle taşı: Hafif ve parlak yüzeylerden oluşan lüle taşı genellikle beyaz, pembemsi renklerdedir. Türkiye dünya lüle taşı rezervlerinin % 70'ine sahiptir. Kolay işlenebilir olması nedeniyle süs eşyası, takı, pipo gibi ürünlerin üretilmesinde kullanılmasını sağlamıştır. Türkiye'de en önemli yataklar Eskişehir ve çevresindedir.

Oltu taşı: Daha çok tespih ve süs eşyası yapımında kullanılır. Genellikle siyah renkte olan Oltu taşı, Türkiye'de Erzurum'un Oltu ilçesinde çıkarılmakta ve burada işlenmektedir.

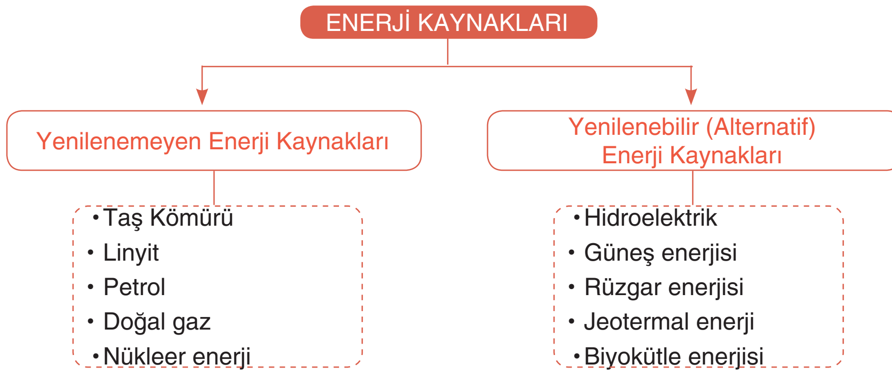
Mermer: Bir başkalaşım kayaç olan mermer, kireç taşının değişime uğraması ile oluşur. Başlıca kullanım alanları; inşaat sektörü, heykelcilik, iç dekorasyon ve hediyelik eşya üretimi olarak sıralanabilir. Türkiye, dünyanın önemli mermer üreticilerinden biri olup ilk on ülke içindedir.

TÜRKİYE'DE MERMER ÇIKARILAN ALANLAR

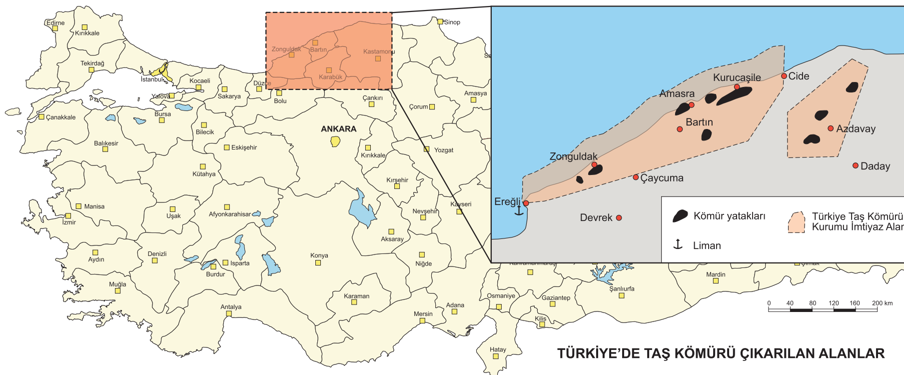
B. TÜRKİYE'DE ENERJİ KAYNAKLARI

Enerji kaynaklarının çeşitliliği bakımından zengin olan Türkiye'de bu kaynakların, özellikle fosil enerji kaynaklarının, rezervleri için aynı şeyi söyleyemeyiz. Gelecekte ülke nüfusunun artması, sanayileşme, gelir düzeyinin iyileşmesi ve teknolojik alt yapının gelişmesi Türkiye'de enerjiye olan talebin artmasına neden olacaktır. Yenilenemeyen enerji kaynaklarından yalnızca linyit rezervleri iyi durumda olan Türkiye, yenilenebilir enerji kaynakları yönünden önemli bir potansiyel taşımaktadır. Türkiye, var olan enerji kaynaklarını en verimli şekilde değerlendirdiğinde gelecekte enerjiyi ithal etme riskini ortadan kaldırmış olacaktır. Türkiye'deki başlıca enerji kaynakları aşağıdaki şemada sınıflandırılarak gösterilmiştir.

Taş kömürü: Türkiye'de taş kömürü yatakları I. Jeolojik Zaman arazileri olan Ereğli-Zonguldak-Amasra Havzası içinde yer almaktadır. Burası Türkiye'nin tek taş kömürü havzasıdır. Yüksek kalorili bir enerji kaynağı olduğu için demir-çelik sanayisinde kullanılmaktadır. Zonguldak Çatalağzı Termik Santrali de taş kömürü kullanarak elektrik enerjisi üretimi gerçekleştirmektedir.

TÜRKİYE'DE TAŞ KÖMÜRÜ ÇIKARILAN ALANLAR

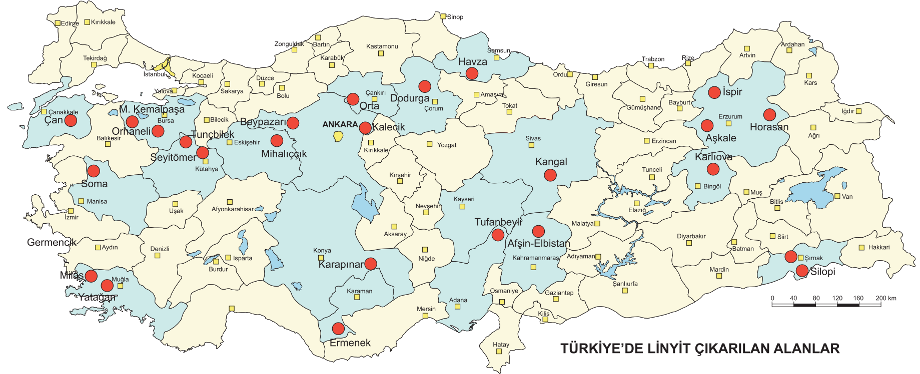
UYARI

Taş kömürü, termik santrallerde enerji üretimi dışında konutların ısıtılmasında ve demir-çelik fabrikalarında enerji kaynağı olarak da kullanılır. Ereğli (Zonguldak) ve Karabük demir-çelik fabrikalarının burada kurulmasında ham maddeye (demir) yakınlık değil enerji kaynağına (kömür) yakınlık etkili olmuştur.

Linyit: Genç (III. Jeolojik Zaman) arazilerde görülen linyit, taş kömürüne oranla daha düşük kaloriye sahiptir. Türkiye linyit yatakları açısından oldukça zengin bir ülkedir. Çıkarılan linyitin yarısından fazlası termik santrallerde elektrik enerjisi üretiminde kullanılmakta olup, kalan kısmı konutların ısıtılması ve sanayi alanında değerlendirilmektedir.

Önemli linyit yatakları; Soma (Manisa), Seyitömer, Tavşanlı ve Tunçbilek (Kütahya), Yatağan (Muğla), Elbistan (Kahramanmaraş), Çan (Çanakkale), Çayırhan ve Nallıhan (Ankara) bulunur.

TÜRKİYE'DE LİNYİT ÇIKARILAN ALANLAR

UYARI

Taş kömürü üretimi ülke ihtiyacını karşılayamaz ve bu nedenle ithalat (%95'i) yoluyla karşılanır. Linyit rezervleri ise ülke ihtiyacını karşılar. Bu nedenle linyitte ithalata ihtiyaç duyulmaz.

Linyit ile çalışan önemli termik santraller; Yatağan, Yeniköy ve Kemerköy (Muğla), Afşin-Elbistan (Kahramanmaraş), Soma (Manisa), Seyitömer ve Tunçbilek (Kütahya), Çayırhan (Ankara) termik santrallerdir.

Petrol: III. Jeolojik Zaman arazilerinde yaygın olan bir enerji kaynağıdır. Türkiye'de petrol MTA'nın çalışmalarıyla ilk kez 1940 yılında Batman'da Raman Dağı eteklerinde çıkarılmıştır. Günümüzde Batman'la birlikte Adıyaman, Diyarbakır ve Siirt petrolün çıkarıldığı yerlerdir. Türkiye'de petrolün işlendiği rafineriler; Batman, İzmit (İpraş), İzmir (Aliağa) ve Kırıkkale (Orta Anadolu) olarak sıralanabilir. Türkiye ihtiyacının yalnızca % 10'unu üretebilmekte, geri kalan kısmı ithal ederek karşılamaktadır. Petrol ithal edilen başlıca ülkeler Irak, İran, Rusya, Kazakistan ve Suudi Arabistan'dır.

TÜRKİYE'DE PETROL ÇIKARILAN ALANLAR
İşletilen kuyu sayısı

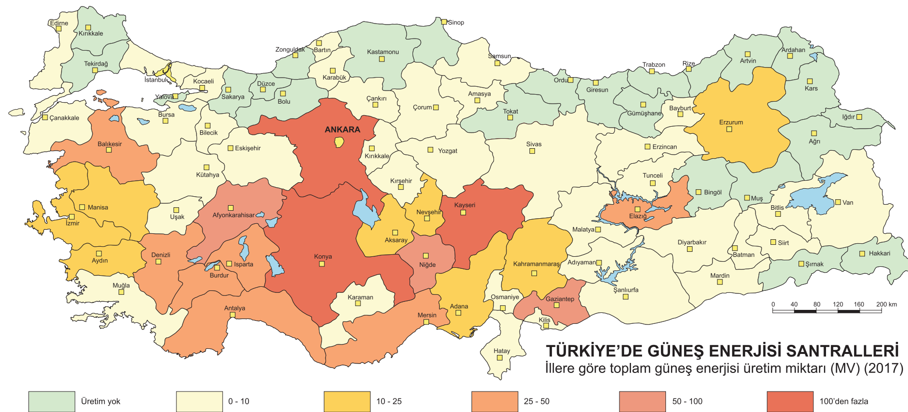
Doğal gaz: Atmosfer için zararlı bazı partikülleri yaymadığından diğer fosil yakıtlara nazaran daha temiz bir enerji kaynağıdır. Bu özelliği nedeniyle son yıllarda yaygınlaşan doğal gazın Türkiye'de üretimi oldukça azdır. Başlıca doğal gaz çıkarım alanları; Hamitabat (Kırklareli), Çamurlu (Mardin) olarak gösterilebilir. Türkiye'de kömür türlerinden sonra enerji üretiminin en çok yapıldığı kaynak doğal gazdır. Hamitabat (Kırklareli), Ambarlı (İstanbul) ve Ovaakça (Bursa) doğal gaz ile çalışan önemli termik santrallerdir. Türkiye doğal gaz ihtiyacının yalnızca % 1'ini karşılayabilmekte geri kalan kısmı Rusya, Azerbaycan, İran, Nijerya ve Cezayir'den ithal etmektedir.

Nükleer enerji: Zenginleştirilmiş uranyumun parçalanması sonucu açığa çıkan enerjidir. Türkiye henüz nükleer enerjiye sahip ülkelerden değildir. Ancak Mersin (Akkuyu) ve Sinop'ta nükleer santral kurmak için çalışmalar başlatılmıştır. Türkiye'de Uşak, Aydın, Yozgat ve Manisa'da uranyum yatakları bulunmaktadır. En önemli toryum yatağı ise Eskişehir (Sivrihisar)'dedir.

Su gücü (hidroelektrik) enerjisi: Yenilenebilir enerji kaynaklarından biri olup, Türkiye'de potansiyeli oldukça yüksektir. Bu durum Türkiye'nin genç oluşumlu arazilerinde yükselti, eğim ve engebenin fazla olmasıyla ilgilidir. Ülke genelinde yarı kurak iklim şartlarının etkili olması ve yağışların yıldan yıla dalgalanmalar göstermesi enerji dalgalanmasına sebep olmaktadır. Türkiye yüksek potansiyeline rağmen bunun yaklaşık olarak % 40'ını kullanabilmektedir.

Güneş enerjisi: Yenilenebilir bir enerji kaynağı olup, son yıllarda önemi artmaktadır. Doğal çevreye zarar veren fosil yakıtların yerine önemli bir alternatif oluşturmaktadır. Güneş enerjisinden seraların ısıtılması, sıcak su sağlanması, tarım ürünlerinin kurutulması, konut ve iş yerlerinin ısıtılması gibi çeşitli alanlarda yararlanılmaktadır. Türkiye'de son yıllarda güneş enerjisi santrallerinde önemli artışlar yaşanmaktadır. Özellikle iç ve güney bölgelerde bu enerji santralleri yaygınlaşmaktadır.

Rüzgâr enerjisi: Çevrede kirliliğe neden olmayan, temiz ve yenilenebilir bir enerji kaynağıdır. Rüzgarların zaman içinde yön değiştirerek esmesi bu enerji türü için bir dezavantaj olarak düşünülebilir. Rüzgar enerjisi türbinleri, rüzgarın kinetik olan enerjisini mekanik enerjiye daha sonra da elektrik enerjisine dönüşmesini sağlayan sistemlerdir.

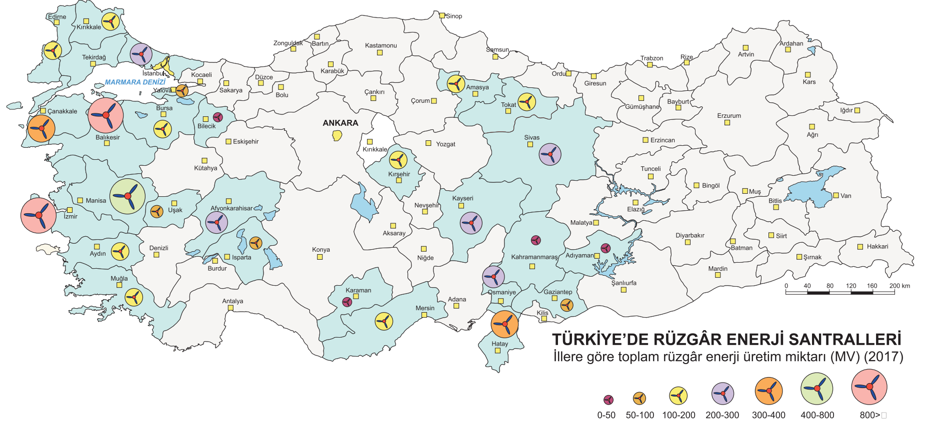
UYARI

Türkiye, hidrolik enerji potansiyeli açısından Avrupa'da Norveç'ten sonra ikinci sırada yer alır. Ancak bu potansiyelin sadece %40'ını kullanabilmektedir.

UYARI

Türkiye'de güneşli gün sayısı enleme bağlı olarak güneyden kuzeye azalır. Doğu Karadeniz kıyılarında havanın kapalı (bulutlu) ve yağışlı olması nedeniyle güneşli gün sayısı en azdır.

Türkiye’de İstanbul, Çanakkale, Balıkesir, İzmir, Hatay, Manisa ve Osmaniye illeri elektrik enerjisi ihtiyaçlarının bir kısmını rüzgar türbinlerinden sağlamaktadır.

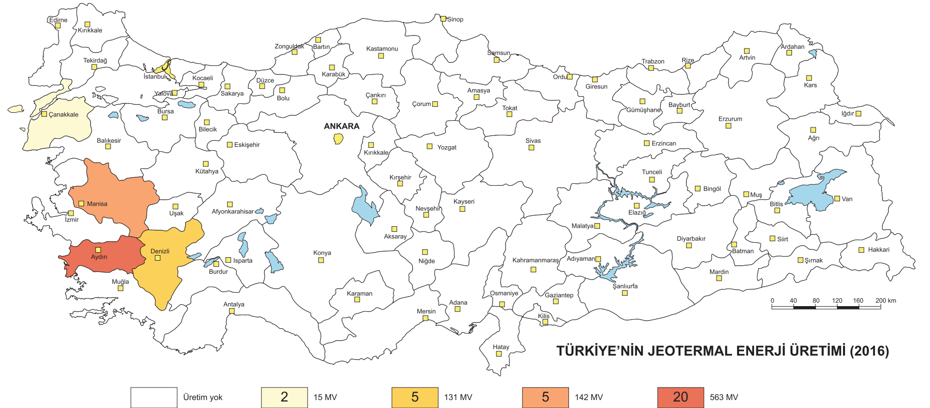

UYARI

Türkiye'de ilk rüzgar santrali 1998'de Alaçatı'da (İzmir) kurulmuştur. Enerji üretimindeki payı günümüzde %6,6 olan rüzgar enerjisi üretiminin artması, enerjide dışa bağımlılığın azaltması için önemlidir.

Jeotermal enerji: Aktif fay hatlarının yer aldığı arazilerde, yer altındaki sıcak su ve buharından yararlanarak elde edilen enerji türüdür. Çevre kirliliğini asgari düzeyde etkileyen ve kendini belirli koşullarda yenileyebilen bir enerji türüdür. Türkiye’de elektrik enerjisi üretimi, konutların ve seraların ısıtılması, organik ürünlerin kurutulması ve termal turizm alanlarında kullanılmaktadır. Maliyetlerin düşük olması, yüksek seviye teknoloji gerektirmemesi ve yerli bir enerji kaynağı olması bu enerji türünün yatırım açısından avantajları olarak gösterilebilir. Türkiye jeolojik yapısı ile bu enerji türünde avantajlı konumdadır. Denizli, Aydın, Manisa ve Afyon illerinde kurulu santraller bulunmaktadır.

Biyokütle enerjisi: Bu enerji türü, bitkisel ve hayvansal atıkların bazı yöntem ve teknolojiler kullanılarak enerjiye dönüştürülmesi sonucu elde edilmektedir. Doğal çevreyle uyumlu, elde edilmesi kolay olan bu enerji türü aynı zamanda sürdürülebilirlik açısından da avantajlıdır. Mısır koçanları, saman, kolza, ayçiçeği, soya gibi tarımsal kökenli ürünler , odun, bazı hayvansal atıklar ile kanalizasyon atıkları başlıca biyokütle enerji kaynaklarıdır.

Doğadaki yer altı kaynaklarının çıkarımı ve işlenmesi gibi süreçlerde yaşanan kazalara maden kazası denir. Son yıllarda Türkiye’de yaşanan maden kazalarının artması (Manisa-Soma kazası, Karaman-Ermenek su baskını gibi) nedeniyle yaşanan can kayıpları, iş sağlığı ve güvenliğinin öneminin daha iyi anlaşılmasını sağlamıştır. Yaşanan kazalar nedeniyle daha sonraki süreçlerde benzer durumlarla karşılaşmamak için madencilik sektöründe ciddi tedbirlerin alınması gerekmektedir.

Türkiye'de Madenler ve Enerji Kaynaklarının Etkin Kullanımı

Madencilik faaliyetleri, sanayi ve enerji sektörleri için önemli bir ham madde sağlamaktadır. Ülkelerin ekonomik ve teknolojik gelişme seviyeleri madencilik faaliyetlerini önemli ölçüde etkilemektedir. Gelişmiş ülkeler teknolojik imkanları ile kendi madenlerini en iyi şekilde kullanırken, dışarıdan aldıkları ham maddeleri de işleyerek mamül madde-ye dönüştürmekte ve bu ürünleri yüksek değerle ihraç etmektedir. Bu durum ekonomiye daha fazla katkı sağlamış olur. Gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkeler ise hem teknolojik yetersizlik hem de sermaye eksikliği nedeniyle madenleri yeteri kadar işleyememekte ve ham madde olarak dışarıya satmaktadır. Bu sebeple madenlerin ülke ekonomisine katkısı da daha düşük olmaktadır. 2016 yılı verilerine göre Gayrisafi Yurt İçi Hasıla (GSYH) içinde madenciliğin payı; gelişmiş ülkeler için % 4, dünya geneli için % 2, Türkiye'de ise bu durum sadece % 0.82 civarındadır.

Ülkelerin ürettikleri ve kullandıkları enerji miktarları günümüzde önemli bir gelişmişlik göstergesi olarak kabul edilmektedir. Sanayileşmiş ülkeler (yaklaşık 1 milyar kişi) dünyadaki toplam enerjinin % 60'ını tüketirken geri kalan % 40'lık kısmını gelişmekte olan ve geri kalmış ülkeler (yaklaşık 6.5 milyar kişi) tüketmektedir. Teknolojik gelişmeler, piyasa şartları, çevre duyarlılığı ve nüfus miktarındaki değişimler enerjiye olan talebi değiştirmektedir. Türkiye'de fosil yakıtlardan yalnızca linyit kömürünün rezervi fazladır. Taş kömürü ise ihtiyacı karşılayamadığı için ithal edilmekte ve her yıl ithalat miktarı artmaktadır. Önemli toryum yataklarına sahip olan Türkiye'de bu enerji kaynağı ile çalışan nükleer tesislerin kurulmasının önü açıktır. Türkiye'nin ekonomik olarak gelişmesi için enerjide dışa olan bağımlılığını en aza indirmesi gerekmektedir. Bu sebeple hidrolik enerji, jeotermal enerji, rüzgar enerjisi, güneş ve biyokütle enerjisi gibi alternatif enerji kaynaklarındaki potansiyelini en iyi şekilde değerlendirmeli, bu enerji kaynakları için önemli projeler üretmelidir.

UYARI

Türkiye'nin toplam ihracatında madenlerin payı %2 civarındadır. Mermer, krom, bakır, bor ve feldspat başlıca ihraç ettiğimiz madenlerdir.

Türkiye ithalatında madenlerin payı ise %13 civarındadır. Doğal gaz, petrol, taş kömürü ve demir en çok ithal ettiğimiz madenlerdir.

AKTİF ÖĞRENME

Aşağıda verilen cümlelerdeki boşlukları ortadaki kutu içerisinde verilen kelimelerle tamamlayınız.

Maden
Barit
Çamaltı
Lüle taşı
Doğal gaz
oltu taşı
Madencilik
Rezerv
MTA
Bor
Nükleer enerji
Tenör
Demir
Bakır
Linyit
Doğal gaz
Biyokütle
Boksit
Krom
Metalik
Taş kömürü
Linyit
Batman
Hidrolektrik
Jeotermal

1. Bir maden yatağı içindeki işlenmemiş toplam maden miktarına .... adı verilmektedir.
2. .... 'nın kurulması ile Türkiye'de madencilik alanında daha ciddi ve kapsamlı çalışmalar başlamıştır.
3. Türkiye'de çıkarılan ...... madeni ülke için en stratejik öneme sahip madendir.
4. Maden yatağı içinden çıkarılan minerallerin taş ve toprak kısmından temizlendikten sonra ortaya çıkan net maden miktarına .... adı verilir.
5. .... madeni, dayanıklılığı ve düşük fiyatı nedeniyle otomotiv sanayi, gemi gövdelerinin yapımı ve inşaat sektöründe yaygın olarak kullanılmaktadır.
6. Türkiye'de Elazığ-Maden, Artvin-Murgul, Rize-Çayeli ve Kastamonu-Küre'de yaygın olarak .... madeni çıkarılmaktadır.
7. Türkiye'de fosil enerji kaynakları içinde .... rezervi en fazla olan kaynaktır.
8. Yenilenemeyen enerji kaynaklarından .... ile Türkiye'de henüz enerji üretimi yapılamamaktadır.
9. Türkiye'de 1. Jeolojik Zaman arazisi olan Zonguldak ve çevresinde çıkarılan .... burada demir-çelik sanayisinin gelişmesini sağlamıştır.
10. III. Jeolojik Zaman arazilerinde görülen .... , en çok termik santrallerde elektrik enerjisi üretiminde kullanılmaktadır.
11. Türkiye'de petrol işleyen rafinerilerden yalnızca .... rafinerisi yerli petrolü işlemektedir.
12. Türkiye, yükselti ortalaması, eğim ve engebesi fazla olan bir arazi yapısına sahip olduğundan .... enerji potansiyeli yüksek bir ülkedir.
13. .... enerji, elektrik enerjisi üretimi, konut ve seraların ısıtılması, organik ürünlerin kurutulması ve termal turizmde kullanılmaktadır.
14. Kırklareli-Hamitabat Türkiye'de .... kuyularının ilk açıldığı yerdir.
15. Mısır koçanları, saman, kolza, odun, hayvansal atıklar .... enerjisi için ham madde kaynağıdır.
16. Alüminyumun ham maddesini oluşturan .... hafif ve dayanıklı olduğu için yaygın bir kullanım alanına sahiptir.
17. Çeliğe sertlik ve direnç kazandırmasının yanı sıra çeliğin aşınmasını ve oksitlenmesini önleyen .... Türkiye'nin önemli ihraç ürünlerinden birini oluşturur.
18. Demir, krom, bakır, boksit gibi madenler .... madenler grubu içinde yer alırlar.
19. Yer kabuğunun içinde farklı derinliklerde yer alan ve ekonomik açıdan değer taşıyan minerallere .... denir.
20. .... madeninin en önemli kullanım alanı, petrol ve doğal gaz aramaları sırasında yapılan sondaj çalışmalarıdır.
21. Türkiye'de deniz tuzu üretimindeki en önemli deniz tuzlası İzmir kıyısında yer alan .... Tuzlası'dır.
22. Türkiye'nin dünya rezervlerinin % 70'ine sahip olduğu .... kolay işlenebilir olması nedeniyle süs eşyası, takı, pipo gibi ürünlerin üretilmesinde kullanılır.
23. .... ,Türkiye'deki enerji üretiminde önemli payı olan bir enerji kaynağı olmasına rağmen ülkeden çıkarılan miktar tüketimin yalnızca % 1'ini karşılayabilmektedir.
24. Genellikle siyah ve kahverengi tonlarda olan .... tespih ve süs eşyası yapımında kullanılmaktadır.
25. .... sektörünün, 2016 yılı verilerine göre Türkiye'de Gayri Safi Yurt İçi Hasıla'daki payı yalnızca % 1 civarındadır.

UYGULAMA ALANI

1 **Türkiye'de çıkarılan aşağıdaki madenleri "metalik madenler" ve "metal dışı madenler" olacak şekilde gruplayınız.**

1 Demir	2 Bor mineralleri	3 Krom	4 Kükürt
5 Boksit	6 Oltu taşı	7 Civa	8 Fosfat
9 Mermer	10 Bakır	11 Tuz	12 Manganez

Metalik Madenler	Metal dışı Madenler
....	....

2 **Aşağıda Türkiye'deki bazı madenlerin kullanım alanlarıyla ilgili örnekler verilmiştir. Örneklerin hangi madene ait olduğunu belirtiniz.**

1	İnşaat sektöründe yapı malzemesi olarak kullanılır.	…………..
2	İtfaiyeci elbiseleri ve fren balatası yapımında kullanılır.	………...
3	Demir-çelik ya da Metalürji endüstrisinin ana ham maddesidir.	………..
4	Cam, seramik, kaynak elektrotları ve boya sanayisinde kullanılır.	…………… .
5	İletkenliği nedeniyle elektrik - elektronik sektöründe kullanılır.	……...
6	Petrol ve doğal gaz aramalarındaki sondaj çamurlarında kullanılır.	……...

Madenler

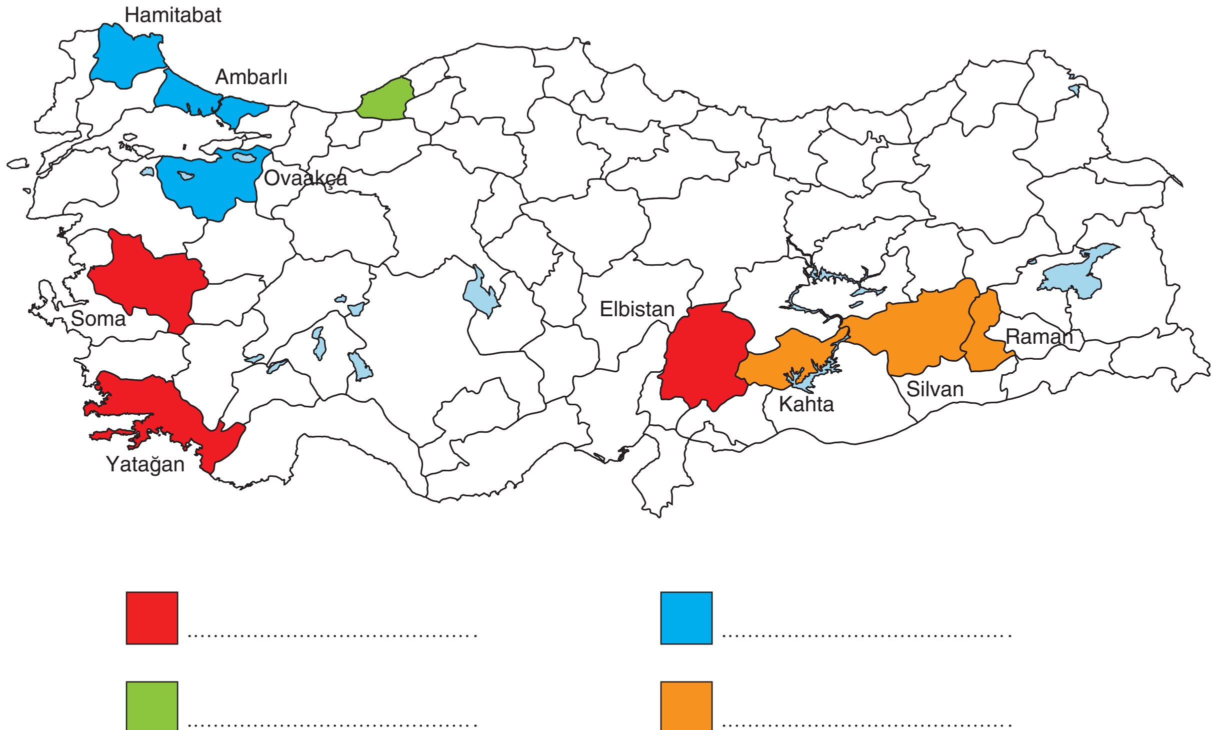
Bakır, Demir, Mermer,
Asbest, Barit, Feldspat

3 **Aşağıdaki tabloda 2016 yılında Türkiye'nin enerji kaynaklarına göre toplam kurulu gücü (MW) gösterilmiştir. Tabolda boş bırakılan numaralı yerlere sırasıyla gelmesi gereken enerji kaynaklarını seçerek yazınız.**

	Enerji Kaynağı	Kurulu Güç (MW)
1		26681,1
2		25531,8
3		9126,5
4		8811,6
5	Rüzgar	5751,3
6	Güneş	832,5
7	Jeotermal	820,9
8	Yenilenebilir atık	496,4
9	Sıvı yakıtlar	445,3
	Toplam	78497,4

- Linyit
- Hidrolik
- Doğal gaz
- Taş kömürü

4 **Aşağıdaki haritada yerleri çeşitli renklerle gösterilen fosil enerji kaynaklarının hangi türe ait olduğunu belirtiniz.** (Doğal gaz, petrol, linyit, taş kömürü)

■ .... ■ ....

■ .... ■ ....

UYGULAMA ALANI

Aşağıda bir yetkilinin Türkiye'de yapımı devam eden nükleer santraller konusunda yaptığı bir açıklama verilmiştir.

"Türkiye, beş yıl içinde doğal gazın elektrik enerjisi üretimindeki payını %30'un altına indirmeyi planlamaktadır. Bunun için de yeni, yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yapmayı planlamaktadır. Bu planın ana ayağını ise nükleer santraller oluşturmaktadır. Nükleer santrallerin kurulumu ile doğal gazın elektrik üretimindeki payı düşecek, enerji çeşitliliği sağlanacak ve enerji arz güvenliği emniyet altına alınmış olacaktır. "

Nükleer santrallerin devreye girmesiyle birlikte;

- Enerji arz güvenliği sağlanacak
- Çevre ve hava daha fazla korunacak
- Yeni istihdam alanları açılacak
- Dış ticaret açığı azalacaktır.

Yetkilinin nükleer santrallerin devreye girmesi ile birlikte yukarıda belirttiği beklentilerin mantıklı gerekçelerinin neler olabileceğini aşağıdaki karşılıklarına yazınız.

"Enerji arz güvenliği sağlanacak"

"Çevre ve hava daha fazla korunacak"

"Yeni istihdam alanları açılacak"

"Dış ticaret açığı azalacaktır."

PEKİŞTİRME TESTİ 1

1. **Türkiye’de fosil kökenli enerji kaynaklarıyla ilgili olarak aşağıda verilen bilgilerden hangisi <u>yanlıştır</u>?**

A) Hava kirliliğine katkısı en az olanı doğal gazdır.

B) Termik santrallerde en yaygın kullanılan petroldür.

C) Petrol üretimi ihtiyacın yaklaşık olarak sadece %10 luk kısmını karşılamaktadır.

D) Dışa bağımlılık oranı en az linyit kömüründedir.

E) Taş kömürü hem elektrik enerjisi üretiminde hem de demir – çelik sanayisinde kullanılır.

2. - Hafif ve dayanıklı çelik yapımında kullanılır.
- Uçak yapımında, otomobil ve elektrik sektöründe yoğun olarak kullanılır.
- Konserve ve ambalaj sanayisi ve izolasyon malzemelerinin vazgeçilmez ürünüdür.
- Türkiye üretim bakımından yetersiz olup ihtiyacını dış alımla karşılamaktadır.
- Rezervleri ve çıkarımı daha çok Göller Yöresi ve çevresindedir.

Yukarıda bazı özellikleri verilen maden grubu aşağıdakilerden hangisidir?

A) Bakır B) Demir C) Boksit D) Bor E) Krom

3.

Türkiye’deki yörelerin sahip olduğu potansiyel göz önüne alındığında; haritada gösterilen enerji kaynaklarından hangisinin yeri <u>yanlıştır</u>?

A) Rüzgâr B) Güneş C) Jeotermal D) Linyit E) Akarsu

4. Gelişmekte olan sanayi ve ekonomiye sahip olan Türkiye’de her geçen gün enerji talebi artmaktadır.

Buna göre enerji ihtiyacının karşılanması için;

I. Var olan enerji kaynaklarının verimliliğinin arttırılması

II. Yenilenebilir enerji kaynaklarıyla çalışan santrallerin sayı ve niteliğinin arttırılması

III. Yurt dışı enerji kaynağı satın alınımının arttırılması

IV. Enerji elde edilen kaynakların çeşitliliğinin arttırılması

durumlarından hangilerinin yapılması daha gerçekçi çözümler sağlayacaktır?

A) I ve II B) I ve IV C) II ve III D) III ve IV E) I, II ve IV

5. **Türkiye'nin tüm coğrafi bölgelerinde rezervlerine rastlanan ve çıkarım alanı en geniş olan maden aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Bor B) Linyit C) Kaya tuzu
D) Mermer E) Fosfat

6. Türkiye'de nükleer enerji santrallerin ilki Mersin-Akkuyu'da yapılmaktadır. Bir diğeri ise Sinop'ta planlanmaktadır.

Nükleer santraller için bu yerlerin seçilmesinde;

I. Denize kıyılarının olması
II. Kalabalık nüfusa uzak olmaları
III. Deprem risklerinin düşük olması

nedenlerinden hangileri etkili olmuştur?

A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III
D) II ve III E) I, II ve III

7. Belirli bir bölgede bulunan toplam maden miktarına rezerv denir.

Aşağıdakilerden hangisinin Türkiye'de rezervi yetersiz olan madenlerden olduğu söylenebilir?

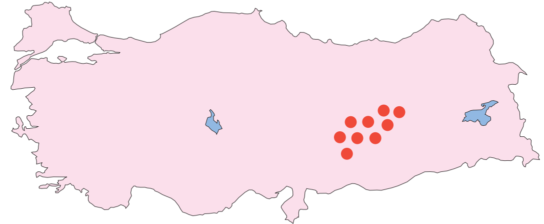
A) Bor B) Mermer C) Krom
D) Demir E) Fosfat

8. Ülkemizin karmaşık ………… ve ……….. yapısı çok çeşitli maden yataklarının bulunmasına olanak sağlamıştır. Günümüzde dünyada yaklaşık 90 çeşit madenin üretimi yapılmaktayken ülkemizde 60 civarında maden türünde üretim yapılmaktadır. MTA verilerine göre, dünyada 132 ülke arasında toplam maden üretim değeri itibarıyla 28'inci sırada yer alan ülkemiz, maden çeşitliliği açısından ise 10'uncu sırada bulunmaktadır.

Parçada boş bırakılan yerlere gelmesi gereken özellikler aşağıdakilerin hangisinde doğru olarak bir araya getirilmiştir?

A) Jeolojik – tektonik
B) Jeomorfolojik – klimatik
C) Meteorolojik – klimatik
D) Tektonik – meteorolojik
E) Tektonik – botanik

9. Aşağıda Türkiye'de en çok maden çeşitliliğine ve rezervlerine rastlanan bölge işaretlenerek gösterilmiştir.

Bu bölgede aşağıdaki madenlerden hangisinin çıkarım alanı yoktur?

A) Demir B) Bakır C) Boksit
D) Kurşun E) Krom

ÇAP

PEKİŞTİRME TESTİ 2

1. Termik santraller kömür, linyit ve doğal gaz gibi enerji kaynaklarını kullanarak elektrik enerjisi üretirler. Bu santraller bulundukları doğal çevrede kirliliğe yol açarlar.

Yukarıdaki haritada yerleri gösterilen termik santrallerde kullanılan enerji kaynağı düşünülürse, hangi termik santralin doğal çevrede <u>daha az</u> kirliliğe yol açması beklenir?

A) Afşin – Elbistan
B) Tavşanlı
C) Yatağan
D) Çatalağzı
E) Hamitabat

2. Dünya linyit rezervlerinin % 2'si; jeotermal potansiyelinin % 0,8'i ve kaya tuzu yataklarının % 3'ü ülkemizde bulunmaktadır. Ülkemizin zengin olduğu madenler arasında ise ilk sırayı dünya rezervlerinin % 72'sini oluşturan bor mineralleri almaktadır.

Türkiye'nin yukarıda verilen maden durumuna bakılarak aşağıdakilerden hangisi kesin olarak söylenebilir?

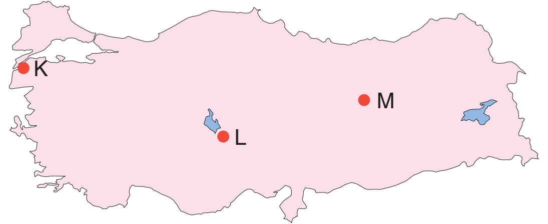
A) Var olan madenlerin verimli kullanıldığı
B) Yüksek ve engebeli yer şekillerine sahip olduğu
C) Madensel ham madde gelirlerinin yüksek olduğu
D) Oluşumuzun daha çok üçüncü jeolojik zamanda gerçekleştiği
E) Maden çeşitliliğinin çok fazla olduğu

3. I. Mersin - Akkuyu ve Sinop'ta nükleer elektrik santralleri yapılmaktadır.
II. Güneş enerjisi potansiyeli ülkenin iç ve güney kesimlerinde fazladır.
III. Hidrolik enerji potansiyeli Doğu Karadeniz ve Doğu Anadolu'da fazladır.
IV. Karadeniz kıyılarında rüzgar enerjisi potansiyeli diğer kıyılara göre daha fazladır.

Türkiye'deki enerji kaynakları hakkında yukarıda verilenlerden hangisi <u>yanlıştır</u>?

A) Yalnız II
B) Yalnız IV
C) I ve II
D) II ve IV
E) III ve IV

4.

Haritada işaretli yörelerde potansiyeli güçlü olan yenilenebilir enerji kaynakları aşağıdakilerden hangisinde doğru eşleştirilmiştir?

	K	L	M
A)	Hidrolik	Rüzgâr	Jeotermal
B)	Rüzgâr	Jeotermal	Hidrolik
C)	Jeotermal	Rüzgâr	Hidrolik
D)	Güneş	Rüzgâr	Hidrolik
E)	Rüzgâr	Güneş	Hidrolik

ÇAP

5. Türkiye bor yatakları bakımından dünyanın en önemli ülkesidir.

Aşağıdaki merkezlerin hangisinde önemli bor yataklarına rastlanmaz?

A) Seyitgazi B) Emet C) Murgul

D) Bigadiç E) Susurluk

6. **Aşağıda verilen yerleşim merkezlerinden hangisinin gelişip büyümesinde çıkarılan yer altı zenginliğinin herhangi bir etkisi olmamıştır?**

A) Batman B) Zonguldak C) Soma

D) Afyon E) İzmit

7.
I. Enerji kaynakları bakımından dışa bağımlıdır.
II. Etibank, MTA, TPAO ve TKİ maden sektöründe hizmet veren kurumlardır.
III. Maden çeşitliliği bakımından zengin bir ülkedir.
IV. Yenilenebilen enerji kaynakları potansiyeli bakımından fakirdir.
V. Dış ticaret hacminde madensel ham madde payı sürekli azalmaktadır.

Yukarıda Türkiye'deki madencilik faaliyetleri ile ilgili verilen bilgilerden hangileri yanlıştır?

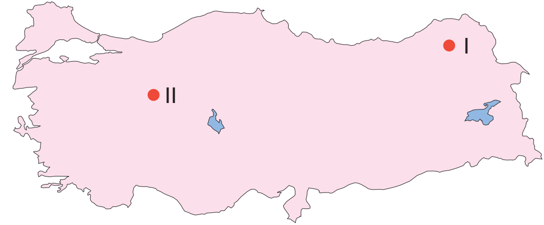
A) I ve II B) I ve III C) II ve IV

D) III ve IV E) IV ve V

8. **Türkiye'de madencilik alanındaki faaliyetlerin ülke ekonomisi üzerindeki etkileri arasında aşağıdakilerden hangisi gösterilemez?**

A) İş olanaklarının çeşitlendirmesi ve arttırması
B) Sanayiye ham madde teşkil etmesi
C) Döviz gelirlerini arttırması
D) Dışa bağımlılığı arttırması
E) Farklı sanayi kollarının ortaya çıkması

9.

Haritada işaretli alanlarda yoğun olarak çıkarılan doğal taşlar aşağıdakilerden hangisidir?

	I	II
A)	Oltu	Lüle
B)	Ponza	Andezit
C)	Oltu	Ponza
D)	Ponza	Oltu
E)	Lüle	Oltu

10. Türkiye'de üretilen maden ürünleri, inşaat sektöründe ve sanayide ham madde olarak tüketilmekte olup, ülkemiz ekonomisine ciddi katma değer sağlamaktadır.

Aşağıdakilerden hangisi söz konusu inşaat sektörüne yönelik madenlerden biri değildir?

A) Alçı B) Fosfat C) Ponza

D) Doğal taşlar E) Mermer

ÇAP

A. TÜRKİYE'DE SANAYİYİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Farklı türde ham maddelerin ve yarı işlenmiş ürünlerin üretim tesislerinde işlenerek kullanıma hazır hale getirilmesi olayına sanayi denir. Sanayisi gelişmiş ülkelerde çok sayıda sanayi tesisi bulunur ve aktif nüfusun önemli bir bölümü bu sektörde istihdam edilir. Az gelişmiş ülkelerde ise bu durumun tam tersi olarak sanayi sektöründe çalışanların oranı oldukça düşüktür. Türkiye'de sanayi faaliyetlerini ve bunların dağılışını etkileyen faktörler; sermaye, iş gücü, ham madde, enerji kaynakları, ulaşım ve pazar olarak sıralanabilir.

1. Sermaye

Sanayi tesislerinin kurulması, üretim için gerekli olan araç-gereçlerin alınması, ham maddenin alınması ve istihdam edilenlerin ücretlerinin ödenmesi için yapılmış birikime denir. Türkiye'de sanayinin gelişmesinde sermaye birikiminin yetersiz olması önemli bir sorundur.

2. İş gücü

Sanayi sektöründe iş gücü nitelikli ve niteliksiz olmak üzere iki türlüdür. Teknolojinin gelişmesi ve üretim faaliyetlerinde otomasyonun ön plana çıkması nitelikli iş gücüne duyulan ihtiyacı artırmaktadır. Türkiye genç nüfusu, aktif iş gücü potansiyelinin fazlalığı ile nitelikli ve niteliksiz iş gücü açısından sıkıntı yaşamamaktadır.

UYARI

Batman Petrol Rafinesi,

Murgul (Artvin) Bakır İşletmeleri

Elazığ Ferro-Krom tesisleri

Konya'da makarna ve bisküvi gibi unlu mamüller işleyen tesisler,

Rize'deki çay fabrikaları,

İzmir, Aydın, Mersin ve Hatay'daki zeytinyağı fabrikaları,

Giresun, Kastamonu ve Zonguldak'taki kağıt fabrikaları,

Ilgın (Konya), Eskişehir, Turhal (Tokat), Erzincan Şeker Fabrikaları

gibi birçok sanayi tesisi bozulabilir olması veya taşıma maliyetlerinin yüksek olması gibi nedenlerle ham madde kaynağına yakın yerlerde kurulmuşlardır.

3. Ham madde

Tarımsal ve hayvansal ürünler, su ürünleri, yer altı kaynakları ve ormanlar en önemli ham madde elde edilen kaynaklardır. Bazı sanayi tesisleri ham maddenin bozulabilir olması nedeniyle ham maddeye yakın yerlerde kurulabilmektedir. Örneğin; çay ve süt ürünleri çabuk işlenmesi gereken ürünler olduğundan bunları işleyen tesisler tarım alanlarının yakınlarına kurulmuştur.

4. Enerji kaynakları

Günümüzde sanayi tesislerinin makineli üretime dayalı olması enerji tüketimine olan talebi artırmaktadır. Türkiye'de taş kömüründen elde edilen ısı enerjisi nedeniyle demir-çelik sanayi tesisleri bu enerji kaynağının yakın çevresinde gelişmiştir. Ancak

günümüzde üretilen elektrik enerjisinin uzun mesafelere transfer edilebilmesi, enerjiyi sanayi tesislerinin dağılımında sınırlayıcı bir etmen olmaktan çıkarmıştır.

5. Ulaşım

Sanayi tesisleri ulaşımın geliştiği alanlara kurulmaktadır. Gerek ham maddenin sanayi tesislerine getirilmesi, gerekse mamul maddelerin tüketim alanlarına ulaştırılması ancak gelişmiş bir ulaşım ağıyla mümkün olabilmektedir. Sanayinin gelişmesinde demir yolu, deniz yolu ve kara yollarına yakınlık etkilidir. Türkiye'de sanayinin özellikle ülkenin batı yarısında daha gelişmiş olması üzerinde ulaşım olanaklarının gelişmiş olması da etkilidir.

B. TÜRKİYE'DE SANAYİ KOLLARI

1. Gıda Sanayisi

Tarım ürünlerini işleyen ve mamul madde haline getiren sanayi dalıdır. Türkiye'de gıda sanayisi tarım ürünlerinin özelliklerine göre ham maddeye yakın alanlarda veya tüketim alanlarının durumu nedeniyle büyük şehirler ve çevresinde yaygın olarak görülmektedir.

Tahılların işlendiği unlu mamuller sanayisi; un, ekmek, makarna, bisküvi gibi ürünleri üretir. Türkiye'de İç Anadolu Bölgesi bu sanayi kolunun en yoğun olduğu bölgedir.

Şekerpancarı tarımı Türkiye'de iç bölgelerde yoğunlaşmıştır. Tarım ürününün kısa sürede bozulması ve iklim şartları bu durumu ortaya çıkarmıştır. Şeker üretimine yönelik

UYARI

Elde edilen ürünlerin daha düşük maliyetle taşınması nedeniyle demir yolu bağlantısı bulunan limanlar sanayileşme açısından çekim alanlarıdır. Örneğin;

Samsun Bakır İzabe Fabrikaları,

İskenderun Demir-çelik Fabrikası,

İzmir, İzmit ve Mersin Petrol Rafinerileri,

İstanbul, İzmit, Adapazarı, Bursa ve İzmir'de otomotiv sanayisinin gelişmesinde ulaşıl faktörü belirleyici olmuştur.

ilk faaliyet Kırklareli'nde 1926'da kurulan Alpullu Şeker Fabrikası ile başlamıştır. Günümüzde 33 adet şeker fabrikası bulunmaktadır.

1952 yılında Et ve Balık Kurumu'nun kurulmasıyla Türkiye'de et ve et ürünleri sanayisi ortaya çıkmıştır. Türkiye'de süt üretiminde; Erzurum, Kars, Konya, İzmir ve Balıkesir önde gelen şehirlerdir. Büyük şehirlerin beyaz et ihtiyacını karşılamaya yönelik kümes hayvanlarının etini işleyen tesisler ise İstanbul, İzmir ve Ankara gibi şehirlerin yakın çevresinde toplanmıştır. Trabzon, Çanakkale ve İzmir gibi şehirler ise su ürünleri üretimi tesislerinin yoğunlaştığı yerlerdir.

UYARI

Ayçiçeği yağı fabrikaları, ayçiçeği üretiminin %85'inin gerçekleştiği Marmara Bölgesi'nde Edirne ve Tekirdağ illerinde yoğunlaşmıştır.

Yağ endüstrisi, zeytin, ayçiçeği, mısır ve soya gibi ürünleri işleyen tesislerden oluşmaktadır. Bu ürünleri işleyen tesislere bitkisel yağ fabrikası denilmektedir. Türkiye'de bu tür fabrikalar genellikle ham madde kaynağına yakın yerlerde kurulmuştur. Zeytinyağı fabrikaları Edremit, Gemlik ve Ayvalık çevresinde yoğunlaşırken, mısır ve soya yağı fabrikaları bu ürünlerin en fazla yetiştiği Adana'da yoğunlaşmıştır.

UYARI

Konserve ve meyve suyu sanayisinde ham madde olarak kullanılan meyve ve sebzeler çabuk bozulabilir olmasından dolayı fabrikalar ham madde kaynağına yakın kurulur.

Ege ve Akdeniz kıyılarında sebze-meyve tarımı yoğun olduğundan konserve ve meyve suyu sanayisi gelişmiştir. Çay sanayisi ise çay tarımının yapıldığı tek bölüm olan Doğu Karadeniz'de toplanmıştır. Bu durum üzerinde çayın çabuk işlenmesi zorunluluğu etkili olmuştur.

2. Dokuma ve Giyim Sanayisi

Pamuk tarımının Türkiye'de gelişmiş olması pamuklu dokuma sanayisinin de gelişmesini sağlamıştır. Pamuklu dokuma ve pamuk ipliği tesisleri; İzmir, Adana, Denizli, Aydın, Manisa ve Gaziantep gibi illerde yoğunluk kazanmıştır. Bu durum ham maddenin bu bölgelerde bol olması ile ilgilidir.

İstanbul, Kayseri, Bursa gibi şehirlerde ise pamuğun kolay tedarik edilebilmesi ve yoğun tüketici nüfusun ihtiyaçlarına karşılık verilebilmesi amacıyla fabrikaların bulunduğu söylenebilir.

Hayvancılık faaliyetlerinin yaygın olduğu Türkiye'de yünlü dokuma tesisleri de yaygındır. Kocaeli (Hereke), İzmir, Uşak, Bursa, Manisa, Kayseri ve Isparta yünlü dokumanın geliştiği önemli şehirlerdir.

Halı dokuma ve kilimcilik Türkiye için geleneksel el sanatları olmakla birlikte artık bir sektör halini almıştır. Bu sektör; Kayseri, Isparta, Uşak, Manisa ve Kocaeli'de oldukça gelişmiştir.

İpek böcekçiliğinin yoğun olduğu Güney Marmara illerinde doğal ipek üretimi bulunmaktadır. Ancak son yıllarda ihtiyaca cevap verebilmek adına ve üretimin daha kolay olması nedenlerinden suni ipek üretimi ön plana çıkmıştır.

Türkiye, hazır giyim sektöründe önemli üretici ve ihracatçı ülkelerden biridir. Yıllardan beri bu sektörde önemli bir istihdam alanı bulunmaktadır. Türkiye'de bu alandaki sanayi tesisleri daha çok İstanbul, İzmir, Ankara, Bursa, Adana ve İzmit gibi şehirlerde toplanmıştır. Bu durum üzerinde, bahsedilen yerlerde önemli miktarda tüketici nüfusun bulunması ve bu merkezlerin ulaşım olanakları açısından avantajlı olmalarının etkisi büyüktür.

UYARI

Türkiye, hazır giyim sektöründe 2017 yılı itibariyle dünyanın 6. büyük ihracatçısı konumundadır. Sektörde kayıtlı yaklaşık 500 bin kişi istihdam edilmektedir.

3. Orman Ürünleri Sanayisi

Orman ürünleri ve mobilya sanayisi, ham madde olarak odunu kullanmaktadır. Bu nedenle orman alanlarının yoğun olduğu bölgeler ham madde avantajı nedeniyle bu sektörde öne çıkmaktadır. Fakat bazı büyük şehirlerin tüketici potansiyelleri ve ulaşım avantajları da bu sektörün gelişimini sağlamıştır. Bu sektörde kağıt, kereste, parke, sunta ve kontraplak başlıca orman ürünleri olarak öne çıkar. Türkiye'de Batı Karadeniz Bölümü kereste fabrikalarının yoğun olduğu yerdir. Mobilya üretiminde ise İstanbul, Ankara, Bursa, Kayseri ve İzmir şehirleri öne çıkmaktadır.

Kağıt sanayisi ise daha çok kıyı bölgelerdeki şehirlerde gelişme göstermiştir. Türkiye'deki önemli sanayi dallarından biridir. Kağıt fabrikaları; Giresun (Aksu), Kastamonu (Taşköprü), Zonguldak (Çaycuma), İzmit (Seka), Balıkesir (Seka), Muğla (Dalaman), Afyon (Çay), Mersin (Taşucu) şehirlerinde bulunmaktadır.

4. Kimya Sanayisi

Kimya sanayisi, farklı ham madde kaynaklarının kullanılarak üretimin gerçekleştirildiği bir sanayi dalıdır. Başlıca alt dallarını şu şekilde sıralayabiliriz; İlaç, petro-kimya, gübre, lastik ve deterjan sanayileri.

Petro-kimya sanayisinde, benzin, motorin, jet yakıtı, fuel-oil, plastik, asfalt gibi birçok ürün elde edilmektedir. Petrolün işlendiği tesislere petrol rafinerisi adı verilmektedir. Türkiye'deki petrol rafinerileri; İzmir'de Aliağa, İzmit'te İpraş, Kırıkkale'de Orta Anadolu, Mersin'de Ataş ve Batman'da Batman rafinerileri olarak bilinmektedir. Bu rafineriler içinde yalnızca Batman rafinerisi Türkiye'de çıkarılan petrolü işlemektedir.

Doğal gübre açığı bulunan Türkiye'de toprağın verimliliğini artırmak için yapay gübre üretim tesisleri kurulmuştur. Balıkesir, İzmir, Adana, Kocaeli, Bursa, Mersin, Kütahya yapay gübre fabrikalarının bulunduğu önemli üretim şehirleridir.

Sağlık alanında önemli olan ilaç sanayisi ise İstanbul, İzmit ve Tekirdağ'da gelişmiştir. Sabun ve deterjan sanayisi ise İstanbul, İzmit, İzmir, Gaziantep ve Balıkesir'de gelişme göstermiştir.

5. Taşa ve Toprağa Dayalı Sanayi

Taşa ve toprağa dayalı sanayi dalından; tuğla, kiremit, çimento, seramik eşyalar, cam ve cam ürünleri ile alçı ürünleri elde edilmektedir. Türkiye'nin yaygın sanayi dallarından biridir.

Çimento sanayisi, ham maddesi bol olması nedeniyle Türkiye'nin hemen her bölgesine yayılmış bir sanayi koludur. Türkiye, çimento üretiminde dünyanın en önemli 10 ülkesi içinde yer almaktadır (6. Sırada).

Cam sanayisinin ham maddesi kuvars kumu, kireç taşı ve bazı kimyasallardan

oluşmaktadır. Türkiye'nin kıyı bölgelerinde gelişme gösteren bir sanayi koludur. İlk cam fabrikası 1934'te İstanbul'un Beykoz ilçesinde kurulmuştur. Bugün, Tekirdağ, Kırklareli, Mersin, Sinop ve Eskişehir cam fabrikası bulunan belli başlı şehirlerdir.

Tuğla ve kiremit sanayisi genellikle Ege Bölgesi'nde yoğunlaşmıştır. Kütahya, Afyon, Uşak, Manisa, İzmir, Eskişehir ve Tokat, tuğla ve kiremit fabrikalarının yoğunlaştığı şehirlerdir. Nüfus artışı, hızlı şehirleşme hareketleri ve bu şehirlerde ortaya çıkan önemli konut ihtiyacı tuğla ve kiremit üretim tesislerinin hızla çoğalmasına neden olmuştur.

Seramik, porselen ve fayans üretimi de Türkiye'de önemli bir faaliyet alanıdır. Hem iç pazara hem de dış pazara yönelik üretim yapılmaktadır. İstanbul, Bilecik, Çanakkale, Kütahya, İzmir ve Eskişehir illeri seramik ve porselen üretiminin yapıldığı başlıca yerlerdir.

6. Makine Sanayisi

Makine sanayisini; elektrikli makine imalatı, ulaşım araçlarının üretimi, tarım aletlerinin yapımı ve savunma sanayisine ait araç imalatı gibi sanayi kolları oluşturmaktadır.

Türkiye'de otomotiv tesisleriyle ilgili ilk çalışmalar 1954 yılında İstanbul Tuzla'da başlamıştır. İlk yerli otomobil ise Eskişehir 'de bulunan Lokomotif ve Motor Endüstri Tesisleri'nde üretilmiş olan Devrim isimli araçtır. Sonraları çeşitli nedenlerle bu alandaki üretim durdurulmuştur. Günümüzde otomobil ve yük taşıtları üreten fabrikalar Bursa, İzmir, Kocaeli, İstanbul ve Sakarya illerinde bulunmaktadır. Ulaşım avantajları, pazarlama ve tüketici nüfusun fazlalığı bu şehirleri ön plana çıkarmıştır. Otomotiv, Türkiye'de önemli ihracat kalemlerinden biridir.

Türkiye, traktör üretimi ve ihracatı yapan bir ülke konumundadır. Adapazarı, İstanbul, Ankara ve Konya şehirleri bu sektördeki fabrikaların bulunduğu başlıca illerdir. Lokomotif üretiminde ise Eskişehir, Sivas ve Adapazarı önemli illerdir.

Gemi yapım sanayisi kapsamında Türkiye'nin en önemli tersaneleri İstanbul ve İzmit arasındaki kuşakta (Tuzla, Pendik, Haliç ve Gölcük gibi) yer almaktadır. Yat sanayisi ise Antalya, İstanbul ve Muğla (Bodrum) en önemli şehirlerdir.

Türkiye’de ayrıca İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Gaziantep ve Manisa illerinde beyaz eşya ve elektrikli aletler yapan sanayi kollarının geliştiği söylenebilir.

Türkiye’deki en önemli sanayi kollarından biri de savunma sanayidir. Bulunduğu konum ve çevresinde yaşanan süreçler nedeniyle Türkiye, savunma sanayisini ve yerli üretimi önemsemektedir. Makine Kimya Endüstrisi Kurumu (MKEK), Askeri Elektronik Sanayisi (ASELSAN), Askeri Pil Sanayisi (ASPİLSAN) ve Hava Elektronik Sanayisi (HAVELSAN) Türk savunma sanayisinin önemli kurumlarıdır. İlk silah fabrikası Kırıkkale'de kurulmuş olup bugün askeri silah ve mühimmatın üretildiği bir şehirdir. Ankara, Çankırı ve Eskişehir de bu fabrikaların kurulduğu yerlere örnek verilebilir.

C. SANAYİNİN TÜRKİYE EKONOMİSİNDEKİ YERİ

Cumhuriyet tarihi boyunca Türkiye’de sanayi faaliyetleri sürekli bir gelişim içinde olmuştur. Bu gelişim sanayi faaliyetlerinin hem çeşit hem de sayı olarak artması şeklinde gerçekleşmiştir. Sanayinin gayri safi milli hasıla içindeki payı sürekli artmış olup günümüzde (2016 yılı ile) bu pay yaklaşık % 28.6’dır.

Cumhuriyet’in ilk yıllarında sanayi için kullanılan sermaye devlet elinden karşılanırken günümüzde bu durum daha çok özel sektör tarafından karşılanır hale gelmiştir. Ülkenin ekonomik olarak gelişmesi ve özel sektörde sermaye birikiminin artması bu durum üzerinde önemli etkiye sahiptir.

Sanayinin GSMH'de oranı (TÜİK)

Yıl	GSMH İçinde Sanayinin Oranı (%)
1925	9,0
1950	13
1980	21
2016	28,5

Sanayi sektörü içinde çalışanların oranına bakıldığında bu sektör Türkiye’de önemli bir istihdam alanı oluşturmaktadır. 1955 ile 2016 yılları arasında sanayide çalışanların oransal artışı 4 kattan biraz daha fazladır.

Sanayideki İş Gücünün Ekonomik Faaliyetler Alanlarındaki Payı

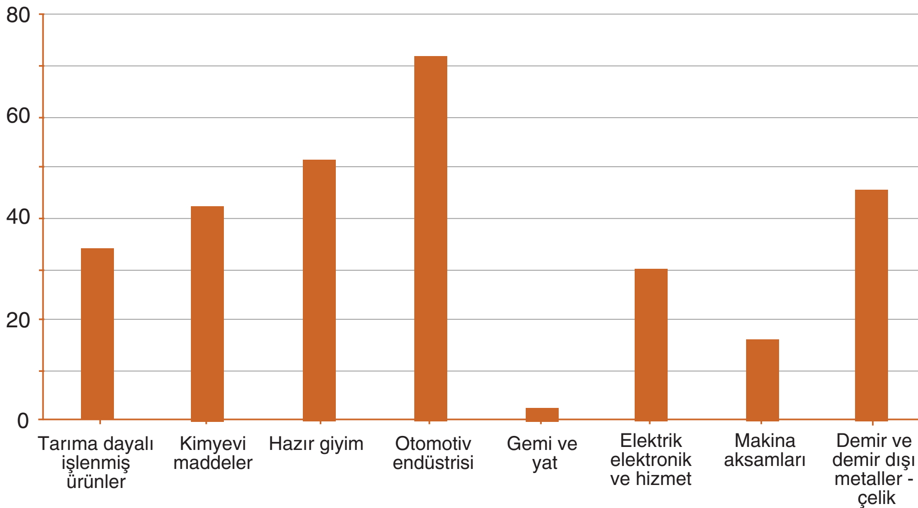
Yıl	Toplam İş Gücü	Sanayi İş Gücü	(%)
1955	12 205,3	726,5	5,9
1980	20 556,7	2185,3	10,6
2000	20 941	3612	17,2
2016	27 205	7283	26,8

Türkiye'de ihracat faaliyetlerine bağlı olarak elde edilen gelirlerde sanayi ürünlerinin payı geçmişten günümüze sürekli artmıştır. Bu artış son elli yılda yaklaşık olarak 4 kat civarında olmuştur.

Dış Ticaret Gelirlerinde Sanayinin Payı (Milyon Dolar, TUİK)

Yıl	Dış Satım (İhracat)	Sanayi	(%)
1965	464	91	19,6
1980	2910	1047	35,9
2000	27 775	25 339	91,2
2018	142 529	133 654	93,7

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre Türkiye'nin 2016 yılında yaklaşık 325 milyar TL ihracat gerçekleştirmiştir. Yapılan bu ihracatta, otomotiv, demir ve diğer madenler, çelik, hazır giyim ürünleri, işlenmiş tarımsal ürünler ön plana çıkmaktadır. Son yıllarda Orta Doğu'da yaşanan sorunlar ve yerli üretime olan ilgi nedeniyle savunma harcamaları 1.5 milyar TL'den 5 milyar TL'ye yükselmiştir (2016).

BİLGİ

AKTİF ÖĞRENME

Aşağıda verilen cümlelerdeki boşlukları ortadaki kutu içerisinde verilen kelimelerle tamamlayınız.

1. Bazı tarımsal ve hayvansal ürünler çabuk bozulduğundan, bu ürünleri işleyen tesisler .... kaynağına yakın olarak kurulmaktadır.
2. Türkiye'de sanayinin gelişmesindeki en önemli sorun .... birikiminin yetersiz olmamasıdır.
3. .... sanayisi, tarım ürünlerini işleyen ve mamul madde haline getiren sanayi dalıdır.
4. Türkiye'de şeker üretimine yönelik ilk faaliyet .... ilinde kurulan Alpullu Şeker Fabrikası ile başlamıştır.
5. Türkiye'de 1952 yılında .... kurulduktan sonra et ve et ürünleri sanayisi ortaya çıkmıştır.
6. Edremit, Gemlik ve Ayvalık çevresinde .... yağı fabrikaları yoğunlaşmıştır.
7. Türkiye'de .... fabrikalarının tamamı ham maddeye yakınlık nedeniyle Doğu Karadeniz'de toplanmıştır.
8. Kocaeli-Hereke, İzmir, Uşak, Bursa ve Isparta gibi şehirlerde .... sanayisi gelişmiştir.
9. Orman ürünleri sanayisinin Türkiye'de en çok geliştiği yer .... Bölümü'dür.
10. Türkiye'de kağıt ve cam sanayisi genellikle ...... bölgelerinde gelişme göstermiştir.
11. Petrokimya, gübre, lastik ve deterjan .... sanayisinin alt dallarıdır.
12. Türkiye'de ilk yerli otomobil olan Devrim .... ilinde bulunan Lokomotif ve Motor Endüstri Tesisleri'nde üretilmiştir.
13. Antalya, İstanbul ve Bodrum turistik açıdan sahip olduğu yüksek potansiyel sayesinde ...... sanayisinin geliştiği yerlerdir.
14. Türkiye'de teknolojinin her geçen gün gelişmesi ve üretim faaliyetlerinde otomasyonun ön plana çıkması .... olan ihtiyacı artırmaktadır.
15. Türkiye'de taş kömüründen elde edilen ısı enerjisi nedeniyle .... sanayi tesisleri bu enerji kaynağının yakın çevresinde gelişmiştir.
16. Tahılların işlendiği unlu mamuller sanayisi Türkiye'de en çok .... Bölgesi'nde gelişmiştir.
17. Ege ve Akdeniz kıyılarının sebze ve meyve tarımında ön planda olması buralarda .... sanayisinin gelişmesini sağlamıştır.
18. Sağlık alanında önemli olan .... sanayisi İstanbul, İzmit ve Tekirdağ'da gelişmiştir.
19. Bilecik, Çanakkale ve Kütahya illerinde hem iç pazara hem de dış pazara yönelik .... sanayisi gelişmiştir.
20. Ulaşım araçlarının üretimi, tarım aletlerinin yapımı, savunma sanayisine ait araç imalatı .... sanayisinin alt dalları arasındadır.
21. Türkiye'de ilk .... fabrikası Kırıkkale'de kurulmuş olup, bugün birçok askeri mühimmatın üretildiği bir şehirdir.
22. Günümüz Türkiye'sinde, özel sektörde .... artması sanayi alanında devletin etkisinin azalmasını sağlamıştır.
23. Gelişmiş ülkelerde aktif nüfusun önemli bir kısmı .... içinde istihdam edilmektedir.
24. Türkiye, nitelikli ve niteliksiz iş gücü potansiyeli .... olan bir ülkedir.
25. 2016 yılı verilerine göre Türkiye'de aktif nüfusun % 26.8'i .... olarak istihdam edilmektedir.

kıyı
kimya
eskişehir
yat
nitelikli iş gücüne
demir-çelik
İç Anadolu
konserve ve meyve suyu
ham madde
sermaye
gıda
silah
sermaye birikiminin
sanayi sektörü
fazla
sanayi iş gücü
batı Karadeniz
kırklareli
Et ve Balık Kurumu
zeytin
çay
yünlü dokuma
ilaç
seramik ve porselen
makine

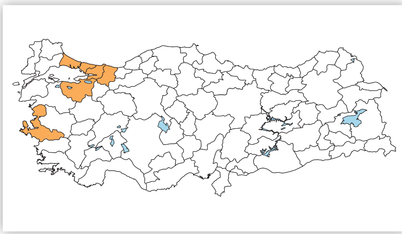
UYGULAMA ALANI

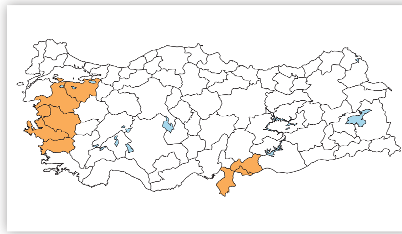

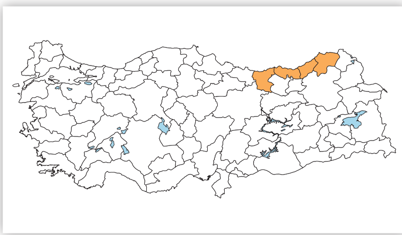
1 **Aşağıdaki tabloda Türkiye'deki bazı alt sanayi dalları ile ana sanayi kollarının isimleri verilmiştir. Alt sanayi dallarının hangi ana kol içinde olduğunu örnekteki gibi işaretleyerek gösteriniz.**

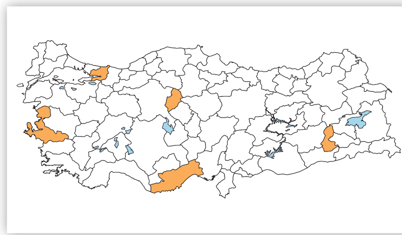
	Alt Sanayi Kolları	Ana Sanayi Kolları					
		Gıda sanayi	Kimya sanayi	Maden sanayi	Tekstil, deri ve giyim sanayi	Orman ürünleri sanayi	Taşa ve toprağa dayalı sanayi
1	Demir - çelik sanayi						
2	Bor işletmeleri						
3	Çay sanayi						
4	Kağıt sanayi						
5	Çimento sanayi						
6	Pamuklu dokuma sanayi						
7	İlaç sanayi						
8	Seramik sanayi						
9	Halı ve kilim sanayi						
10	Zeytin yağı sanayi						

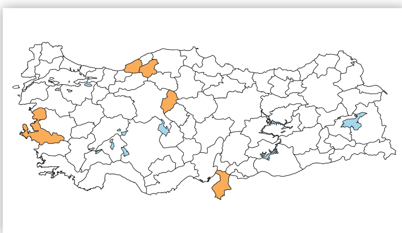
2 **Aşağıdaki haritalar Türkiye'deki bazı sanayi kollarının yaygın olduğu illeri göstermektedir. Sanayi kollarıyla haritaları uygun şekilde eşleştiriniz.**

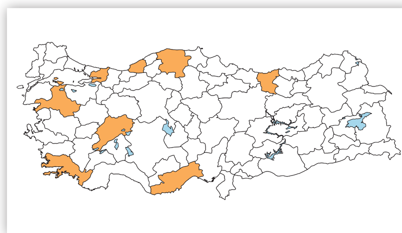
A

B

C

D

E

F

1. Zeytin yağı
2. Petro kimya
3. Otomotiv
4. Kâğıt
5. Çay
6. Demir-çelik

3 **Aşağıda sanayi tesislerinin kuruluş yerinin belirlenmesinde etkili olan temel faktörler ile bazı sanayi tesisleri kuruluş yerleriyle birlikte verilmiştir. Bu tesislerin kurulmasındaki temel faktörleri uygun şekilde eşleştiriniz.**

A Ham maddeye yakınlık

B Enerji kaynağına yakınlık

C Pazar alanına yakınlık

D Ulaşım şartlarının uygun olması

1	Bitkisel yağ fabrikası	**Tekirdağ**	
2	Demir çelik fabrikası	**Zonguldak**	
3	Petrol rafinerisi	**Batman**	
4	Bakır işleme tesisi	**Samsun**	
5	Mobilya fabrikası	**Ankara**	
6	Otomotiv fabrikası	**Adapazarı**	
7	Kağıt fabrikası	**Giresun**	
8	Petrol rafinerisi	**Mersin**	

4 **Aşağıda Türkiye'de sanayi faaliyetlerinin dağılışını etkileyen başlıca faktörler ile bunlara ait örnekler verilmiştir. Uygun eşleştirmeleri yapınız.**

1 Türkiyede son 30 yılda üniversite mezunları oranının artması sanayi faaliyetlerinde nitelikli eleman ihtiyacını önemli ölçüde karşılamıştır.

....

2 Demir eritmek için kullanılan taş kömürü yataklarının Zonguldak'ta olması Ereğli ve Karabük'te demir - çelik fabrikalarının kurulmasını sağlamıştır.

....

3 Demir yolu, deniz yolu ve kara yolu bağlantılarının çok güçlü olduğu Marmara Bölgesi, sanayi tesislerin en çok olduğu bölgedir.

....

4 Çay bitkisi ve şeker pancarı tarladan toplandıktan hemen sonra işlenmek zorundadır. Bu nedenle sanayi tesisleri bu alanlara yakın kurulur.

....

5 Özel sektörün birikimlerini daha çok batı bölgelerde yatırıma dönüştürmesi bu yerlerdeki sanayi tesislerinin sayısını artırmıştır.

....

6 15 milyon nüfusu ile İstanbul, Türkiye'nin en büyük tüketim merkezi olup, çok sayıda sanayi yatırımını da kendine çekmektedir.

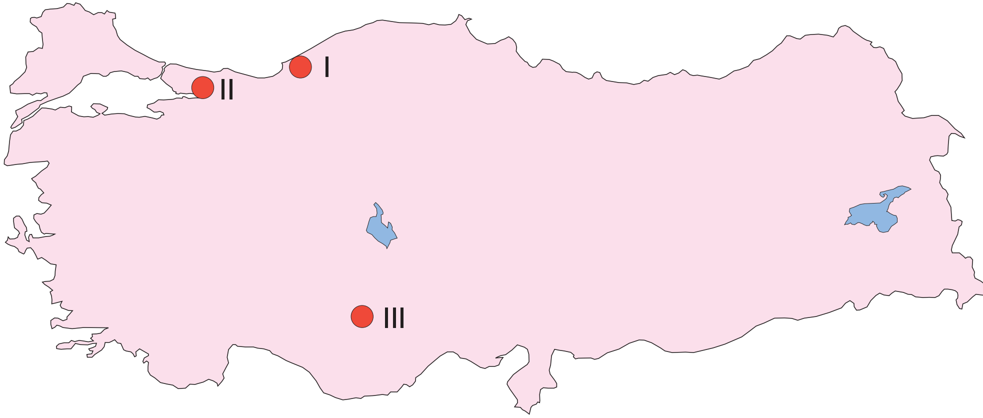
....

Ham madde
Enerji Kaynakları
Sermaye
İş gücü
Ulaşım
Pazar

Ham ya da yarı işlenmiş maddelerin işlenerek mamul ya da yarı mamul maddeler haline getirilmesine sanayi denir. Gelişmiş ülkelerde sanayi de gelişmiştir ve bu ülkelerde aktif nüfusun önemli bir bölümü sanayi sektöründe istihdam edilir. Az gelişmiş ülkelerde sanayi gelişmediği için nüfusun önemli bir kısmı tarım sektöründe çalışır.

Türkiye gelişmekte olan bir ülkedir. Özellikle 1980'li yıllardan sonra sanayi sektöründe büyük bir gelişim yaşanmıştır. Türkiye'nin batı yarısında sanayi gelişme göstermiştir. Sanayinin dağılışını etkileyen faktörler; sermaye, iş gücü, ham madde, enerji kaynakları, ulaşım ve pazar olarak sıralanabilir. Aşağıdaki haritada sanayi faaliyetlerinin geliştiği üç yöre gösterilmiştir.

1. **I numaralı bölgede demir-çelik sanayisinin gelişme nedenini açıklayınız.**

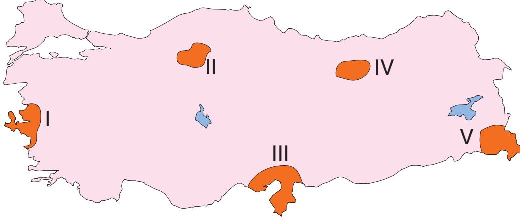
2. **II numaralı yörede çok sayıda sanayi tesisinin bulunmasının nedenini açıklayınız.**

3. **III ile gösterilen yörede unlu mamuller sanayisinin gelişmesinin nedenini açıklayınız.**

PEKİŞTİRME TESTİ 1

1.

Türkiye'de yukarıdaki haritada numaralandırılmış bölümlerden hangileri yer şekillerinin olumsuz etkileri nedeniyle yoğun sanayileşmiş bölge sınırları içinde yer almaz?

A) I ve II B) II ve III C) III ve IV

D) III ve V E) IV ve V

2. Batı ülkelerinin büyük kısmı sanayileşme sürecini tamamlamış ve ekonomik bakımdan gelişmiş ülkeler durumuna gelmiştir. Türkiye gibi bazı ülkeler ise henüz sanayileşme sürecinde olup ekonomik bakımdan kalkınmakta olan ülkeler grubunda yer alır. Ülkemizin son yıllarda ihraç ettiği ürünlerin %90'ının sanayi ürünlerinden oluşması sanayileşme sürecinde önemli bir mesafe aldığını gösterir.

Buna göre Türkiye'nin ihraç ürünlerinden olan;

I. besin,

II. dokuma,

III. dayanıklı tüketim malları,

IV. çeşitli makineler

sanayi ürünlerinden hangilerinin üretimi sanayileşmekte olduğunu daha iyi yansıtır?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III

D) II ve IV E) III ve IV

3. Türkiye'de tarıma dayalı sanayi kollarından biri, bir tarım ürününün tamamının yetiştirildiği bölgede kurulma zorunluluğuna sahiptir.

Aşağıdakilerden hangisi belirtilen duruma örnek bir sanayi koludur?

A) Zeytin yağı sanayi

B) Pamuklu dokuma sanayi

C) Un ve unlu ürünler sanayi

D) Konserve sanayi

E) Çay sanayi

4. Türkiye'de son yıllarda sanayileşme hız kazanmıştır.

Aşağıdakilerden hangisi bu gelişmeden paralel olarak etkilenecek unsurlardan biri değildir?

A) Dış ticaret hacmi

B) Ticari ve mali etkinlikler

C) Ulaştırma hizmetleri

D) Turizm gelirleri

E) İş olanakları

5. Çatalca – Kocaeli yarımadalarından sonra ülkemizde sanayi tesisleri Kıyı Ege'de yoğunlaşmıştır.

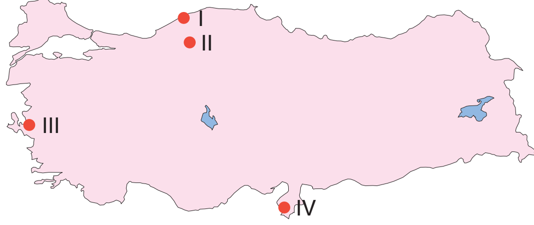
Aşağıdakilerden hangisi Kıyı Ege kesiminde yer alan sanayi kollarından biri değildir?

A) Pamuklu dokuma B) Petro – kimya

C) Şeker D) Otomotiv

E) Bitkisel yağ

6. Kalori değeri yüksek olan taş kömüründen elde edilen ısı, demir-çeliğe dayalı sanayi tesisleri için vazgeçilmez gereksinimdir.

Buna göre haritada işaretli demir – çelik sanayilerinden hangilerinde kullanılan taş kömürü dış kaynaktan sağlanmaktadır?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III

D) II ve IV E) III ve IV

7. Türkiye'de yer alan aşağıdaki sanayi tesislerinden hangisinin ham maddeye yakınlık önceliğiyle kurulduğu söylenebilir?

A) Karabük demir-çelik

B) Kayseri şeker

C) İstanbul pamuklu dokuma

D) Bursa otomotiv

E) İzmir petro-kimya

8. Ülkemiz sanayinin kuruluşunda en önemli faktör olan ham madde kaynakları bakımından oldukça zengindir.

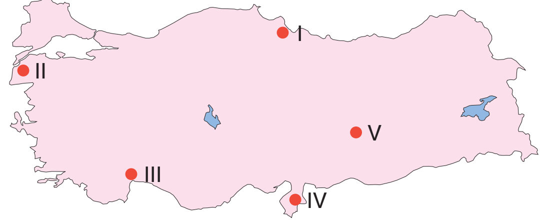
Bu genellemeye aşağıdaki sanayi kuruluşlarından hangisi dâhil edilemez?

A) Çimento B) Dokuma

C) Suni gübre D) Şeker

E) Deterjan

9. Metalürji sanayinin, ana unsuru metaller bilim ve teknik dalı olması sebebiyle kalkınma imkânlarına doğru orantılı etkilerde bulunmakta ve dolayısıyla bugünkü ve gelecekteki büyük önemini korumaktadır.

Haritada işaretli alanlardan hangisinde metalürji sanayi kollarına rastlanmamaktadır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

10. Türkiye, günümüzde sanayi ürünlerinin bir kısmını dış ülkelere satar hale gelmiştir. Birçok sanayi dalında ise henüz istenen düzeye erişememiştir.

Buna göre Türkiye aşağıdaki sanayi faaliyetlerinden hangisinin üretimi bakımından yetersizdir?

A) Şeker sanayi

B) Şişe – cam sanayi

C) Çimento sanayi

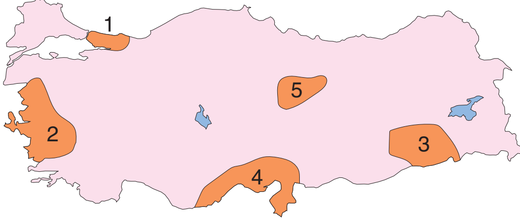
D) Elektronik sanayi

E) Dokuma sanayi

PEKİŞTİRME TESTİ 2

1. Türkiye'de sanayinin dağılışındaki önemli etmenlerden biri sermayedir. Sermaye birikiminin fazla olduğu yerlerde sanayi faaliyetleri yoğunlaşmıştır.

Buna göre, haritada, numaralanmış alanlardan hangileri belirtilen nedenlerden dolayı sanayinin geliştiği yerlerdir?

A) 1 ve 3 B) 1 ve 5 C) 2 ve 3
D) 1, 2 ve 4 E) 2 3 ve 4

2. Sanayi tesislerinin kurulması için birçok faktörün bir araya gelmesi gerekir.

Buna göre genel olarak Türkiye'de sanayi tesislerinin kurulumu için gerekli;

I. Sermaye,
II. Teknoloji,
III. Ulaşım,
IV. Pazar,
V. İş gücü

unsurlarından hangilerinin diğerlerine göre daha büyük bir sorun oluşturduğu söylenebilir?

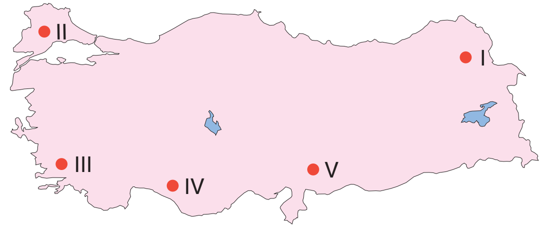
A) I ve II B) I ve V C) II ve IV
D) III ve IV E) IV ve V

3. Türkiye'de sanayi kuruluşları daha çok İstanbul, İzmit, Adapazarı, İzmir ve Bursa çevrelerinde yoğunlaşmıştır.

Buna göre sanayi kuruluşlarının Türkiye'deki dağılışı aşağıdakilerden en çok hangisiyle ilişkilidir?

A) Bitki örtüsü B) Ham madde C) Enerji
D) İş gücü E) Ulaşım

4. Genelde, tarım ürünlerini işleyen fabrikalar üretim alanına yakın yerlere kurulur.

Haritada işaretli yerlerden hangisinde bitkisel yağ fabrikalarından herhangi biri için yeterli ham madde bulunmamaktadır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

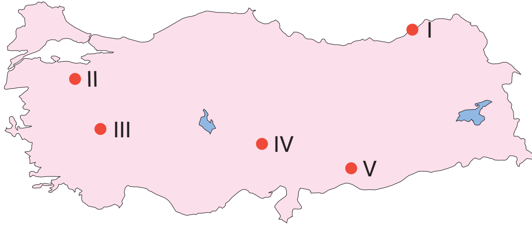
5. Bazı sanayi mallarının üretim miktarları iklim ve hava koşullarının etkisinde gerçekleşmektedir.

Türkiye'de aşağıdaki sanayi üretimlerinden hangisinde bu etki daha fazla belirgindir?

A) Makine B) Gıda C) Çimento
D) Seramik E) Kimya

ÇAP

6. Türkiye'de tekstil sanayi 30-40 yıl içinde büyük gelişme göstermiş ve ihracatımızda etkili bir duruma gelmiştir. Ülkemizde dokuma endüstrisinin bütün çeşitleri (pamuk ipliği ve pamuklu kumaş, yün ipliği ve yünlü kumaş, yapay ipek ve kumaş, doğal ipek ipliği ve kumaşı, trikotaj, hazır giyim, halı-kilim, battaniye ve keçe gibi kaba dokumacılık) vardır.

Dokuma sanayilerinin ham maddeleri dikkate alınacak olursa; harita işaretli yerlerden hangisi önemli bir kaynak alanı <u>değildir</u>?

A) I B) II C) III D) IV E) V

7. Türkiye son yıllarda besin ve dokuma sanayilerine ek olarak metal, makine ve savunma sanayi üretimlerinde önemli gelişmeler katetmektedir. Bu şekliyle Türkiye hızla sanayileşmekte olan ülkeler arasında değerlendirilmektedir.

Aşağıdakilerden hangisi, Türkiye'de sanayinin gelişmekte olduğunun göstergelerinden biri <u>değildir</u>?

A) Ham maddeye duyulan gereksinim artmıştır.
B) Doğal koruma alanları artmıştır.
C) Enerji talep ve tüketimleri artmıştır.
D) Teknoloji kullanımı artmıştır.
E) Nitelikli iş gücü oranı artmıştır.

8. **Ham madde kaynakları dikkate alındığında, aşağıdakilerin hangisinde orman ürünlerine yönelik sanayinin kurulması beklenir?**

A) İstanbul B) Konya
C) Kastamonu D) Elazığ
E) Kayseri

9. Yöre veya bölgelerin sahip olduğu doğal kaynaklar o yerin sanayileşmesinde önemli etki oluşturmaktadır.

Buna göre, aşağıda verilen il ve sahip olduğu doğal kaynaklardan hangisi o yörede sanayinin kurulmasına sebep <u>olmamıştır</u>?

A) Elazığ – Bakır
B) Muğla – Krom
C) Batman – Petrol
D) Balıkesir – Bor
E) Konya – Boksit

10. **Aşağıdakilerin hangisinde verilen sanayi kuruluşunun işlediği ham madde, kuruluşun bulunduğu yörenin dışından getirilmektedir?**

A) Sivas'taki şeker fabrikası
B) Murgul'daki bakır işletmesi
C) Yatağan'daki termik santral
D) Ereğli'deki demir-çelik fabrikası
E) Aydın'daki pamuklu dokuma fabrikası

1. Üretim Dağıtım ve Tüketim

Çeşitli mal ve hizmetlerin insanların kullanabileceği duruma getirmeyi amaçlayan üretim sektörü birincil ve ikincil faaliyetler olarak iki farklı kola ayrılmaktadır. Birincil ve ikincil üretim sektörlerinden elde edilen mal ve hizmetlerin tüketim alanlarına ulaştırılmasına dağıtım denir.

2. Üretim Dağıtım ve Tüketimi Etkileyen Doğal Unsurlar

İklim ve Bitki Örtüsü Özellikleri

Özellikle üretim alanlarından olan tarım, mera hayvancılığı ve ormancılık faaliyetleri iklim koşullarının doğrudan etkisi altındadır. Yenilenebilen enerji kaynaklarının önemli bir bölümü doğrudan iklim olaylarına bağlı olarak üretim yapmaktadır.

Yer şekilleri Durumu

Yeryüzü şekilleri; üretim, dağıtım ve tüketimi etkileyen en önemli doğal faktörlerdendir. Eğimin ve engebenin fazla olduğu sarp arazilerde; tarım arazileri dar ve parçalı, ulaşım zor ve yol yapım maliyetleri fazladır. Bu tip alanlarda ham maddenin ve üretim mallarının taşınması zor ve maliyetli olduğundan sanayi faaliyetleri de gelişememiştir.

Toprak özellikleri

Toprak koşuları tarım üretimini doğrudan etkilerken hayvancılık faaliyetlerini de dolaylı olarak etkilemektedir. Toprağı ham madde kaynağı olarak kullanan; kiremit, tuğla, cam ve seramik gibi sanayilerin kurulum yerini de belirlemektedir.

Ham madde ve Enerji Kaynakları

Dünya üzerinde ABD ve Çin gibi ham madde ve enerji kaynaklarına sahip olan bazı ülkeler aynı zamanda en önemli üretim ve tüketim alanları haline gelmişlerdir. Sanayi Devrimi'nin İngiltere, Fransa ve Almanya gibi ülkelerde başlamasında bu ülkelerdeki demir ham maddesi ve kömür enerji kaynakları etkili olmuştur.

Su Kaynakları

Tarım, hayvancılık, balıkçılık ile jeotermal ve hidroelektrik gibi faaliyetlerde üretim doğrudan su kaynaklarına bağımlılık gösterir. Ayrıca tüm sanayi faaliyetlerinde arıtma ve soğutma işlemlerinde su kaynakları olmazsa olmaz özelliğe sahiptir.

3. Üretim Dağıtım ve Tüketimi Etkileyen Beşeri Unsurlar

Üretim Sektörlerini Etkileyen Beşeri Unsurlar: Tarım, sermaye, teknoloji, iş gücü ve sanayidir. Tüketim Sektörlerini Etkileyen Beşeri Unsurlar: İhtiyaçlar, gelir düzeyi, moda, teknoloji ve tasarımdır. Dağıtım Sektörlerini Etkileyen Beşeri Unsurlar: Ulaşım, teknoloji, iletişim, pazarlama ve insan kaynaklarıdır.

4. Üretim Dağıtım ve Tüketim Sektörlerinin Etkileşimi

Sanayi Devrimi ile birlikte üretim, dağıtım ve tüketimde büyük değişiklikler yaşanmıştır. Buhar gücüyle çalışan makinelerin icadı ve yaygınlaşmasıyla üretimde büyük artışlar yaşanmıştır. Tabi üretimde yaşanan artış, ham maddeye duyulan ihtiyacı da arttırmıştır. Ham maddelerin üretim merkezlerine, üretilen ürünlerin ise tüketim merkezlerine taşınma ihtiyacı ulaşımın gelişmesine neden olmuştur. Olumsuz hava koşulları tarımsal üretime ve ulaşıma zarar verir. Kuraklık bu olayların en şiddetlisidir. Kuraklığın arttığı yıllarda veya bölgelerde tarımsal üretim ihtiyacı karşılayamaz. Yine hava koşullarına bağlı olarak büyük şehirlerin ihtiyacı olan sebze ve meyvenin ulaştırılamaması fiyatların yükselmesine neden olur. Dolayısıyla tarımsal üretimle dağıtım ve tüketim sektörleri arasında güçlü bir bağ vardır.

Kahve eskiden daha sınırlı üretilirken, tüketiminde yaşanan artışlarla ana vatanından çıkarak yetişebileceği iklim koşullarının görüldüğü Orta ve Güney Amerika'nın temel ürünlerinden biri haline gelmiştir. Yani tarımsal üretimin artmasında pazar alanlarının genişlemesi etkili olmaktadır. Çabuk bozulabilir ürünler genellikle pazar alanlarına yakın yerlerde üretilir. Örneğin mandıracılık ve kümes hayvancılığı genellikle kalabalık nüfus merkezlerine yakın alanlarda gelişme gösterir.

5. Dünyada ve Türkiye'de Doğal Kaynaklar ve Ekonomi

İnsan aklı ve emeği dışında doğada kendiliğinden oluşan tüm ürünlere doğal kaynak denir. Doğal kaynaklar genel olarak aşağıdaki gibi sınıflandırmaya tabi tutulur. Tükenmeyen (Yenilenebilir) Doğal Kaynaklar: Güneş, rüzgâr, su ve dalga gibi. Belirli Koşullarda Tükenmeyen Doğal Kaynaklar: Hava, toprak, orman, bitki ve jeotermal gibi. Tükenebilen (Yenilenemeyen) Doğal Kaynaklar: Petrol, kömür, doğalgaz ve madenler gibi.

6. Dünya'da Doğal Kaynak - Ekonomi İlişkisi

Ülkelerin gelişip kalkınmasında doğal kaynaklar önemli bir role sahiptir. Günümüzde ABD, Kanada, Güney Afrika Cumhuriyeti ve Rusya gibi ülkeler zengin doğal kaynaklarını verimli bir şekilde kullanarak kalkınmış ülkelere örnek olarak gösterilebilir. Bu ülkeler yetişmiş insan gücü, teknolojik seviye ve sermaye birikimleri ile doğal kaynaklarını, ülkelerini kalkındırmak için kullanmışlardır.

Kuveyt, Katar, Bahreyn, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri ise sahip oldukları petrol ve doğa gazı satarak kalkınmaya çalışmaktadırlar. Irak, İran, Cezayir, Nijerya, Türkmenistan ve Venezüella gibi ülkeler doğal kaynaklar, özellikle de petrol ve doğal gaz bakımından zengin oldukları halde bunları işleyecek yetişmiş insan gücüne, teknoloji ve sermaye birikimine sahip olmadıkları için kalkınamamış ülkelerdir.

Japonya, Güney Kore, Tayvan ve İsviçre gibi ülkeler doğal kaynaklar bakımından fakir olmalarına rağmen, yetişmiş insan gücü, sermaye birikimi ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak kalkınmayı başarmış ülkelerdir.

7. Türkiye'de Doğal Kaynak – Ekonomi İlişkisi

Türkiye mermer, bor, krom ve linyit gibi bazı doğal kaynaklar bakımından zenginken, demir, bakır, kurşun ve su kaynakları bakımından kendi kendine yetebilir ancak özellikle petrol ve taş kömürü gibi enerji kaynakları bakımından fakir bir ülkedir. Son yıllarda sanayi alanında yaşanan gelişmelere bağlı olarak Türkiye'de doğal kaynak kullanımında artışlar yaşanmıştır. Bu duruma bağlı olarak toprak ve su kaynakları, or-

man ürünleri, madenler ve enerji kaynaklarına olan ihtiyaç ve bunların kullanımında artışlar yaşanmaktadır. Özellikle enerji kaynakları alanında yaşanan sorun hidroelektrik ve alternatif enerji kaynaklarıyla çözülmeye çalışılmaktadır.

Türkiye'de kısa mesafelerde görülen yer şekilleri ve iklim değişimleri toprak çeşitliliğinin artmasına neden olmuştur. Bu durum Türkiye'nin tarım potansiyelinin yükselmesine neden olmuştur. Türkiye yüz ölçümünün yaklaşık dörtte biri ormanlarla, üçte biri ise çayır ve mera alanlarıyla kaplıdır. Bu alanlar özellikle hayvancılık için büyük bir potansiyele sahiptir. Yine orman ürünleri ihtiyacının önemli bir bölümü bu kaynaktan karşılanmaktadır. Türkiye alternatif enerji kaynakları bakımından önemli bir potansiyele sahiptir.

8. Türkiye'nin Ekonomi Politikaları

1923-1932 Dönemi

17 Şubat 1923 tarihinde toplanan İzmir İktisat Kongresi'nde siyasi bağımsızlığın ekonomik bağımsızlıkla desteklenmesi için kararlar alınmıştır. Alınan kararlar doğrultusunda kurulacak devletin milliyetçi ve liberal (özgürlükçü) özellikte olması düşünülmüştür.

1932-1950 Dönemi

1932-1950 döneminde daha çok devletçi politikalar izlenmiştir. 1929 yılında ABD'de başlayan ve tüm dünyayı etkisi altına alan Büyük Buhran sonucunda liberal politikalar yerini devletçi politikalara bırakmıştır.

1950-1960 Dönemi

Bu dönemde özel sektörün ticaret ve sanayi alanında yatırımlar yapması teşvik edilirken, büyük sermaye isteyen kuruluşlar devlet eliyle kurulmuştur.

1960-1980 Dönemi

30 Eylül 1960 yılında Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuştur. İlk 5 yıllık kalkınma planları devreye sokulmuştur.

1980'den Sonraki Dönem

Türkiye bu dönemde dünya ekonomileriyle daha fazla bütünleşebilmek için dışa açılma politikaları uygulamıştır. Bu doğrultuda 1980 yılında, 24 Ocak Kararları olarak bilinen ihracata dayalı sanayi stratejisi ortaya konmuştur.

9. Türkiye Ekonomisinin Sektörel Dağılımı

Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türkiye ekonomisinde tarımın payı daha yüksekti. Ancak özellikle 1950'li yıllardan sonra ülkenin gelişmesine bağlı olarak sanayi ve hizmet sektörlerinin payı sürekli yükselmiştir. Günümüzde Türkiye ekonomisinde hizmet sektörü ön plandadır. Bunu sanayi ve tarım sektörleri izlemektedir.

10. Türkiye'de Tarım

Türkiye'de tarım alanlarının büyük bir bölümü buğday tarımına ayrılmıştır. Yaz kuraklığının belirgin olmadığı Doğu Karadeniz kıyıları dışında tüm alanlarda buğday tarımı yapılabilmektedir. Arpa ve yulaf, ülkemizde tarla ürünleri arasında ekiliş alanı bakımından buğdaydan sonra gelen üründür. Türkiye'de önceleri Karadeniz kıyılarında yapılan mısır tarımı Akdeniz kıyı ovaları olmak üzere (Çukurova ve Amik Ovası), Güneydoğu ve Kıyı Ege'de yoğun olarak yapılmaktadır. Pirinç üretiminde ilk sırayı Ergene, Meriç, Susurluk, Gönen havzaları alır. Pamukta sulamanın yaygınlaşmasıyla en önemli üretim alanı Şanlıurfa olmuştur. Şeker pancarı, Türkiye'de tarımı 1923 yılında başlamıştır. İlk şeker fabrikası 1926 yılında Devlet tarafından Kırklareli - Alpullu'da açılmıştır. Sulamaya bağlı olarak daha çok iç kesimlerde tarımı yapılmaktadır. Türkiye'de 1924 tarihinde Rize'de çay yetiştirilmesi için çalışmalara başlanmış 1947'de kurulan ilk fabrika ile üretim başlamıştır. Ayçiçeği tarımında Ergene Havzası (Tekirdağ ve Edirne) ön sıralarda gelmektedir. Türkiye'de zeytin üretimi sırasıyla Ege, Güney Marmara ve Akdeniz kıyı kuşağında yapılmaktadır. Dünya fındık üretiminin yaklaşık %75'i Türkiye'nin Karadeniz kıyılarında yapılmaktadır. Üzüm, Türkiye'de en yaygın yapılan tarım ürünlerindendir. Üretilen üzümlerin büyük bir bölümü kurutularak ihraç edilir.

11. Türkiye'de Hayvancılık

Türkiye'de bozkırların geniş yer tutması sonucu doğal koşullara bağlı olarak en yaygın olarak yapılan hayvancılık türü küçükbaş hayvancılıktır. Kıl keçisi makilik ve çalılıkların bulunduğu engebeli arazilerde daha çok yetiştirilmektedir. Bu yüzden Akdeniz ve Doğu Anadolu Toroslarında ve Menteşe Yöresinde yaygın olarak yetiştirilmektedir. Tiftik keçisi Orta Asya kökenli endemik bir türdür. Bu yüzden Orta Anadolu'nun iklim koşullarına uyum sağlamıştır. Türkiye'nin hemen her yerinde büyükbaş hayvancılık yapılmaktadır. Yazları serin ve yağışlı geçen bundan dolayı çayır bitki örtüsünün yaygın olduğu Kuzeydoğu Anadolu doğal olarak büyükbaş hayvancılık faaliyetleri için en ideal yerdir.

12. Türkiye'de Madenler ve Enerji Kaynakları

Türkiye, dünyadaki bor rezervlerinin yaklaşık olarak % 72'sine sahiptir. Bilinen başlıca bor yatakları; Bigadiç (Balıkesir), Emet (Kütahya), Kırka (Eskişehir), Kestelek (Bursa) olarak sıralanabilir. Türkiye'deki başlıca önemli demir yatakları; Divriği (Sivas), Hasançelebi (Malatya), Feke-Mansurlu (Adana), Kesikköprü (Kırıkkale) ve Avnik (Bingöl) olarak sıralanabilir. Türkiye'de yıllık ihtiyaç duyulan demir cevheri, üretim miktarından fazla olduğu için demirin büyük bölümü ithalat yoluyla karşılanır. Türkiye'nin başlıca bakır yatakları; Maden (Elazığ), Murgul (Artvin), Çayeli (Rize), Küre (Kastamonu) olarak sıralanabilir. Türkiye, dünyanın önemli krom üreticileri ve ihracatçıları arasındadır. Önemli krom yatakları ise şunlardır; Guleman Bölgesi (Elazığ), Fethiye-Köyceğiz-Denizli Bölgesidir. Türkiye'nin başlıca boksit yatakları; Seydişehir (Konya), Payas (Antakya) ve Kokaksu (Zonguldak) olarak sıralanabillir. Türkiye'deki en önemli fosfat yatağı Mazıdağı (Mardin)'ndadır.

Türkiye'de taş kömürü yatakları I. Jeolojik Zaman arazileri olan Ereğli-Zonguldak-Amasra Havzası içinde yer almaktadır. Türkiye linyit yatakları açısından oldukça zengin bir ülkedir. Çıkarılan linyitin yarısından fazlası termik santrallerde elektrik enerjisi üretiminde kullanılmakta olup, kalan kısmı konutların ısıtılması ve sanayi alanında değerlendirilmektedir.

Önemli linyit yatakları; Soma (Manisa), Seyitömer, Tavşanlı ve Tunçbilek (Kütahya), Yatağan (Muğla), Elbistan (Kahramanmaraş), Çan (Çanakkale), Çayırhan ve Nallıhan (Ankara)'dır. Günümüzde Batman'la birlikte Adıyaman, Diyarbakır ve Siirt petrolün çıkarıldığı yerlerdir. Başlıca doğal gaz çıkarım alanları; Hamitabat (Kırklareli), Çamurlu (Mardin) olarak gösterilebilir.

Açık bir zihnin olduğu her yerde mutlaka umut olacaktır.
Charles F. Kettering

ACEMİ 1

1. Bazı üretim faaliyetlerinde ham maddenin çabuk bozulabilir olması, bu ürünleri işleyen fabrikaların üretim alanına yakın kurulma zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır.

Aşağıdaki üretim faaliyetlerinden hangisinde böyle bir zorunluluğun olduğu söylenemez?

A) Şeker üretimi
B) Çay üretimi
C) Tekstil üretimi
D) Konserve üretimi
E) Balık yağı üretimi

2. Aşağıda bazı ekonomik faaliyetlerle ilgili özellikler verilmiştir.

I. Manisa Yöresi'nde bir çiftçi ailenin tütün tarımı yapması
II. Ankara'da elde edilen mobilya ürünlerinin çevresindeki şehirlere kara yolu ile gönderilmesi
III. Pazara yeni sunulmuş bir akıllı telefon modelini almak için teknomarketlerde uzun kuyrukların oluşması

Yukarıdaki örneklerin hangi ekonomik faaliyet türlerine ait olduğu aşağıdaki seçeneklerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?

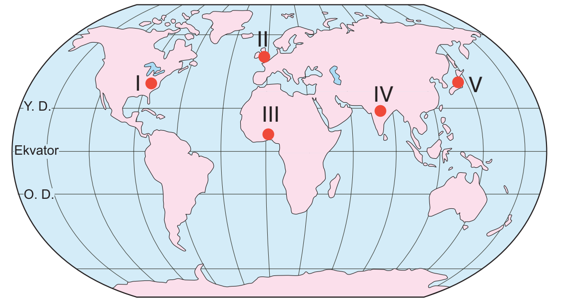
	I	II	III
A)	Üretim	Dağıtım	Tüketim
B)	Üretim	Tüketim	Dağıtım
C)	Tüketim	Üretim	Dağıtım
D)	Dağıtım	Üretim	Tüketim
E)	Tüketim	Dağıtım	Üretim

3. I. Köylerde büyükbaş hayvanlardan süt elde edilmesi üretim faaliyetlerine örnektir.
II. Cep telefonu kullanımı tüketim faaliyetleri içinde yer alır.
III. Dağıtım faaliyetleri üretim ve tüketim faaliyetlerinden bağımsız olarak sürdürülür.
IV. Üretilen malların tüketicilere ulaştırılması dağıtım faaliyetleriyle gerçekleşir.

Yukarıdaki üretim, tüketim ve dağıtım faaliyetleriyle ilgili bilgilerden hangileri yanlıştır?

A) Yalnız III B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

4. Sermayesi büyük ve teknolojinin geliştiği ülkelerde ham maddenin üretim faaliyetleri içinde kullanılması kolaydır.

Buna göre yukarıda verilen numaralı alanlardan hangisinde teknolojinin yaygın kullanımı ile doğal kaynaklardan yararlanmanın yüksek seviyede olduğu söylenemez?

A) I ve II B) I ve III C) II ve V
D) III ve IV E) IV ve V

ÇAP

5. **Aşağıdakilerden hangisi, belli koşullar altında yenilenebilir doğal kaynaklardan biridir?**

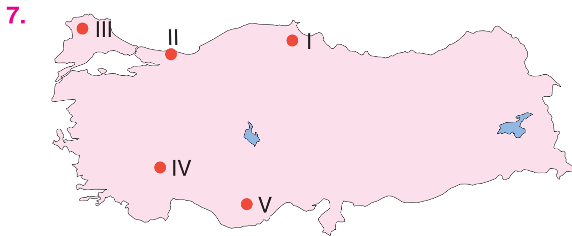
A) Linyit
B) Orman
C) Taş kömürü
D) Petrol
E) Doğal gaz

6. 1980'den sonraki süreçte Türkiye ekonomisi bölgesel ve küresel ölçekteki etkilere açık hale gelmiştir. Bu durum ekonomiyi hem olumlu hem de olumsuz şekilde etkilemiştir.

Türkiye ekonomisinin 1980'den sonraki süreçte bu durumun yaşaması aşağıdakilerden hangisine bağlanabilir?

A) Büyük ticaret anlaşmaları yapmasına
B) Ekonomik alanda dışa açılma süreci yaşanmasına
C) İthalatın ihracattan fazla olmasına
D) Siyasi istikrarsızlıklar yaşamasına
E) Devletin ekonomideki etkisinin artmasına

7.

Haritada işaretli alanlardan hangisinde sanayi sektöründe çalışanların oranı diğerlerine göre <u>daha fazladır</u>?

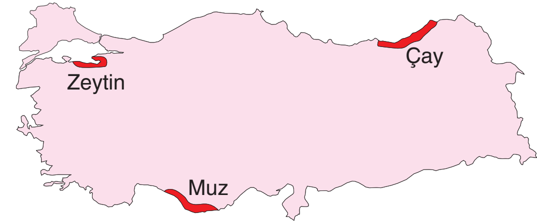
A) I
B) II
C) III
D) IV
E) V

8. Bir tarım ürününün yoğun olarak üretildiği yörelere o ürünün tarım bölgesi denir. Her bölgede tarımı yapılabilen bitkiler için tarım bölgesi belirlemek güçtür.

Buna göre, aşağıdaki bitki ve il eşleştirmesinden hangisi için tarım bölgesi tanımı <u>yapılamaz</u>?

A) Şeker pancarı – Şanlıurfa
B) Fındık – Ordu
C) Zeytin – Balıkesir
D) İncir – Aydın
E) Çay – Rize

9. Aşağıdaki Türkiye haritasında üç farklı bitkinin yetiştirildiği alanlar taralı olarak verilmiştir.

Bu üç tarım ürünü için;

I. Kış ılıklığı istemesi
II. Yetiştirildiği bölgenin monokültür tarım ürünü olması
III. Sanayi ürünü olması

özelliklerinden hangilerinin ortak olduğu söylenebilir?

A) Yalnız I
B) Yalnız III
C) I ve II
D) II ve III
E) I, II ve III

ÇAP

ACEMİ 2

1. **Aşağıda üretim ile ilgili verilen örneklerden hangisi farklı bir üretim alanına aittir?**

A) Pamuk tarımının yapılması

B) Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği

C) Arıcılık faaliyeti

D) Balıkçılık faaliyeti

E) Tuğla ve kiremit üretimi

2. Aşağıda bazı ekonomik etkinliklerle ilgili durum bilgisi verilmiştir.

I. Kahveye olan talebin artması

II. Seracılık faaliyetleriyle sebze tarımının artması

III. Soğutma özellikli taşımacılığın ortaya çıkması

IV. Buğday ekim alanlarının genişlemesi

V. Şarbon hastalığı nedeniyle kırmızı ete olan talebin azalması

Buna göre; yukarıdaki ekonomik etkinliklerle ilgili durumların ortaya çıkmasında etkili olan ekonomik faaliyet ilişkisi hangi seçenekte yanlış olarak ifade edilmiştir?

A) I – Tüketim üretimi etkilemesi

B) II – Tüketimin üretimi etkilemesi

C) III – Dağıtımın tüketimi etkilemesi

D) IV – Üretimin tüketimi etkilemesi

E) V – Tüketimin üretimi etkilemesi

3. Üretim, dağıtım ve tüketim sektörlerinden herhangi birindeki olumsuz değişim diğerlerini de olumsuz olarak etkilemektedir.

Buna göre,

I. Doğu Anadolu'da kış aylarının kar yağışlı ve ağır geçmesi kara yolu ulaşımını aksattığından tüketim mallarının pazara ulaşmasını zorlaştırmaktadır.

II. Kış aylarında kıyı bölgelerde yaşanan don olayları seralardaki üretime zarar verdiğinden, tüketim alanlarındaki ürünlere olan talebi karşılamamaktadır.

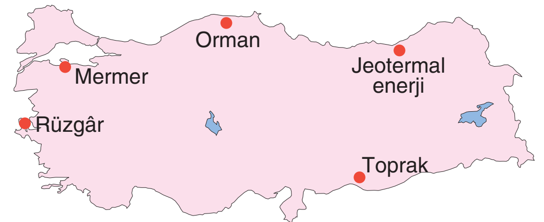
III. Turunçgil ihracatında olumsuz satış koşullarının yaşandığı dönemde iç piyasada turunçgil fiyatlarının düşmesi tüketimi artırmaktadır.

örneklerinden hangileri yapılan açıklamaya uygundur?

A) Yalnız II B) Yalnız III C) I ve II

D) I ve III E) II ve III

4.

Yukarıdaki haritada yer alan doğal kaynaklardan hangisinin dağılış alanı yanlış bir yerde gösterilmiştir?

A) Rüzgar B) Jeotermal enerji

C) Toprak D) Mermer

E) Orman

ÇAP

5. Birçok doğal kaynak insan faaliyetlerinde enerji kaynağı olarak kullanılmaktadır.

Aşağıdaki doğal kaynaklardan hangisi bunlardan biri değildir?

A) Rüzgâr B) Petrol C) Akıntı
D) Buzul E) Güneş

6. Türkiye, ortalama yükseltisi fazla ve engebeli bir ülkedir.

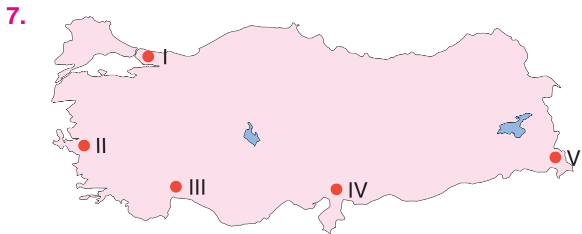
Bu durumun;

I. Hidroelektrik enerji üretimi
II. Sanayi
III. Kış turizmi
IV. Makineli tarım

ekonomik faaliyet sektörlerinden hangileri için olumsuz şartlar oluşturduğu söylenebilir?

A) I ve II B) I ve III C) II ve IV
D) I, II ve IV E) II, III ve IV

7.

Haritada işaretli alanlardan hangisinde tarım sektöründe çalışanların oranı diğerlerine göre daha fazladır?

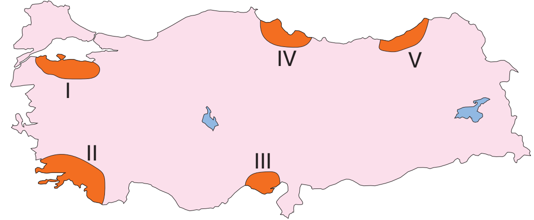
A) I B) II C) III D) IV E) V

8. Dünyanın en stratejik ürün grubunu oluşturan tahılların dış ticareti önemlidir. 1980'li yıllara gelinceye kadar tüm tahıl ürünlerinde net ihracatçı olan ülkemiz daha sonraki yıllarda üretim artışının nüfus ve tüketimde görülen artışa paralel bir seyir izlememesi sonucunda, bazı ürünlerde net ithalatçı olmuştur.

Buna göre ülkemizin aşağıdaki tahıl ürünlerinden hangisinin ithalat oranı diğerlerine göre daha fazladır?

A) Buğday B) Arpa C) Mısır
D) Çavdar E) Yulaf

9. Türkiye'de iklim şartlarının uygun olduğu kıyı bölgelerinde tarımsal üretim oldukça yoğundur.

Buna göre, yukarıdaki haritada taralı olarak verilen numaralı alanlardan hangisi yapılan açıklamaya iyi bir örnek oluşturmaz?

A) I B) II C) III D) IV E) V

10. Türkiye'de çıkarılan bazı madenlerin kullanım alanlarının çeşitliliği ve sanayide başka madenlerle birlikte kullanılabilmesi, bu madenlerin ihraç ürünü olarak önemli bir yer edinmesini sağlamıştır.

Aşağıda verilen maden çiftinden hangisi yapılan açıklama için iyi bir örnek oluşturur?

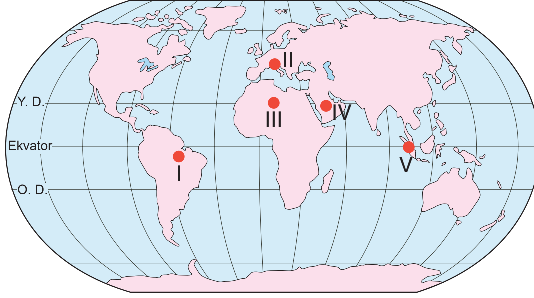
A) Bakır – Demir
B) Civa – Mermer
C) Bor – Krom
D) Demir – Manganez
E) Uranyum – Kurşun

Erişmek istedikleri bir hedefi olmayanlar, çalışmaktan da zevk almazlar.
E. Raux

AMATÖR 1

1. İklim şartları insanların tüketimine ihtiyaç duyduğu ürünlerin mevsimsel olarak değişmesine neden olmaktadır.

Buna göre, haritadaki numaralı yerlerden hangisi yapılan açıklamaya <u>en iyi</u> örneği oluşturur?

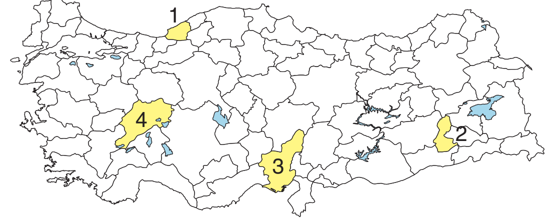
A) I B) II C) III D) IV E) V

2. Çayın ana vatanı Asya Kıtası olup, Çin bu konuda ilk çay üreten ülkedir. Milattan önceki dönemlere rastlayan bu üretim faaliyeti Türkiye'de 1924'te devlet tarafından çıkarılan yasa ile Rize'de üretilmeye başlanmış ve zamanla Türkiye en büyük 6 üreticiden biri haline gelmiştir.

Çayın ana vatanı dışında üretimiyle ilgili yaşanan yukarıdaki süreç aşağıdakilerden hangisi ile en iyi açıklanabilir?

A) Tüketimin üretime etkisi
B) Dağıtımın üretime etkisi
C) Üretimin tüketime etkisi
D) Üretimin dağıtıma etkisi
E) Dağıtımın tüketime etkisi

3.

Yukarıdaki haritada numaralarla gösterilen illerin hangi doğal kaynak yönüyle <u>daha çok</u> ön plana çıktığı aşağıdaki seçeneklerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?

	1	2	3	4
A)	Taş kömürü	Petrol	Toprak	Jeotermal enerji
B)	Linyit	Petrol	Mermer	Toprak
C)	Taş kömürü	Doğal gaz	Jeotermal enerji	Mermer
D)	Toprak	Linyit	Güneş enerjisi	Mermer
E)	Mermer	Petrol	Toprak	Jeotermal enerji

4. İnsanlar ilk çağlardan günümüze kadar doğal kaynaklardan değişik şekillerde yararlanmıştır.

Buna göre insanlar Neolitik Çağ'da;

I. Kömür
II. Toprak
III. Demir
IV. Su

doğal kaynaklarından hangilerini yoğun olarak kullanmışlardır?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

ÇAP

5. **Türkiye'de çalışan nüfusun sektörel dağılımıyla ilgili olarak;**

I. Cumhuriyet'in ilk yıllarından günümüze birincil ekonomik faaliyet grubunda çalışanların oranı sürekli azalma eğilimindedir.

II. Günümüzde yaklaşık olarak her dört çalışandan biri sanayi alanındadır.

III. Üçüncül ekonomik faaliyet grubunda çalışanların oranı her dönemde en fazla olmuştur.

yargılarından hangilerinin doğru olduğu <u>söylenemez</u>?

A) Yalnız II B) Yalnız III C) I ve II D) I ve III E) II ve III

6. Cumhuriyetin ilk yıllarında ekonomik gelişimi sağlamak amacıyla 1923 yılında İzmir İktisat Kongresi düzenlenmiştir ve çeşitli kararlar alınmıştır.

Aşağıdakilerden hangisi bu kararlardan biri <u>değildir</u>?

A) Özel sektörler tarafından kurulması zor olan fabrikaların devlet tarafından işletilmesi

B) Ham maddesi yurt içinden temin edilebilen sanayi dallarının ön planda tutulması

C) Özel teşebbüslere kredi sağlayacak devlet bankası kurulması

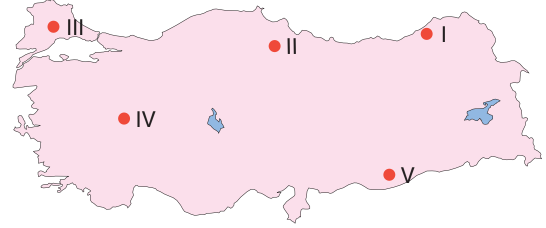
D) Atölye tarzı işletmelerin fabrikalara dönüştürülmesi

E) Yabancı yatırımcılara ayrıcalıkların verilmesi

7. **Türkiye'de aşağıdaki sanayi dallarından hangisinin yıllık üretim miktarı hava koşullarından <u>daha çok</u> etkilenir?**

A) Toprak B) Gıda C) Petro-kimya D) Metalürji E) Otomotiv

8.

Yaz kuraklığı isteyen bir bitkinin, diğer koşullar elverişli olsa bile, haritada işaretli hangi tarım bölgesinde yetiştirilmesi <u>güçleşir</u>?

A) I B) II C) III D) IV E) V

9. Türkiye'de tarımı etkileyen etmenleri doğal ve beşeri olarak iki gruba ayırabiliriz.

Türkiye'deki tarımla ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi diğerlerinden farklı bir etmen grubuna aittir?

A) Türkiye'deki iklim çeşitliliği tarımsal ürün çeşitliliğini artırmıştır.

B) Engebeli ve yüksek alanların geniş yer kaplaması tarım alanlarının küçük ve parçalı olarak dağılmasına neden olmuştur.

C) Yarı kurak şartların egemen olduğu iç bölgelerde sulama imkanlarının yetersizliği tahıl tarımını zorunlu kılmıştır.

D) Kumlu toprakların yaygın olduğu yerlerde patates, havuç, ayçiçeği gibi ürünler yaygın olarak yetiştirilir.

E) Kış aylarının ılık geçtiği Akdeniz ve Ege kıyıları sera tarımına uygundur.

Ya rüyalarınızı değiştirmeli ya da yeteneklerinizi artırmalısınız.
Jim Rohn

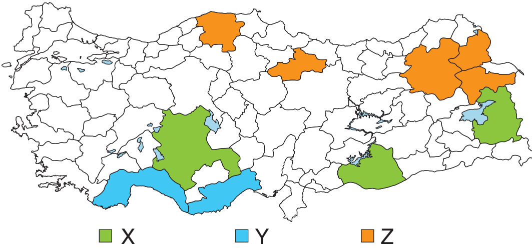
AMATÖR 2

1. Ekonomik faaliyet türleri olan üretim, dağıtım ve tüketimi etkileyen doğal ve beşeri faktörler vardır.

Aşağıda ekonomik faaliyetleri etkileyen faktörlerden hangisi farklı bir grubun içinde yer alır?

A) Sıcaklık ve yağış şartları
B) Yer şekillerinin durumu
C) Su kaynakları
D) Teknolojik gelişmeler
E) Ham madde potansiyeli

2. Aşağıdaki Türkiye haritasında, yetiştirilen bazı hayvan türlerinin en yoğun olduğu iller taralı olarak gösterilmiştir.

Buna göre X, Y ve Z ile gösterilen alanlardaki hayvan türleri hangi seçenekte doğru olarak verilmiştir?

	X	Y	Z
A)	Sığır	Koyun	Keçi
B)	Koyun	Keçi	Sığır
C)	Sığır	Keçi	Koyun
D)	Koyun	Sığır	Keçi
E)	Keçi	Koyun	Sığır

3. Kümes hayvancılığı Türkiye'nin her bölgesinde yapılabilirken; İstanbul, Ankara ve İzmir gibi illerin çevresinde daha yaygın olarak yapılmaktadır.

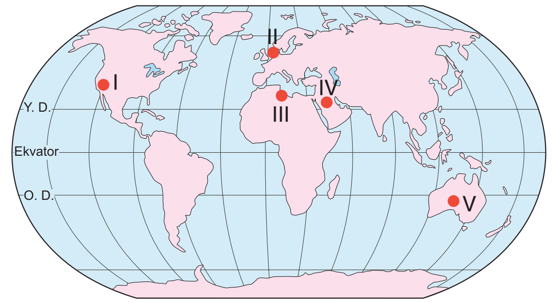
Bu durum üzerinde,

I. Tüketim fazla olması
II. Büyük pazar alanlarının olması
III. İklim şartlarının daha elverişli olması

özelliklerinden hangilerinin öncelikle etkili olduğu söylenebilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) II ve III

4. Güneş enerjisi tükenmeyen bir doğal kaynaktır. Bulutlu gün sayısının az olduğu yerlerde enerjiye dönüştürmek daha kolaydır.

Buna göre, haritada numaralandırılmış alanlardan hangisinde, güneş enerjisinden yararlanma olanağı en azdır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

ÇAP

5. Doğal kaynakların varlığı, üretim alanlarının kurulması ve gelişmesi için önemli bir etkendir.

Buna göre, Türkiye'de aşağıdaki ekonomik alanların gelişmesinde ormanların katkısı diğerlerine göre daha azdır?

A) Bal üretimi
B) Kerestecilik
C) Doğa turizmi
D) Kâğıt üretimi
E) Enerji üretimi

6. TÜİK 2015 yılı verilerine göre Türkiye ekonomisinin sektörel dağılımı aşağıdaki gibidir.

Birincil faaliyetler: %18,3

İkincil faaliyetler: %26,9

Üçüncül faaliyetler: %54,8

Yukarıdaki dağılım dikkate alınırsa, Türkiye'de aşağıda verilen iş kollarından hangisinde çalışan kişi sayısının daha az olduğu söylenebilir?

A) Tarım
B) Ormancılık
C) Sanayi
D) Turizm
E) İnşaat

7. I. Devletin ekonomide özendirici ve düzenleyici görev üstlenmesi
II. Savunma amaçlı yatırım ve savunma sanayi üretimlerinin öncelikli olması
III. Tüm ekonomik yatırımlarda devletin yatırımcı ve işletmeci olması
IV. Sanayi yatırımların gerçekleştirilmesi için karma ekonomi sisteminin uygulanması

Yukarıdakilerden hangileri, Cumhuriyet'in ilk beş yılında uygulanan ekonomi politikaları arasında değildir?

A) I ve II
B) I ve III
C) II ve III
D) II ve IV
E) III ve IV

8. **Erzurum-Kars'ta büyükbaş hayvancılık faaliyetlerinin yoğun olmasında;**

I. Yaz aylarında yağışlar alması
II. Çayır alanlarının geniş yer tutması
III. Kış ayların uzun ve sert geçmesi
IV. Akarsu ağının fazla olması

özelliklerinden hangilerinin etkisi olduğu söylenebilir?

A) I ve II
B) I ve III
C) II ve III
D) II ve IV
E) III ve IV

9. Türkiye'de linyit yatakları hemen her coğrafi bölgede bulunmaktadır.

Bu durumun temel nedeni olarak aşağıdakilerden hangisi gösterilebilir?

A) Yer şekillerinin engebeliliği
B) Aktif fay hatlarının varlığı
C) Volkanik arazilerin varlığı
D) Jeolojik yapı özellikleri
E) Yükselti ortalamasının fazlalığı

10. **Türkiye'de son yıllarda büyük sanayi projelerinin oluşturulmasında ve işletilmesinde** "yap – işlet – devret" **modelinin devlet tarafından teşvik edilmesinin;**

I. Teknolojik imkanların kısıtlı olması
II. Ham madde kaynaklarının yetersizliği
III. Sermaye sıkıntısı
IV. İş gücünün yetersiz olması

durumlarından hangileriyle doğrudan ilgili olduğu söylenebilir?

A) Yalnız I
B) I ve III
C) II ve III
D) II ve IV
E) III ve IV

Bir şeyi gerçekten yapmak isteyen bir yol bulur; istemeyen mazeret bulur.
(E. C. McKenzie)

UZMAN 1

1. **Aşağıdakilerden hangisi bir üretim faaliyeti <u>değildir</u>?**

A) Rize'de çay tarımının yapılması

B) Uşak şeker fabrikasında şeker pancarının işlenmesi

C) Bor madeninin Bandırma boraks tesislerinde yarı işlenmiş hale getirilmesi

D) Petrol rafinelerinde elde edilen yakıtların kara yolu ile tüketim merkezlerine götürülmesi

E) Konya'daki ilk güneş enerjisi çiftliğinde elektrik enerisi elde edilmeye başlanması

2. "Türkiye'de mısır ürünleri tüketiminin artması, mısır ekim alanları ile üretim miktarının artmıştır."

Yukarıdaki üretim – dağıtım – tüketim süreçlerinin etkileşim yönü ile aşağıdaki örneklerden hangisinin benzer olduğu söylenebilir?

A) Şarbon tehlikesi nedeniyle Türkiye'de kırmızı et tüketiminin azalması

B) Boru hatlarının yaygınlaşması ile petrol ve doğal gazın uzak pazarlara transferinin daha rahat yapılması

C) Açık deniz balıkçılığının yapıldığı ülkelerde büyük gemiler içinde ambalajlama tesislerin gelişmesi

D) Kahveye olan talebin artması nedeniyle kahvenin ana vatanı olan Afrika Kıtası dışında da üretilmesi

E) Demir – çelik üretiminin fazla olduğu bölgelerde taş kömürüne olan talebin artması

3. Sahip oldukları doğal kaynaklar açısından fakir ülkeler, bazen zengin kaynaklara sahip ülkelere göre büyüme performansı açısından daha iyi seviyede olabilmektedir.

Buna göre,

I. İsviçre

II. Kanada

III. Çin

IV. Japonya

ülkelerinden hangileri yapılan açıklamaya uygun örnek <u>oluşturmaz</u>?

A) I ve II B) I ve IV C) II ve III D) II ve IV E) III ve IV

4. 1950 – 1960 dönemi Türkiye'de uygulanan ekonomi politikalarında devletin tarıma sanayiden daha fazla önem verdiği görülmüştür.

Bu durumun ortaya çıkmasında;

I. Sanayi için sermaye birikiminin yetersiz olması

II. Aktif nüfusun çoğunlukla tarım sektöründe olması

III. Temel tüketim maddelerini karşılamak ve tarımsal ihracattan gelir sağlamak

durumlarından hangilerinin etkili olduğu söylenebilir?

A) Yalnız II B) I ve II C) I ve III D) II ve III E) I, II ve III

ÇAP

5. Türkiye ekonomisinde çalışanların tarım sektöründeki oranları sürekli azalmaktır. Ancak başta hizmetler sektörleri olmak üzere sanayi sektörlerinde çalışanların oranları artmaktadır.

Yukarıdaki ekonomik değerlendirme dikkate alındığında; Türkiye ekonomisi için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Gelişmekte olan ülke özelliği göstermektedir.

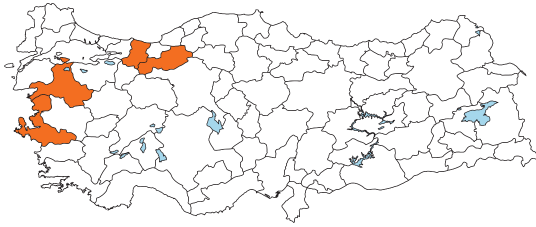
B) Hizmetlerde artış oranı diğerlerinden daha fazladır.

C) Tarım alanlarında verimlilik azalmaktadır.

D) Sanayi faaliyetleri artmaktadır.

E) Gelirlerde artışlar meydana gelebilecektir.

6. Aşağıdaki Türkiye haritasında kümes hayvancılığının en yoğun şekilde yapıldığı iller taralı olarak gösterilmiştir.

Kümes hayvancılığının taralı olarak gösterilen illerde yoğunluk kazanmasında;

I. Tüketici nüfusun fazla olduğu alanlara yakınlık

II. Ulaşım masraflarının azaltılmak istenmesi

III. Beyaz et ürünlerine diğer illerde talebin olmaması

durumlarından hangilerinin etkili olduğu savunulamaz?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III

D) I ve II E) II ve III

7. **Türkiye'de aşağıdaki şehirlerde sürdürülen ekonomik faaliyetlerden hangisinde doğal kaynak kullanım oranı diğerlerine göre daha azdır?**

A) İstanbul – Kültür turizmi

B) Muğla – Deniz turizmi

C) Elazığ – Maden üretimi

D) Bursa – Dokuma sanayi

E) Kütahya – Enerji üretimi

8. **Türkiye'nin farklı yörelerinde farklı hayvancılık faaliyetlerin sürdürülmesinde aşağıdakilerden hangisinin payı olduğu söylenemez?**

A) Tüketici nüfusun farklı dağılması

B) Yer şekillerinin farklılık göstermesi

C) Bitki örtüsünün farklılık göstermesi

D) Jeolojik oluşumların farklılık göstermesi

E) İklim koşullarının farklılık göstermesi

9. Türkiye'de termik santraller haricinde alternatif enerji kaynakları üzerinden de elektrik enerjisi elde edilmektedir.

Buna göre, haritada yerleri gösterilen merkezlerde elektrik enerjisi üretiminde yararlanılan alternatif enerji kaynakları hangi seçenekte doğru olarak verilmiştir?

	Çeşme	Sarayköy	Konya
A)	Rüzgar	Jeotermal	Güneş
B)	Güneş	Akarsu	Jeotermal
C)	Rüzgar	Akarsu	Güneş
D)	Güneş	Jeotermal	Akarsu
E)	Jeotermal	Rüzgar	Güneş

ÇAP

Başarı bir yolculuktur, bir varış noktası değil.
Ben Sweetland

UZMAN 2

1. Su kaynakları, tarımın can damarı olarak üretimde artış ve çeşitliliği beraberinde getirmekterir(I). Ayrıca balıkçılık için olmazsa olmaz kaynak durumundadır (II). Yer şekillerinin elverişli olması durumunda önemli hidroelektrik üretim alanlarını da oluştururlar (III).

Yukarıda belirtilen numaralı cümlelerdeki durumlara örnek olabilecek ülkeler aşağıdakilerden hangisinde sırasıyla bir arada verilmiştir?

A) Mısır – Japonya – Norveç
B) Afganistan – Libya – Rusya
C) Kanada – Somali – Cezayir
D) Türkiye – İran – Hollanda
E) Çin – Etiyopya – Hollanda

2. Aşağıda bazı doğal kaynaklar ile bunların türü ve bu doğal kaynaklar açısından potansiyeli yüksek olan ülke örnekleri verilmiştir.

I Güneş	a Kendini belirli şartlarda yenileyebilen	X Rusya
II Doğal gaz	b Tükenebilen	Y Libya
III Jeotermal enerji	c Tükenmeyen	Z İzlanda

Buna göre aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi doğrudur?

A) I - b - Z
II - c - X
III - a - Y

B) I - c - Y
II - b - X
III - a - Z

C) I - a - X
II - c - Z
III - b - Y

D) I - a - Y
II - b - Z
III - c - X

E) I - c - X
II - a - Y
III - b - Z

3. **Aşağıdaki örnekler sektörel etkileşim açısından,**

I. Tüketimin üretime etkisi
II. Üretimin tüketime etkisi
III. Üretim, dağıtım ve tüketimin yeni sektörlerin ortaya çıkmasına etkisi

şeklinde ikişerli gruplara ayrılırsa; aşağıdakilerden hangisi yalnız kalır?

A) Kış aylarında sebze ihtiyacı nedeniyle sera tarımında üretimin artması
B) 3. jeolojik zaman arazilerinin geniş olduğu Türkiye'de linyit kömürünün fazlalığı termik santrallerde linyitin kullanımını artırmıştır.
C) Kanatlı hayvanlarda görülen kuş gribi hastalığı kümes hayvanları üreticisini zor durumda bırakmıştır.
D) Güneydoğu Asya'da doğal yetişme alanı geniş olan pirincin bu bölgede tüketiminin yaygın olması
E) Yaz mevsiminde tüketimi fazla olan sebzelerin kışın da talep görmesi sera adı verilen kapalı alanlarda tarım sahalarının oluşmasını sağlamıştır.

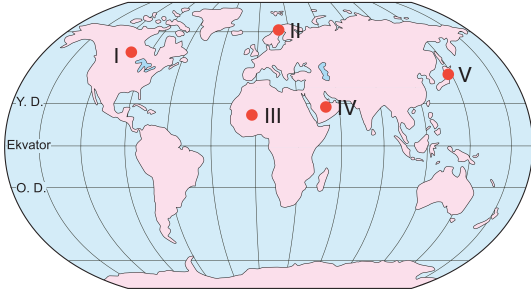
4. **Türkiye'de 1927 yılında Gümrük Kanunu'nun çıkarılmasında;**

I. Yerli üretim faaliyetlerini ve ürünlerini korumak
II. Ürünlerin iç pazarda fiyatlarını düşürmek
III. Tarım sektöründe ihracatı artırmak

durumlarından hangilerinin etkili olduğu söylenebilir?

A) Yalnız I
B) Yalnız II
C) I ve II
D) II ve III
E) I, II ve III

5. Gelişmiş ülke ekonomilerinde doğal kaynak ihracat oranı az iken gelişememiş ülke ekonomilerinde ise bu oran çok fazladır.

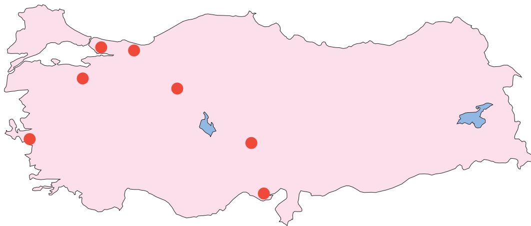

Buna göre haritada işaretli alanlarda yer alan ülkelerden hangilerinin ihracatında doğal kaynak payı diğerlerine göre daha fazladır?

A) I ve III B) II ve IV C) III ve IV

D) III ve V E) IV ve V

6. Aşağıdaki haritada makine sanayi kolunda bir dalda üretim yapan kuruluşların bulunduğu başlıca yerleşim merkezleri gösterilmiştir.

Bu sanayi kuruluşlarında, aşağıdakilerden hangisi üretilmektedir?

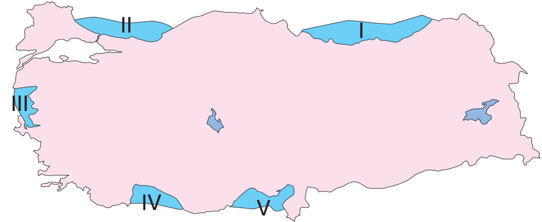
A) Tarım aletleri
B) Gemi ve ekipmanları
C) Motorlu kara taşıtları
D) Uçak parçaları
E) Demir yolu araçları

7. Ülkemizde bölgeler arası gelişmişlik düzeyleri farklılık gösterir. Bu farklılığın azaltılması için devlet, bölgesel olarak farklı ekonomik politikalar uygulayabilmektedir.

Buna göre, devletin bölgesel olarak ekonomileri geliştirmek için uyguladığı politikalarda aşağıdakilerden hangisi konu edilmez?

A) Mamul madde ithalatının kolaylaştırılması
B) Ucuz enerjinin sağlanması
C) Arsa teminin kolaylaştırılması
D) Vergi indiriminin sağlanması
E) Altyapı hizmetlerinin sağlanması

8. Balıklar mevsime göre sıcak denizlerden soğuk denizlere, soğuk denizlerden sıcak denizlere göçerler. Bu göçlerin yapıldığı yollar balıkçılığa elverişli alanları oluşturur.

Buna göre, haritada işaretli alanlardan hangisi balıkçılığa en elverişli yerdir?

A) I B) II C) III D) IV E) V

9. I. Taş kömürü
II. Linyit
III. Petrol
IV. Doğal gaz
V. Asfaltit

Yukarıdaki enerji kaynaklarından hangisinin Türkiye dış ticaretinde önemli bir yeri yoktur?

A) I ve II B) I ve IV C) II ve V

D) III ve IV E) IV ve V

ÇAP

UZMAN

Başarı kuvvetli olana gülümser, başarısızlık zayıflara çullanır.
(Oscar Wilde)

ŞAMPİYON 1

1. Ham maddenin üretim merkezlerine ve işlenmiş maddelerin de pazar alanlarına ulaştırılabilmesini sağlayan ulaşım, üretimin devamlılığı açısından gereklidir. Dağıtımın sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için çeşitli ve gelişmiş bir ulaşım ağına ihtiyaç vardır.

Buna göre, üretim faaliyetlerinin sağlıklı bir şekilde devam etmesi için gerekli olan ulaşım imkanlarının aşağıdaki alanlardan hangisinde __daha olumsuz__ şartlar gösterdiği söylenebilir?

A) Kuzeybatı Avrupa
B) Kuzey Amerika'nın doğu kıyıları
C) Doğu Avrupa
D) Japonya
E) Güney Amerika'nın batı kıyıları

2. Üretim, dağıtım ve tüketim sektörlerinin etkileşimi bazı yeni sektörlerin ortaya çıkmasına neden olur.

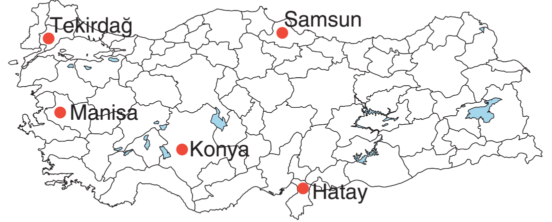
Buna göre,

I. Hayvansal ürünlere talebin artması nedeniyle üretim alanından pazara taşınan ürünlerin bozulmaması için soğutmalı araç sistemlerinin gelişmesi
II. Eğitimde teknolojik alt yapıya talebin artması ile akıllı tahta ve içerik üreten firmaların ortaya çıkması
III. Salgın hastalıklar nedeniyle bazı tarım ürünlerinin ithalatında denetlemelerin artması

örneklerinden hangileri yapılan açıklamaya uygun __değildir__?

A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II
D) I ve III E) II ve III

3. Ulaşım, Türkiye'de sanayi tesislerinin kuruluş yerlerinin belirlenmesinde önemli faktörlerden biridir.

- Tekirdağ – Bitkisel Yağ Fab.
- Manisa – Pamuklu Dokuma Fab.
- Samsun – Bakır işletmeleri
- Konya – Un Fab.
- Hatay – Demir–çelik fab.

Buna göre, haritadaki merkezlerde belirtilen sanayi tesislerinden hangilerinin yer seçiminde ulaşım şartlarının avantajı diğer faktörlerin önüne geçmiştir?

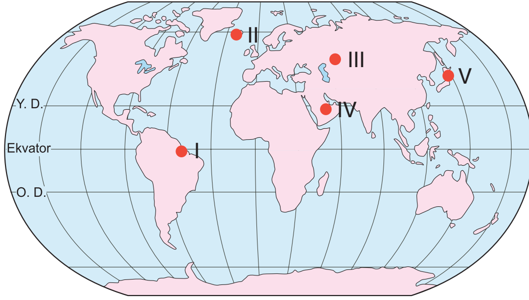
A) Bakır işletmeleri – Demir– çelik fabrikası
B) Pamuklu Dokuma fabrikası – Un fabrikası
C) Bitkisel yağ fabrikası – Demirçelik fabrikası
D) Un fabrikası – Bakır işletmeleri
E) Bitkisel yağ fabrikası – Pamuklu Dokuma fab

4. I. Yatırım giderlerinin az olması
II. Üretim teknolojilerinin basit olması
III. Çoğu ham maddenin ülke içerisinden karşılanabilmesi
IV. İş gücü fazlalığının olması
V. Büyük pazarlara yakın olması

Türkiye'nin yukarıdaki özelliklerinden hangisi sanayileşmede avantaj sağlayacak unsurlardan biri __değildir__?

A) Yalnız II B) I ve II C) II ve V
D) III ve IV E) IV ve V

5. Doğal sermaye, yenilenemez kaynakların (petrol, doğal gaz ve mineral kaynaklar), yenilenebilir kaynakların (güneş, rüzgâr, hidroelektrik vb.), ekili alanların, meraların, ormanlık alanların (kereste çıkarma sahaları ve kereste dışı ürünleri kapsayan alanlar) ve korunan orman alanlarının toplamından oluşmaktadır.

Buna göre haritada işaretli alanlar ile aşağıdaki doğal sermaye türleri eşleştirmelerinden hangisi yanlıştır?

A) I – orman
B) II – sıcak su
C) III – doğalgaz
D) IV – petrol
E) V – maden

6. I. Yeterli doğal kaynakları olmayan ancak beşeri kaynaklar bakımından gelişmiş olan ülkeler, doğal kaynak ihtiyaçlarını dışarıdan karşılar. Ürettiği ürünlerini diğer ülkelere pazarlarlar.

II. Yeterli beşeri kaynaklara sahip olmayan ancak doğal kaynaklar bakımından zengin olan ülkeler üretim mallarına olan ihtiyacını dışarıdan karşılar. Doğal kaynaklarını ise diğer ülkelere pazarlar.

Yukarıda doğal ve beşeri kaynak durumları ile dış ticaretleri hakkında bilgi verilen ülkelere aşağıdakilerden hangisi örnek verilebilir?

	I	II
A)	Japonya	Suudi Arabistan
B)	Güney Kore	Irak
C)	ABD	Rusya
D)	Hollanda	Pakistan
E)	İngiltere	Bangladeş

7. “Fransızlar Kanada’da kılıç sallarken oraya İngiliz çiftçisi girmiştir. Bu medenî sabanla kılıç mücadelesinde sonunda muzaffer olan satandır. “

Mustafa Kemal Atatürk

(İzmir İktisat Kongresi)

Atatürk'ün ifade ettiği durumdan çıkarılacak sonuç aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kanada toprakları İngiliz ve Fransızlar tarafından işgal edilmiştir.

B) Fransız ve İngilizler Kanada toprakları için savaşmışlardır.

C) Saban kullanımı toprakların verimini arttırmaktadır.

D) Ülkeler arasındaki mücadelede askeri güçten daha çok ekonomik güç önemlidir.

E) Askeri gücün önemi yoktur. Tarımda çalışmak daha faydalıdır.

8. Aşağıda bazı tarım ürünü grupları şemalar halinde gösterilmiştir.

Tahıllar	Meyveler
– Mısır	– Muz
– Buğday	– Fındık
– Arpa	– Turunçgil
– Fasulye	– Çeltik

Yağlı Bitkiler	Baklagiller
– Zeytin	– Börülce
– Ayçiçeği	– Nohut
– Tütün	– Yulaf
– Soya fasulyesi	– Kırmızı mercimek

Buna göre, verilen her grupta hatalı olarak yerleştirilmiş tarım ürünleri aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?

A) Fasulye – Çeltik – Tütün – Yulaf

B) Mısır – Fındık – Tütün – Yulaf

C) Arpa – Çeltik – Soya fasulyesi – Börülce

D) Fasulye – Fındık – Tütün – Nohut

E) Arpa – Turunçgil – Ayçiçeği – Nohut

Mutluluk varılacak bir yer değil, yolculuğun kendisidir.
(Ralph Waldo Emerson)

ŞAMPİYON 2

1. Türkiye'de zaman içerisinde artan nüfusun et ve süt ürünlerine olan talepleri artmıştır. Ancak hayvancılık faaliyetlerinde aynı ölçüde gelişme meydana gelmediği için son yıllarda bu ürünlerin dış alımla temin edilmesi söz konusu olmuştur.

Buna göre Türkiye'nin hayvancılık ürünlerinde kendi kendine yeter duruma getirilmesi için;

I. Besicilikle ilgili eğitim ve desteğin verilmesi

II. Kaliteli ve ucuz yem desteği verilmesi

III. Mera ve yaylacılığın yaygınlaştırılması

IV. Canlı hayvan ithalatının kolaylaştırılması

çalışmalarından hangilerinin öncelikle uygulanması gerekir?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III

D) II ve IV E) III ve IV

2. Küresel iklim değişikliğinin, insan kaynaklı çevre hassasiyeti olmayan faaliyetler sonucunda oluştuğunun kanıtlandığı günümüzde, düşük karbon salınımına sahip ekonomik ve sosyal süreçlerin desteklenmesi gerekmektedir. Çevreye duyarlı, daha az karbon salınımına sahip yeşil ekonomik büyüme sürecine geçilmesi ulaşılması gereken bir amaç ve kaçınılmaz bir gerekliliktir.

Aşağıdakilerden hangisi bu amaç doğrultusunda yapılması gerekenlerden biri değildir?

A) Yenilenebilir doğal kaynakların ön plana alınması

B) Ülkelerin sahip olduğu doğal kaynakların korunarak iyileştirilmesi

C) Çevresel hassasiyetleri dikkate alan ekonomik, sosyal ve kültürel bir yapının oluşturulması

D) Fosil yakıtlara dayalı üretim yapısının arttırılması

E) Aşırı doğal kaynak tüketiminin önlenmesi

3. Bazı gıda maddeleri üretim, depolama, dağıtım ve tüketim aşamalarına kadar düşük ısılarda muhafaza edilmesi gerekmektedir. Bu durum ürün maliyetinin artmasına neden olmaktadır.

Bu tip üretim sektörlerinde aşağıdakilerden hangisinin yapılması durumunda maliyet artışı daha az olacaktır?

A) Üretim alanlarının mera hayvancılığının yapıldığı alanlarda kurulması

B) Üretim alanlarının limanlara yakın kurulması

C) Üretim alanlarının tüketim alanlarının yakınında kurulması

D) Reklam ve tanıtım giderlerinin azaltılması

E) Dağıtım ağındaki ulaşım çeşitliliğinin arttırılması

4. Enerji elde edilmesinde kullanılan doğal kaynaklar;

I. yenilenebilen,

II. belli koşullar altında yenilenebilen,

III. yenilenemeyen

şeklinde sınıflandırılmaktadır.

Buna göre;

a. Rüzgâr

b. Kömür

c. Orman

doğal kaynaklarının yenilenme durumuna göre eşleştirilmesi durumda aşağıdakilerden hangisi doğru olur?

	I	II	III
A)	a	b	c
B)	a	c	b
C)	c	a	b
D)	b	c	a
E)	c	b	a

ÇAP

5. Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze kadar farklı dönemlerde birçok ekonomik politikalar geliştirilmiştir.

Tüm dönemlerde ekonomik politikaların genel özellikleri dikkate alınacak olursa;

I. Doğal ve beşeri kaynakların en verimli şekilde kullanılması

II. İş imkânlarının arttırılıp işsizliğin azaltılması

III. Liberal yani özgürlükçü ekonomik modelin benimsenmesi

IV. Sanayi atılımlarının sadece devlet tarafından yapılması

çalışmalarından hangilerinin ortak amaçlar olduğu söylenebilir?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

6. Tarla bitkilerinin üretiminin yarısından fazlasını tahıllar ve yumru bitkiler oluşturmaktadır. Alt gruplar içinde ise 20 milyon ton buğday, 15 milyon ton şeker pancarı ve 7 milyon ton ile arpa en fazla üretimi yapılan tarla ürünleridir. Genel olarak tarla bitkileri üretiminde yıllar arasında çok büyük farklılıklar bulunmamakla beraber bazı ürünlerde ürün miktarı artarken bazı ürünlerde azalmalar söz konusu olmuştur. Bunda ürün desteklemesinin veya ithalatın büyük etkisi olmuştur. Tütün, bakla, yeşil mercimek üretimi azalırken çeltik, mısır, ayçiçeği üretimi artmıştır.

Parçadaki tarla bitkileri hakkında verilen bilgiler dikkate alınırsa; aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Ton olarak en fazla tahıl üretimi yapılmıştır.

B) Toplam üretimde yıllara göre dalgalanmalar yaşanmıştır.

C) Sulanabilen alanlarda artış meydana gelmiştir.

D) Buğday, şekerpancarı ve arpa üretimi diğer tarla ürünlerinden fazla olmuştur.

E) Tüm tarla ürünlerinin üretim alanı genişlemiştir.

CAP

7. Türkiye, kullandığı doğal gazın % 98'sini, petrolün % 90'ını, kömürün % 20'sini, altının % 95'ini, demirin % 50'sini, alüminyumun % 80'ini ve bakırın % 80'ini ithal etmektedir.

Bu duruma bakılarak aşağıdaki sonuçlardan hangisine sonuca varılamaz?

A) Verilen kaynakların üretimi yurt içi talebi karşılayamamaktadır.

B) Daha çok enerji ham maddesi ithal edilmektedir.

C) Enerji ham maddesi bakımından dışa bağımlıdır.

D) Enerji üretimi iç piyasa taleplerini karşılayamamaktadır.

E) Metalik maden ham maddelerinin önemli bölümü dış alımla karşılanmaktadır.

8. **Türkiye'de sanayi faaliyetlerinin dağılışları ile ilgili aşağıda verilenlerden hangisi yanlıştır?**

A) Akdeniz kıyılarının en hızlı sanayileşen kesimi Adana-Çukurova'dır.

B) İç Anadolu'ya dağılmış sanayi kuruluşları Eskişehir, Kayseri, Sivas, Konya, Kırıkkale, Ereğli ve Ankara gibi merkezlerde toplanmıştır.

C) Marmara'dan sonra sanayinin yoğunluk kazandığı ikinci alan Ege kıyılarıdır. Bu bölgede İstanbul'dan sonra Türkiye'nin ikinci büyük sanayi alanı olan İzmir yer alır.

D) Marmara'da İstanbul ve İzmit dışında ikinci büyük sanayi alanı Bursa Ovası üzerinde gelişmiştir.

E) Karadeniz'de en yoğun sanayi alanı doğu kesimidir. Burada sanayi faaliyetleri Artvin, Rize ve Gümüşhane arasında yoğunlaşmıştır.

ÇIKMIŞ SORULAR

1. Türkiye'de mera hayvancılığı giderek azalırken besi ve ahır hayvancılığı artmaktadır.

Aşağıdakilerden hangisi bu değişimin nedenlerinden biri değildir?

A) Besi ve ahır hayvancılığının maliyetinin daha az olması

B) Besi ve ahır hayvancılığında çevresel etkilerin daha az olması

C) Mera alanlarının giderek azalması

D) Besi ve ahır hayvancılığının, yer seçiminde daha esnek olması

E) Besi ve ahır hayvancılığında verimin daha yüksek olması

2017 / LYS Coğ-1

2. Aşağıdaki haritada bazı alanlar numaralandırılarak koyu renkle gösterilmiştir.

Bu alanların hangilerinde tarımda sulamaya duyulan ihtiyaç daha fazladır?

A) I ve II B) I ve III C) II ve V D) III ve IV E) IV ve V

2016 / LYS / Coğ 1

3. I. Rafting ve kano gibi faaliyetlerin yapılabileceği akarsuların bulunması

II. Jeotermal alanlardaki su kaynaklarının enerji üretiminde kullanılması

III. Demir-çelik ürünlerinin ihracatta büyük bir paya sahip olması

IV. Rafinerilerde üretilen akaryakıtın ihtiyacın büyük bölümünü karşılaması

Yukarıdaki faaliyetlerden hangilerinin bir ülkede yapılabilmesi için ilgili doğal kaynağa sahip olunması zorunludur?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III D) II ve V E) III ve IV

2016 / LYS/Coğ2

4. I. Tarım teknolojilerindeki gelişmelere bağlı olarak tarımsal verimin artması

II. Taş kömürü yataklarının bulunduğu alanlarda sanayi faaliyetlerinin gelişmesi

III. Bitki örtüsünün tahrip edildiği alanlarda erozyon riskinin artması

IV. Yapı malzemesinin kerpiç olduğu alanlarda depremin yıkıcı etkisinin fazla olması

Yukarıdakilerden hangileri ekonomik coğrafyanın doğrudan inceleme konuları arasında yer alır?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III D) II ve V E) III ve IV

2016 / LYS/Coğ1

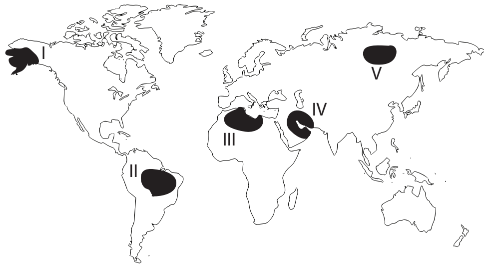
5. XIX. yüzyılda Batı Avrupa ülkelerinde başlayan sanayileşme faaliyetleri, zamanla Kuzey Amerika ve Doğu Asya ülkelerinde de gelişmeye başlamıştır. Demir-çelik sanayisi bu faaliyetlerin lokomotifi olmuş ve gelişen teknoloji ile birlikte farklı sanayi kolları doğmuştur.

Buna göre, demir-çelik sanayisinin gelişmesinde aşağıdaki doğal kaynaklardan hangisi etkili olmuştur?

A) Linyit B) Petrol C) Ortmanlar D) Doğal gaz E) Taş kömürü

2015 / LYS/Coğ1

6. Aşağıdaki haritada bazı alanlar numaralandırılarak koyu renkle gösterilmiştir.

Bu alanlardaki ham madde kaynaklarıyla ilgili olarak aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

A) I ve II numaralı alanlar zengin kömür kaynaklarına sahiptir.

B) II ve V numaralı alanlar önemli tarım alanlarına sahiptir.

C) III ve IV numaralı zengin petrol kaynaklarına sahiptir.

D) I ve IV numaralı alanlar ormanlar bakımından öneme sahiptir.

E) III ve V numaralı alanlar zengin ve temiz su kaynaklarına sahiptir.

2015 / LYS/Coğ1

7. Cumhuriyetin ilanından günümüze Türkiye ekonomisinin sektörlere göre oransal dağılımı büyük ölçüde değişim göstermiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında milli gelir içerisinde tarım sektörü en büyük paya sahipken günümüzde bu sektör üçüncü sıraya gelmiştir.

Bu sektörün payının azalmasının en önemli nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Tarımsal arazilerin nitelik ve yapısının iyi olmaması

B) Tarımsal arazilerin yeterli büyüklükte olmaması

C) Gübre ve ilaç kullanımındaki yetersizlikler

D) Tarımsal araç ve gereç kullanımındaki yetersizlikler

E) Ekonomik büyümenin hizmet ve sanayi sektörüne bağlı gelişmesi

2015 / LYS/Coğ1

8. Geçmişten günümüze yapılan insan faaliyetleri doğayla etkileşim içerisinde gerçekleşmiştir. Bazı faaliyetlerin gerçekleşmesinde doğal unsurlar belirleyici olduğundan bu faaliyetler sadece belirli alanlarda yapılabilmektedir.

Bu durum;

I. tarım,

II. sanayi,

III. madencilik,

IV. hayvancılık,

faaliyetlerinden hangilerinde daha fazla belirgindir?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III D) II ve IV E) III ve IV

2015 / LYS/Coğ1

9. Aşağıda, 2013 yılı ihracat rakamlarına Türkiye'nin ihracatındaki ürün gruplarından bazıları verilmiştir.

Buna göre;

I. Alüminyum ve alüminyum mamülleri;

II. Motorlu kara taşıtları,

III. Kazan, makine, cihazlar ve aletler,

IV. Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu dokuma

ürünlerinden hangilerinin payı ihracat içinde daha fazla yer tutar?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III D) II ve IV E) III ve IV

2015 / LYS

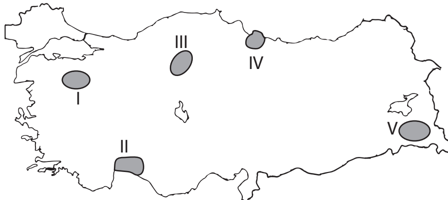
10. Dünya'nın değişik bölgelerindeki farklı ekonomik faaliyetler; üretim, dağıtım ve tüketim bakımından etkileşime neden olmaktadır. Bu süreçte, fiziki faktörlerin yanı sıra beşeri faktörler de etkilidir.

Bu ekonomik faaliyetleri etkileyen aşağıdaki sıralamalardan hangisi, beşeri faktörlere örnek gösterilmez?

	Üretim	Dağıtım	Tüketim
A)	Sermaye birikimi	Ulaşım	Nüfus yapısı
B)	Teknolojik gelişmeler	İletişim	Tanıtım ve reklam
C)	İklim özellikleri	Yer şekilleri	Coğrafi özellikler
D)	İş gücü kaynakları	Pazarlama	Temel ihtiyaçlar
E)	Sanayinin gelişmesi	İnsan kaynakları	Gelir düzeyi

2014 / LYS / Cog2

11. Aşağıdaki haritada bazı alanlar numaralandırarak kolu renkte gösterilmiştir.

Bu alanlardan hangisindeki yer şekillerinin tarımsal ürünlerdeki çeşitliliği ve üretim miktarına olumsuz etkisi diğerlerine göre daha fazladır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

2014 / LYS / Coğ 2

12. Ekonomik etkinliklerin sürekliliği arz talep dengesine bağlıdır. Bir ürüne olan talebin azalması, ürünün üretimini azaltmakta hatta durma noktasına getirebilmektedir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi, bu duruma örnek gösterilemez?

A) Kuş gribine bağlı olarak kümes hayvanları üretiminin azalması

B) İnsanların beslenme alışkanlığındaki değişime bağlı olarak balık üretiminin azalması

C) Yapay ipeğe göre daha pahalı olan doğal ipek üretiminin azalması

D) Çevre duyarlılığının ve sivil toplum kuruluşlarının etkisiyle kürk kullanımının azalması

E) Toplumların bilinçlenmesi ile GDO'lu (Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar) ürünlerin üretiminin azalması

2013 / LYS/Coğ2

13. Türkiye'de buğdayın, belli yıllar arasındaki ekim alanlarıyla üretim miktarlarını gösteren bir grafik incelendiğinde aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

A) Birim alandan alınan ürün miktarına

B) Üretim miktarındaki değişime

C) Ekim alanlarındaki değişime

D) Üretimin en çok ve en az olduğu yıllara

E) Uygulanan tarım yöntemlerinin üretimdeki etkisine

2012/LYS Coğ 2

14. Bir çiftçi, bulunduğu bölgede nadas alanlarının gittikçe daraldığını belirtmektedir.

Bu durumun, aşağıdakilerden hangisinin sonucu olduğu söylenebilir?

A) Arazi toplulaştırmasının uygulanmamasının

B) Ekstansif tarım yönteminin yaygınlaşmasının

C) Tarım teknolojilerinin gelişmesinin

D) Anız yakılmasının yasaklanmasının

E) Tarımda çalışan nüfusun azalmasının

2012 / LYS/Cog 1

ÇAP

15. Türkiye'de 1950-1960 döneminde uygulanan ekonomi politikaları sonucunda, tarımsal krediler yaygınlaştırılmış ve tarım ürünleri için yüksek fiyat politikası izlenmiştir. Bu sayede tarımsal üretimde önemli artışlar olmuştur. Endüstrideki sermaye yetersizliği yabancı yatırımlar, özel sektörün teşvik edilmesi ve dış yardımlarla büyük ölçüde giderilmiştir. Böylece baraj ve fabrika gibi yatırımlar artmıştır. Bunlara karşın döviz rezervinin yatırımlarda önemli derecede kullanılması, ancak yapılan yatırımlardaki plansızlık kalkınma hızının istenilen düzeye çıkmasını engellemiştir. Bunun sonucunda enflasyon yükselmiştir. 1958 yılında ekonomik istikrarı sağlamak için sıkı maliye politikaları ile dış satımı teşvik edici önlemler alınmıştır. İç ticaretin canlandırılması için de kara yolu yapımına ağırlık verilmiştir.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi 1950-1960 döneminde uygulanan ekonomi politikalarının sonuçlarından biri <u>değildir</u>?

A) Dış borçlar artmıştır.

B) Devletin ekonomideki etkisi azalmaya başlamıştır.

C) Altyapı çalışmalarına önem verilmiştir.

D) Tarımda makineleşme yaygınlaşmaya başlamıştır.

E) Tarımsal vergiler artırılmıştır.

2011 / LYS/Coğ 1

16. Türkiye'de küçükbaş hayvancılığın yaygın olduğu yörelerde halı-kilim dokumacılığı ve yem bitkileri tarımı, büyükbaş hayvancılığın yaygın olduğu yörelerde süt ve süt ürünleri üretimi, kıyı balıkçılığının yaygın olduğu yörelerde ise tekne yapımı etkinlikleri gelişmiştir.

Bu bilgiyle aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılır?

A) Kırsal yörelerde üretim daha çok geleneksel yöntemlerle yapılmaktadır.

B) Kırsal yörelerde yürütülen ekonomik etkinlikler birbiriyle bağlantılıdır.

C) Kırsal yürütülen en yaygın ekonomik etkinlik hayvancılıktır.

D) Kıyıda yer alan yörelerde yürütülen ekonomik etkinlikler, iç kesimdekilerle aynıdır.

E) Tarıma dayalı endüstri Türkiye'nin her bölgesinde yaygınlaşmıştır.

2011/ LYS Coğ 1

17. Aşağıdaki haritada çeşitli hayvancılık etkinliklerinin yapıldığı yerler gösterilmiştir.

Buna göre, yapılan hayvancılık etkinliği üzerinde,

I. jeolojik yapı,

II. bitki örtüsü,

III. yer şekilleri,

IV. enlem

özelliklerinden hangilerinin etkili olduğu söylenebilir?

A) Yalnız II B) Yalnız III C) I ve IV D)II ve III E)I, II ve IV

2011 / LYS/Coğ 2

18. Atatürk "Türkiye'de devlet madenciliği, milli kalkınma hareketiyle yakından ilgili, önemli konulardan biridir. Genel sanayileşme düşüncemizden başka, maden arama ve işletme işine, her şeyden önce dış ödeme vasıtalarımızı, döviz artırabilmek için devam etmeye ve özel bir önem vermeye mecburuz." demiştir.

Bu parçada Atatürk, Türkiye'deki madencilik etkinliklerinin,

I. endüstrileşmeye katkısı,

II. dış borçların ödenmesi,

III. kişi başına düşen ulusal geliri artırması,

IV. iş olanaklarını arttırması

durumlarından hangilerini doğrudan vurgulamıştır?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III D) II ve IV E) III ve IV

2010/ LYS Coğ 1

CEVAP ANAHTARI

1. ÜNİTE: Üretim, Dağıtım ve Tüketimi Etkileyen Faktörler

AKTİF ÖĞRENME

1. ekonomik faaliyet
2. üretim
3. tarım - ormancılık
4. sanayi - enerji
5. dağıtım
6. olumsuz
7. Teknoloji
8. iklim
9. ticareti
10. Kurak - kutup
11. Su - güneş - rüzgâr
12. engebeli
13. sade - coğrafi
14. dağıtımı
15. ham maddenin
16. zengin
17. taş kömürü
18. sermaye - sorunu
19. hızlı, kolay
20. ekonomik
21. buharla
22. Dağıtım
23. ana vatanı
24. bozulabilir
25. pazar

UYGULAMA ALANI

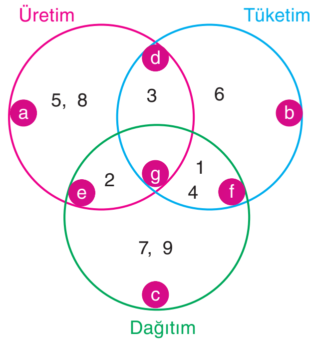
1

1. İklim şartları - su kaynakları - verimli topraklar
2. Sermaye birikimi - ulaşım - teknolojik altyapı
3. IV
4. V
5. İklim şartları - bitki örtüsü
6. Sermaye yetersizliği - teknolojik imkanların kısıtlılığı

2

A - 2
B - 5
C - 1
D - 3
E - 6
F - 4

3

PISA

1. Kahve tropikal iklimde yetişen bir üründür. Türkiye tropikal kuşağın dışında yer aldığı için kahve tarımının yapılması mümkün değildir.
2. Bir ürünün tüketimi arttıkça üretimi de artar. Son yıllarda tüm dünyada kahveye olan talep artmıştır. Bu da ekim alanlarının genişlemesine neden olmuştur.
3. Tropikal kuşakta yer alan Brezilya'nın iklim koşullarının kahve tarımına uygun olması ve ticari bir amaçla üretilmesidir.

PEKİŞTİRME TESTİ – 1

1. B 2. E 3. C 4. D 5. D 6. E 7. C 8. D 9. A

PEKİŞTİRME TESTİ – 2

1. C 2. D 3. C 4. B 5. C 6. B 7. D 8. A 9. D 10. E

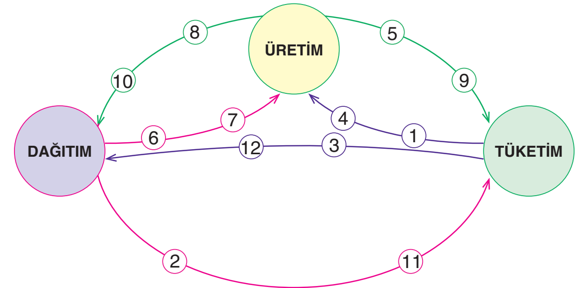
2. ÜNİTE: Üretim, Dağıtım ve Tüketim Sektörlerinin Etkileşimi

AKTİF ÖĞRENME

1. avcılık ve toplayıcılık
2. Neolitik Çağ
3. Sanayi Devrimi
4. ulaşım
5.
6. ihtiyaçları
7. Ticari tarım
8. buğday
9. tarımsal
10. işlenmeden
11. kahve
12. pazar
13. Mandıracılık ve kümes hayvancılığı
14. düzenli ulaşım - modern pazarlama
15. soğutma
16. tüketim
17. ham madde
18. enerji
19. Sanayi
20. boru hatları
21. gelişmişlik
22. Gelişmiş

UYGULAMA ALANI

1

2

1. Tüketim - Üretim
2. Dağıtım - Tüketim
3. Tüketim - Üretim
4. Üretim - Dağıtım
5. Tüketim - Üretim
6. Tüketim - Üretim
7. Üretim - Dağıtım

PISA

1. ABD'nin doğusunda taş kömürü yatakları zengindir. Aynı zamanda bu bölge nüfus yoğunluğunun yüksek olmasına bağlı olarak önemli bir pazar alanıdır. Bu bölgede ulaşım sistemleri de gelişmiştir.
2. II numarayla gösterilen Kuzeybatı Avrupa enerji kaynaklarının varlığı, pazar alanı olması, ulaşımın gelişmiş olması gibi nedenlerden dolayı önemli bir üretim alanıdır.
3. Japonya'nın önemli bir üretim alanı olması üzerinde enerji kaynakları ve ham madde etkili olmamıştır. Sermaye birikimi, teknolojik imkanların varlığı ve nitelikli iş gücü potansiyeli etkilidir.

PEKİŞTİRME TESTİ – 1

1. A 2. E 3. A 4. C 5. A 6. D 7. C 8. B
9. C

PEKİŞTİRME TESTİ – 2

1. A 2. D 3.C 4.B 5. C 6. B 7. A 8. D
9. E

3. ÜNİTE: Dünya'da ve Türkiye'de Doğal Kaynaklar ve Ekonomi

AKTİF ÖĞRENME

1. doğal kaynak
2. ekonomik
3. doğa
4. kullanımını
5. yenilenebilir
6. belli koşullar altında
7. yenilenemeyen
8. ihtiyaçlarını
9. taştan
10. obsidiyen - sileks
11. Neolitik Çağ
12. çayır ve otlakların
13. Toprak
14. yumuşak
15. Orman
16. Rüzgâr
17. hidroelektrik
18. kömür
19. demir-çelik
20. jeotermal
21. petrol
22. toprak
23. çayır ve mera

UYGULAMA ALANI

1

Tükenmeyen	Tükenebilir	Belirli Şartlarda Kendini Yenileyebilen
Güneş Su Rüzgâr Dalga	Kömür Madenler Petrol Doğal gaz	Orman Toprak Jeotermal enerji

2

Topraklar: 2 - 9
Yer altı Kaynakları: 4 - 10
Ormanlar: 1 - 5 - 7
Su Kaynakları: 3 - 6 - 8

3

I. Grup: 2 - 7 - 11
II. Grup: 1 - 5 - 6 - 10 - 14 - 15
III. Grup: 3 - 4- 9 - 12
IV. Grup: 8 -13

4

Doğal gaz	
Türü	Yenilenemez
Rezervi	Yetersiz
Hava kirliliğine etkisi	Azaltır

Su gücü	
Türü	Yenilenebilir
Rezervi	Yeterli
Hava kirliliğine etkisi	Azaltır

Taş kömürü	
Türü	Yenilenemez
Rezervi	Yetersiz
Hava kirliliğine etkisi	Artırır

Rüzgar gücü	
Türü	Yenilenebilir
Rezervi	Yeterli
Hava kirliliğine etkisi	Azaltır

Petrol	
Türü	Yenilenemez
Rezervi	Yetersiz
Hava kirliliğine etkisi	Artırır

Jeotermal	
Türü	Yenilenebilir
Rezervi	Yeterli
Hava kirliliğine etkisi	Azaltır

Linyit	
Türü	Yenilenemez
Rezervi	Yeterli
Hava kirliliğine etkisi	Artırır

Güneş	
Türü	Yenilenebilir
Rezervi	Yeterli
Hava kirliliğine etkisi	Azaltır

Nükleer yakıtlar	
Türü	Yenilenemez
Rezervi	Yetersiz
Hava kirliliğine etkisi	Azaltır

PISA

1. ABD
2. Nijerya
3. Japonya
4. Moğolistan

PEKİŞTİRME TESTİ – 1

1. A 2. C 3. E 4. A 5. C 6. A 7. B 8. B
9. E

PEKİŞTİRME TESTİ – 2

1. E 2. D 3. B 4. E 5. A 6. C 7. A 8. C
9. A 10. B

4. ÜNİTE: Türkiye'de Uygulanan Ekonomi Politikaları ve Ekonomisinin Sektörel Dağılımı

AKTİF ÖĞRENME

1. ekonomi politikası
2. İzmir İktisat
3. milliyetçi ve liberal
4. Aşar
5. devletçi
6. Büyük Buhran
7. Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı
8. liberal
9. Devlet Planlama
10. dışa açılma
11. IMF
12. proje ve teşvik
13. Teşviki Sanayi
14. kalkınma projeleri
15. GAP
16. Beş Yıllık Kalkınma
17. 24 Ocak
18. tarım
19. hizmet
20. az gelişmiş

UYGULAMA ALANI

1

TARIM HİZMET SANAYİ

2

Coğrafi Konum: 3 - 6 Yer Şekilleri: 4

Su kaynakları: 2 İklim Özellikleri: 1 - 5

3

	1923-1932	1932-1950	1950-1960	1960 ve Sonrası
1				✔
2	✔			
3		✔		
4	✔			
5			✔	
6				✔
7		✔		
8	✔			
9			✔	
10	✔			

4

Tarım: 2 - 5 - 7, **Sanayi:** 1 - 3 - 6 -9, **Hizmet:** 4 - 8

PİSA

1. 1950 yılında tarımın ekonomi içerisinde payının yüksek olması Türkiye'nin daha az gelişmiş bir ülke olduğunu gösterir.
2. Bu süreç içerisinde tarımın payı sürekli azalırken, sanayi ve hizmetler sektörleri sürekli artmıştır. Bu da ülke ekonomisinin bu süreç içerisinde geliştiğini gösterir.
3. Türkiye ekonomisinde en büyük payın hizmet sektörüne, en az payın ise tarım sektöründe olması ülkenin gelişmekte olduğunu gösterir.

PEKİŞTİRME TESTİ – 1

1. C 2. A 3. E 4. C 5. A 6.C 7. B 8. D
9. B

PEKİŞTİRME TESTİ – 2

1. D 2. B 3. C 4. B 5. A 6. E 7. E 8. D
9. C

5. ÜNİTE: Türkiye'de Tarım ve Hayvancılık

AKTİF ÖĞRENME

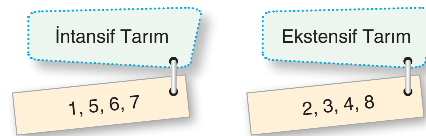
1. tarım
2. iklim
3. çeşitliliği
4. parçalı - dar
5. sulama
6. gen
7. makine
8. Ekstansif
9. Nadas
10. sıcaklık - nemlilik
11. buğday
12. Karadeniz
13. pirinç
14. Baklagiller
15. Alpullu
16. Akdeniz
17. tarla - otlatma
18. küçükbaş
19. kıl keçisi
20. Orta
21. büyükbaş
22. nüfus - tüketim
23. gezici
24. inci - Beyşehir

UYGULAMA ALANI

1

Doğal Faktörler	Beşeri Faktörler
İklim Toprak Yer Şekilleri	Toprak bakımı Sulama Gübreleme Makineleşme Pazarlama Tohum ıslahı Zirai mücadele Tarımı destekleyen kuruluşlar

2

3

4

A - 3 D - 1

B - 5 E - 4

C - 2 F - 6

PISA

1. İhracatında en büyük kalemlerden biri olan tekstil sanayilerinin yoğun olması ve çok fazla ham madde talep etmesidir. Ayrıca nüfusun fazlalığından dolayı tüketim taleplerinin fazla olmasıdır.
2. İklim olarak uygun olan bölgede sulama olanaklarının gün geçtikçe artması pamuk ekim alanlarının ve üretiminin artmasına sebep olmaktadır.
3. Türkiye'de sulama ile pamuk tarımının genişlemesi üretimi arttırmıştır. Üretim artışına bağlı olarak daha karlı ürünlerin yetişebileceği verimli kıyı ovalarında tarımının daralmasına neden olmuştur.

ÇAP

PEKİŞTİRME TESTİ – 1

1. C 2. E 3. C 4. D 5. D 6. A 7. B 8. A
9. E

PEKİŞTİRME TESTİ – 2

1. A 2. D 3. A 4. C 5. B 6. A 7. E 8. E
9. D

6. ÜNİTE: Türkiye'de Madenler ve Enerji Kaynakları

AKTİF ÖĞRENME

1. rezerv
2. MTA
3. bor
4. Tenör
5. Demir
6. bakır
7. linyit
8. nükleer enerji
9. taş kömürü
10. linyit
11. Batman
12. hidroelektrik
13. Jeotermal
14. doğal gaz
15. biyokütle
16. boksit
17. krom
18. metalik
19. maden
20. Barit
21. Çamaltı
22. lüle taşı
23. Doğal gaz
24. Oltu taşı
25. Madencilik

UYGULAMA ALANI

1

Metalik Madenler: 1, 3, 5, 7, 10, 12

Metal dışı Madenler: 2, 4, 6, 8, 9, 11

2

1. Mermer
2. Asbest
3. Demir
4. Feldspat
5. Bakır
6. Barit

3

1. Hidrolik
2. Doğal gaz
3. Linyit
4. Taş kömürü

4

Linyit (kırmızı) Doğal gaz (mavi) Taş kömürü (yeşil) Petrol (turuncu)

PISA

1. **"Enerji arz güvenliği sağlanacak"**
Çünkü…. Türkiye'nin enerji elde etmek için kullandığı birçok kaynak yurt dışından gelmektedir. Nükleer santrallerin devreye girmesiyle dışa bağımlılık oranı azalacaktır. Bu durum enerji arzının daha güvenli olmasına sebep olacaktır.….

2. **"Çevre ve hava daha fazla korunacak"**
Çünkü…. Türkiye'de elektrik enerjisi daha çok doğal gaz ve kömürle çalışan santrallerden gerçekleşmektedir. Bu durum havadaki karbon emisyonunu arttırmakta kirliliğe ve sera etkisine neden olmaktadır. Nükleer enerjinin karbon salınımı olmadığı için nükleer santrallerin devreye girmesiyle fosil yakıt kullanan santrallerin payı azalacaktır. Bu durum çevreye olumlu katkı yapmış olacaktır.….

3. **"Yeni istihdam alanları açılacak"**
Çünkü…. daha önce iş olanağı olmayan nükleer ve atom mühendisliği veya teknik eleman için iş imkânı olacaktır. ….

4. **"Dış ticaret açığı azalacaktır."**
Çünkü…. nükleer santrallerin devreye girmesiyle doğalgaz kullanımı azalacak bu durum ithalatın azalmasına yani dış ticaret açığının azalmasına neden olacaktır. ….

PEKİŞTİRME TESTİ – 1

1. B 2. C 3. B 4. E 5. B 6. E 7. E 8. A
9. C

PEKİŞTİRME TESTİ – 2

1. E 2. D 3. B 4. E 5. C 6. E 7. E 8. D
9. A 10. B

7. ÜNİTE: Türkiye'de Sanayi Sektörü

AKTİF ÖĞRENME

1. ham madde
2. sermaye
3. Gıda
4. Kırklareli
5. Et ve Balık Kurumu
6. zeytin
7. çay
8. yünlü dokuma
9. Batı Karadeniz
10. kıyı
11. kimya
12. Eskişehir
13. yat
14. nitelikli iş gücüne
15. demir-çelik
16. İç Anadolu
17. konserve ve meyve suyu
18. ilaç
19. seramik ve porselen
20. makine
21. silah
22. sermaye birikiminin
23. sanayi sektörü
24. fazla
25. sanayi iş gücü

UYGULAMA ALANI

1

Gıda Sanayisi: 3 - 10
Kimya Sanayisi: 7
Maden Sanayisi: 1 - 2
Tekstil, Deri ve Giyim Sanayisi: 6 - 9
Orman Ürünleri Sanayisi: 4
Taşa ve Toprağa Dayalı Sanayi: 5 - 8

2

A - 3 B - 1 C - 5 D - 2 E - 6 F - 4

3

1 - A 2 - B 3 - A 4 - D 5 - C 6 - C
7 - A 8 - D

4

1. İş gücü
2. Enerji kaynakları
3. Ulaşım
4. Ham madde
5. Sermaye
6. Pazar

PISA

1. I numarayla gösterilen Zonguldak Ereğlisi ve Karabük'te demir-çelik sanayisinin gelişmesinde taş kömürü yataklarının bulunması yani enerji kaynağına yakınlık etkili olmuştur.
2. II numarayla gösterilen Kocaeli çevresinde ulaşımın gelişmiş olması (kara yolu, deniz yolu ve demir yolu) ve iş gücü potansiyelinin yüksek olmasına bağlı olarak sanayi faaliyetleri gelişmiştir.
3. III ile gösterilen Konya ve Karaman çevresinde buğday üretimi fazladır. Yani ham maddenin varlığı bu yörede unlu mamuller sanayisinin gelişmesine neden olmuştur.

PEKİŞTİRME TESTİ – 1

1. E 2. E 3. E 4. D 5. C 6. E 7. B 8. C
9. B 10. D

PEKİŞTİRME TESTİ – 2

1. D 2. A 3. E 4. A 5. B 6. A 7. B 8. C
9. B 10. D

ACEMİ TESTİ – 1

1. C 2. A 3. A 4. D 5. B 6. B 7. B 8. A
9. C

ACEMİ TESTİ – 2

1. E 2. D 3. C 4. B 5. D 6. C 7. E 8. C
9. B 10. C

AMATÖR TESTİ – 1

1. B 2. A 3. A 4. D 5. B 6. E 7. B 8. A
9. C

AMATÖR TESTİ – 2

1. D 2. B 3. C 4. B 5. E 6. B 7. C 8. A
9. D 10. B

UZMAN TESTİ – 1

1. D 2. D 3. C 4. E 5. C 6. C 7. A 8. D
9. A

UZMAN TESTİ – 2

1. A 2. B 3. E 4. A 5. C 6. C 7. A 8. B
9. C

ŞAMPİYON TESTİ – 1

1. E 2. B 3. A 4. A 5. E 6. A 7. D 8. A

ŞAMPİYON TESTİ – 2

1. A 2. D 3. C 4. B 5. A 6. E 7. D 8. E

ÇIKMIŞ SORULAR

1. A 2. C 3. A 4. A 5. E 6. C 7. E 8. B
9. C 10. C 11. E 12. B 13. E 14. C 15. E 16. B
17. D 18. A

TÜRKİYE'NİN SİYASİ HARİTASI
K A R A D E N İ Z
A K D E N İ Z
E G E D E N İ Z İ
MARMARA DENİZİ
BULGARİSTAN
YUNANİSTAN
GÜRCİSTAN
AZER.
ERMENİSTAN
NAHC.
İRAN
IRAK
SURİYE
SURİYE
LÜB.
KKTC
GKRY
ANKARA
Edirne
Kırıkkale
Tekirdağ
İstanbul
Kocaeli
Yalova
Çanakkale
Balıkesir
Bursa
Sakarya
Düzce
Bolu
Zonguldak
Bartın
Karabük
Kastamonu
Sinop
Samsun
Ordu
Giresun
Trabzon
Rize
Artvin
Ardahan
Kars
Iğdır
Ağrı
Erzurum
Bayburt
Gümüşhane
Erzincan
Tunceli
Bingöl
Muş
Van
Bitlis
Siirt
Batman
Şırnak
Hakkari
Mardin
Diyarbakır
Elazığ
Malatya
Adıyaman
Şanlıurfa
Gaziantep
Kilis
Osmaniye
Hatay
Adana
Kahramanmaraş
Mersin
Niğde
Kayseri
Sivas
Tokat
Amasya
Çorum
Yozgat
Çankırı
Kırıkkale
Kırşehir
Nevşehir
Aksaray
Karaman
Konya
Antalya
Isparta
Burdur
Afyonkarahisar
Eskişehir
Bilecik
Kütahya
Uşak
Denizli
Muğla
Aydın
İzmir
Manisa
0
40
80
120
160
200 km

K A R A D E N İ Z
A K D E N İ Z
E G E D E N İ Z İ
MARMARA DENİZİ
BULGARİSTAN
YUNANİSTAN
GÜRCİSTAN
ERMENİSTAN
İRAN
IRAK
SURİYE
EDİRNE
KIRKLARELİ
TEKİRDAĞ
İSTANBUL
İZMİT (ADAPAZARI)
SAKARYA
DÜZCE
ZONGULDAK
BARTIN
KARABÜK
KASTAMONU
SİNOP
SAMSUN
ORDU
GİRESUN
TRABZON
RİZE
ARTVİN
ARDAHAN
KARS
IĞDIR
AĞRI
ERZURUM
BAYBURT
GÜMÜŞHANE
ERZİNCAN
TUNCELİ
BİNGÖL
MUŞ
BİTLİS
VAN
HAKKÂRİ
ŞIRNAK
SİİRT
BATMAN
MARDİN
DİYARBAKIR
ŞANLIURFA
ADIYAMAN
MALATYA
ELAZIĞ
GAZİANTEP
KİLİS
KAHRAMANMARAŞ
OSMANİYE
ADANA
HATAY
ANTAKYA
MERSİN
KARAMAN
NİĞDE
AKSARAY
NEVŞEHİR
KAYSERİ
SİVAS
TOKAT
AMASYA
ÇORUM
YOZGAT
KIRŞEHİR
KIRIKKALE
ANKARA
ÇANKIRI
BOLU
ESKİŞEHİR
BİLECİK
BURSA
YALOVA
BALIKESİR
ÇANAKKALE
KÜTAHYA
AFYONKARAHİSAR
UŞAK
MANİSA
İZMİR
AYDIN
DENİZLİ
MUĞLA
BURDUR
ISPARTA
ANTALYA
KONYA
Gökçeada
Bozcaada
Gelibolu
Enez
Lüleburgaz
Çorlu
Çatalca
Gönen
Bandırma
Gemlik
İznik
Ayvalık
Bergama
Akhisar
Foça
Kuşadası
Bodrum
Marmaris
Fethiye
Alanya
Manavgat
Silifke
Anamur
İskenderun
Cizre
Nusaybin
Ceylanpınar
Siverek
Viranşehir
Yüksekova
Tatvan
K ü r e D a ğ l a r ı
Ilgaz Dağları
Köroğlu Dağları
DOĞU KARADENİZ DAĞLARI
Yalnızçam Dağları
Allahuekber Dağları
Erzurum - Kars Platosu
Ağrı Dağı
Tendürek dağı
Aladağ
Süphan dağı
Nemrut dağı
Buzul Dağı
Bingöl Dağları
Karasu Dağları
Mercan Dağları
Munzur
Tecer Dağları
Hınzır Dağı
Uzunyayla
Nurhak Dağları
Binboğa dağları
Tahtalı dağları
Erciyes dağı
Hasan Dağı
Melendiz Dağı
Karacadağ
Aladağlar
Bolkar Dağları
Nur Dağları
Gazi Antep Platosu
Şanlıurfa Platosu
Mardin Eşiği
Suruç Ovası
Altınbaşak Ovası
Obruk Platosu
Cihanbeyli Platosu
Haymana Platosu
Bozok Platosu
Sivrihisar Dağları
Sündiken Dağları
Türkmen Dağı
Yazılıkaya Platosu
Emirdağ
Şaphane Dağı
Murat Dağı
Eğrigöz Dağı
Akdağ
Madra Dağı
Yunt Dağı
Bozdağlar
Aydın Dağları
Menteşe Dağları
Sandıklı Dağları
Sultan Dağları
Anamas Dağları
Geyik Dağları
Bey Dağları
Akdağlar
Teke Platosu
Taşeli Plâtosu
Biga Dağları
Kaz Dağı
Koru Dağı
Yıldız Dağları
Samanlı dağları
Elmadağ
Yıldızdağ
Canik dağları
Tuz Gölü
Van Gölü
Çıldır Gölü
Erçek Gölü
Nazik Gölü
Hazar Gölü
Eğirdir Gölü
Beyşehir Gölü
Burdur Gölü
Acıgöl
Salda Gölü
Akşehir Gölü
Eber Gölü
Çavuşçu (Ilgın) Gölü
Sapanca Gölü
İznik Gölü
Manyas Gölü
Uluabat Gölü
Büyük Çekmece Gölü
Küçük Çekmece Gölü
Durusu Gölü
Bafa Gölü
Köyceğiz Gölü
Camiçi Gölü
Atatürk Barajı
Keban Barajı
Karakaya Barajı
Dicle Barajı
Batman Barajı
Ilısu Barajı
Kılıçkaya Barajı
Almus Barajı
Hasan Uğurlu Barajı
Altınkaya Barajı
Hirfanlı Barajı
Kesikköprü Barajı
Kapulukaya Barajı
Çamlıdere Barajı
Gökçekaya Barajı
Hasan Polatkan Barajı
Ömerli Barajı
Demirköprü Barajı
Adıgüzel Barajı
Kemer Barajı
Menzelet Barajı
Aslantaş Barajı
May Barajı
Apa Barajı
Oymapınar Barajı
Gezende Barajı
Devegeçidi Barajı
Kızılırmak
Yeşilırmak
Kelkit
Çoruh
Kura
Aras
Arpaçay
Murat
Karasu
Fırat
Dicle
Seyhan
Ceyhan
Göksu
Sakarya
Porsuk Çayı
Meriç
Ergene
Arda
Gediz
Küçük Menderes
Büyük Menderes
Dalaman Çayı
Manavgat
Aksu
Asi
Bartın
Yenice
Melet Çayı
Simav Çayı
Susurluk
Bakırçay
İstanbul Boğazı
Çanakkale Boğazı
Saros Körfezi
Edremit Körfezi
Çandarlı Körfezi
İzmir Körfezi
Kuşadası Körfezi
Güllük Körfezi
Gökova Körfezi
Antalya Körfezi
İskenderun Körfezi
İzmit Körfezi
Gemlik Körfezi
Bandırma Körfezi
Erdek Körfezi
Kapıdağı yarımadası
Marmara Adası
Bafra Ovası
Çarşamba Ovası
Çukurova
ERGENE BÖLÜMÜ
YILDIZ BÖLÜMÜ
ÇATALCA - KOCAELİ BÖLÜMÜ
GÜNEY MARMARA BÖLÜMÜ
EGE BÖLÜMÜ
İÇ BATI ANADOLU BÖLÜMÜ
ANTALYA BÖLÜMÜ
ADANA BÖLÜMÜ
BATI KARADENİZ BÖLÜMÜ
ORTA KARADENİZ BÖLÜMÜ
DOĞU KARADENİZ BÖLÜMÜ
YUKARI SAKARYA BÖLÜMÜ
KONYA BÖLÜMÜ
ORTA KIZILIRMAK BÖLÜMÜ
YUKARI KIZILIRMAK BÖLÜMÜ
ERZURUM - KARS BÖLÜMÜ
YUKARI MURAT - VAN BÖLÜMÜ
YUKARI FIRAT BÖLÜMÜ
HAKKÂRİ BÖLÜMÜ
ORTA FIRAT BÖLÜMÜ
DİCLE BÖLÜMÜ
BATI TOROSLAR
ORTA TOROSLAR
GÜNEYDOĞU TOROSLAR
0 100 200 1000 1500 1500
Yükselti basamakları (m)